

საქართველოს სიძველანი

1. სიგელი, 107×22 სანტიმეტრი, დაწერილია ტყავზედ მრგვალის და ლამაზის მხედრულის ხელით. თითოეულ სიტყვის შემდეგ ნამდვილში სამსაში წერტილია, რომელსაც ჩვენ არ ვიკავთ. სიგელი ეკუთვნის ა. გ. წულუკიძეს და დროებით ზონიდან ჩამოიტანა ტფილისში ა. ვ. ქუთათელაძემ და გადაწერილი გადმოგვცა. ქორონიკონი სიგელისა უჩვენებს 1151 წელს, ხოლო მეხუთე ინდიქტიონი გიორგი IX მეფობისა ცნობილის ქორონოლოგიით უდრის 1450 წელს¹⁾.

1451, აგლისას 1. ქ. სახელითა ღთისათა გიორგი მეფეთა მეფისაგან, იესიან, დავითიან, სოლომონიან ბაგრატიონიანისა, ნებითა ღთისათა აფხაზთა, ქართველთა, რანთა, კახთა ღ სომეხთა მეფისა, შანშა ღ შარვანშა, ღ ყოვლისა აღმოსავლეთისა, ჩრდილოეთისა ვიდრე დასავლეთამდის ფლობით მტკიცედ თვთ კელმწიფედ მფლობელ მპყრობელთასა, მოვიდეს წუჲ ჩუენსა ჩუენნი დიდად ერდგულნი ღ თავ-დადებით ნამსახური ღ ჩუენისა ღ ტაბტისა უზედაე ყოფისთჳს დიდად ჳირ-ნანახნი წულუკისძე ვირშელი და მისნი შვილნი ვალადემურ, სალუყაზან, ბეგროზ, ბეკან ღ სიაოშ გუეაჯენეს ღ მოგუეასენეს, რათამცა მრავალთა ერთგულობა ნამსახურთა მათთასა შეგუეწყალნეს, სიგლითა ამით დაგუმტკიცა ღ მათთჳს მათისავე მკუიდრისა ღ ნასისხლისა ღ გუარეულად მათგანვე ნაქონებისა მამულისა წყალობა გუეყო, დაგუაჯერა ღნ ღ ვისმინეთ აჯა ღ მოჳსენება თქუენი ღ მოგებოძეთ თქუენი მკუიდრი ღ ნასისხლი მამული, ღ ყოვლისა აღამის ტომისა მონათესავისა კაცისაგან მოუდგევარ მოუსარჩელი სოფელი აწა მისითა მიმდგომითა ღ გასათუალაფითა, მზლუ-

¹⁾ ეს და სხვა ამგვარი ხელ-მოუწერელი შენიშვნები ეკუთვნის ვ. თავაიშვილს.

რითა, მითითა, ბარითა, წყლითა, წისქულითა, ველითა, ვენაკითა, საყანოთა, ტყითა, სანადიროთა, ქალითა, სათიბითა, სასაძოვროთა, შესავლითა ღ გამოსავლითა, საძებრითა ღ უძებრითა, საკმრითა ღ უზმრითა, მათითა ქურ-მარნითა, სასახლოთა ღ მისითა სამართლიანითა, ერთობ სრულად ღ უკლებად გქონდეს, ვითა თქუენსა მკუიდრსა ღ ნასისხლსა მართებს. აგრე ვერა ადამის ტომი კაცი, ვერ თავადნი ღ ღიდებულნი, ღ ვერ აზნაურნი, ღ მათ უქუედაესნი ვერას ეამისა გამოკუალეებისათჳს ვერაოდეს ვინ მოგერჩოდეს, ღ ვერც ვინ გეცილებოდეს, ღ თუ ვინ მოგერჩოდეს, პირნი ღ პასუხისა გამცემნი ჩუენ ვართ, ღ თუ ვინმე ამა ადგილისა ღ სოფლისა გაცემულობისა წიგნი ღ ნიშანი ვინმე მოილოს, ამა მტკიცითა სიგლითა გაგუიკულებია, ღ მტკიცე ესე ოდენ არის, ამად რომე მკუიდრი ღ ნასისხლი თქუენი ღ თქუნისა სახლისა ყოფილა, ღ თქუენგან მეტსა სხუასა კაცსა არავის მართებს, პაპანი ღ მამა თქუენნი ჩუენსა ღიდესა სამსახურსა ღ ერთგულობასა შიგან დაკოცილან, ღ ჩუენთა გუართათჳს მრავალი უმსახურებია, ღ თქუენ ობოლნი ღ წურილნი დაჩოომილხართ მას დროსა ღ ეამსა შიგან. მეემეობით თუ ვისმე ესე თქუენი მკუიდრი ღ ნასისხლი მამული სოფელი იწა გამოფურვოს ღ ეშოვნოს მეფეთაგან, მაშინცა ღიდი ძალი ღ უსამართლო გკირვებია, არა თუ აწ თქუენსა მკუიდრსა ღ ნასისხლსა ამა მამულსა სოფელსა იწასა მოგასარჩლოთ ღ ძალად ღ უსამართლოდ ნაქონებისათჳს ვისმე სხუასა კაცსა სიგელი აელოს, ტყუელია ცუდი ღ უსამართლობა არის, ღ ამა ჩუენმან მტკიცემან სიგელმან გატეხოს იგი; ღ არავინ გუიბრძანებია მშლელი ღ მაქცეველი ამის ბზულისა ჩუენისა, არცავინ მეუზნებლე მანებელ ღ მაკლებელი თუინიერ შეწევნისა ღ თანადგომის მეტი. გქონდეს თქუენ ჩუენთა ღიდად ერთგულოთა ღ თავდადებით ნამსახურთა წულოუკისძესა ვირშელოსა ღ თქუენთა შეილთა ელაღდემურს, სალუყაზანს, ბეგროზს, ბეყანს ღ სიაოშს, ღ თქუენთა მომავალთა ყოფელთავე სოფელი იწა თქუენი მკუიდრი ღ ნასისხლი მისითა მზღვრითა, ველითა, ვენაკითა, წყლითა, წისქულითა, ტყითა, სანადიროთა, ქალითა, სათიბი-

თა, საყანოთა, შესავლითა ღ გამოსავლითა, საკმრითა ღ უკმრითა, საძებრითა ღ უძებრითა, ყუელათა მისითა სამართლიანითა ბზა ნიშნად გუიბოძებია, აწ ვინცა ნახოთ ბზა ღ სიგელი ესე შემდგომად ჩუენსა მომავალთა მეფეთა ღ დედოფალთა, ერისთავთ ერისთავთა, კარისა ჩუენისა ვაზირთა, მოურავთა, კელუსუფალთა, დივანთა ღ მოსაქმეთა, მეკლუხეთა, პურისა ღ საკლავისა მკრეფელთა, ტყუისა ღ მპარავთ მეძებართა, ციხისთავთა ღ ციხონათა, მეჯინიბეთა, მერემაეთა, ახ.ორსალართა, ბაზიართა, მესაბანჯრეთა ღ ყოველთავე კარით ჩუენით წარვლენილთა, დაუმტკიცეთ, ღ ნუვინ უშალავთ მტკიცედ ბზულსა ამას ჩუენსა. ღ თქუენ, წმიდანო მეუფენო ქართლისა ღ აფხაზეთისა კაკოზნო, უჯურობით დაუმტკიცეთ ბზული ესე ჩუენი. დაიწერა ბზა ღ სიგელი ესე ინდიკდიონსა მეფობისა ჩუენისასა „ჟ“, ქვნსა „რლთ“, ივლისსა 5, კელითა წირქჟალელისძისა რატისათა.

ბრძანება ესე გიორგის დაგუიმტკიცებია (ხელწართულად)

2. სიგელი, 121 X 20 სანტიმეტრი, დაწერილია ტყავზედ ლამაზის მხედრულის ხელით. თავში დახატულია მაცხოვარი, მარჯვენა ხელი ჯვარის საზედა აქვს და მარცხენა ხელში გაშლილი საბარება უჭირავს შემდგომ წარწერით ბუტურად: „მოვედით ზემდა ყნი ტურთ მძიმენი და მე განგისვენო თქვენ“¹. მაცხოვრის ქვემოთ ბუტურად (ნუსხური): „(ს)ახელითა საბიერისა, სამგვაშოვნისა ერთა“... შემდეგ დახატულია თვით მეფე გიორგი IX, რომელიც ზის ტახტზე და აწევის სიგელს ფურულს. მარჯვენა ხელის ზემოთ მუფის სუფათს გარეთ აწერია მხედრულთა: „მეფეთ მეფემან“. ორივე მხატვრობა ამ სიგელისა ჩვენ გადავალეზეთ ფოტოგრაფს ვრეკავს. ეს სიგელი შევსდომებით დაბეჭდილია „ივერიაში“ 1886 წ. № 124 და „Кавказское Обозрение“-ში 1887 г. Апрель. ფრანგული თარგმანი მისი ბროსეს შეუტანია თავის Introduction-ში.XCV—XCIX.

1460. სახელითა მღრთისათა ჩუენ¹) ორსავე ტახტის [და] სამეფოსა, ლიხთ იმერისა და ლიხთ ამერისა, აფხაზთა, ქართველთა, რანთა, კახთა და სომეხთა, შანშე და შარვანშაე ღ სრულისა აღმოსავლეთისა და დასავლეთისა თვთ ფლობით კელმწიფედ მტკი-

¹) ეს სამი სიტყვა ხელწართულია.

ცედ მპყრობელმან, მეფეთ მეფემან გიორგი, და თანა მეცხედ-
რემან ჩუენმან დედოფალთა დედოფალმან ნესტარ-დარეჯან და
ძემან ჩუენმან ალექსადრე ესე მტკიცე და უცვალებელი წყა-
ლობისა სიგელი ამისად ნიშნად გიბოძეთ ერისთვისა შალვასა
და ლარგუელისა კითხვითა მათსა მკვდრსა და თანა აღზრდილ
შეზრდილსა და პატრეცემულსა¹⁾). ლსა მღდელსა გიორ-
გის და თქუენსა ძმასა აფგაროზს და რატის, და თქუენსა
შვილსა დემეტრეს, და ძმის წულსა შიოს, თქუენთა შვილთა
და მომავალთა და²⁾ აბირონს, აბრაამს და სიოაშს... გუარისა
თქუენისათა, მას ეამსა ოდეს მოხუედით წინაშე ჩუენსა და გვა-
ჯეთ, რათამცა ჩუენცა სიგლითა ამით ჩუენცა პატრე გუეცა და
შეგუეწყალენით, ვისმინეთ აჯა და მოკსენება თქუენი, ვქენით
მოკითხული და ძუელთა მეფეთაგანცა შეწყალეებული იყო ცხრა-
ზმა და თქუენი გუარისა კაცი მისი მონაპირე ყოფილა და მო-
ნასტრისა და ციხისა შვილი და მკონებელი, აწ ჩუენცა შეგი-
წყალეთ და ძუელად გაჩენილი სისხლი გაგიახლეთ და გაგჩი-
ნეთ ასსამოცი (ასმოცი) ათასი კილმანაური თეთრი ამა პირთა
ზედა: თუ ვინმე კადროს და თქუენისა გუარის კაცი მოკლას,
დიდითა შემოხუეწითა ასსამოცი (ასმოცი) ათასი კილმანაური და-
გიურვოს, თუ ვინმე კადროს ანუ ზედა დაესხას, ანუ ცოლიმ)
[გაგიუპატიოს, ანუ ცოლსა უცემოს] ნას თქუენისა გუარი-
სა კაცსა, ორმოც-და-ხუთი ათასი კილმანაური დაგიურვოს დი-
დითა შემოხუეწითა; თუ ვინმე სასახლესა ზედა დაგესხას და
ალაფი წაგილოს, იგივე ორმოც-და-ხუთი ათასი დაგიურვოს,
და ნაცუარცი უკლებად შემოგეჭკეს; თუ ვინმე მახვლი შე-
მოგდვას და დაჭკრას, ოც-და-ათი ათასი კილმანაური დაგი-
ურვოს; თუ ვინმე ისარი გესროლოს, ორმოცი ათასი დაგიურ-

¹⁾ ამას იქით ორი თუ სამი სიტყვა განგებ ამოფხეკილია.

²⁾ ამას იქით ერთი თუ ორი სიტყვა განგებ ამოფხეკილია და ზემოთ
სხვა ხელით და მელნით ის ოთხი სიტყვა არის ჩამატებული, რომელიც
ამ სიტყვის შემდეგ არის მოყვანილი (ხელი თუმც სხვაა, მაგრამ ანბნების
ხასიათი იმავე დროსი არის).

³⁾ ამას შემდეგ ერთი სტრიქონი გადასულია ეტრატის გადანაკეცზე.

ვოს; თუ ვინმე ჯოგი და ანუ ნახირი გაგიტეხოს, თორმეტი ათასი დაგიუროს; თუ ვინმე თუალი წამოუგდოს, სამოცი ათასი დაგიუროს; თუ ვინმე ანუ კელითა და ანუ ფერკითა დააშაოს, ორმოც-და-ათი ათასი კილმანაური დაგიუროს; თუ ვინმე საკიჩარი¹⁾ რამე დააჩინოს, ოცი ათასი დაგიუროს; თუ ვინმე ცეცხლი სასახლესა შემოგაყაროს, რაცა სული ჯალაბი სახლსა შინა იყოს, მისი სისხლი სამართლითა გაიბრჭოს; და, თუ ვინმე სასახლესა გარეთა ცეცხლი შეუღვას და დაწუას, ანუ საბძელი, ანუ ძნა, ანუ თივა, ანუ წისკელი, ანუ ვენაკისა სახლი, ანუ ლობენი, ოც-და-ათი ათასი კილმანაური დაგიუროს; თუ ვინმე ჯოხი და ანუ სხუა კმელად საცემელი რა გკრას, ათი ათასი კილმანაური დაგიუროს; თუ ვინმე ცოლსა უცეს, ოც-და-ათი ათასი დაგიუროს; თუ ვინმე ციხე გაგიტეხოს, ორმოცი ათასი კილმანაური დაგიუროს; თუ ვინმე მტერთა ზედა სასიკუდილოდ გაგცეს, ორმოც-და-ათი ათასი დაგიუროს; თუ ვინ ანუ ჯოგი, ანუ საქონელი გაგიცეს მტერთა ზედა, თხუთმეტი ათასი დაგიუროს, და თუ სხუა, ანუ უბატობა, ანუ მუქარისა თხოვნა და ანუ სხუა რამე საქმე, ანუ შეყოილი, ანუ სხუა, რა გინდა ვინ დაგიშაოს, მისნი ბრჭენი და გამჩენელნი იქუნენ ანუ ებისკოპოსნი, ანუ დარბაზისა კარისა ვაზირნი და მოსამართლენი კაცნი, ანუ ქალაქისა ვაჟარნი და ყოველთა ქუეყანათა მავალნი და მნახუელნი კაცნი, ანუ ღთის მოშიშნი და სულისა კერძნი კაცნი, და ანუ ქუეყანისა მამასახლისნი და ძუელნი კაცნი, თქუენი საქმე ესე ვითართა კაცთაგან გაიბრჭობოდეს ჩუენგან წყალობით ბოძებულსა ამა სასახლოსა და სისხლისა განაჩენსა სიგელსა ზედა, და ნუმცა ვინ არის მშლელი და მკცეველი ჩუენგან ბოძებულისა ამის სასისხლოსა სიგლისა, და არა შეგეცვალოს ჩუენგან ბოძებული ესე სასისხლო სიგელი არას ეამთა გამოსულობისათვის, არა თქუენ ეურულის შვილსა მღდელსა გიორგის და

¹⁾ სახიჩარი—გაუწყობელობაა, რამ საწყენი (საბ. ლეჟიკონი). ეს ახსნა მართალი არ არის, აქ სახიჩარი დავოდილობის დანარჩენს ევალს ჰქვია.

თქვენსა ძმასა ავგაროზსა და რატის, და თქვენსა შვილსა და ძმის წულსა შიოს, თქვენთა შვილთა და მომავალთა ყოელთა გუარისა თქვენისათა, გქონდეს ჩუენგან ბოძებული ესე ძეგლი და აწ ჩუენგან მოკითხული და გახლებული და წყალობით ბოძებული მტკიცე და უცვალდებელი სასისხლო სიგელი და ბრძანება ესე ჩუენი, და ვერაფერ იკადროს შლად და ქცევად ჩუენგან ბოძებულისა სასისხლოსა ამის განაჩენისა, ბრძანებისა და სიგლისა; გქონდეს ბრძანება და სასისხლო განაჩენი სიგელი თქვენ ქურულის შვილსა მლდელსა გიორგის და თქვენსა ძმასა ავგაროზს და რატის, შვილთა მომავალთა ყოელთა სახლისა და გუარისა თქვენისათა, და ვერაფერ კელ ყოს შეცვალეზად ჩუენგან ბოძებულისა ამის განაჩენისა სასისხლოსა სიგლისა. და თქვენ ქრისტეს მიერ კურთხეულნო ქართლისა კათალიკოზ და ეპისკოპოსნო, ქართლისა ერისთავნო და ერისთავთა ერისთავნო და ყოელნო თავადნო ქართლისანო და ქალაქისა ამირანო და ამირათა ამირანო, დიონნო(?) და მეტამლენო და ყოელნო კელისუფალნო ქალაქისანო, და მთიულეთისა თავადნო და კევის-ბერნო და მამასახლისნო, და კარისა ჩუენისა ვაზირნო, და ყოელნო ჩუენგან პატივ ცემულნო და კელისა მქონებელნო, ნუ ვინ უშლით ჩუენგან წყალობით ბოძებულსა სასისხლოსა განაჩენსა სიგელსა თვნიერ შეწვევისა და თანა დგომისა. დაიწერა ბრძანება ესე ჩუენი და სიგელი ინ-

დიკტიონსა მეფობისა ჩუენისასა მეათმეტესა¹⁾, ქვნსა რმპ²⁾, კელითა კარის მწიგნობრისა ჩუენისა და ჯუარის მტკრთველისა ჯორაშვილისა გაბრიელისითა, ივნისსა ათორმეტსა.

დიდ მეფეს გიორგის ხელითა ჩემითა დამიმტკიცებია (ხელჩართულად).

¹⁾ ვინაიდან «ხ» ამ სიტყვაში «თ» ზევით სწერია, ამისათვის სიტყვა, მეთხუთმეტეთა წაიკითხება და მეთათხუთმეტეთა. მაგრამ ქრონიკონი უჩვენებს, რომ მეთხუთმეტე უნდა.

²⁾ რმპ, ეს რწ ვილასა «ნ» გადუსწორებია შემდეგ.

ქ. ჩუენ ქს ლთისა მიერ ქართლისა ვზი მარკოზ კანონითა ვამტკიცებთ.

ქ. შემდგომად ამისა ჩუენ ღთივ გვრგვინოსანმან მეფეთ მეფემან ბაგრატ ნებითა ღთისათა დავიპყარით მეფობა ორისავე ტახტისა, ლიხთ იმერისა და ლიხთ ამერისა, და ვნახეთ სიგელი ესე სასისხლო შეწყალებისა ბიძისა ჩუენისა გ'გისგან წყლობით ბოძებულთ, და ჩუენცა შევიწყულეთ და დავამტკიცეთ თქუენ წინამძღვარსა ერულისა გ'გის და თქუენთა შვილთა და ძმათა, რა გუარაცა ამა სასისხლოსა სიგელსა და განაჩენსა ჰმართებს და ეფერების, ამა წესითა თქუენი საქმე და სისხლი გ'ჩნებოდეს ნიშანი ესე გვბოძებია და დავამტკიცებია ას სამოცი ათასი კირმანაური თეთრი, და ვინცა კირმანაულისა თეთრისა ვითარობა არ იცოდეს, კირმანური თანგისა ზომა არის. დაიწერა ბ'ბა და ნიშანი ესე ჩუენი ინდიქტიონსა მეფობისა ჩუენისა ზა, კ'კნსა ზრა, კელითა ყოლადვე ცოდვილისა ქართლისა მაჯნისა რესითა. (ხელხართულად ზელს აწერს მეფე ბაგრატ).

ქ. ჩ'ნ ესე ვითა ღთივ გვრგვინოსანსა მეფეთა მეფესა ბაგრატს ბიძისა მათისა ნაბოძები სასისხლო სიგელი დაუმტკიცებია ერულისთვს, მე გლახაკი ქს კ'ზი დმით კანონითა ვამტკიცებთ, დამამტკიცებელნი ღთმნ აკურთხენს და წმიდამან დედა ქალაქმან მცხეთისამან.

ქ. ჩუენ სამთავნელ მთავარ ებისკოპოზი მათე, ვითა მეფეთა და ქართლისა ქათალიკოზთა დაუმტკიცებიათ, ეგრეთვე ჩუენცა კანონითა ვამტკიცებთ.

3. გუჯარი, 372X20 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმრთელ მრგვალის და მშვილის მხედრულის ხელით, თითოეულ სიტყვის შემდეგ ნახმარია ორ-ორი წერტილი. ნამდვილი დ. გ. კარიჭაშვილმა შესწირა „წერა-კითხვის საზოგადოების წიგნთ-საცავს“ და მანვე ვადმოსწერა ეს გუჯარი. ქრონიკონი ამ გუჯარისა უდრის 1579 წ., ხოლო ინდიქტიონი მიღებულის ქრონოლოგიით—1589 წ.

1579. სიქადულო და სკიპტრაო მეფობისა ჩვენისაო, ასულო დავითისა და ქალწულად ევმანოელისა, რომელი ეგე

სამწლისა მიჰყვანებულ იქმენ ტაძრად, ტაძარო სულისა წმიდისაო, მახარებელო, ევას ნაშობთა გარეულთაო, ბნელისაგან ნათლად მომყვანებელო, ნათლად მოცემისა და ჩუენად ზღუდედ გამორჩეულო, წარმმართველო მეფობისა ჩუენისა, დიდებაო და სიმტკიცეო სკიპტრა-პორფირისა ჩუენისა და გვრგვინო და ხახულისა ღთის-შშობელისა(ა)თა, და შუამდგომელობითა თქუენითა, მსასოებელმან ძისა თქუენისამან და მონღობილმან ცუა-ფარუათა თქუენთამან, მეფეთ მეფისა სულ კურთხეულისა პატრონის ლეონის ძემან, მეფეთ მეფემან პატრონმან ალექსანდრე, და თანა მეცხედრემან ჩუენმან დედოფალათა დედოფალმან პატრონმან თინათინ, და ძეთა ჩუენთა პატრონმან ერაკლე, პატრონმან დავით, პატრონმან გიორგი, პატრონმან კოსტანტინე და პატრონმან¹⁾ როსტომ, ვითა სამართლად გუმართებდა, ეგრედ ჯერ ვიჩინეთ და ვიძიეთ სამსახურებელად სუეტისა ღთივ აღმართებულისა, კუართისა საუფლოსა, და მირონისა ღმერთმყოფელისა, და მღნ მყოფისა ელიას ხალენისა მას ეჰსა, ოდეს ჩუენს საბატონოში მცხეთის მამულებისა შესავლისა და სოფლების მზლუარნი და სარგონნი მეფეობით მესამზლურეთა მამულნი და აგარაკნი მიეტაცნეს მეფეობითა და ღთის უშიშობითა, — მობძანდა წინაშე ჩუენსა ჩუენის სულის მეოხი და შესავედრებელი, ჩუენი ძმა პატრონი კათალიკოზი ნიკოლოზ, და სრულად ერთობილნი მცხეთის შვილნი, მცხეთას ძუელნი გუჯარნი და სიგელნი მოიხუენეს, გავსინჯეთ და ვქენით მოკითხულნი, რომელიც პირველთ ძუელთ კელმწიფეთ, ჩუენთ მამათა და პაპათა, დედათა და ბებიათა ჩუენთა სულკურთხეულთ, გეერიგებინეს, გეესაზღურნეს და შეეწირნეს, ეგრეთვე ჯერ ვიჩინეთ, შევსწირეთ და მოვახსენეთ უდაბნონი, მონასტერნი, ეკლესიანი, სოფელნი და აგარაკნი, აზნაურნი და გლეხნი. მოვახსენეთ (ხო)რაუგს საწინამძღრო მონასტერი ყუაფასთაგა, კაღმატა და ასკილაფანი, კილმატის

¹⁾ ეტყობა წინად ყოფილა პატრონმან, შემდეგ გასწორებულია: პატრონმან.

ციხე მთითა და ბარითა, გერგნა ციხითა, ციხითა გარდაღმა საფასტეს¹⁾ ციხემდი, გარდმოღმა ფაღლაშენა, ტაზრება, კეხთა, საბა-წმინდა, კაწარეთის ძმარაშვილის სახლს აქათა რომ ღრმა ღელე ჩამოვა ჩამოსწორ ჩამოვლით, იორს გაღმა რაჟიანთ ეკლესიას ქუემოთ, სამკოარშა თამარ მეფისაგან აღებულს რუს შიგნით, ჩავლით ბოსტან-ქალაქის მზღურამდი, ჩავლით საჯერნეს ტბამდი, მიდგმით გრძელს ტბამდი, ჩავლით ამართულს ქუამდი, ჩავლით შურთხანთ კლდემდი, ჩავლით ლურჯს ფლატომდი, ჩავლით მამადის გორამდი, მიდგმით საქალაქოს შარამდი, ამოვლით დამბალის ქერძო იორთაკენ, მარტვილთ მონასტერთ წამოვლით, წინ გამოვლით იორის პირს საყდრის ჩამოსწორ სამნი გორანი სხენაან, დედოფლის წისქვილთა თავს, იორსა გამოღმა, ხშირს მუხებთან, ისპიანთ ბოლოს რომ დიდი ღიაა. ამოსწვრივ მცხეთის გორაკი თარაქთ ბოლოსა, ამოვლით ბრმა-წყარო, ამოვლით შავქეთთ ღელე, ამოვლით დავაღთისასა იქით რომ ცოტა ღელეა, რომელსა ეწოდების მარია-ჯვარი, შიგნით გარდავლით შიგნით კერძო და სტაფის თავს ძველი ეკლესია, ჩავლით ველტყიანი, ჩავლით შავ-წყაროს ღელე, ჩავლით წინანდლის თავს ქედ-ქედნი მიაღებებიან ზოდაშენსა და წინანდალს შუა ოლე ჩავლის, დაბლა ბალთ-კარნი, ამოვლით ჟანთა მონასტერი, ბუშატა მთითა და ბარითა და მონასტრითა, შაშინთ თავს მთავარ-ანგელოზთ საყდარი, მარმაროვა სამზღურამდის მოდამნახის ციხემდი, წავლით გოვას წყარომდი და დევთ ნასახლარამდი, და წავლით ომანის სასაკლაომდი, მიდგმით გომთ წყლამდი, სადაც გომის-წყალი ქერემის კეეს შერეთვის, იქიმდი ნაპირნი, რაჭას წმიდის გიორგის საყდარნი და შესავალნი, გარცა და დუშას-უბანა და შენოანთ-უბანა, ახალშენა სოფელი და თოღაზანა მთითა მზღურითა, კახას-უბანა თავისის მთითა და წყლითა, შალვაშვილნი თავისის მამულითა, ჯვარანასოფლარა, ახშანს ხუთი კუამლი გლეხი და ერთი ზვარი, ალაზანს გაღმა ფანსოვანს თორმეტი მთელი მამული საგლეხო

¹⁾ ეს სიტყვა შემდეგ ასე გაუსწორებია: საფასტეს.

ორი კომლი გლეხი პანკისა, და ღორმეტნი კომლნი ვაჰარნი სომეხი და ურია, გრემს ორნი გლეხნი, გვერდის ძირს გემას-გვეს მონასტერი ვარცანისა და სოფელი ვემასხვეა, გაორგა-წმადა, გოგანა, ღელას-უბანა, ქარეთა, სეფორის ღელე და ბაწკინტელის ღელე, ორნივე მთითა და ბარითა, ჩელტს ვა-მოდმა გრემისა კერძად დაბლა თეთრს კლდემდი, სოფელი ფაშაანა, გაგას საკუამლო შვიდი და ზვარი ერთი. პარაუნთ, რაც მცხეთის სოფელნი მონასტერნი, საკონე, საფიჩხულე, სა-თეფიზთა, ღაგოდეხა, ღანუკი, რაც მცხეთისა არის, გარდაან-შა შვიდი მთელი საკუამლო, ჭარანს ხუთი მთელი საკუამლო, ელასნელშა ლერწანი და სოფელი კულენანა, პაზარს სასახ-ლე, საყდარი და თვრამეტი კომლი ურია და სომეხნი, ერწოს მონასტერი ბოქორმისა, წმიდის გიორგისა, მისის შესავლითა, ერწოს მონასტერი კიდევ წმიდის არჩილის სამარხო, სოფელი გვერნაშენა, ტოხაძე, თავისის მამულითა¹⁾, ერწოს თხილნარას ორს გლეხს სადაც რომ მამული დღეს კელთა აქს მთითა და ბარითა, საენავითა და უენავითა, შესავლითა და გასავლითა, ჩრდილოთ აძუძამდე, დასავლით თემის-კევამდე ეცილებოდა ომან და ტოხაძეს დარჩა²⁾ რამინოს, სოფელი ნოდგოტრაშ³⁾ და ასადურნა, სოფელნი ჩეკურნა მთითა და ბარითა, აღმოსავლით ნეფოს-წყარომდე და ზემოთ გოგის ფლატემდე, დასავლით ძლევის-ჯვარს აქეთ გასწურივ დამპალი წყალი, მიდგმით გრძე-ლი ღელე, ტოხაძეს და ნოდოკრელთ მთის მზლუარში სამანი უსხენ; უღელტეხილთა გორასთანა, მაგნაკორნას, რაც მცხეთისა არის, თორმეტი მთელი მამული, ახნუშს მონასტერი ყოვლად წმიდისა და სოფელი ახუშა და ოდიშელიძენი ზარბე, მამის-იმედი და მისი განაყოფი, სოფელი წარდაღა, ხატას-წობენა, ნოჯა და ნოჯაკეთა, ჰიტლაზანა, კეჟეტა, აბანო, გორანა,

¹⁾ უკანასკნელი სამის სიტყვის ზევით, სტრიქონსა და სტრიქონს შუა, შემდეგში ჩაწერილია: „ომან ეცილებოდა და დარჩა რამინა“.

²⁾ უკანასკნელის ოთხის სიტყვის ზევით, სტრიქონსა და სტრიქონს შუა, შემდეგში ჩაწერილია: „ეცილებოდა ცოტას ალავსა ზაქარიასა“.

³⁾ „დ“ ამ სიტყვაში შემრეა ჩამატებული.

თარეჯნა, სოფელი იღა, ხარქაშს, თიანეთს თავს, სოფელი ჟაჭეთა, და ეკლესია სვეტის ცხოვლისა და გლეხნი ბაზანძურიძენი, და ხახდაგს კირაულნი მათითა მამულითა, სოფელი ბაგა, და ცოცხადის მამული, სულა ერთბირად მისი სოფელი ჭოპანტა, სოფელი ბაწმენა და გიჯიყრელნი ორნი სახლნი, ახატანს ხუთი მთელი გლეხი და საგლეხო მამული, მეორე ბაწმენა, სოფელი ბოკაწინა, სოფელი ანჯაჭადა და მიწობელნი ნაენიოს და გიორგი მისი განაყოფი და პატა მისი განაყოფი მათითა მამულითა, სოფელი ანტასა, სოფელი ზაქარაძანა, სოფელი აზგი, საგურამოს ზედანელაშვილნი თავისის მამულითა, გორას-უბანს წყალს-სთეფლას შვილი თავისის მამულითა, მონასტერი ჯვარასა თავისის მამულითა, სოფელი ფოსგა, სოფელი ჯაჭგა, და გარაყანიძე ზაფხად თავისის მამულითა, ნასოფლარი აგჭაღა, სოფელი ორთაგა თავისის მზღურითა, მოლაშურთ თავს რომ ჯვარი ასვენია, იქით მოლაშურთ ჩატანებასა მუხრალთა პირპირ გოგიას კევამდი, უნაგირას ქვას ქუეით გარდაკუთთილამდი, იქით წამოღმა ჩრდილთა წუერწუერ წამოვლით, სადა უფროს მაღალი ქედი არის, იქით კურინხთა-კენ რომე თელანი დგანან, იმას ჩაელით სადა გრდნული შარა გარდაუქცევს, შარა შარა წავლით, სადა დიდნი სახლნი დგანან, იქმიდინ ნიშარძეულს ნასახლარამდე ლელე, შემოტანებასა სამნიასშვილის მიწის თავს რომ იფნი დგანან სამნის კომლნის ნასახლარნი ოროტისაჟის დარჩნეს, ესე იქით ახალუბანს ჩატანებით ქაცუთა თავს ქუანი სხენან, იქით ქაცუთ ჩატანებით კევამდი, სადა სანაკირო შარა გავალს, ამას ამოვლით ნასახლარამდე, ფხაკას იქით ქედის ბოლომდე, ამათ შუა რაჲც არის, ყუალა ოროტისა არის, გლდახს ლაქიადე გიორგი და გულბათ თავისის მამულითა, ნასოფლარი კუტაღა, ღაღას გუერდის სოფელი ახაღაბა. სოფელი ჟამათა მისითა მითითა და ბარითა, დსავლით საყარაულოს კოშკთაჲთ თუთუბოს ლელე, ნასოფლარი ნაკურცხალა, ჩაელით ღრმა ლელე, მიდგმიო საგუელე ქუა, გაღმით დავით აღმაშენებელის აღშენებული ქიაბერთ ეკლესია, ფხოელითაჲნ წამოვლით

ლაკუათ პირს ჩავლით წურილი ღელე, მიდგმით დიდი გო-
რა, გარდავლით ჩუმლაყთაკენ კულენანნი, ჩავლით ძამაურა,
ჩავლით წურილი კევი, ჩავლით გაწყუტტილა წნორის მიდგომა-
მდე, ზემოთ ნაპირთ სამძღურამდე რაჯაკი და მისი მიდგმა და
ნასოფლარი, გაღმა შავწყალის პირს სოფელი წათელანა. ამით
მამულთა, მათა და ბართა, მინდორთა, თუ ტყეთა, რაც რომე
საძოვრათ პირუტყუი დადგებოდეს, ზამთარ თუ ზაფხულ, ამით
საძოვრის სარგოს თქუენ აიღებდეთ, ცხვარი იყოს თუ ძროხა,
თუ ღორი, უდაბნოებს მის წილს ნურას დააკლებთ, და თქუე-
ნი თქუენვე მოიკსენეთ. ჩუენის ბძანებით წარვლელინნი ¹⁾
და ამა სამანთა და სირონთ დამსხმელნი და მოწამენი: ბატო-
ნი ალავერდელი კირილე, ჰერემელ ეფისკოპოზი ბასილ, ჩო-
ლაყაშვილი რევაზ, ციციშვილი მერაბ, დიდი საგინაა, მაყა-
შვილი ზაალ, ზუბელი რუსიშვილი ინდო, ჩოლაყაშვილი თა-
მაზ, ვაჩნაძე გიორგი, ბულალაშვილი და სეფედავლე ობლისძე,
ვერცა ალავერდელმან და ვერც სხვათ ჩვენის საბატონოს ეფის-
კოპოზთ თქუენი ურჩობა და წინა-აღმდეგომობა ვერა ქნან რა,
და თუ რამ დააშაონ და რჯულიერის საქმით გაუწყრეთ, არ
დაგიშალოთ, და ვერცა რა თქუენის საყდრის ნიშანი და სა-
მართალი და ბეი დაგაკლონ. ესე ასე გავვითავებია და მო-
გვხსენებია თარხნად და კელშეუალად და ყოველის ნივთისა-
გან რომ არაფერი არა ეთხოვბოდეს-რა, და არცა-რა ეწერე-
ბოდეს, არა მალი, არა სათათრო დიდი საური, არა სამასპინძ-
ლო, არა საჯინიბო, არა სახორსალლო, არა შეშისა და წყლის
ზიდვა, არა მუხბლე, არა ძიძა, არა ქორწილის ხარჯი და არც
მიცვალებულისა, არაფერი, რაც მოიგონების ღ ან რაც მწერლი-
საგან დაიწერების, არც ბაზიერთა და არც მეურმეთა, თვინიერ
ლაშქარ ნადირობისა და მტრის დარაჯობა, და თუ მცხეთისა
და უდაბნოსაგან მოკლით იყუნენ, ციხე გვიმუშაონ და სასახ-
ლეც უმიზეზოდ იმუ...

¹⁾ წინად ყოფილა „წარვლელინი“, შემდეგ გადაუსწორებიათ.

არც თქუენი უნდოშო მოკელე და ჩვენგან გაგებული. ესე ასე დაგიმტკიცეთ და მოგახსენეთ ძმისა ჩუენსა პატრონს კათალიკოზს, წმიდის ბასილის და იოვანე ოქროპირისა და გრიგოლის მიმსგავსებულსა და მათის წესის მიმბაძვსა კათალიკოზს ნიკოლაოზს, ასე მოგახსენეთ და დაგიმტკიცეთ წმიდასა კათოლიკე ეკლესიასა, და სუეტსა ცხოველსა, და კუართსა საუფლოსა, და მირონსა წმიდასა. აწე ვინცა და რამანცა ამის დაშლად და ქცევად კელყოს და გამოკუებად და დაკინებად, ჯერემც რისხავს დამბადებელი ღმერთი, მამა, [ძე და] სული წმიდა და მისი უბიწოდ მშობელი წმიდა ქალწული მარიამ და წმიდანი ზეცისა ძალნი¹⁾ ანგელოზნი და მთავარ-ანგელოზნი, წმიდა ცხოველს მყოფელი ძელი ჯვარისა, ქრისტიანეთა შესავედრებელი, წმიდანი წინასწარმეტყუელნი, მოციქულნი, მოწამენი და ნეტარნი მამანი, წმიდანი ქალწულნი, მეუღაბნოენი, მესუეტენი, რომელთა დაჯერეს ღმერთი ღუაწლითა მათითა. მშლელი და მაქცეველი ამისი კრულმცა არის ცათა შინა და ქუეყანასა ზედა, ნურათამც სინანულით ნუ იქნების ესნა სინანულისა მისისა, მაზედამცა დაესრულების ლაღადება მესაღარეისა ფსალმუნისა, იყვენ ცოლი მისი ქურივ და შვილნი მისნი ობოლ, მასზედამცა მოიწვევის ემა იგი: „წარგადათ დაწვეულთა ცაცხლსა საუკუნესა განმზადებულსა ემძაკისათვისა და ანგელოზთა მასათათვის“. მაზედამცა მოიწვევის მეზი მსგავსად დიოსკორესა, ცოცხლივ დანთქმა დათან და აბირონისა, და შიშთვილი უფლის მიმცემელისა იუდასი, და წყევა ნისტორ და ოროგინესი. დამამტკიცებელნი ამისნი ღმერთმან აკურთხნეს და წმიდამან უბიწოდ მშობელმან მარიამ და სუეტმან ცხოველმან, სამოციქულომან საყდარმან და მას შინა მკუიდრმან კუართმან უფლისამან, და წმიდამან მირონმან. დაიწერა ინდიკტიონსა მეფობასა ჩუენისასა თხუთმეტსა, ქქსა „სნაზ“, კელითა წინამძღურის ვანანძის იოსები-სათა და მოწამეცა ვართ²⁾.

¹⁾ დაწვებული სიტყვებითგან სული წმიდა აქამდე აღდგენილია სხვა ხელით.

²⁾ უკანასკნელი სამი სიტყვა უფრო წერილის ხელით არის დაწერილი.

ალექსანდრე ეამტკიცებ ნებითა ღმრთისათა¹⁾).

ამას შემდეგ ხელმოწერილია კათალიკოზისგან, მაგრამ ეს არ გაირჩევა. შემდეგ აზის ოთხი ბეჭედი. ერთზე იკითხება: ალექსანდრე.

4. სიგელი დაწერილია ქალაქზედ მხედრულის ხელით. ნამდვილი დროებით ჰქონდა თ. ი. გ. ჰავევამეს, რომლიდანაც ჩვენ ვაღმოვსწერეთ 1892 წ.

1768, დეკემბრის 13. ქ: წყალობითა ღმრთისათა ჩვენ იესიან, დავითიან, სოლომანიან პანკრატოვანმან, ორთავე სრულიად საქართველოს²⁾ და ყაზახ-ბორჩალოს მპყრობელ მკონებელმან, პატრონმან მეფემან, მეორემან ჰირაკლიმ, და თანა მემცხედრემან ჩვენმან, დადიანის ასულმან, დედოფალმან პატრონმან დარეჯან, და საყვარელმან და სასურველმან ძემან ჩვენმან, ორთავე საქართველოთა³⁾ უფლის წულმან, პატრონმან გიორგიმ, ლევან, იულონ, ვახტანგ, თეიმურაზ, მირიან, და ძის ძემან გიორგისაჲმან დავით და იოანემ⁴⁾, ესე ჟამთა და ხანთა ვასათავებელი მტკიცე და მოუშლელი საჯილდაო წიგნი და სიგელი გიბოძეთ შენ ჩვენთა ერთგულთა და თავ-დადებით ნაშაბურსა ვაჩნადეს ბებურის შვილს პაპას, და ძმასა შენსა ასლანს, დიმიტრის, ძმის წულთა შენთა ქაიხოსროს, შვილსა შენსა გრიგოლს, სეიმონს, ადამს და შვილთა და მომავალსა სახლისა თქვენისასა, ასე და ამა პირსა ზედან: რა შენს ოჯახში გამოიზარდე, მუდამ ამისი მცდელი იყავ, ჩვენს წინ სასიკვდილოდ მრავალს ომებში თავი არ დაგიზოგავთ ორთავე⁵⁾ ძმაო, ციხის უკუდომაში, თუ მრავლის ყიზილბაშთ, თუ დაღისტინის ჯარების ომებში, მრავალჯერ მტრის თავები მოგვართვით, აგრიზედ რომ დავმარცხდით და გამობრუნდით (sic), ერთს უფო-

¹⁾ ეს სიტყვები დაწერილია ხელჩართულით.

²⁾ დედანში სწერია: საქთველოს.

³⁾ დედანში სწერია: საქართველოთა.

⁴⁾ დედანში „იოანემ“ სწერია.

⁵⁾ დედანში სწერია: ორთავე.

ნოს აღგილს ალაზნის წყალში შემოვცვიდით, შენ პაპა ახლო შეგვჩი, შიგ წყალშიგ შეიდი რვა კაცი ჩვენს ცხენს და ჩვენ მოგვეჭიდა, წყალმა რომ ცხენი და ჩვენ და ჩვენ ჩაგვწივა, იმ დროს მოგვეშველე, ის კაციც ხმლით მოგვაშორვე, და ღმერთს გარდა იმ დღეს შენ გვიხსენ სიკვდილისაგან, და იმავე ძნელის გაჭირებიდამ ღათთა და შენის მოხმარებით და შემწეობით მოვრჩით. ამრიგად დიდი ნამსახური დი გარჯილი ხარ ჩვენზედ. მასუკან ხუნძახის მებატონე მუცალი დალისტნის ჯარით, აჯიჩალაბის შვილი და ქარელნი, და ის ძირობის კაცი ყუარელის ციხეს შემოადგნენ, ციხეს რომ საქმე გაუჭირეს და აღებაზედ მიწურეს, იმ დროს შენ და სოლომან მდივნის შვილი კახეთიდან, ქართლიდან სამი ოთხი საბატოს კაცის შვილები და აზნაურიშვილი, ყიზიყიდან ას სამი კაცი, და კახეთიდან და ქართლიდან ოთხმოც-და-ჩვიდმეტი გლეხი კაცით, ამ ორასის კაცით და მრავლის ტყვია-წამლით მიგაშველეთ. ჯერ ღვთის სიყვარულისათვის და მერე ჩვენისა და ჩვენის ქვეყნის ერთგულობისთვის და სარწმუნოებისათვის თქვენი თავი სასიკვდილოთ გადადევით და იმ დღეს არ დაზოგეთ არც შენ და არცა ამ სხვათა თავადთა და გლეხთა, წაბვედით ღთით და ჩვენის ბძანებით. დიდათ შემოსაფრული იყო ის ციხე, ხმალ-დახმალ შეხვედით, ღათის მოწყალებამ და თქვენმან შესვლამ შეამაგრა, შესვლაში და შიგნით ციხიდან მრავალი კაცი მოკალით, და ღომსათვით გაისარჯენით, თითონ შენ შიგ დაიჭერ, მას უკან გარეთ ხმალ-და-ხმალ გამოუხედით, და ბევრი კაცი მოუკალით. ოც-და-მესამეს დღეს გაქცეულნი, გაწბილებულნი, პირშავნი, უკეთურნი წავიდნენ. ახლა ამ ყვარელში ციხის შესვლის და ასე გარჯისათვის გიბოძეთ თქვენივე ნაყმევი კარდანებს მარტას შვილი ჯერანა, ამისი შვილი გიორგი თავისის მამულით, რისაც მჭონებელნი არიან; კიდევ ჩვენი ყმანი სარვანიელი სამოურაოდ, რაგვარადაც რიგი არის, იმ წეს-რიგით მარტას შვილი მკვიდრ ყმათ და საჯილდოად, სარვანი სამოურაოდ გვიბოძებია, ყო-

ვლის კაცის უკლებლად¹⁾. მეორე შენის ნამსახურობის დიდი ვალი კიდევ ჩვენზედ არის, ღათი ემისი წყალობა და მაგარი ჩვენგან დაგეგმარება. აწე გიბძანებთ კარისა ჩვენისა ვეჭილ-ვეზირნო და ყოველნო ჩვენო მოხელენო, მოსაქვენო, თქვენც ასე დაუმტკიცეთ და ნუ მოუშლით ამ ჩვენს საჯილდაოდ ნაბოძებს სიგელსა. რაც²⁾ ამას შიგან ეწეროს, არ მოგეშალოს ჩვენგან და არცა სხვათა მეფეთა და მეპატრონეთაგან და არცა უფლისწულოთაგან. ქონდესთ და გიბედნიაროსთ ღათ ჩვენს ერთგულობაში და სამსახურში. დაიწერა ბძანება და ნიშანი ესე დეკემბერს „იგ“, ხელითა ხუბუღიძის მდივნის ოთარისათა.

ქვს „უნვ“—1768.

აზის ბეჭედი ირაკლისი, დარეჯანისი, მეფის ძის გიორგისა და ლეონისა, სახლთ-უხუცესის გრიგოლისა და მდივნის ოთარისი.

შემდეგ კიდევ სხვა ხელით:

ქ. რაგვარადაც სიგლითა ამით მარტასშვილი ჯერანა და თაფისის შვილებით გვიბოძებია, ეგრეთვე ამისის ძმის წული დათო გვიბოძებია ხელ-ერთობირ ცოლშვლით და მამულით.

დეკემბერს „იგ“, ქვს „უნვ“—1769.

ირაკლი

მერმე სწერია:

ქ. ჩვენ ყოვლისა საქართველოს პატრიარხი მეფის ირაკლის ძე ანტონი მისის უმაღლესობის ბატონის მამის ჩვენის ბოძებულის სიგელს ჩვენცა ვამტკიცებ (sic), თებერვალს „იგ“, ქვს „უნვ“³⁾—1770.

ხელ-ჩართულად ხელს აწერს კათალიკოზი.

შემდეგ აშიაზე სხვა ხელით სწერია:

¹⁾ დედანში სწერია: უკლებლად.

²⁾ ეს სიტყვა დედანში არ არის.

³⁾ ორი უკანასკნელი ასო არ მოსწამს დედანში.

ქ. ჩვენ ორთავე საქართველოს მეფემ ირაკლიმ კიდევ
ბოძეთ საჯილდაოთ კარდანებს სამი კომლი კაცი ვაჭებდაშვი-
ლი პატარაკი ჭუნია, ამათი ბიძაშვილი ტეტია, ურუმაშვილი
გოგია და ივანე, მესამე მარტაშვილი დემეტრე და სიზო თა-
ვისის მამულითა, სასხლავითა, სახნავითა, შესავლითა, გასავლი-
თა, მითითა, ბართთა, გვიბოდებია, ღთნ ჩვენს ერდგულობასა და
სამსახურსა შინა მოგახმაროს.

ალიწერა მარტს „დ“ „ქვს“ უფ—1772.

აზის ბეკედი ირაკლისი.

5. სიგელი, 202X24 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაქზე ღამა-
ზის მგვალის მხედრულის ზელით. სიძველის გამო ზოგიერთი ადგი-
ლები აღარ განირჩევიან. თავში აკლია, ზოგ ადგილას ქალაქის
დაწებების გამო სიტყვები და ასოები აღარ მოჩანან, ამას გარდა
განცალკევებული ნაწილები სიგელისა თავ-თავის ადგილას არ
არის მიწებებული. ამიტომაც ჩვენ ტექსტი შინაარსის მიხედვით
დავაწვეთ. ნიშნებით ნაბმარია სამ-სამი წერტილი თითოეულის
სიტყვის შემდეგ. ჩვენ სიგელში მოხსენებული ბაგრატ მეფე არის
ბაგრატ III იმერეთისა (1510—1548). ქორონიკონი სიგელისა
უწვევებს 1545 წელს, ხოლო ინდიკტიონი 1514 წ. ინდიკტიო-
ნი უნდა უფილიყო ოცდა მეთოთხეტე, ვინაიდან ვიცით, რომ
ბაგრატ III დაჯდა მეფედ 1510 წელს და ეს წელი მართლდება
ოცურეშის ეკლესიაში დაცულის ზომლის ხატის წარწერით, რომ-
ლიდგანაც სანს, რომ ბაგრატ III და მის მეუღლეს ელენეს ზელ-
მეორეთ მოუქედიათ ეს ხატი ქვს „სკდ“, ინდიკტიონს „კკ“. აქ
ინდიკტიონი და ქორონიკონი ერთგვარათ უწვევენ 1536 წ.
(Brosset. Voyage arch. Rapp. ix p. 26). მაშასადამე ჩვენს სიგელ-
ში მეოთხე ინდიკტიონი შეცდომით არის ნახვენი. ეს და ამის
ქვემოთ მოყვანილი 23 სიგელი გადმოვცა ჩვენ გ. ე. წერეთელ-
მა, რომელსაც მეღო ისინი ქუთაისიდან ერთ წიგნათ შეკრული
ხოლო გადაწერა მათი იყისა ა. ვ. ქუთათელაძე.

1545, აგნასას 12... ბელსა ღ შვიდწილ უძღვევსა, მტყამე
თა შორის მნესა წმიდასა გიორგის ღ საყდარსა მნესა სამაზხოთა
და საძვალესა ჩვენსა, ზი, ყოვლიად წმიდაო დედოფალო, ხახუ-

ლისა საკუთხეველისა და გაენათისა ღთის მშობელო, და მოწამეთა მთავარო, წმიდაო გიორგი, შეიწირე მცირე და უნდო ესე ძღვენი და შესაწირავი ჩვენი, ვითარცა შეიწირა ქრისტემან მწვლილნი იგი ქვრივისანი, და მეოხ და მფარველ გვექმენ წინაშე ძისა შენისა და ღთისა ჩვენისა, რათა გვიხსნას ხილულთა და უხილავთა მტერთაგან, და გვიხსნას ჩვენ ცოდვილნი და უღირსნი ესე მონანი თქვენნი, მეფეთა მეფე ბაგრატ და თანა მეცხედრე ჩვენი, დედოფალთა დედოფალი ელენე, და ძენი ჩვენნი, და აწ ვიგულებთ და ვიგულისმოდგინეთ და კელეკავთ საყდრისა და მონასტრისა წმიდისა გიორგისა მეორედ აღშენებად. პირველად ოდესმე სადედოფლო ყოფილიყო, აღარავინ ესაფლალეზოდა (sic) ზე მოშლილიყო, ზე აწ ჩვენდა სამარხოვ ზე საძველედ შევქმენით, აღვაშენეთ და შევამკვეით ხატითა, წიგნითა, კანდლითა, კელაპტრითა, სანთლითა, საკმევლითა, და მამულითა, მივიღეთ პატივი მასზედა და დავადგინეთ სასოლ და შესავედრებელად სულისა ჩვენისა მოძღვარი, და დავდეგით ენქერი, და გაუჩინეთ მწირველად ჩვენთვის, და დავსდევით წირვა წელიწადთა შინა თორმეტთა საუფლოთა დღეთა, და იწყოს მეზვერისა და ფარისევლისა შაბათ კვირიაკითგან ვიდრე აღდგომამდის, წირონ დიდნი მარხვანი სრულად და უცვალეზლად, და ქრისტეს შობისა მ[ა]რხვათა სწიროს ოცი დღე უკლებლად, და სულის მარხვათა [ში]ნა წიროს თორმეტი დღე უკლებლად, და მარიამობისა მარხვათა შიგან წიროს ათი დღე უკლებლად, და ამა ჩვენგან გა[ნაჩენ] განწესებულსა წირვასა ენქეროსანი ჩვენი მოძღვარი ნურაოდეს მოგვაკლებს ჩვენ მეფეთა მეფესა ბაგრატს და თანა მეცხედრესა ჩვენსა, დედოფალთა დედოფალსა ელენეს, და განვაწესეთ საუკუნონი აღაპნი წელიწადსა შინა ოთხნი, და გარდ[იხ]დებოდეს ერთი აღაპი ყველიერისა ხუჩაბათსა და სწირევდეს თ[ვითონ]... და პატრონი გაენათელი და თვითონ ჩვენი მოძღვარი და ს[რ]ულად გაენათის კელის მქონებელნი ძმანი, და მიერთმეოდეს ამა[თ] საწირავად მოძღვრის კელითა ჩვენგან შეწირულის სოფლების მოსავლისაგან: პატრონს გაენათელსა თვითონ ოცდაათი, პატრონის

გაენათლის საწირავი ასი თეთრი არის, მაგრამ]... და ძმათ
გულისთვის დაგვეკრდა, თვითონ მოძღვარსა თეთრი ექვსი, სე-
ფეთ ჯვარის მტვირთელსა, კანდელასა, აღმაშენებლის [საყ-
დრ]ისა, მეფის ბაგრატის მწირველსა, ვახტანგის მკვდრისა—ამა
[ხ]უთთა სამსამი თეთრი მიეცემოდეს, მეფის ვახტანგის მწირველ-
სა და მეფის ალექსანდრეს მწირველსა, პატრონის გიორგის
მწირველსა, გა[ენათი]ს ჯვარის მტვირთელსა და ომფორის მო-
ლარესა, კელარსა და ერისთვის მწირველსა—ამათ ოროლი თე-
თრი მიეცემოდეს საწირავად. ამავე აღაპშიგა წაიგებოდეს ორ-
მოცი თეთრისა თევზი და ყველი და კვერცხი, წმიდა პური
კოდი სამი, ღომი კოდი სამი, ღვინო კოკა ოცი ათიანთა,
სანთელი, საკმეველი, რაც მოუნდებოდეს, გაჩენილისაგან იხმა-
რებოდეს.

+ მეორე აღაპი გარდაიხდებოდეს საკორცითა სულის
წმიდის მოსლევასა... [შაბათსა] და წაიგებოდეს ზროხა ორი...
ორმოცდა-თორმეტი, რა რიგადცა ეპირიანებოდეს, მოძღვარი
მოიკმარებდეს, და ამა ათას ორას სამოცდაოთხის კო[კი]ს ღვი-
ნისაგან ოთხმოცსა კოკასა ღვინოსა ჩვენს აღაპშიგან წაგ[ებო-
დეს], და ორის კოდის წმიდის პურისაგან და სამას და ექვსის
კოდის ღომისაგან თორმეტი კოდი წმიდა პური და თორმეტი
კოდი ღომი ჩვენს აღაპშიგან წაიგებოდეს, და სხვა რაც იყოს...
ღომი, ქერი სამოცდა თექვსმეტი, ძღვენი ეს ყველ[ა] მოძღვ-
რისათვის მიგვიბარებია, და რა რიგადცა მოძღვარსა ეპირიანე-
ბოდეს, სასმლად, საჭმლად, სახარჯოთ საყდრის მუშაობაზედა,
რითაც ფრიად... ისრე იკმაროს.

+ რაცა ნიყარაძის ეულნი გლეხნი არის და ან მკეცი-
ძის ეულნი გლეხნი, სამოქალაქოს რაცა სამეფო კელი შევა,
არა მოგვიწლია რა, და სხვა რაცა სააზნაური შეიღო ბეგარი და
სამსახური მართებს, ისი ჩვენგან ნასყიდი არის და [სა]ყდარისა-
თვის შეგვიწირავს, აგრევე უყურეწლიძე და მამრივის შეილე-
ბი შეგვიწირავს, ციხისთვის ეული გლეხნი კელ შეუვალად, და
აგრევე ნავენახევი შეგვიწირავს კელ შეუვალად და განთავი-
სუფლებით თვინიერ ნადირობისაგან კიდე, და ნადირ[ი]ს ჯერ-

გად ნუ დაგვკლდებიან, ამა ჩვენგან შეწირულსა და გლეხთა სხვა ჩვენის კარიდაღმა გამოსული სათხოვარი არა [ე]თხოვებოდეს რა, არასთანა არა.

+ აწ განგვითავისუფლებია ყოველ[ი]სა სათხოვრისაგან, არა ეთხოვებოდეს რა, არა სამეფო, არა სა[დღ]დოფლო, არა პური, არა ღვინო, არა საკორცე, არა ზროხა საკლავი, არა საციხის-თვო, არა საჯინიბო, არა საბაზიარო, არა ლაშქრობა, არა ულაცი, არა გოჭ-ქათამი, არა საყველიე[რ]ო, არაფერი არა ეთხოვებოდეს რა.

+ ვინცა ვინ ამა ჩვენგან დადგინებულსა მოძღვარსა უჯერო და ურიგო ჰყადროს, ანუ სიკვდილითა, ანუ დაკოლითა, ანუ კელთ დაქირვითა, ანუ გაცურცუითა, ანუ მეკობრობითა, ანუ საკლად ჩახდომითა, ანუ ჯოვის გატეხითა, ანუ გინებითა, ამას-ცა და რაცა ვინ გლეხნი შეგვიწირავს, რარიგადცა გაენათის საყდრის ძველს იადგარსა და გვიჯარშიგან (sic) სწერია, ისრე დაეურვებოდეს.

+ აგრევე ვქენით მოკითხული და წმიდის გიორგის საყ-დარსა [ძ]ველად შეწირული მამული ქამთა ვითარებისაგან მო-შლილ იყო და დაკარგულ იყო, და რასაცა ოდენ მოვესწრე-ნით და შევიტყვენითა, ისიცა შემოვკრიბეთ, და მოძღვრისათვის მიგვიბარებია, და რარიგადცა მეფეთა და დედოფალთა შეეწი-როს, და მათგან დადებულსა ძველსა სიგელშიგან ეწეროს, რაცა მათგან დაწესებული აღაპნი და წირვა იყოს, ისი მათ ნუ მოეშლების, და მოძღვარი გარდახდიდეს, ნურას დაკლებს.

+ არის გლეხი ზღუდეს გარეთ, საბას მოძღვრის ეული სენაკი მისითა კურმარნითა, ვენახითა, სახარდნითა, საბოსტნითა, კიდევე მას ქვეშეთ ე... ი მეახორე მისითა სახლკართა, კურ-მარნითა, ვენახითა, მისითა, [დანა]ჩრომითა, ოხზომარას გლეხნი ვირისალაძენი ოთხნი, იბრიალა კვამლი ორი და პარტახტი ორი, ჯონაას მეშნაძე კვამლი ათი, არის ნაბა...სდევს კოზა-ლაძე კვამლი ორი, გუფსე[ს]. . . [სამა]რხო თეთრი ორი, იმ ორის პარტახტისა ასრე იქნას, სანამდის [კა]ცი დაესახლებოდეს, ვინც იხმარებდეს, ან მინდორსა და ან ტყესა, იალსა გამოიღებდეს,

და როგორაც კაცი დაესახლოს, რაც იმა [ალ]ფსა ბეგარა მართებოდეს, იმას გამოიღებდეს.

+ კვალადცა გავ[დ]რეთ, მოგახსენეთ და შემოგწირეთ ჩვენგან ნასყიდი იმავე ნიჭ[არ]ადისეული მადლავს გლეხნი ოთხი კვამლი, და მართებს ბეგარა ეს: [დუ]მეტრასა თეთრი ოცი, ღვინო კოკა ორმოცი, ბატკი ერთი, ღომი ნაოთხალი ათი, მართებს ლეჭენადქსა გიორგასა თეთრი ათი, ღვინო კოკა ოცი, ბატკი ერთი, სამაჰრობო საკლავი ერთი, ქათამი ორი, ღომი ნაოთხალი ორი, სამარხო თეთრი ორი, მართებს მებუნწიშვილსა თევდორასა თეთრი ათი, ღვინო კოკა ორმოცი, ბატკი ერთი, ღომი გვერდი ორი, მართებს ყამაზაშვილსა აბესალამასა თეთრი ოცი, ღვინო დიდით კოკითა [ას]ოცდათი, ღომი ნაოთხალი ორი, და ღომი ურემი ერთი, სამაჰრობო საკლავი ერთი, ქათამი ორი, ღვინო კოკა სამი, ბატკი ერთი, სამარხო თეთრი ორი. იმავე ნიჭარადისეული ჩემგან ნასყიდი ნამაჰვეს კოლაძე მამუაი, მართებს თეთრი ოცი, ღვინო კოკა ორმოცი, ღომი ნაოთხალი ოცი, სამაჰრობო საკლავი ორი, ქათამი ოთხი, ღვინო კოკა ექვსი, ბატკი ორი.

+ ესე [ცხ]რა კვამლი კაცი და ორი პარტახტი ნიჭარადქსა ესტატეს ლაშ[ი]შვილისა ნასიხლად მიეცა, და ლაშნიშვილისაგან ჩვენ ვიყიდეთ ჩვენით თეთრითა, ესე ნიჭარადისეული ნასყიდი გლეხნი ფარსმანაჟანვეს, ქუტარს და ნამაჰვეს ვიყიდეთ მამულითა, ეკლ[ესი]ითა, სასაფლაოთა, წყლითა, წიქვილითა, ველითა, ვენახითა, ყანითა, სათიბითა, ტყითა, სანადიროთა, ქალითა, სათევზითა, მთითა, ბარითა, შესაველითა და გამოსავლითა, საძებრითა და ჟძებრითა, მისითა მ[ზ]ღვრითა, და მისითა სამართლიანითა ყოვლითურთ უცილებლად. კვალადცა გავადრეთ, მოგახსენეთ და შემოგწირეთ ფარსმანაჟანვეს მ[არ]დალაშვილები ფუზეთ ერთი და კვამლათ რვა, მართებს ესტატე მარდალაშვილსა ღვინო კოკა ორმოცი, თეთრი ორი, მ... ფნი კვამლი სამი, და ზემო ქუტირს ფეტუშნელიძე კვამლი ორი, ესე გლეხნი ლოლაბერიძის ციხისთვის მკვიდრი

მამული იყო და უშვილოდ გარდახდა, და ჩვენ ნაშვილეობით მოგვცა, და ჩვენ ჩვენის სულისათვის შევსწირეთ.

+ ნავენახევი პირველადცა საყდრისა ყოფილიყო და ეამთა ვითარებისაგან გამოხვმოდა, და ღოღაბერიძესა დაეჭირა, და სააზნაურიშვილოდ შექნილიყო, და ამას უკანის ეამთა აშლილობისაგან მხეციძესა ეშოვნა, და მერმე მხეციძესა მრავალი ჩვენი საქმე და უპატიობა შევარდა, და ჩვენ საუპატიოდ გამოვართეთ, და ჩვენ ჩვენის სულისათვის შემოვსწირეთ, ამისთვის გამოხვებასა და მოშლასა არავინ გვემართლებს.

+ ნავენახევი ძველად ორი ფუზე ყოფილიყო, და კოტა აღდილი ჰქონდა, და სასვიმანეთოს შარას აქად ვერ გარდმოვიდეს, აწე აშენდა ისინიცა, დამრავლდეს, სხვა გვარნი კაცნიცა ბევრნი დავასახლეთ, და სამკმელო არ ეყოფოდა და ჩვენ ჩვე...ნით თეთრითა. ამას გარეთ იმავე მხეციძისაგან ვიყიდე [მე] სამკვიდრო მამული: მესხეთს გლეხნი კვამლი სამი, და პარტახტი ერთი, მართებს ლანდურიძესა ვარსიმეს თეთრი ოცდათი, ღვინო კოკა სამოცი, ღვინო ნაოთხალი ექვსი, მართებს ლანდურიძესა ივანასა თეთრი ათი, ღვინო კოკა ოცი, ღვინო ნაოთხალი ორი, ესე ასრე ჩვენგან ნასყიდი არის. მხეციძის ჯანგაშის შვილსა მისის ბიძისა სასისხარი საქმე შეხდა და იმაშიგან დასჭირდა, და რითაცა გული შეუუჯერდებოდა, სრული ფასი მივეც, და ვიყიდე ფარსმანაყანევს მარდალაშვილები კვამლი რვა და პარტახტი სამი, და მესხეთს ლანდურიძენი კვამლი სამი და პარტახტი ნახევარი მათითა მამულითა, ეკლესითა, სასაფლაოთა, წყლითა, წისქვილითა, ველითა, ვენახითა, ყანითა, სათიბითა, ტყითა, სანადიროთა, ქალითა, სათევზითა, მთითა, ბარითა, შესავლითა და გამოსავლითა, საძებრითა და უძებრითა, მისითა მზღვრითა და მისითა სამართლიანითა ყოვლითურთ უცილებლად.

+ ჭოღვეს უყურეშლიძე კვამლი ერთი, ღაოხს მ[ა]მრისშვილი ნაცვალი და მისნი განაყოფნი... [ება] მარდალაშვილსა მამისთვალსა ღვინო კოკა ორმოცი და [თე]თრი ორი; მართებს მარდალაშვილსა ნაეროზასა ღვინო კოკა ორმოცი,

თეთრი ორი; მართებს მარდალაშვილსა გოგალსა ლ[ე]ინ[ო] კოკა ორმოცი, თეთრი ორი; მართებს მარდალაშვილსა ლეინო კოკა ორმოცი, თეთრი ორი; მართებს მარდალაშვილსა გიორგასა ლეინო კოკა ორმოცი და თეთრი ორი; მართებს მარდალაშვილსა ესაიას ლეინო კოკა ორმოცი, თეთრი ორი; მართებს მარდალაშვილსა მიქელასა ლეინო კოკა ორმოცი, თეთრი ორი, პარტახტი ერთი. ვინც აშენებდეს, ოცს კოკას ლეინო[სა] გამოიღებდეს და, როგორაც კაცი დაესახლოს, როგორაც [თვითოს, სხვასა ბევარა ემართოს, აგრევე ის გამოიღებდეს, [ო]რი პარტახტი სხვა და, ვინც ქამდეს, ან მინდორსა ჭან ტყე[სა, ია]ლას გამოიღებდეს და, თუ კაცი დაესახლოს, მართალი [ბე]გარა ქნას, ესე გლეხნი მარდალაშვილები ქილადესა ზითვა . . . მხეციძესა ურო სახლები და გვიწყალობებია თქვენ სახლშიგა და დარბაზშიგა მისით ზედა ქვედათ სახლითა.

+ რაცა ამა სიგლითა მამული და გლეხნი, სოფელი და დაბანი, შეგვიწირავს და მიგვიბარებია ჩვენის მოძღვრისათვის, და საუკუნონი წირვა და აღაპი გაგვიჩენია, ესე ნურაოდეს მოგვეშლებს ჩვენ მეფეთ მეფესა ბაგრატს და თანამეცხედრესა ჩვენსა, დედოფალთა დედოფალსა ელენეს, რათა ღირს გუყვენს წინაშე უფლისა, იესოს ქრისტეს, ღთისა ჩვენისა.

+ აწ ესე ჩვენგან ბრძანებული სიგელი და იადგარი მტკიცე და უტყვევლი და შეუცვალბელი ყოვლისა ადამის ტომისა კაცისაგან, და შემდგომთა ჩვენთა მომავალთა მეფეთა და დედოფალთა, და თქვენ წმინდანო მე[უ]ფენო აფხაზეთისა და ქართლისა კათალიკოზნო, და ყოველნო მღვდელთ-მთავარნო, დაჯერებით დაუმტკიცეთ, და დიდსა ზესთა აღმატებულისა, ახლისა იერუსალიმისა, გაენათისა საყდრისა მამათ მთავარეფის-კოპოზო და წმინდანო საღმრთონო მ[ამა]ნო და [სრ]ულლობით კრებულნო და ერატ[ამ]ად ლავრანო და ყოველნო კარისა ჩვენისა ვაზირნო, ერისთავთ ერისთავნო, ათაბაგ ამირ-სპასალარო, დადიან-გურიელი, სვანთ ერისთავო, მანდატურთ უხუცესო, და ყოველნო ერისთავნო, ქუთათისისა ციხისთავთ ცი-

ხისთაენო, და ლიხთ ამერისა და ლიხთ იმერისა ციხისთაენო, მოლარეთ უხუცესო და მოლარენო, მემბჯრეთ უხუცესო და მემბჯრენო, მეჯინიბეთ უხუცესო და მეჯინიბენო, მესტუმრეთ უხუცესო, მესტუმრენო და მზარეულნო, ბაზიართ უხუცესო და ბაზიარნო, ფარაშთ უხუცესო და ფარაშნო, ახოსალართ უხუცესო და ახოსალარნო, მელვინეთ უხუცესო და მელვინენო, მუქიფთ უხუცესო და მუქიფნო, ყოველნო კარისა ჩვენისა წარელენილნო, მალისა, ხარაჯისა და და ზროხა საკლავისა მკრეფელნო, და ყოველნო კარისა ჩვენისა მოსაქმენო, და ხ[ე]ლისა მკონებელნო, არაფისთვის გვიბრძანებია ამა ჩვენგან ბრძანებულის სიგლისა შლად და ქცევად თვინიე[რ] შეწევისა და თანა დგომისა კიდე. აწ ვინცა და ვინც, რამანცა აღმისა და ევის ნათესაემან კაცმან ესე ჩვენ[გან] შეწირული გლეხნი და სოფელნი და აგარანი, და ესე [ჩვენ]გან გაჩენილი წირვა და აღაპი მოგვიშალოს და გაენათსა გამოახვას, და კელყოს შლად და დაქცევად ამისადა [და] ესე ჩვენი ბრძანება უგულობელს ყოს, და შეცვალოს, [გინა] მეფეთა, გინა დედოფალთა, გინა მამაცმან, გინა დედაკაცმან, გინა თავადმან, გინა აზნაურმან, გინა უზედაესთა, გინა უქვედაესთა, ანუ სამოციქულოდ შემოვიდეს, [ანუ გამო]საკუებად და შესაცვლელოდ, შემცაიცივალეების სჯულისა ქრისტიანეთასა, რისხავსმცა დაუსაბამო ქრისტე ღთო ჩვენი, მამა, ძე და სული წმიდა, დამცაიწყეველების სული [და] კორცი მისი შვიდთა კრებათაგან და ოთხთა პატრიარქთაგან და ათორმეტთა მოციქულთაგან, შემცაედების ძრწო[ლა] კენისი, კეთრი გეზისი, შიშთვილი იუდასი, დანთქმა და[თან და აბი]რონისი, მასხედამცა დახდების ემა იგი ჯვარც ისა, რომელთა თქვეს სისხლი მაგისი ჩვენზედა და შეილთა ჩვენთა ზედა, მას ზედამცა დასრულდების მემსდარვისა ფსალმუნთა წყვეა, ნესტორს და ოროგინესთანამცა არის ნა[წი]ლი და სამკვიდრებელი სღვისა მისისა, კრულმცა არს ცათა შინა და ქვეყანასა ზედა, ნურარათამცა სინანულითა ნუ იქნების კსნა სულისა მისისა, ნუ წირვითა, ნუ ლოცვითა, ნუ გაღ თა მიცემითა, ნურცა იელუსარემს წასვლითა, ნურცა სინ[ას] და მთაწმიდას წასვ-

ლითა, ნუცა საყდართა და ეკლესიათა შენებითა, მშლელი და მქცეველი ამისი კრულ წყეულ და შეჩვენებულ იყავნ უკუ-
ნითი უკუენისამდის, და დამამტკიცებელნი ამისნი ღთნ აკურ-
თხნეს და წმიდამან და დიდმან საყდარმან მონასტერმან გაე-
ნათისამან. დაიწერა ბრძანება და სიგელი ესე ჩვენი ინდიკ-
ტიონსა მეფობისა ჩვენისასა მეოთხესა, ქქსა „სლგ“, თვესა
იენისსა „იბ“, კელითა ფრიად ცოდვილისა გიორგი აბა[შიძე]-
სათა. თქვენ წმიდანო მღდელთ-მოძღვარნო და საღთონო კრე-
ბულნო, გვედრებე, რათა შენდობა ბძანოთ ცოდვილისა სუ-
ლისა ჩემუსათვის.

დაიწერა სიგელი ესე შვიდი ათას ორმოც და [ცამეტსა]¹⁾.

ჩ.ნ. ქს. მმრ. ქართლისა პატრიარქი კანონითა ფამტკიცებთ.

(ამას შემდეგ სანახევროდ დაცულია ხელჩართული ხელის-მოწერა კათა-
ლიკოსისა, რომელაც უნდა ეკუთვნოდეს კათალიკოსს მალაქია აბაშიძეს).

ბაგრატ. კლუჯე (ხელჩართულად).

ამას შემდეგ სხვა ხელით სწერია:

ქ. ჩვენ ქრისტეს მიერ კურთხევით კურთხეულმან ჩრდი-
ლოისა და აფხაზეთისა კაზმან ბატონმან გრიგოლ თქვენ ცა-
თა [შობაძე]ავსა ბიჭვინტისა ღმთის მშობელსა ეს მოგახსენეთ,
რომ დავით ნემსაძეს კაზის დროს მეფის შვილს ალექსან-
დრეს ბიჭვინტისა ღმთის მშობლისათვის სამი კუამლი კაცი . . .
იასშვილი ერთი და ორი ობოლადე გიორგას შვილები შეე-
წირა, და ნემსაძეს კათალიკოზს ამ სამი კუამლის კაცის ბეგრის
დადება არ დასცალეობდათ, მერმე ჩვენ გაგირიებით რომ
კებლასშვილმან ნასილამ, დათუნამ და ასან-ბეგ — ამ სამამან [კაც]მა
ერთი შამახური სანთელი ხატს მიართვას, და სხვა ამას გარედ
ხატის სამსახურისა დაის შინაყმობისა მეტი მართებული ამ
კუბლაძეს არავისგან რა ეთხოვებოდეს. ორს ობოლაძეს სამი
შამახური სანთელი დაეადევით და ხატს მიართმევდეს და
(შემდეგი აკლია).

¹⁾ ეს სტრიქონი სხვა მელნით არის დაწერილი.

6. გუჯარი, 108X22 სანტიმეტრი, დაწერილია ტყავზედ მგვალის მხედრულის ხელით, თითოეულ სიტყვის შემდეგ უზის სამსამი წერტილი. თავი და ბოლო აკლია. გვერდები ტყავისა და ზიანებულია. კორონიკონი არა სხანს, მაგრამ სიგელი უნდა ეკუთვნოდეს, ზეგნის აზრით, ლევან II დადიანს (†1657). ამის დროსვე ცხოვრობდა ზეგნ გუჯარში მოხსენებული აფხაზეთის კათალიკოსი მაქსიმე მაჭუტაძე, რომელიც 23 აპრილს 1630 წ. ნაბა ლევან II კარზე რუსის დესპანმა ელჩინმა, ზოლო 1650 წ. მაქსიმემ იმერეთის მეფესთან აღეჭანდრე შესამესთან ერთად ფიცი მიიღო რუ-რუსეთის ქვეშევრდომობაზედ. პაპი და პაპის პაპი ლევან მეორისა გიორგი, ვამეყ, შერგილ და სამადავლე, ანუ შამადავლე, მართლა დასაფლავებულნი არიან ზოფში. ერთი წარწერა გუჯარისა უბეგნებს, რომ ლევან II ჰყოლია ძმისწული სახელით ლევანი, რომელიც უნდა იყოს ლევან III, ანუ შამადავლე (†1680) (H. G. II, 1, p. 646. II, 2, 438).

1611—1657. ერთ ბუნებისა, ერთ ღთაებისა, ერთ უფლებისა, ერთ კელმწიფებისა, განუყოფელისა და შეურევნელისა, გამოუთქმელისა, მიუწოდებელისა, შეუხებელისა, შეუწერელისა, შეუსაზღვრებელისა, უმიზეზოს, უკედაუის, საუკუნოს ცხოვრებისა, მოუკლებელისა, დაუსრულებელისა, გამგებელისა, მფლობელისა, შემოქმედისა, გამოუკულოცელისა, დიდება სახიერებისა და სუფევა დაუსრულებელისა, და ღბინება მოწყალებისა, ამის წმიდისა სამებისა წყალობითა, ძალითა, შეწყნითა, რომელთა კაცთ მოყვარებისათვის წარმოაცარიელა თავი თვისი და კაც იქმნა თვინიერ კოდვისა, და მრავალთათვის თვისთა მოწყალებათა ჯუარცმა და დაფლვა თავს იღვა, ხოლო ვითარცა ღთი, აღდგა მესამესა დღესა და ჯოჯოხეთი შემუსრა, და წარმოსტყუენა, და აღამ ყოვლით ნათესავითურ დაპყარა, დაიხსნა და ღთაებასა თვისსა იზიარა სასუფეველსა თვისსა, და ყოვლად წმიდა უბიწოდ მშობელი თვისი, მარადის ქალწული მარიამ, შუამდგომელ იყო თვით ღთაებისა თვისისა, და კაცთა შორის, ამის ყოვლად წმიდისა თავდებობითა, მეოხებითა, შუამდგომლობითა, მინდობითა და ძლიერებითა, ნიშოვან [ქმნი]ლის და ნიშ შემოსილისა, პატიოსნისა და ცხოველს მყოფლისა ჯუარისა, მტერთა მათებელისა

და ყოველისა ძალისა ეშმაკთასა და მწუხელისა, წმიდათა ურულოთ მცველ მართებელთა ჩუენთა ანგელოზთა და მთავარ ანგელოზთა, მიქაილ და გაბრიელისათა, წინა მორბედისა ნათლის მცემელისა და ყოველთა დედათა ნაშუთა უმეტესისა, იოვანე წინა მსრბოლისა, ღ ზხათა მშვიდობისათა განმმზადებელისათა, წმიდისა იოანე ღთის მეტყველისა, რომელმან მკერდსა საუფლოსა მიყრდნობითა აღმოიწრიდნა ღთის მეტყველებისა უფსკრულნი და უღვინელები, წმინდათა მოციქულთა ღ ყოვლად ქებულთა თუალით მხილველთა და კელით მსახურთა, და თუალით მხილველთა ღთისათა ღ განგებულებისა მისისა მესაიდუმლოეთა, თავთა მოციქულთა პეტრე, პავლე, აღრია და სხვათა ათორმეტთა მოციქულთა, და ქლად სხვათა სამეოცდა ათთა მოციქულთა, ღ წმინდათა მოციქულთა თანა სწორებით შესატყვისთა წდათა წინასწარმეტყველთა მამათა, მამათ მთავართა, მღრდელთ მოძღუართა, მოწამეთა, ქალწულთა, მამათა მეუღაბნოეთა, აღმსაარებელთა ღ ყოველთა საუკუნითგან სათნოყოფილთა ღთისა წდათათა, ზეცისა ღ ქუეყანისათა, და განმაცხოველებელისა ქრისტეს საფლავისა აღსადგომელისა, საუფლოსა საფლავის და ჯუარისა ცხოველს მყოფელისა თავსმდებობითა, შუამდგომლობითა და მინდობითა, გკადრეთ და მოგახსენეთ დაწერილი ესე სიგელი, იადგარი უმიზნო და უკუნისამდე წელითა და ეამთა შეუცვალელებელი, და მარადის განთაევბით განსრულებული, თქვენ ჩუენსა მცველსა და მფარველს და ცხოვრებისა ჩუენისა წარმმართებელსა, და განმარჯვებითა მძლეველსა მტერთა და მბრძოთა ჩუენთასა ქალწულსა; უბიწოსა მარადის ბიწ შეუხებელსა, დედასა ნათლისასა და მშობელსა მეუფისასა, უთრასნასა ღთის მშობელსა, და ძელსა ცხოველსა, ხოფს ტაძარსა შინა განსუენებულთა, მისაძინელობითა და საძალათა პირველ კურთხეულთა და საუკუნოდ განსუენებულთა პატრიოსანთა და სახელოვანთა ძუელთა ჩუენთა პაპთა და პაპის პაპთა: ყოვლად სანატრელთა გიორგი, ვამეყ, შერგილ და სამადაფელ—ამათ ოთხთა ღთივ პატივცემულთა და გვრგვინოსანთა საფლავსა, და ჩუენსა სასოებით შესაფედრებელს ხოფს განსუენებულსა სახესა ღ ხატს წისა ღთის მშობელისასა ღ

ჯუარის ყოველთა განმაცხოველებელსა, მოგახსენეთ და გკადრეთ იადგარი და სიგელი მტკიცე, ეამთა საუკუნეთა გასათავებელი, ჩუენ თქვენ მიერითა მადლითა და ცვა ფარვითა მძლედ და ძლიერად ამალღებითა განძლიერებულმან, და ოხითა თქუენითა ზესთა აღმატებულმან, და მტკიცედ მპყრობელ-მქონებელმან, თვთ განმგებელმან, თქუენ მიერ სახელ ამალმატებულმან და ფდ მსასობელმან, და მადლთა და წყალობათა თქუენთა მინდობითა სარწმუნოდ მოსაგმან, და სურვილით მოქენგმან, ეელმწიფემან, პატრონმან დადიანმან ლევან, შიშით და კრძალვით განვიახლეთ და დაგიმტკიცეთ მტკიცე ესე უკუნისამდე კაცთა ნათესავისაგან შეუცილებელ შეუსარჩლეელი წიგნი და ნიშანი ასრე და ამა პირსა ზედა, რომე ეამთა ვითარებისა და წელთა გარდასულისა, და ეტლთა მოქცევისა, და დღეთა ცვალებისაგან, მოშლილიყო სოფელი და ტყე, და ველი, ვნახეთ და მოკითხული ვქენით, და ძუელთა ჩუენთა მამა პაპათა საფლავი ყოფილიყო, კურთხეულთა და სახელ დებულთა, და მათ მიერ დადებული იადგარი და სიგელი ვნახეთ, და ჩუენცა გულს მოდგინებით ესრეთ დაუმტკიცეთ: ესე ვითარცა დადიან გურიელისა, სულ კურთხეულისა სამადაელსაგან გარიგებული სიგელი ვნახეთ, ესრედ ეწერა და გაერიგა: „ძუელითგანი იადგარი გრყუნილიყო და დაკარგულიყო ზოფისა ღთის მშობელისაო, მას ეამსა უღმთოდ და უსჯულოებად მიაქციეს აფხაზნი, და აღვიყვანეთ იოვაკიმ, კაცი ღირსი ნეტარებისა, დავესვით კათალიკოზადო, რომელი აფხაზთა გარყუნეს სჯული, და კზობა, ხოლო ჩუენ მარჯუენითა ქრისტეს საფლავისათა და იერუსალემისა და ანტიოქისა პატრიარქისა შიხაღას ნება დართეთთა გავარიგეთო ჯუარიითა და ონფორითო“. აწე ჩუენც მათი გარიგებული და დადებული იადგარი ვნახეთ, განვიცადეთ და ჩუენცა მსგავსად მათებრ დავამტკიცეთ, და გავარიგეთ თავს მსხუდუბას წა გიორგი მის შესავლითა და გასავლითა, წყლითა, ტყითა, სანადიროთა, სათევზოთა, საყანითა, უძებრითა და საძებრითა, იმა რიგითა გლეხებითა, ჯუარის მტვირთლითა: ბერი ზოსიმე, კამხელს გეგებერია, ვაჟრის შვილები ბაბადიში და მისნი ძმანი

კახიი და ვაჟებდაი, მასთანა ორნი მაშოს ძენი დეის მამაი, და ორნი ლადარია მიქაილ და მამისთუალი, წუწუნარი მამული და მარანი მისითა ტყითა, წყლითა და ეკლესის კართათა, და სათევზოთა, კვრია მასხულია მისითა შვილებითა, თათარი წუწუნავა მისის მამულითა, ბერია მისის მამულითა, წყლის პირს ბონია ქრისტეშია მისით მამულითა, წყლის პირს რიონ-ზედა ქალადიდსა ნახევარი ბაგი ხოფისა ღის მშობელისა არის.. არის ქარატას და კეშხელს მესამედი ნავი და ბაგი მდ წდისა არის, ნოხუდენს ოთხი კუამლი კაცი ყურუა და სხვიტავა ან-დალაისშვილი და შონია მათით მამულითა, წყლითა, ტყითა, სათევზოთა და ეკლესის კართათა. აგრევე დადიანის სახლის თავი ნიშანი და სხუათა თავადთა და აზნაურის შვილთა ნიშანი კზისა არის, სხუათა ფეისკოპოზთა.

დგოთ მართებს და ამას არა ეთხოვებოდეს-რა, აგრევე ცუს გამოლმა და ჭვარას გამოლმა ვინც ნადირი მოკლას, სეფესა მდ წმინდასა წინ მღლებდენ, ნურავინ დაკლებთ, აგრევე ჩვენ პატრონმან, დადიან-გურიელმა შამადავლამ, იადგარი ძუელითგნი ვნახეთ და ასრე ყოფილიყო ძუელითგან და ესრეთ ეწერა: „ვინცა ხოფისა საყდარსა გარეშემო უპატიობა იკადროს, ანუ გლეხი დაურბიოს, ანუ ჯოგი წაუსხას, ანუ ქურდობა ქნას, ან სასახლეს მოუხდეს და გატეხოს, ათი გლეხი დაუურვოს საყდარსა, ვინცა სახოფოსა ზედან მოუხდეს, დარბიოს და დაწუას, მეხადილე გლეხი დაუურვოს საყდარსა, ბოდ(?) ანუ ლალატითა კაცი მოუკლან, ორი ზომა სისხლი დაუურვოს; ვინცა ძმათაგანსა უპატიობა ჰკადროს, ანუ აგინოს, ათასი პოტინატი დაუურვოს, აგრევე ჭვარასა და ცუს შუა ტყე და წყალი ყოვლად წისა ხოფისა ღთის-მშობელისა არის უცილებელი“. ესრეთ ეწერა ძუელსა სიგელსა და იადგარ შიგან, ამა წყევითა და კრულვითა, აწე ეამთა ვითარებისაგან სიგელი გარყვნილიყო, და კურთხეულსა დადიან-გურიელსა შამადავლსა გაერიგებინა, როგორც ძუელად ყოფილიყო, ისრევე გაერიგებინა. აწე მელია და საყდრის კაცები იცილებოდეს, და დაესხედით ჩვენ კელმწიფე პატრონი დადიანი ლეონ და კზი პატრონი მაქსიმე

მაქუტამე და ვნახეთ ძეული იადგარი, და სრულიად ჩვენი დარ-
ბაისეღნი დავსხით, და გავსინჯეთ, და ასრე ეწერა წყევით, რომე
ქვირის და ცუს... (ამას ქვემოთ სიგელს ცოტახედ აკლია).

მეორე გვერდზე, სადაც ტექსტი ყოფილა გადატანილი,
დარჩენილია:

ღეონ დადიანა (ხელწართულად).

კუზი მაქსამე (ხელწართულად).

პირველი გვერდის აშიაზე სწერია სხვა ხელით:

სახელითა ღმთისათა ჩვენ ქრისტეს ღმთისა მიერ კურთხე-
ვით კურთხეულმან, ჩრდილოსა და აფხაზეთისა კუზმან, ბატონ-
მან გრიგოლ, ესე გკადრეთ დავთარსა თქუენსა წარწერით მცი-
რელითა სიტყვთა და კნინოდენითა შესაწირავითა, ასრე რომე
მეოხებითა შენითა, საშინელო ხობისა ღმთის-მშობელო, და
გულის-მოდგინებითა ჩვენითა, ეს შონია მამაში ჩვენ მოვიყუანეთ
და მისი ძმა მამიდა, რა ამას წინეთ ეამთა ვითარებისაგან და-
კარგული იყო, და ჩვენ მოვიყუანეთ და ისრევე თქუენ შემო-
გწირეთ ჩვენის ცოდვილის სულის საოხად და ერთის... ველს
ყოველს დიდს ხუთშაბაზს, ხობისა ღმთის-მშობელო, თქუენ მო-
გართმევდეს, რათა მეობ მეყო. აწ ვინცა ზე რამანცა კაცმან ეს
ხელახლად ჩვენგან შემოწირული შონია თქვენგან [გამოწი]როს ზე
გამოგაზვას, ჩვენს კანუნსამც ქვეშ ის იქნება მაშინ.

ხელწართულად ხელს აწერს: „გრიგოლ“.

მეორე გვერდზე სხვა ხელით სწერია:

ქ: როგორათაც ბიძა ჩემს ლეუან დადიანს გაურიგებია, იად-
გარი ეს უნახეთ და ჩვენ ხელმწიფეს დადიან ლევანს ასრე გა-
გვირიგებია, და ჩვენცა ასრე დაგვმტკიცებია, და ამა წიგნში-
დაც ასრე სწერია: სამი ნაღის თათრები რომ მოვიდეს, ორი
ჩვენი კაცისას დადგეს და მესამე ხატის ყმისას დადგეს, და ჩვენ-
მან მებაყენმან ასრე გარიგოს.

ღეონ (ხელწართულად).

იმავე გვერდზე სხვა ხელით სწერია:

ქ: მე ხაბუშ ფაცის კაცი შემომაკდა და საკანონო გამიჩინეს, და ბიძაბ ცხოვარია დავიხსენი, და ხატს შევსწირეთ. ბატონმა კაზმა და ხოფულმა გამიჩინა საკანონოდ და შევსწირეთ ხატს. არის ამის მოწამე ბატონი ჭყონდაელი და ხაბუ ჩიჩუვა.

შემდეგ კიდევ სხვა ხელით:

ქ: ჩვენ ჩრდილოსა და აფხაზეთისა კაზომან დავით შემოგწირე ბაგუნაი შირკულა მისის შვილითა და ძმისულითა, მისის სახულ-კარითა, ეკულის კარითა, ტყითა, წყლითა, უძე-ბარ-საძებარითა და მისის ყოულის ფერთა. ხაბუა ფაცის ნიშნად ბატონმა დადიანმან მიბოძა ეს გულეზი და მე ხობისა ღთის მშობლისათვის შემეწირაუს ჩემის სულის საოხად და საცხოუნებლად.

შემდეგ კიდევ სხვა ხელით:

ქ: ჩვენ ქრისტეს მიერ კურთხევით კურთხეულმან, ჩრდილოსა და აფხაზეთისა კაზმან, ბატონმან დავით, შემოგწირეთ თქუენ ცათა მობაძეჲსა ბიქვინტისა ღთის-მშობელისა და ხოფის ღთის-მშობელს ლიფონავა ისუფ და მისი ძმა იანვარაი მათის ცოლშვილით, სახლ-კარითა, ქურ-მარნითა, მისის ეკლესიის კარითა, მისის მამულითა, საყანითა, ტყითა, ველითა, გასავლითა და გამოსავლითა, დღეს რისიკ მქონებელი იყოს, მისის [ყო]ვლის ფერთ სამართლიანის საქმითა, ასრე არის ამისი. . . . რომე გუჯერას კარს ბიქვინტისა ღთის-მშობლის მეთ[ევზობა] . . . შენაწირი ესახლა და ასანა ფალავამ გაიჭურდა, და სახლ-კარ[ო]ბით დაგვიკარგა, და მერმე მის გარდასახად ბატონმან დადიანმან ლეონ ხოაგას ეს ლიფონავა გვიბოძა, და ჩვენ ბატონის დადიანისა და დედოფლის ბატონის თამარის ბრძანებითა ბიქვინტისა და ხოფისა ღთის-მშობლისათვის შეგვიწირავს, აწე ვინცა და რამანცა ძემან კაცისამან, ანუ დადიანმან, ანუ დიდმან და ან მკირემან, ამ ჩვენს შენაწირს გ[ანაჩენ]ს შლად, დაქცე-

ვად ხელ-ყოს, ისიმც შეიცულების რჯულ[სა] ქრისტიანობი-
საგან, ნუცა იხსნების წირვითა და ლოცვითა, ნუცა გლახაკთ
მიცემითა, ნუცა იერუსალიმს წასვლითა, მასამც რისხავს დაუ-
საბამო დაუსრულებელი ღთი მა...ლ და შეჩვენებულიმც არის
მისი სული და ხორცი ამა და მას საუკუნოს, აწდა უკუნისამდე
ამინ. არიან ამისნი შუამავალნი ღიპარტიანი ბატონი გიორგი,
ჩიჩუა ხახუ, და[რ]ისმანა ჯაიანი, და მოწამე სრულად სკზო
და სახოფო ანაურის (sic) შეილები.

ღუგან ღამარტიანი (ხელწართულად).

კათაღაგოზა დავით (ხელწართულად).

ამას შემდეგ თათრული ხელის მოწერაა.

შემდეგ კიდევ სხვა ხელით:

1682. ქ. მაგამსა ოდეს გურიელმან ოდიში დაიქირა, მე
ზებედეს ქვაჩი ყურუა შემომგებეწა, და აქ ზოდის შევახვეწა, და
დავაყენეთ ამ იასამ უტყუა, და კახაბერს ჩიჩუას მისცა, და მა-
მა-შვილი ორი გამიყიდა, აწე ზოდისა ღთისმშობლის განატეხ-
შიდ ეს იასავები შევსწირეთ ბაძულეი და მომამინი მათის ცოლ-
შვილითა, სახლკართა, ქურმარნითა, ტყითა, ველითა, საძებ-
რითა და უძებრითა, რისაც მქონებელი იყოს, მისის სამართ-
ლიანის საქმით, ვინც ეს ჩვენგან შეწირული ბიჭვინტისა და
ზოდისა ღთის მშობელს გამოსწიროს, ჩვენსამც კანონსამც ქვე-
შე არის. დამამტკიცებელნი ამისნი ღმერთმან აკოთხნეს და
წმიდამან ღთის მშობელმან. დაიწერა წიგნი ესე ქორონიკონს
ათას ექვსას ოთხმოც და ორსა.

შემდეგ კიდევ სხვა ხელით:

ქ. ჩუენ ქრისტეს მიერ კურთხევით კურთხეულმან, ჩრდილო-
სა და აფხაზე[თისა] კზმან, პატრონმან დავით, შემოგწირეთ მცი-
რე და კნინი ესე შესაწირავი საშინელსა და შვიდ ცათა უმაღ-
ლესსა და ქერაბინთა უწმიდესსა ზოდისა [ღთის]მშობელსა მირ-

ცხულავა ბიჯოჯია და მისი შვილი ქოჩუა და პაქკუ მ[ისითა
ც]ო[ლ]შვილითა, სახლკარითა, ჟურმარნითა... (დანარჩენი აკლია).

განის აშიაზედ სწერია სხვა ხელით:

ქ. ევა შენ ცათა უმაღლესო, სერაბინთა უზეშთაესო და ქე-
რაბინთა უწმიდესო, რომელმან შევ ერთი სამეზისაგანი და შო-
ბითა მისითა განხეთქე ცოდვათა ჩვენთა კელით წერილი, შენ
წლ კურთხეულო, ცათა მობაძავო ხობისა ჭთის მშობელო, ჩვენ
ცვა ფარვათა შენთა მინდობილმან და მსასოებელმან სიწმინ-
დისა შენისამან, და საკუთრებით მოურნე მან სამსახურისამან,
კნინმან მადლთამან... და ფრიადმან ცოდვითა, წინამძღვარმან
ზებედე, შემოგწირე მცირე ესე შესაწირავი ასრე და ამა პირსა
ზედან, რომე ამას წინათ ხობს ვიდექით ჩვენ, და ლოდაბერიძის
კაცს ამ ხობისა ღმთის მშობლის ფიცის ტეხა დაედვა და ბა-
ტონმან კათალიკოზმან [დავით] თავს შეიღვა და მერმე ზაალ
ლოდაბერიძემ გასტეხა და... აღარ გაეწყობოდა და ის კუამ-
ლი კაცი ხობს შემოსწირა, და ჩვენც მოგვაშორა ეცადია გე-
გენავა და... ოთია ჩვენ გვსახუ... ბდა. მერმე ლიპარტიანი ქვე-
მოთ წაბრძანდა აფხაზეთს ლაშქრად, და ჩვენ ზუგდიდამდის ვი-
ახელით, და ცოტა უძლებად ვიყავით, და დავბრუნდით,
და აქ ხობს მოვედით. აწე ეს გეგენავები პირველად ამ ხატის
[ყოფი]ლ იყო მაგრამ ჩვენ... და ცოდვათა ჩვენთა შე[სანდო-
ბელად] ხელ-მეორედ ორივე ძმანები შემოგვიწირაეს. შეიწირე
[კნი]ნი ესე შესაწირავი ხობისა [ლთის-მშობელო]... (დანარჩენი
აკლია).

შეიწირე იმამიშვილი იმამიშვილი და იმამიშვილი და იმამიშვილი
და იმამიშვილი და იმამიშვილი და იმამიშვილი და იმამიშვილი
და იმამიშვილი და იმამიშვილი და იმამიშვილი და იმამიშვილი

(დასრულებულია) მკვდ.

შეიწირე იმამიშვილი იმამიშვილი და იმამიშვილი და იმამიშვილი

7. სიგელი, 27X12 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთ მგვალის მხედრულის ხელით. თითოეულს სიტყვის შემდეგ ნახშირითაა შესასხმე წერტილი. მარცხენა ნაწილი სიგელისა ჩამოჭრილია სიგტეზე. თავი აკლია. თარიღი არა აქვს, მაგრამ რადგანაც სიგელი იხსენიებს ლევან დადიანს და გიორგი ლიპარტიანს, ამისათვის ეს სიგელი უნდა ეკუთვნოდეს ლევან II და გიორგი პირველი ლიპარტიანის დროს, აფხაზეთის კათალიკოსი ეფთჳიმე, როგორც ვიცით, 1611 წლის წინეთ დადგენილი იყო კათალიკოსათ, და 1615 წელში კათალიკოსათ იხსენიება მალაქია გურიელი, მეორეს მხრით ლევან II 1611 წლამდის არ ყოფილა დადიანთ, მაშასადამე სიგელი უნდა იყოს დაწერილი 1611—1615 წლებში.

1611—1615... ტას ერთი კვამლი... ვანდაი შაფათია და მისი შვილები მათის... რისაც მჭონებელნი არიან მისის... ლევან დადიანის გასაზრდელად სადღეგრძელო... [ლიპარტიანს გიორგის სადღეგრძელოდ და ასალო[რძინებელად]. [ბიკვინტი]-სა ღთის შშობლისათვის სახსრად სულისა... თი კუამლი კაცი ბატონს კოზს ეფთჳიმის აწე... მესამეს წელიწადს თითო ძროხა ერთ[ი]... [ერთი მახათელი ღომი, კიდევ მართებს ეს ბე[გარი]: ერთი ჯამი ჰური; მარილი კიდევ მართ[ებს]... ამას გარეთ სამი კოკა ღვინო, სხვა მართებს... [ერთი მახათელი ღომი და სამი გუდა ღვინო [არიან ამის მოწმენი] თავად ღთი, კაცთაგან მერაბ ქორთოძე მო... ი და ვაზირთ უხუცესი, სახლით უხუცესი... [მესტუ]მრეთ უხუცესი კაკაუჩა ჭვითია, მეღვინეთ უხ[უცესი]... აწე ესე ჩუენგან შეწირული გლეხი ვინც გამ[ოწიროს]... ღთის შშობელსა, რისხავს თავად ღთი და ბი[ჭუინტისა ღთის შშობელ]ი და ყოველნი წმიდანი ღთისანი ზეცისანი [და ქუეყანისანი და ყოველნი კორციელნი და უხორცონი, და დამამტკიცელნი ამის[ა ღნ აკურთხეს].

ლეგან (ხელწართულად)

აზის ბეკელი, რომელზედაც აწერია: გიორგი ლიპარტიანა

8. ფიცის წიგნი, 29×16 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღზე მგვალის მზებრულის ხელით. თარიღი არა აქვს, მაგრამ რადგანაც წიგნი იხსენიებს აფხაზეთის კათალიკოსის მალაქია გურიელს, რომელიც იხსენიება 1615 და 1641 წ., ამისათვის დაახლოებით ეს ფიცის პირი უნდა იყოს დაწერილი 1615—1641 წლებში (H. G. II. 2. p. 438, 440).

1615—1646. ესე წიგნი ფიცი, და პირი, დღეს დაწერილი და ადამიერ უკუნისამდე ეამ გასათავებელი, დაგიწერეთ და მოგართუთ ზეუნ ქორთოძემან როსტომ თქუენ შუიდ ცათა უმაღლესსა, საშინელსა ბიჭუინტისა ღთის მშობელსა და სრულიად საქართუელოსა მაკურთხეველსა, აფხაზედისა (sic) უზსა, კელმწიფესა გურიელსა, პატრონსა მალაქიას, ასრე და ამა პირსა ზედა: თქუენ რომ წყალობა გუიყავით და წიგნი გუიბოძეთ, და გაგუირიგედ და გაგუისაზღურეთ, იმასდა გარდაის არას შემოგეცილოთ, და თუ ვინმე ჩემი ყმა შემოგეცილოსთ, სამართლიანის საქმით გაგივლინოთ, რაცა ამ თქუენსა წყალობას წიგნშიგან არ სწერია, სახიბულოს ალავსა არას შემოგეცილოთ იმის მეტსა. ამისად გასათავებელად თავდებად მოგუიციემა თავად ღთი და საშინელი ბიჭუინტისა ღთის მშობელი და ყოველნი წმინდანი ღთისანი, კორციელი და უკორციანი, ზეცისანი და ქუეყანისანი. +

9. ფიცის წიგნი, $25 \times 16,6$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღზე მგვალის მზებრულის ხელით. ნიშნებათ ნახშირია სამ-სამი წერტილი თითოეულს სიტყვის შემდეგ, თარიღი არა აქვს, მაგრამ ამაში მოხსენებული ლევან დადიანი უნდა იყოს, ჩვენის აზრით, ლევან II და ამისათვის ფიცის წიგნი უნდა ეკუთვნოდეს 1611—1657 წლებს. ამავე დროს ცხოვრობდა გიორგი პირველი ლიპარტიანი, ბიძა ლევანისა, რომელიც მოწმეთ იხსენიება ჩვენ ფიცის წიგნში.

1611—1657. ქ. დაუსაბამოსა ღთისა, მამისა და ძისა და სულისა წმიდისა თავსდებობითა, მინდობითა, შუაობითა და შუამდგომლობითა, ყოველთა წმიდათა ღთისათა ზეცისათა და

ქუეყნისათა, უბორცონთა და კორციელთა, ესე აუარებელი ფიცი, წიგნი და პირი დაგიწერეთ და მოგახსენეთ ჩუენ შანგუ-ლია ქაიხოსრო და თქუენ დადიანსა ბატონსა ლეუანს ასრე და ამა პირსა ზედან, რომე საჯზო და საცაიშლო მამულზეოდან, სახევისთაოზედან, და სათქუენოს საქმეზედან ვყარყაშობდით და აწე თქუენ გაგვარიგეთ, და რაც თქუენ არ გაგუიჩინეთ, და ამას გარეთ რაც წესი და სამართალი არ ყოფილიყოს, არც ჩუენის მტერობისა და გამორჩომის გულისათვის არა ვაწყინოთ რა, და არც იქაურის მოხელის შეუკითხავად სასაქმოდ მივიდეთ, არც ძალი და უსამართლო უყოთ, ამისდა გათავებისად თავსდებად მოგვიცემია თავად ღთი და ბიჭვინტისა და ცაიშლის ღთის მშობელი, და წმიდა გიორგი ილორისა, და ყოველნი წმიდანი ღთისანი, და კაცთაგან ლიპარტიანი ბატონი გიორგი, ბატონი მოქუელი, გოშოძე თოდორუბუ, პაპუნია ამჯაფარიძე, და წესსა და სამართალს გარეთ თუ რამ ვაწყინოთ, რაც გუიყოთ, ღთნ უბრალოდ გამყოფოს, და რაც წესი სამართალი ყოფილიყოს, ბატონის კზის მოხელეებთა არ დაუშალოთ და მივსცეთ.

10.

შემოწირულობის წიგნი, 21X22 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმრთელ მგვალის მხედრულის ზელით, ნიშნებათ ყოველი სიტყვის შემდეგ ნახმარია სამსამი წერტილი. თავი და ბოლო აკლია. გვერდზე ქალღმრთელის დაწებების გამო ასოები არ მოჩანან ამ წერილში მოხსენებული ლეონ დადიანი უნდა იყოს ლევან II, ამის დადიანობის დასაწყისში იყო ეფთვიმე კათალიკოსი, რომელიც ამ სიგელში იხსენიება, ვვანებ გარდაცვალებულად. ამისათვის წერილი უნდა იყოს დაწერილი 1611—1657 წლებში.

1614—1657... ივანესაგან ვიყიდე ჩემის ალაღის თეთრითა ვა... სასახლე და კიდევ მე გაგაწყობინე სასახლე მისის სათიბითა და ერთის სათევზოს წყლითა, და ერთის შინ მოსასახლის კვამლის კაცითა, კიდევ... ბატონს დადიანსა ლეონს გარდევკიდეთ და შემოვაწირვინეთ, ღთნ აღიდ[ნეს]... ი სასახლე მისის სამის კვამლის კაცითა, სათიბითა, საყანითა, და მისი [ერ]თი

კვამლი კაცი მე მიზოდა და ჩემგაგიერად მე შემომიწირავს, კვალად... ქორიასაგან მიშოვნია და ერთი კვამლი კაცი სუბეაშს დამისახლებია... გკადრეთ და მოგახსენეთ ამილახორისაგან მიშოვნია ხარაიძე და ხაბუღას და[მისახლებია]. გკადრეთ და მოგახსენეთ ზიბულას სალარო არ იყო, ნაციხვარი სალა[რო და] სასახლე გამიკეთებია, ერთი კვამლი კაცი ჩემის თეთრითა [მიყი]დია და შიდ მოსასახლეთ დამისახლებია, ციხე სალარო გაკეთებ[ული] ერთის კვამლის კაცითა შემომიწირავს, კვალადცა გკადრეთ... [მე]ჯოგე, საყდრისა გატება, და მისის საუბატოთ ვიშოვ; ერთი კვამლი... მოსასახლეთ დამისახლებია, კვალადცა გკადრეთ და მოგახსენეთ... [მოგა]ხსენეთ ზოადრს სასახლე არ იყო, სასახლე ადგილი, დიდი სახლი ჩარდახბო, [სახ]ლეები დგას ჭიშკრიანათ, ჩემის ალაღის თეთრითა მიყიდია და სამი... ეთ ჩამისახლებია, და კიდევ შვიდი რვა საყანე მისის მამულიანათ ჩემ... და ასრე გაკეთებული სასახლიანათ მისის სათიბითა მე თქუენთვის შემომიწირავს. კვალადცა გკადრეთ [ერ]თი მოსახლე კაცი ხურჯინი ამილახორისაგან მიშოვნია და თაღათს დამისახლებია, და შემომიწირავს. კვალადცა გკადრეთ და მოგახსენეთ ჯაქთუბანს სასახლე არ [იყო და გამიკეთ]ებია მისის სათიბითა, და რაც სახლეები დგას ჭიშკრიანათ, ისი ჩემი... სათევზე-სალობი ბაგრატს მეფეს აქეთ დაკარგული და მოშლილი იყო. [მე]რმე დადიანისაგან კაცი ავიზარე და მე ვიშოვ და ძველითგან დაკარგული ახლ[ად გამია]ხლებია, ერთი კვამლი კაცი ზედ დამისახლებია და ისრე გაკეთებული [შემომიწირ]ავს. კვალადცა გკადრეთ და მოგახსენეთ მურასა ბარტყულა და მაზარა... მარგალიტითა, სხვა ოქროს ყაფარჯენი კურთხეულს ეფთვიმეს ქსა გ... პირი, კარგი ვერ იყო და ვერცა კარგი თვალი და მარგალიტი არ [ესხა], [მო]ვაყვანინე ოსტატი, ოქრო ისივ არის, მაგრა ახლად დავარღვევინ[ე და] მრავალი თვალი და მარგალიტი ჩემი შევმატე, კარგი და პატიოსან[ი]...

11. ფიქის პირი, $41 \times 16,5$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქაღალდზე მგვალის მჭედრულის ზელობით. ნიშნებით ნახშირია ზოგჯერ ორ-ორი წერტილი და ზოგჯერ სამ-სამი, თარიღი არა აქვს, მაგრამ ამ წერილში მოხსენებული დაეთ კათალიკოსი გვაძლევს საბუთს წერილი მივაწერათ 1661—1680 წ., რადგანაც კათალიკოსი და-ეით ნემსაძე ამ წლებში კათალიკოსობდა, რამდენათაც ვიცით, ამას გარდა ყუაუ შარვაშიძეც ამავე დროს ცხოვრობდა (Brosset U. arch. Rapp. VIII, p. 143). ამა მისი ქერქიმ ცნობილი არ არის.

1661—1680. ქ. სახელითა სახიერისა ზეშთა არსისა და-უსრულებელისა ღთისა, მამისა, ძისა და სულისა წმიდისათა, თავდებობითა, მინდობითა და შუამდგომლობითა, მეოხებითა ყოვლად წმიდისა ღთის მშობელისა, მარადის ქალწულისა მარი-ამისათა, თავდებობითა, მინდობითა, და შუამდგომლობითა, ძლი-ერებითა პატიოსნისა ცხოველს მყოფელისა ჯუარისათა, რო-მელმან განიპყრნა ქრისტემან ღთნ ჩვენმან უკრწნელნი მკლა-ვნი თვისნი სამეფოფანი და მეწამულყო სისხლითა პატიოსნითა ესნისათვის კაცთა ნათესაეთა, თავდებობითა, მინდობითა და შუამდგომლობითა წმიდათა ზეცისა ძალთა ანგელოზთა და მთავარანგელოზთა მიქაელ და გაბრიელისათა, და სხვათა ცხრა-თა დასთა ანგელოზთათა, თავდებობითა, მინდობითა და შუა-მდგომლობითა წმიდისა იოვანე ნათლის მცემელისა, წინა მო-არბედისა და ყოველთა ნაშობთა დედათასა უზეშთაესისათა და იოვანე ქალწულ მახარებელისათა, და თავთა მოციქულთა პე-ტრე და პაულესითა, ათორმეტთა მოციქულთა და კვალად სა-მეოცდა ათთა მოციქულთათა, თავდებობითა, მინდობითა და შუა-მდგომლობითა და რანიცა დიდსა საუფლოსა სვინაქსარსა შიგან წმიდანი ღთისანი სწერიან და ან დღითი დღედ ყოველ მოიხსე-ნებიან, ამათის მადლითა და მეოხებითა, ზეცისა და ქუეყანისა-თა, კორციელთა და უკორკოთა, სათნო ყოფილთა, და კვალად სათნო ყოფადთა ღთისა, ამა ყოველთა წმიდათათავდებობითა, მინდობითა და შუამდგომლობითა, ესე აუარებელი და დღეთა ჩვენთა სიკუდილამდის საბოლოოდ გასათავებელი, მტკიცე,

უტყუარი ფიცი, პირი და წიგნი დაგიწერეთ და მოგართვით ჩვენ შარვაშიძემან ბატონმან ყუაპუ და ჩემმან ძმამან ქერექიმ თქვენ ჩრდილონისა და აფხაზეთისა კათალიკოზსა დაფითს ასრე და ამა პირსა ზედან, რომელ ნაჟნაურელი და კოპარული კაცები რომელიც ახლა იყოს, ის შეუტკობდებოდ და თქვენდა უკითხვად აღარც გავყიდოთ, და თქვენის სიტყვისა და ბრძანების მორჩილის კაცისაგან კარგად შემოუაროთ, არც თქვენი ხლება და სამსახური დაუშალოთ, და არც თქვენი ბეგარა და სარგო, რომელიცა ემართოს, და ჩვენ, რომელიც არ დავხარჯოთ, ის მოგიშალოთ, და დაგიჭიროთ კიდევ, როდისაც მობრძანდეთ, როგორათაც სხვას ძველს კათალიკოზებს ემსახურებინოს და ღებმაროს, თქვენც ისრე გამსახუროთ და გერგებოდეს. ამისდა თავდებად და გასათავებლად მოგვიცემია თავად ლთი და ყოველნი მისნი წმიდანი ზეცისანი, და ქუეყანისანი, კორციელნი და უკორცონი. და¹⁾ ამაზე მოწერილის მადლმან ჩვენ კელიცა გულის მართლით ჩაგვირთავს ასრე რომე ა.... (დანარჩენი ზელის-მოწერი აკლია).

12.

წერილი, 43×17 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღზე ნუსხა მხედრულის ზელით. თითოეულს სიტყვის შემდეგ ნახმარია ორ-ორი წერტილი. წერილი დროთა ვითარებით ცოტა დაზიანებულია, უფრო მეტად თავში და ბოლოში, ქორონიკონი არა სჩანს, მაგრამ წერილი ჩვენის აზრით უნდა იყოს დაწერილი 1650—1658 წლებში, ვინაიდან აფხაზეთის კათალიკოსი გრიგოლ, რომლისადმი მართა მონაზონს ეს საყურადღებო წერილი მიუწერია, უნდა იყოს, ჩვენის აზრით, გრიგოლ პირველი, რომელიც დაახლოვებით ამ წლებში კათალიკოსობდა, ამავე წერილში მოხსენებული კათალიკოსი მაქსიმე უნდა იყოს აფხაზეთის კათალიკოსი მაქსიმე მაჭუტაძე, გრიგოლ პირველის მოადგილე. შეიძლება ეს მაქსიმე იყოს ის, რომელიც ტიმოთე გაბაშვილის აზრით ყოფილა იერუსალიმში 1840 წლებში. (H. G. II, 2. 438, 440).

კპზს გრძლს.

1650—1658 ... დარჩომილი, ცოდვათა ჩემთა მიერ მოვლინებული, ომ ... საქართველოს ამბის დანატარებული, მარიამ დედოფალს აქეთ სისხლის [ნთხე]ით ამ დიდს დავითის ქალაქს

¹⁾ ამ სიტყვიდან იწყება თვით შარვაშიძის ზელი.

და წმიდას იერუსალიმს მავალი, ცოდვისაგან დახშულის პირით მაგათის ტახტისა, და დოვლათისა, და უფროსად ამ წმიდად იერუსალიმად მოვლინებისათვის მზურვალედ რუდუნებით ცრემლით მტირალი, წმიდა საფლავსა და სისხლ შეწამულს გოლგოთას მდგომი, მლოცველი, საბრალო, ხელის დებადცა უღირსი, მონა უფლისა და ერდგულად მადიდებელი მაგათი, მონაზონი მართა ვკადრებთ აიე კირ პროტო-სინგელო, უფალსა და მეუფესა ჩვენსა ზეცის კაცსა და ქვეყნიერსა ანგელოზსა, სავანესა და პალატსა წმიდისა სულისასა, თვით ბრძენსა, თვით ვრცელსა, თვით ფილასოფოსსა, რიტორსა და გამომეტყუელსა, მსმენელსა, და მსწრაფლ მიმგესა მსაჯულსა და მართლ მსაჯულ მწყემს მთავრად განჩინებულსა, უზესთაეს და აღმატებულს ხარისხზედ ხელ განპყრობ ყოველთათვის უშურველად მკურნალსა, და ჯვარის მსახველსა, წმიდათ წინასწარმეტყველთა ნაქადაგევსა და გრიგოლის და იოვანეს მღთის მეთქისაგან გამომეტყველებულსა, და მათ სახელ დებულსა, და მათგან პატრიარქადეე კურთხეულსა, და აწ მრავალი რაღა თავი მოვაწყინო: ბატონს მრავალი შიშით და მომიწებით თაყვანის ცემა, მაზარის კალთას განკრძალვით შემთხვევნა და, თუ მაგათი მოლდინი სული მედგას, მორეს წელიწადს კიდევ მაგათის მშვიდობის გაგონების ნატრა მიკადრებია. რასთვის ასრე იქმნენ? ხომ მაგათი სიკეთე დიდი მოვიდა ამ საუფლოს ქვეყანასა? თუ ამისთანა კათალიკოზი ბრძანდებისო, ვინ ქრისტიანი ურჩ იქმნების მაგათის ბრძანებისათვის, რასთვის კრებას არ იქმნენ ევისკაპოზნი? რომ ქრისტიანს მოუჭირონ, ხომ ყველა დამონდების? ვისი შიში აქუთ უფროს უფლისა? ასრე არ მოიხსენებს საღთო? „კეთილ არს მოსავ ყოფა უფლისაო, ვიდრე კაცისაო, ქდ ხოლო შიშისაგან თქვენისა არ გვეშინოდისო“. და ვით მამა უფლისა ამას არ მოგახსენებს? „უკეთუ დაგივიწყო შენ იერუსალიმ, დაივიწყენ მარჯვენეცა ჩემი“. აქ არ მობრძანდით, მაგრამ უნებლიად ერთს წამეს არ მოვლენ, ყოველი სული, მაგათი თავის ქირიმე, აქ სიონს არ ეგულების მოსლად ბევრეულთა გუნდითურთ უფალსა. ამისთანა რა გასაკირი არის,

რომ აქაურობა ასრე დაკარგეთ? ეგებ არ მოხსენებოდეს, თვარემ საქონელი და სიმდიდრე ორივე აქ არის, ეს სოფელიც და მერმეცა. აქაური ამბავი ამ ჩემსა შეილმან ვერ ნახა, თუ რა დიდი გაქირვება არის მაგისთანა, რომ მონასტერი ასრე დაკარგეთ? ბატონი კათალიკოზი მაქსიმე კაცი არ იყო, რომ ნაწილ სასუბელ არს მისი სახელი? აგრე იქნება, წამოზრდნით, ამათა აღარ უნდა ჩვენი კაცი, რომ მონასტრები საქართველო ამათ ჩაიგდეს ხელად და ქაშენ. რა უანგარიშო საქონელი გამოაზიდეს ჩვენის მონასტრების! ამანათი არის, ხვალ ზეით პატრონები მოვლენ და ეშურებიან. ბერები გამოგზავნეთ, თავი თქვენ ბრძანდები, გამოიღვე პირად ამ ცხოვლის მყოფელის საფლავისა და ჯვარის სიყვარული. ახლა ჩემი სვიმონ ოსტატი და ბრძენი შეიქნა, აქაური ამბავი დიად კარგად შეიტყო, ამისი ფიქრი ქონდენ, თუ აქ დადგეს, მაგრამ ამანაც კარგად მოიხდინა საქმე, თუ ღმერთი წარუშართებს. ასრე უთხრა, რომ კათალიკოზის შორეს ძმა ვარო და მონასტერს ნუ ეშურებითო, თვარა კათალიკოზი მოზრდნდებისო, იმისთვის მოველ, ამბავი შევიტყვო, მე წინ მოუძღვებო. ზე ახლა ცოტა ნამუსი დაიდგეს. ნუ იქნ, ნუ დაკარგავთ ამ მეუფის სახლს, ყოველი სული ამისთვის კდების, რომ აქ ერთის ტრაპეზის დასადები ადგილი იშონოს, და თქვენ სულ იერუსალიმი დაკარგეთ. ეს წმიდა ადგილი სრულიად ქართველის ყოფილა, და ეხლა ლ[ამის] რომ სულა გამოვრდეთ: წმიდას საფლავზედ ფრანგნი ეამს სწირავს. ერთის სიტყვით მისცა ზვანთქარმა და ასრე უბრძანა: „რაც გურჯის ბატონების ზიარეთი და სალოცავი იყოსო, არა კადროთ რამეო“. ხმა დიდი არის მაგ ბატონების და ხათრიც, მაგრამ ერთი ელწი რომ გამოგზავნოთ სტამბოლს რა იქნება? დიდი სიარცხვალი არ არის ეს, რომ პატიოსანი დიდი წმიდა იაკობის მონასტერი სომეხებმა იშონეს: ზვანთქარი მოატყუეს და ახლა სომეხს აქუს. ბეთლემი ფრანგმა აიღო, მაგრამ მაგათი შიში და მოლოდინი აქუს, და ჩვენი სამწირველ ისრევ მოართული არის, თუ არ მოხვალთ, დაქცევენ. საბრალ პატრიარქმა რა ქნას, თუ ქრისტიანი არ მოუდგებით? ერთი ელწი გამოგზავნეთ

ხვანთქართან, ისრეც მოგცემსთ. უსაცილოთ გოლგოთასაც და გესამანთას დაიჭირავს ფრანგი, თუ არ მოეშველებით. ამათი კერძი გო[ლ]გოთა დაიჭირა, ჩვენი ჯერ კარგათ არის. ერთი თავი ჯვარის მამა გა[ი]ჩინეთ, რომ წამოვიდეს, ან ერის კაცი, ან ბერი გამოაშურეთ ამ ქვევანას, თვარამ წახდა საქმე. უსათუ-ოდ შავის ზღვით გამოაგზავნეთ კაცი და საპატრიაქოშიდ სტა-ნბოლს მოვიდეს, და იქილამა ვეზირი ნახოს, თუ ასრე არა იქთ, ეს მონასტრები და იერუსოლიმი დაგეკარგვიან. ნუ იქთ, სხვას ნუ უყურებთ, თავისის¹⁾ ფეხით იარეთ ჭ ვინც ბატონები იყოს, ან გურიის, ან ოდიშ, ან იმერეთ და ქართლით, პირობა დასდევით და ამ გვარად კრება და ვეზირობა ქენით. თუ იერუსოლიმი დაგეკარგვიან, რასლა სჯული და ან რასლა პირჯვრის წერა გე-ქნებათ. მოსკოვმა ვერა ქნა რა. და მანდაური შიში უფროსი მო-სდის. მოგვეხმარენით, თავს აღარ იქნა, თხოუმეტი წელი არის პატრიაქი ა[რ] მოსულა. ეს უნდა დაუწეროთ ხვანთქარის წიგნ-შიდ, რომ ანბავი მოვიდა, იერუსოლიმი გაგიცემიათქო, ჩვენი ბერი გაგზავნეთქო და სალოცავი, რაც ქართველის არის, ყველა გაგიცემიათქო, ან დაგვათათრე, ან დაგ[ვ]ხოცე, და ან სჯულოსა და სალოცავს ნუ წაგვართვამთქო, თვარა არ იქნება... თვარა...

....[კა]თალიკოზის მეოხებამ ვაი რომ...

....[სა]ფუძველი აიშენეთ, ტაროსი არის ეცადეთ...

....[სა]ქციელი ზოგი ნუ გვარს აგრე უქნია...

....არ უნდათ თქვენ აქური ანბავი.

(აქ უზის მკვალი ბეჭედი. წარწერა არ განირჩევა).

განის აშიაზე სწერია:

მაგრამ მ[აგას] ნუ იქთ, ქართველნი კიდურნი არიან, რაც ამ მონასტრის მამულები არის, თქვენ ნახეთ და გა[აჩინეთ]...

¹⁾ დედანში სწერია დავისის.

13. ფიცის წიგნი, 26,5×15,5 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმრთელზე ნუსხა მხედრულის ზელობით, ნიშნებით ნახშირია ზოგჯერ ორ-ორი და ზოგჯერ სამ-სამი წერტილი. თარიღი არა აქვს, მაგრამ რადგანაც ფიცის პირი მოცემულია აფხაზეთის კათალიკოს დავით ნემსაძისათვის, რომელიც დაახლოებით კათალიკოსათ იყო 1661—1680 წლებში, ამისათვის ეს წერილი ამავე დროს უნდა ეკუთვნოდეს.

1661—1680. ქ. დაუსაბამოსა დამბადებელისა ღთისათა, მამისა, ძისა [და] სულისა წმიდისათა და ყოველთა მისთა წმიდათა თაყვანობითა, მინდობითა და შუა მდგომლობითა ეს საბოლოოდ გასათავებელი ფიცი, პირი და წიგნი მოგართვით თქვენ კანს ბატონს დავითს ჩვენ ჯაიანმან დეისმამ ასრე და ამა პირსა ზედან, რომე თქვენსა და ჩვენს შუა სასამღურაჲო საქმე ჩამოვარდა, და გვიწყრებოდით, და მოვედით ხორგას სასახლეშილ და შემოგებევწეთ გარიგების საქმეზედ, და სანამდის თქვენის მამულის საბუჩარგო არ გამოგვართვი, მანამდის არ შეგვირიგეთ. აწე ეს პირობა მოგვიხსენებია; დღეს ამასა იქით ჩვენგან ამ ხორგას რომელიც თქვენი ყმა იყოს, ან აზნაურის შვილი, ან მსახურისა, ან გლეხი ძალოდ და უსამართლოდ ჩვენგან და ჩვენის შვილისაგან, და ჩვენის მორჩილის ყმისაგან, არა წაერთმევოდეს რა, თუ რამე სათხოვარი და გარდასახადი მოვიდეს, ან დადიანის, ან დედოფლის, ან ლიპარტიანის, ან სხვა რამე სათემო საქმე მოხდეს, თუ ბრძანდებოდეთ, თქვენ დაკითხოთ, თვარემ თქვენი მოხელე არ დავიხვედრო, ისრე არა ვსთხოვო რა, თუ, ეინ იცის, და ნაქურდალი რამე გამოჰნდეს, ან თქვენ არ დაგიკითხოთ, თუ ახლო სადმე ბრძანდებოდეთ, ან თქვენს მაგიერს ყმას, და მოხელეს არ ვაცოდინო, ისრე არა ვისაქმო რა, და არა გადავახდევინო რა, და გარდასახადი სათქვენო თქვენთვის დავსდვა. თუ აქ ნავი მოვიდეს, გულის მართლით რომელიც თქვენი ბაგი ყოფილიყოს, არც ის დაგაკლოთ და რომელიც წესი ყოფილიყოს, ნავიცა ისიცა მოვაბაროთ თქვენს მოხელეს, ამ ხორგის ქვეყანას თქვენს ყმაში არა გასაჲალი, არა გამოსაჲალი, არა სათხოვარი მაგისტანა თუ რამე მოხდეს, ცუდს სათხოვრის ჩამოისად არა გარდასახადი თქვენის მოხელეს უკი-

თხავად, ან ჩვენის ნებით არა ვისაქმოთ რა, და გასათავებლად თავდებად მოგვიცემია თავად ღთი და ყოველნი მისნი წმიდანი, ზეცისანი, ქვეყნისანი, კორციელნი და უხორცონი. არიან ამისი შუამავალნი და მოწაქენი თავს ცაიშელი მაქსიმე, გენათელი გირგოლი, ჯოლია ხახუ, ზებედე, ამა ზემოთწერილთ მადლმან კელიცა გულისა მა . . . ჩაგვირთავს, რომ ამისი გამთავე ვიყო... (ამის შემდეგ აკლია).

14.

სიგელი, 44×18 სანტიმეტრი, დაწერილია ტყავზედ ნუსხა მხედრულის ხელით. ნიშნებათ ნახშირია ორ-ორი წერტილი. სიგელი სანახევროთ არის დაცული. პირველ გვერდზე სხვა სიგელი წაფილა მოყვანილი წითლურის სათაურით და მშენიერი მგვალი მხედრულის ხელით, მაგრამ ამ სიგელის მხოლოდ შესავალი არის დარჩენილი, რომელიც ჩვენ არ მოგვყავს აქ. ეს ქვემო მოყვანილი სიგელი დაცულია მეორე გვერდზედ. აქ მოხსენებული გიორგი გურიელი უნდა იყოს გიორგი III, დედოფალი თამარი იყო მისი მეუღლე. პირველი ორი სიტყვა თარიღისა გადასულია და ჩვენ დავემატეთ გიორგი გურიელის მოხსენების გამო. გიორგი გადაიკვალა 1684 წ.

1682...[შესა]ვალითა და გამოსავლითა, საძებრითა და[უძებრითა], რისაცა მქონებელი იყოს, მისის ყოვლისფერით სამართლიანის და მისის ეკლესიის სასაფლაოთ კართა, ამისი საქმე ასრე არის . . . ბიეჟეთი დეისმისს ომზედ დაიკარგა და შაქარის ცხომარიას და . . . ყვანა ცოლად და შაქარმან დაიხსნა, და მერმე ხარაჯა ბაბადიშმან . . . ეიწყო ხომ კაცი, რადგან შენი დახსნილი არისო . . . და ერთი მისი შვილით და მერმე ბიეჟეთი და . . . შაქარმან რომ დამიხსნაო, ის აღგილი, მას უკან ეიყიდეო და . . . და მისმან შვილმან დაუფიკა და მერმე ხუთმან ცხომარიებმან დაიფიკეს . . . ოსაფის და ამით ჩამოვიხსენით და მეორე მის . . . ქოჩუას საქმე ასრე არის, რომ მეღვინე ბიქი გუყვანდა მაქარს . . . ღთის მშობლის ყმის შვილი და ბაბადიშმან ის გაგვიყიდა და ქოჩუა ამ ბიეჟეთის შვილი იმაშიდ გამოვართვით მაგიერად, უმაგიეროდ არა გვაქვს რა, მას ეამსა

ოდეს გურიელმან გიორგიმ იმერეთი დაიჭირა და ოდიში და მის ბრძანებით დიდება დართულოვებით, და ბატონის დედოფლის თამარის ბრძანებით, შემოგწირეთ. აწე ვინცა და რამანცა ძემან კაცისამან, ანუ მეფემან, ანუ დადიანმან, ანუ გურიელმან, ანუ დიდმან და ან მცირემან თქვენ ამის . . . ყოას, მასმც რისხავს დაჲად (sic) დაუსაბამო სამებით . . . ულნი და ყოველნი მისნი ანგელოსნი.... (მერე ჩვეულებრივი წყევალ მოყვანილი).

[არის ამისი მოწამე] თავს ჩიჩუა ხახუ....

ჯერ საკათალიკოზო აზნაურის შვილი მსახური . . . და მოწამეცა[ვარ]. დაიწერა წიგნი ესე ქორონიკონსა [ათას ექვს]ას ოთხმოც და ორსა.

ქ. ჩვენ ქრისტეს მიერ [კურთხევით] კურთხეულმან, ჩრდილოსა და აფხაზეთისა კაზმან, პატრონმან გრიგოლ შე]მოგწირეთ მცირე ესე და კნინი შესაწირავი . . . ცათა უმაღლესსა და ქერაბინთა უწმინდესსა ბიჭვინტისა ღთის შშობელსა.

15. ფიცის პირი, 27X15 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთ ნუსხა მხედრულის ზელით, თითოეულს სიტყვის შემდეგ ნახშირითა სამ-სამი წერტილი. თარიღი არა აქვს, მაგრამ აქ მოხსენებული კათალიკოსი გრიგოლი უნდა იყოს, ჩვენის აზრით, გრიგოლ მეორე, ვინაიდან მის მოწინავედ იხსენიება კათალიკოსი დავით ნუსხაძე. ეს რომ პირველ გრიგოლს ეკუთვნოდეს, მაშინ დავით კათალიკოსი არ იქნებოდა ნახსენები, რადგანაც დავით გრიგოლ პირველის წინ არ ყოფილა კათალიკოსად. არ შეგვიძლია ეს ფიცის წიგნი მივაწეროთ აგრეთვე გრიგოლ მესამეს, რადგანაც დავით კათალიკოსს და გრიგოლ მესამეს შუა დიდი ღრვა და ამღვანანს დაჲა ვერ გასწევდა კილაძე და კათალიკოს შორის. კათალიკოსი გრიგოლ მეორე ბოლოს აფხაზეთის კათალიკოსთა სიაში მოხსენებული არ არის, მაგრამ ჩვენ ამას ქვემოთ ებეჭდავთ თარიღიან წერილებს, რომლებშიც ის იხსენიება (ნახ. №№ 17, 18).

1680—1710.... საბოლოოთ გასათავებელი წიგნი, ფიცი და პირი დაგიწერეთ და მოგეცით ჩვენ კილაძემან კოინდელმან ბატონმა პეტრემ თქვენ კათალიკოზს ბატონს გრიგოლს ასრე და ამა პირსა ზედან, რომე კათალიკოზს დავითს გლეხები მივხიდეთ და მას აქეთ ჩვენსა და თქვენს შუა სადგოთ საქმე შეგვექნა, და აწე ბატონის გიორგი კილაძის პირით ასრე გაე-

რიგდით, რომ ხუცესი მკელიძე ჩვენს სიცოცხლეშიდ საკუთარი დაგვანებით, რომ თქვენი ხელი არა გაქვან რა, და ამშლილ-ეას ბეგარა თევზს გარეთ, და ერთი დღის შველა ამშლილავისა, და ერთი დღის შველა გელაზონიას, ჩვენს სიცოცხლეშიდ ასრე. და პირობა მოგვიცემია, და ჩვენს უკან თქვენ გიბედნიეროს ღთნ მკელიძეც და ყველა და....

აწე ამის მოწამე და გამრიგე არის თავად ბატონი ჭილაძე გიორგი და სულ მისი აზნაურიშვილები, აზნაურები: კორძაია სეზნია, კორძაია პაპუნა, ლორთქიანიძე (sic) კანდალაკი ნიკოლოზ, დავით ნანაიშვილი, ლონია გურველაშვილი. მე მდრვანს ოთარს დამიწერია და მოწამეც ვარ ამის. ჩვენს უკან არც არავინ მო-დავე მოგადგეს და არც არა ეთხოვებოდეს ვისგან.

+
ჭილაძე პეტრემ¹⁾.

16. ფიცის წიგნი, 41,5×30,5 სანტიმეტრი, დაწერილია ქაღალ-დზედ ნუსხმა მხედრულის ხელით. თითოეულს სიტყვის შემდეგ უზის ორ-ორი წერტილი. წერილი დაზიანებულია, თავში და ბო-ლოში მტკად. თარიღი არა სჩანს, მაგრამ ვინაიდან ფიცის წიგ-ნში იხსენიება ლიპარიტიანი გიორგი და კათალიკოსი გრიგოლ, ფიცის პირი უნდა გუთვნოდეს, ჩვენის აზრით, გრიგოლ მეორის დროს, ანუ 1680—1710 წლებს.

1680—1710... [დაუსაბამოსა, დაუსრულებელისა, გარე შე-მოუწერილისა, არსად ყოველთა] . . . ან მომყვანებელისა, ღთი-სა მამისა, ღთისა ძ[ისა] . . . შუა მდგომლობითა ყოვლად წმი-დისა უზრ[წნელისა, უფროსად დიდებულისა დედოფლისა], ჩე-ენისა ღთის-მშობელისა და მარადის ქალწულისა [მარიამისა] . . . [შუა] მდგომლობითა წმიდისა და ცხოველს-მყოფელისა, [რო-მელმან] განიპყრნა უზრწნელი მკლავნი თვისნი ქრისტ[ემან] . . . ჩვენთათვის, თავდებობითა მინდობითა და შუამდგომლო[ბითა]

¹⁾ ეს სხვა ხელით სწერია.

...თა ანგელოზთა და მოიყარ-ანგელოზთა მიქაელ და გაბრი-
ელისათა... შეამდგომლობითა უოველთა ღვდითა [და წმიდითა]
... ლისა წინასწამეტყველისა, წინა პირბედისა და წაიღოს-
მკემელისა [იოანესითა]... ქალწულთა მსახრებელისათა, თა-
ველებობითა მანდობითა და შე[მდგომლობითა] წმიდითა ათორ-
შეტოთა თავთა მოკატეულთა პეტრესი და პავლესითა და წმიდითა
[მღვდელ]ლთა მოძღვართა, მსიღლი დიდისათა, კრიგოლი ღთაოს მე-
ტყველისათა, იო[ანე] ო[ქროპირის]ათა, ათანასე და კვირილესათა,
და ნიკოლაოს მართი კლაქისა, საკუარცე[ლთა] მო[ქმედის]ათა და
წმიდისა მანისა მკედრისა, ასოქისა, შეადწილ უსლუველისა დი-
დისა გიორგისითა, დიმიტრია, თეოდორესითა, ამათი თავდებობითა
მანდობითა, ჩანაცა წმიდანი ღთაისანი დიდესი [მის საუ]ველოსა
სვინაქარსა შოგან სწერათა და ან მოძისქენებან ამათ დღითი
დღე, ამათ [უოველთა] წმიდითა ღთაისათა, თავდებობითა მანდო-
ბითა და შეამდგომლობითა, ესე აფარებ[ელა, მტკა]კე შეუცუ-
ლებელთა უტყუარო, უმბუნარო, სიტყუით სრულქნილი და...
კოთა სვეთთა სიკუდილამდის გასათაყვებელი ფიცო, მართი, და სი-
ფაცარის წიგნი გ[ამომე] სვენ ღამსარტიანმან ბატონმან გიორგ-
ვიმ და ქრისტოვანმან)... ბატონმან მოშტამან და წელღუკიქ
გიორგვიმ, და მიქელამებ გიორგვიმ, და მიქელამებ ბატამ და შა-
ქარმან, [და მამუნამ] გიორგვიმ, და სიჯაფამებ ეახუშტომ, და ბა-
ტამ, და სიბლოს უბუცქმან მხვიდებ ქორგვიმ, ამაშიდებ გიორგ-
ვიმ, მოქალღი უბუცქმან მამუკამან და იაშვილმან კაიბოსრომ
და ბაკამ... და და მხვიდებ კაიბოსრომ და გიორგვიმ, და
ფორან და წერეფიელმან მან და მამუნამ, და სხვამ მისმან
ამებმან, მოფარევემან ოტვიმ და ვახტანგ [ან] და ლორთქიფანიძემ
კაიბოსრომ და ბატუნამ, და ნიფარამენმან გიორგვიმ, მსიღლი, მამუ-
კამ... სხვიდებ მოიყარევისკობისმან და მისმან მამ მისამ
და მისმან მმისულმან ბატამ გიორგვიმ, თქვენ სრდილოსა
და აფხაზეთისა ესე ბატონს გრიგოლს და ქეთათედეს ქ[ეთი-
შეს] და გენათედეს ნიკოლაოზს ასრე და ამა პირსა ზედან, რომე
ამერყვის თათრ[ებისგან].... დიად მალე დამართებოდით და
ქრისტეანობა მოუძღვრებუდითყო შერ... [მო]გვადუქით კარსა

და ერთობით საფუძვარი მოგართვით, ჩვენ რომ დღეს ით იმერეთის წასახდენად და ასაოხრებლად ჩვენ თათარს არც პირ[ი] მივსცეთ და თუ ვინ იცის და თათარი ლაშქარით აქ ჩამოვიდეს იმერეთის წასახდენად, ჩვენ არა . . . მასთან და უწინამძღვროთ, და არც არა მათი ვიწამოთ-რა. ამ იმერეთის საქმეზედ და კიდეცა ამ ციხის აღება და წახდენა მართლის გულით მოვიჭირვოთ, და არ უსუსტოთ ციხის აღების საქმე. თუ ამაშიდ ვინმე ვიმტყუვნოთ, ჯერ რაც იმ ციხით საცოდავი ქნილა და ან აწ ამას იქით იქნება, ისიცა მას მეორე მოსვლამსაცა ჩვენსამც სულსა ეკითხვის, და მერმე თქვენის ბიჭვინტისა ღთის-მშობლისაგან, და თქვენის ჯვარ ხატისაგან, ამ სოფელს დღის სიმოკლისათვის გვეკითხვის, და მას საიქიოს ჩვენსამც სულს წაწყმედით ეკითხოთ ამისა

მომიცემია თავად ღთი ღ ყო არიან ამისნი წმიდა კორციელნი ღ უხორცონი, ამაზედ მოწერილია ჩემი

17. ხელწერილი, 26×16,5 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთ მკვალი მხედრულის ხელით. აქ მოხსენებული გრიგოლ კათალიკოსი არის მეორე გრიგოლი, რომელიც ბროსეს აფხაზეთის კათალიკოსთა სიაში მოხსენებული არა ჰყავს და რომელიც, როგორც სჩანს, ყოფილა კათალიკოსათ დავით ნემსაძის შემდეგ 1680—1710 წლებში. ამას ქვემოთ იბეჭდება მეორე საბუთი, რომლის თარიღი ამავე გრიგოლს უჩვენებს 1709 წელს. აქედგან კათალიკოსობა გრიგოლ მეორისა უტყუარად მტკიცდება 1701—1709 წლების განმავლობაში მაინც. ჩვენს ხელწერილში მოხსენებული გიორგი ლიპარტიანი არის კაცია ჩიკოვანის შვილი (H. G. II, 1, p. 648; II, 2, p. 439, 440).

1701. ქ. პირველ ღთისა და ყოველთა მისთა წმიდათა თავდებობითა ესე კელით წერილი მოგართვით თქვენ ბატონს ჯოჯს გრიგოლს მე ლიპარტიანმა გიორგიმ ასე რომ, დიდი საცოდავი საქმე მომიხდა და თქვენ საკანონოდ ტყვის ყიდვის გარდაგდება გვიბძანეთ, აწე თუ გურიელი და ჩვენ გავერთდით და გავრიგდით, მასუკან ტყვის ყიდვა გარდავაგდო, და სხვა

რომელიც შემეძლოს, რომელიც თქვენ, ან ჩემს მოძღვარსა და ან ბატონსა გენათელსა გვიბძანოს, ის ვქნათ, თვარამ თქვენ უბრალო და უკანონო ბრძანდებოდეთ, ამისად თავდებად მოგვიცემია თავად ღთი და ყოველნი მისნი წმიდანი, უზორცონი და კორციელნი, არის ამისი მოწამე თავად ბატონი გენათელი ნიკოლოზ, ჩაისელი ღოდებერიძე სვიმონ, პატრიარქის ვეკილი პავლე ლავრენტი. ქორონიკონსა აღამს აქეთ შეიდი ათას ორას და ცხრასა, ქრისტეს აქეთ ათას შეიდას და ერთსა.

18. ფიცის წიგნი, 19×14,5, სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმრთელ ნესტორ მხედრელის ზეგით. თითოეულ სიტყვის შემდეგ ნახშირითაა ორგანი წერტილი. ქორონიკონი წიგნისა უდრის 1709 წ. ზოლო ამ წელში აფხაზეთის კათალიკოსი გრიგოლი, როგორც მოვიხსენიეთ ზემოთ, ცნობილი არ ყოფილა. ეს გრიგოლ არის გრიგოლ მეორე.

1709. მაისის 7. ქ. ნებითა და შეწყვენითა ღთისათა ესე ფიცი ორი და წიგნი მოგართვით თქვენ ქვს გრიგოლს ჩვენ ჩიჩუა კაციამ და ჩემს ძმამ გიორგიმ, ასე რომე ჩვენის კაცების სჯა იყო ერთმანეთში, და რითაც საქმით იყო, გავრიგდით. აწე ჩვენ ეს ფიცი მოგვისსენებია: თუ საჩიჩუო კაცმა ან საკათალიკოზო კაცსა და ან სახოზოს პირ მიღმა აწყენიოს რამე, ან მიხდომით, ან დაქრით და სიკუდილით, ან წართმევითა და გაღაზებით, სამართალი რაც გაჩნდეს, იმაზე ორი ზომა გარდავახდევინო, ნაქურდალი თუ გამოჩნდეს, ხუთოულად მივაცემინოთ. მინაკულფი თუ ვერ გაუცვლიო, კაციც დავაფიცოთ, და მთავნიც გარდავახდევინოთ, არც ჩემს მამულში, თუ შესარიგებელი არ იყოს, თქვენნი კაცი დავაყენო გოთაულ. ამისი გასათავებელად მოგვიცემია ღთი და ყოველნი მისნი წმინდანი ზეცისანი და ქუეყანისანი, კორციელი და უკორცონი, და მერმე ბატონი ბიჭვინტისა ღთის შწოზელი. არის ამისი მოწამე ბატონის მაგიერი კაცი ხუჭ... ჯაიანა, იესე მოგელი, ჩიჩუა ლომკაცი, ნორაკია მამაგული, ადანია, მე მდივანს ლევანს დამიწერია და მოწამეცა ვარ. დაიწერა ესე წიგნი მაისს შეიდას, ქვს ტყვ.

19. ფიცის წიგნი, 42X12 სანტიმეტრი, დაწერილია ქაღალდზე ნაწებურის შეფარების ხელით. თითოეულ სიტყვას შემდეგ ნახშირის ორგანი წერტილი. თხელი ასა აქვს, მაგრამ ფიცის წიგნი ახსენებს მეფე გიორგის, რომელიც ხუთის აზრით უნდა იყოს იმერეთის მეფე გიორგი VI, რომელიც გამეფდა 1707 წელს და მეფობდა 1711 წლამდე, ხოლო ამას შემდეგ 1721 წლამდე სამჯერ დაკარგა ტახტი და სამჯერვე ხელშეიძულე დაბრუნა. აფხაზეთის კათალიკოსი გრიგოლი, ამ ფიცის წიგნში მოხსენიებული, უნდა იყოს მეორე გრიგოლი, რომელიც, როგორც ხუთის მოკონსერვო, დავით ნეშაძის შემდეგ უნდა უოფილიყო აფხაზეთის კათალიკოსად 1680—1710 წ. მაშინდამდე ფიცის წერილი უნდა იყოს დაწერილი გიორგი VI და კათალიკოსის გრიგოლ მეორის დროს, ესე იგი 1707—1710 წლებში.

1707—1710. კ. ბებენბითა მტრისათა ესესამუქავო ფიცი, წიგნი და პირი მოგართვით თქვენ ქაზს ბატონს გრიგოლს წვენ: ხ: ბიჭვტისა მტრისწამოზღვისა ყმათა ბურჯანაძენმა სეხნიასა და ოთანას შეილებმა, გიორგის შეილებმა, სარკიანის შეილებმა, ნახუცვარას შეილებმა, სხვა სულა ერთობილმა ბურჯანაძენმა, ასე რომე დღემდე სიბრძნით და უკოდინარობით ბებრს აეს უმართებულობისა და საყნაროს საქმესშიდ ვერცოდით, მოპაძნდით თავათ თქვენ ქუთათელი ბატონი ეფემონ, გენათელი ბატონი ნიკოს, ჯერ კიდევ გაგვიწყვრით, მერმეთ კიდევ შეგვიწუნარეთ, დღეს ამას იქეთელი: ხ: პირობის მოცემა გვიბძანეთ, აწ ეს პირობა მოგვირთმოვია ყველას ერთობაღს ბურჯანაძენს: არც ტყვის გაყიდვას და შეამავლობას შიდ გვეყრიოთ, არც მოპარული მტყვე დევნიპროთ და ვიშხობლოთ, არც წვენ ერთმანეთის გაცემასშიდ, ქურდობასშიდ, მიხრობლობასშიდ გვეყრიოთ. თუ ამასშიდ გაგვიტყუნდეთ, თავად ბატონმა მეფე გიორგი მისდა დაღობათ და შეცოდებათ გვეთბოს, თქვენ თქვენის კატისა და ჯვარის უარის უოფად გვეთბეთ. ამისდა გათავების თავედებათ მოგვირთმოვია თავად ღმერთი და უოველნი მისნი წმინდანი, ყაყთაგან არის ამის მოწამე თავს

სახლთ უზუცესი ჩხეიძე გიორგი, სულათ თქვენი კრებულნი, წინამძღვარნი, მღდელმონაზონი, მთავარ დიაკონნი და ერთობით კარის მოხელენი.ამ ქვეყნის უმფროსი კაცი: პაპინასშვილი იოთამ და პატა.+++++

20. წერილი, 29×11 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმრთელ ნესტორი მხედრულის ხელით. აქ მოხსენებული დადიანის შვილი გრიგოლი უნდა იყოს კაცია II შვილი; წერილი დაწერილია კაციას სიცოცხლეში, როგორც ეტყობა, ხოლო კაცია გადაიცვალა 1788 წ. წერილი დაწერილი უნდა იყოს 1732—1788 წლებში.

1732—1788. ქ. ესე წიგნი მოგართვი ჩვენ ჯორჯიკებმა თქვენ ბატონს კათალიკოზს: თუ რაც შენ პირობა მოგართვი, ეს გაუტეხოთ შენი ბიჭვინტისა მღთის მშობლის გამტეხი ვყოფილვართ, და თქვენი დადიანის მოღალატე, მისი გრიგოლის მკლელი, არის ამის მოწამე სათანადეკანოზი იასე, დადიანის მაგიორი გეგეკჳორი გაბუ, ხობის კანდელაკი ბასილ ბერიძე, მაქსიმე ერისთვის შვილი პაპუნა. მე ამათ ყოველთა დამამტკიცებელმა კოზმა დავსწერე და მოწამეცა ვარ ამისი.

21. ფიცის წიგნი, 24×12 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმრთელ ნესტორ-მხედრულის ხელით, ნიშნებით ნახშირია თითო წერტილი თითოეულის სიტყვის შემდეგ. თარიღი არა აქვს, მაგრამ აფხაზეთის კათალიკოსი ბესარიონი კათალიკოსობდა, რამდენათაც ცნობილია 1756—1761 წლებში და ამიტომაც ჩვენი ფიცის წიგნი ამ დროს უნდა ეკუთვნოდეს.

1756—1761 ქ. თქვენ ზეშთა აღმატებულსა წმინდასა და ყოვლად სანატრელს აფხაზეთის კოზს ბატონს ბესარიონს ესე სწორებით დასამტკიცარი წიგნი, პირი და საფიცარი მოგართვი ჩვენ, თქვენის სიმალლის მსასოებელმან და საფარველთა თქვენთა შამოვედრებულმან, გვალიამ გიორგიმ ამა პირსა ზედან, რომე ჩვენის უმეცრებით ღთის შეცოდებასა და თქვენს

ურჩებას ქვეშ ვიყავით, და ჩვენს სახლშიდ მისანი ურია გვყავდა და ჯერისაებრ გვიწყინეთ და დავითხოვეთ, რომ ეს უმეცრული უწყისო საქმე ჩვენგან ჩვენს სახლშიდ აღარ იქნეს. დღემდის დანაშაური რადგან მოწყალება ქენით და ღმერთს აპატივეთ და შეგვიწყნარეთ, დღეს ამის იქეთ ან ის ურია ვინდომოთ და ჩვენს სახლშიდ დავაყენოთ, ან მისანი შევიწყნაროთ. ან სადაც შეგვეძლოს და ჩვენი რამ გვეიდეს, ჩვენს ქვეყანაშიდ დავახელოთ მე და ჩემი შვილებმა ის ურია, თუ სხვა მისანი, და არ დავიჭიროთ, და თქვენის რჯულის კანონით არ გვეიკითხოთ, შენგან შეჩვენებული ვიყოთ. ბრძანება ჯერ ჩინებითა ბატონის ჩვენი ჩიუას ხახუსა და ჯაიანის გიორგისათა მოგართვით წიგნი ესე მე და ჩემი შვილებმა. თუ ამაში გაგმტყუნდეთ, ნურც სიკვდილის დღეს და ნურც, თუ ვიცოცხლოთ, ნულარ შეგვიწყნარებთ. +

22. წყალობის წერილი დაწერილია ერთ თაბახ ქალაღზე გავრუდი ნუსხა მხედრულის ხელით,

1838, აპრილის 20. ჩუღურ-სა, აპრილის კ-სა დღესა, წყალობითა ღთისათა მფლობელი მენგრელიისა ღენერალ ლეიტენანტი, სხვათა და სხვათა ორდენტა კავალეროსანი, მთავარი ლეონ გრიგოლის ძე დადიანი, და თანა ერთხორცი ჩემი მთავრინა მენგრელიისა და კავალერი მართა, ზურაბის ასული, და მემკვიდრე ძე ჩვენი ლეიბ გვარდიის შთაბ-კაპიტანი და კავალერი დავით ლეონის ძე, ხოლო ძენი ჩვენნი, გრიგოლ და კონსტანტინე, ამა წყალობის წერილს გიბოძებთ თქვენ ჩვენს სამფლობელო საეკლესიო სოფელს ოსტოფეს მცხოვრებელ ადრითგანვე ჩვენს სახასო ყმასა თამაზია კუხალაშვილს და შვილთა შენთა სიმონიკას და მიხაიას და მათთა შვილთა და მომავალთა, მას შინა რომელ მამა-ბაპანი თქვენნი განჩხას სოფელს მცხოვრებულან და ჩვენი სახასო ყმა და მეჯინიბე ყოფილხართ, და რომელისამე მიზეზით კინჩხილამ აყრილან, წამოსულან და სუჯუნას წმიდის გიორგის ეკლესიას მინდობიან და, ეამთა

ვითარებისა გამო, მიმინოშვილს ნადარეიშვილისათვის მიუცხარათ; გარნა მე ძიება ვყავ ჩემის სახასო თქვენ ჩვენის უმისა და მეჯინიბისა და გიპოვეთ ნადარეიშვილის ხელში და რადგან აღრვე ჩენი სახასო უმა იყავით, ჩვენს საკუთარ საკუთვნელად სახასო უმად დაკავეთ და ნადარეიშვილს ჩამოვართვი თქვენი თავი თქვენის ქონებულის საცხოვრებელითურთ საშვილის შვილოთ, და წყალობას გიყოფთ: ამიერიტგან თქვენ თქვენი შვილი და შვილის შვილნი და შთამომავლობა არც ნადარეიშვილს საყმოდ მიეცემით და არცა სხვათა პირთა ზედა საყმოდ არ გაიცეთ არას დროს, და ამიერიტგან ჩვენს სახასო უმად ირიცხებოდეთ საშვილის შვილოდ, და გვმსახურებდეთ ჩვენ, ვითარცა მამა პაპანი თქვენნი მსახურებდნენ წინაპართა ჩვენთა, რომლისა დასამტკიცებლად ვაწერ საკუთრითა ხელითა ჩემითა და აღვსტვიფრავ სამთავროჲთა ღერბითა ჩემითა. **Л. Дадіанъ. ღუოან დადაიანა.** (ხელ არის ღერბი სამეგრელოსი)

23. წერილი დაწერილია ნახევარ თაბახ ჭალაღზე ნუსხა მხედრულის ხელით. წერილი ეკუთვნის ლევან მეხუთის დადიანის დროს († 1848).

ქ. ესწერ წერილსა ამას მე თავადი ჩარკვიანი დავით. ინება ასულმა ჩემა ნინომ მონაზნობა და ცაგერის მხთის შშობლის წინაშე მდგომიარობა. მომიცემია სისოკია მეშველიანი, მისი ძმა გიტალა, მისი შვილი ივანიკა, გლახუა, ნიკოია, ბესილა თავისი ბეგრით, აღგილითა და მამულით, რაც მართებდეს ყოვლის ფრიანათ. ამაჩი მოდევე არაფერ მოგადგეს არც მე და არც ჩემი მეგვარე, არც ძმა და არც ჩემი მეპატრონე, არც ჩემი ძე და მომავალი. აწ არის ამის მოწამე თავათ ღმერთი, ყოველნი მისნი წმინდანი, კაცთაგან არის ამისი მოწამე თავადი ჩიქვანი სიმონ. თავადი ჩიქვანი რევაზ, თავადი ჩიქვანი მანუჩარ, ჩარკვიანი გიგოლია. აწ რამაც ძემან კაცმან ეს ჩემგან მოცემული წიგნი შეგიშალოს, ისეც შეიშლება რჯული ქრისტიანობისაგან, მასაც მიეცემის სიშტილი იუდასი, ძრწოლა

კეენისი, მატლი უძილი, ცეცხლი უშრეტი, სატანასთაც დემ-კედრების მაგის სული და ხორცი. ვსწერ ხელითა ჩემითა თავადი ჩარკვიანი დავით.

ვაშტკიცებ წერილსა ამას ღენერალ ლეიტენანტი, სხვა-თა და სხვათა ორდენტა კავალერი, მფლობელი მენგრელობისა და მთავარი Л. Дадіанъ. ღუჲს დადაანა.

24. ეს ნუსხა სიგელთა და გუჯართა, ვკონებ მოწამეთის მონასტრისა, დაწერილია ნახევარ თაბახ ჭალაღზე ნუსხა მხედრულის ხელით. ეტყობა რამოდენიმე ფურცელი ყოფილა წინეთ, მაგრამ ჩვენამდის მარტო ნახევარ თაბახს მოუღწევია. ნუსხა შედგენილი უნდა იყოს მე-XIX საუკუნის დამდეგს.

... შეწირული და ამ სხოლიოზე მარჯვნივ არის ათს ადგილს სიგრძეზე, თუ განზე ჩამოწერილი ხუცურათავე, გარნა სხტა ღ სხტა ხელით; ღ ერთს იმათგანზე კელჩართულად მოწერილი არის მხედრულის ასოებით (მეფე სვიმონ), და სხტას არც ბეჭედი აზის ღ არც კელ-მოწერა, ღ მარცხნის მხრის სხოლიოზე ბოლოდგან არის ორს ადგილს ხუცურად მოწერილი სხტა ღ სხტა კელით ღ დასასრულებზე ერთს ადგილს ბეჭედი აზის მეფის გიორგის ღ მეორეს ადგილს ბეჭედიც აზის მისვე მეფისა ღ კელჩართულად მოწერილიც არის (დედოფალი თამარ), ღ იქვე ერთი ხელგასმულიც არის ჯუარის სახედ, ღ მესამეს ადგილს კიდევ ზევადგან მხედრულის ხელით ჩამოწერილი არის კათოლიკოზის დავითისგან სხტა ღ სხტა გლეხების მოსყიდვისა ღ მისვე ეკლესიისადმი შეწირულობისა. ამას არც ბეჭედი აზის ღ არც ხელმოწერილი არის.

ამავე გუჯრის უკანა პირზე თავიდგან ბოლომდის დაწერილი არის ხუცურათ ღ წითლულითაცა გარნა სხტა ღ სხტა კელით ღ აგრევე სხოლიოებზედაცა, რომელიმე ხუცურათ ღ სხტახელით ღ რომელიმე მხედრულათაცა, მისვე ეკლესიისადმი სხტა ღ სხტა ყმის ღ მამულის შეწირვისა. სხტა ღ სხტა მეფე-

თა ზე კათოლიკოზთა ზე მთავართან შეწირული, აზის ბეჭედი ერთი დიდი კათალიკოსისა დავითისა და სიძველის გამო მჭრალი არის და მეორე ბეჭედი სხოლიოზე...

... დაწერილი იყო გარნა სხუა კელით, ზე სულ უკანასკნელს ერთი ასოც აკლიან თავს, ესე იგი (კანი). ხ სხენებულისა მის მეფის ბაგრატის წიგნიცა დასრულდება აქა, არც არს მისგან კელმოწერილი და არცა არის ბეჭედი მისი ამას ზე; და ვითარ ესე მე ვჰგონებ არის პირუტლის ნამდვილისაგან გარდაწერილი.¹⁾ ზე არა პირუტლი ნამდვილი: ხ ჭტპო ამისა არის ხუცურათვე დაწერილი ხუთი სტრიქონი, გარნა სხუა ხელით, რლიც აცხადებს კათოლიკოსის დავითისადმი დადიანის ლეონისიგან ერთის გლეხის წყაპუტია ჭეყიას ბოძებასა ზე [ნიე]თების ეკლესიისადმი შეწირვასა, ზე აქ არის მეხუთე ქაღალდი გარდაკერებული ტყავისავე ზე ხუცურათ დაწერილი წითლულითავე, გარნა სხუა ხელით ზე სხუა დროს დაწერილი, რლიც კათალიკოზთ ევდემონს და ეფთვიმეს შეუძენიათ მისივე ეკლესიისათვის საეკლესიო ზე სამღუდელმთავრო სამკაულნი სხუა ზე სხუანი მრავალნი, ძვირფასის ნივთები ზე ეგრეთუც პირუტყუთ ჯოგები. ამ წიგნის წინა პირი აქ დასრულდა. ზე ამ წინა პირის სხოლიოზე ორისავე მხრით მოწერილი არის სხუა ზე სხუათა მეფებთა, კათოლიკოზთა, მთავართა ზე თავადთაგან სხუა ზე სხუა ყმათა ზე მამულთა მისვე ეკლესიისადმი...

სიგრძეზე სიას არდივარდ აწერია: „მოწამეთის და ეკედრის მაცხოვრისა“.

¹⁾ ამის პირდაპირ აწიზე იმავე ხელით სწერია: ამაში არის ზონის ეკლესიის ყმების წიგნები და ერთი წიგნი წვევის ეკლესიისაჲ არის.

25. ნასყიდობის წიგნი, 231×18 სანტიმეტრი, დაწერილია ტყავზედ, რომელიც შესდგება ექვსი სხვა-და-სხვა ერთმანეთზე მიკერებულის ნაჭრისაგან. ყველა ამ ნაჭრებზე სულ 26 ნასყიდობის წიგნია მოთავსებული. ზედიზედ ყველასი ერთგვარია, მკვალი მზედრული, ზოლო ერთი ნასყიდობის წიგნი დაწერილია ნუსხა ზუცურის ზელით, და სამი სხვა-და-სხვა ნუსხა მზედრულის ზელით. ნიშნებით იხმარება ორ-ოარი წერტილი. თარიღი არც ერთს არა აქვს, მაგრამ წერის ხასიათით ეს ნასყიდობის წიგნები უნდა ეკუთვნოდეს მე-XVII საუკუნეს. საჭიროთ არა ვრცობთ ყველა წერილები მოვიყვანოთ აქ. ნიშნით მოგვყავს მარტო ერთი, მისი უმეტეს, რომ მყიდველი ყოველთვის ერთი და იგივე პირია. ზოლო გამყიდველნი ადგილები სხვა-და-სხვა. ეს და ქვემოთ მოყვანილი თერთმეტი წერილებიც იმაგუჯართა კრებულიდან მოგვყავს, რომელიც გ. ე. წერეთელმა გადმოგვცა და ა. ვ. ქუთათელაძემ გადმოსწერა.

XVII საუკუნე. ქ. ღმრთისა და დედისა მისისა და ყოველთა ღმრთისა წმიდათა ზეცისა და ქვეყნისა, თავსდებობითა, მინდობითა და შუამდგომლობითა ესე წიგნი ნასყიდობისა მოგვცე მე ტურაბერაძემან დედისმამამან, ჩემან შვილმან მამაგულამან, ჩვენთა შვილთა და მომავალთა ყოველთავე, მოგყიდე მამული აფლენასა დავლიანული ნახევარი შენ მოძღვარსა იობს ფადლაძესა, შენსა შვილსა ესტატეს, მახარებელსა და იოვანეს, თქვენთა შვილთა და მომავალთა ყოველთავე. ჩვენ ფასითა შევსჯერდით, რაგვარაც გული შეგვიჯერდებოდა, ამისნი მოწამენია რიან ზოლე ღმრთი, კაცთაგან: მოძღვართ მოძღვარი ილარიონ, ტურაბერაძე მამია, მისი შვილი ბედანა შუაიყო და ქალამანიც აიღო. ვინც ესე ნიშანი შეგიცვალოს, შეგპაიცივლების სჯულსა ქრისტიანობისასა.

26. სია, $17 \times 11,5$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქაღალდზე ნუსხა მზე-
დრულის ხელით. ბოლოს მეორე გვერდზე უზის ბეჭედი კათალი-
კოსის დავით ნეშაძისა და ამიტომაც ამ სიას დავითის დროს
ვაკუთნებთ, ბეჭედზე განიჩნევა მხოლოდ სიტყვები: იმერ, პონ-
ტო. აფხაზ. ჩრთილო. დავით პატრიარქმან.

1661—1680 წ. სიკინაეის.

კ ქ. მამა კოჩი სიკინაეა ხელოსანმა	ოცი
იე ქ. გემაზინ სიკინაეა	თხუთმეტი
იე ქ. ბაბუჩკოჩმა	თხუთმეტი
იე ქ. გვიგვიმ სიკინაეა	თხუთმეტი
იე ქ. გაჯინელი სიკინაეამ	თხუთმეტი
იე ქ. ახალკოჩმა	თხუთმეტი
იე ქ. ბაბუშიამ	თხუთმეტი
იე ქ. მუხვიმ	თხუთმეტი
იე ქ. ქრისტესიამ	თხუთმეტი
იე ქ. ჯვებემ	თხუთმეტი
იე ქ. ძღვიკიმ	თხუთმეტი
იე ქ. სისორდიაშ	თხუთმეტი
ჯამი	ჯამი: ას ოთხმოც და ხუთი.
რპე	

მეორე გვერდზედ სწერია: ბეგრის ანაწერი. უზის ბეჭედი კათალი-
კოსის დავით ნეშაძისა

ამავე დავით ნეშაძის დროს უნდა ეკუთვნოდეს მეორე სიაც, რომ-
მელიც ზონის საყდრის უნდა იყოს, ხელი ამისა და პირველი ნუსხისა
ერთია.

ქ. მამაკაცი პიტრეიშვილი	ქ. ივანე ლუგაძე
ქ. მამაგულა ბარაბაძე	ქ. გიორგი ბარაბაძე
ქ. გოგიჩა ბარაბაძე	ქ. ზოზონელა ბარაბაძე
ქ. მამუკელა აღამია	ქ. ივანკა ბარაბაძე
ქ. ნათათრი ბარაბაძე	ქ. ხელოსანი ფიცხალავა
ქ. მამისთვალაი ბარაბაძე	ქ. სვიმონ ჩიმაგაძე

ქ. ხახუტა ჩიმაგაძე
 ქ. გოგიტა ჩიმაგაძე
 ქ. ბუჭუელა ჩიმაგაძე
 ქ. საყვარელა მჭედელი
 ქ. მამუკელა ადამია
 ქ. გიორგი ფიცხალავა
 ქ. კაცოპელა ფიცხალავა
 ქ. საყვარელა ფიცხალავა
 ქ. ივანე ჩიმაგაძე
 ქ. გიორგი ადამია
 ქ. შუშუა ფახალავა
 ქ. დავითელა ადამია
 ქ. საყვარელა ადამია
 ქ. ქუჭუელა ადამია
 ქ. მამუკელა ადამია
 ქ. ობოლი ადამია
 ქ. მამისთვალა კარსანიძე

ქ. ხუხუტა კარანიძე
 ქ. დიაკონი მელაძე
 ქ. ფიოლა მახარებელი
 ქ. საყვარელა მელაძე
 ქ. ქუჭუა გვარამია
 ქ. ბაჩუნია დოჭვირი
 ქ. მამუკა დოჭვირი
 ქ. ხახუტელა ადამია
 ქ. ბუჭუელა ხუროძე
 ქ. რატიანი ბუჭუელა
 ქ. მარშანა ადამია
 ქ. ბიძისთვალა დოჭვირი
 ქ. ივანე სურმავა
 ქ. მეორე კიდე სურმავა
 ქ. ლაჭყეზია
 ქ. ორი ზარ ქუა

სამათხოჯო კაცი — ორმოცდა რვა კვამლი კაცი ღარიბიანათ.

27. შეწირულობის წიგნი, 32×16 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთ ნუსხა მხედრულის ხელით. ყოველ სიტყვის შემდეგ დასმულია ორ-ორი წერტილი. პირველ გვერდზე მოყვანილია სხვა ხელით სხვა სიგელი, რომლიდანაც მარტო შესავალია დარჩენილი. ამიტომაც ეს შესავალი აქ არ მოგვყავს. წიგნი საზოგადოთ სანახევროთ არის დაცული. დანარჩენი აკლია. წერილი უნდა ეკუთვნოდეს მე-XVII საუკუნეს.

XVII საუკ.

ნაშოვარი და შეწირული ექუსი მოსახლე . . . თვითოს მოსახლეს ხუთ-ხუთი ლოღარიკი სანთელი; სენაკს გიორგი გურუალი და ხუთი ლოღარიკი სანთელი; თეკლათს გრიგოლია ღვარკალი, ხუთი ლოღარიკი სანთელი; მეორე მოსახლე მიქა-ცარია, ხუთი ლოღარიკი სანთელი; წყაღა-გზას ცხრა მოსახლე კაცი; მამავული შონია, ხუთი ლოღარიკი სანთელი; ხუცესი გელოზია, ხუთი ლოღარიკი სანთელი; ორი მოსახლე ლუხაეები,

ხუთ-ხუთი ლოლარიკი სანთელი; ერთი მოსახლე ჯაჯაა და ხვარავა და ხუთი ლოლარიკი სანთელი, ერთი სხვიტარია, ხუთი ლოლარიკი სანთელი, ერთი ლასურია; ხუთი ლოლარიკი სანთელი; ქვაჩილეი მერგეშია, ხუთი ლოლარიკი სანთელი; ერთი მელია, ხუთი ლოლარიკი სანთელი; ერთი გარაუჩაა, ხუთი ლოლარიკი სანთელი; სახარბედოს ორი მოსახლე ეჯიბია, ხუთ-ხუთი ლოლარიკი სანთელი; ერთი კიდე ხუცესი ხარაბედია, ხუთი ლოლარიკი სანთელი; კიდე ნასხიდა შულლაძე, ხუთი ლოლარიკი სანთელი; ხოპს ალაფო მებადილე ჩავავა, სამი ლოლარიკი სანთელი; ბიგავა ხუთი ლოლარიკი სანთელი; კიდე ძლიკე და თამაზ დისამიჯია, ხუთი ლოლარიკი სანთელი; კიდე თუიაშხია წულაია, ხუთი ლოლარიკი სანთელი; კიდე კოდუა, ხუთი ლოლარიკი სანთელი; კიდე კოკი გუშურია, ხუთი ლოლარიკი სანთელი; სებუჭია, ხუთი ლოლარიკი სანთელი; ელიშია, ხუთი ლოლარიკი სანთელი; ბიას კოჩაორე სიჭინავა მებადილე, სამი ლოლარიკი სანთელი; კიდე ჯეგებე ბიგავა; ხუთი ლოლარიკი სანთელი; ხორგას რაც არის ყველა მებადილე არის, აზნაურის უმას გარდა. გგაზაურშია ჩვენგან ნაშოვარი სასახლე და მისი შემავალი გიორგი ნადარაია ფანცულაია მახარობელა; გურიას მკერვალი ჯღენტი მისის ყოვლისფერითა, (ამას შემდეგ შენიშვნაა: რაჭული სახელები)...

28. სია, 37X15 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღზე ნუსხა მხედრულის ზეით. თითოეულ სიტყვის შემდეგ ნახშირია ორ-ორი, წერტილი, თავი აკლია. სია უნდა ეკუთვნოდეს, ჩვენის აზრით მე-XVII საუკუნეს.

XVII საუკუნე.... მისი კვერი და ორი ქათამი...

მართებს კაცუნიაშვილსა ერთი ზროხა სასტუმროდ; სამი საწონი ღომი... სამესხო ღვინო, მისი კვერი, ოთხი ქათამი; მართებს მაცრასა მეფარისშვილსა საკვერობო ერთი, ზროხა ერთი, საკლავი სასტუმრო ორი, წონა ღომი გიახარა, სამესხო ღვინო, მისი კვერი, ღომი, ქათამი.

მართებს კაცადესა დავითასა ერთი ზროხა საკვერობო, ერთი საკლავი სასტუმროდ, ორი წონა ღომი, ცხრა სამესხო ღვინო, მისი კვერი და ორი ქათამი. მართებს რეზიდესა ორსავე განაყოფთა ერთი ხადილი ზროხა, ოთხი საკლავი სასტუმროიანად, სამი წონა ღომი, თორმეტი სამესხო ღვინო, მისი კვერი და ხუთი ქათამი.

მართებს კაკიასა მეგრელიძესა ერთი ხადილის ზროხაის ნახევარი, ერთი საკლავი სასტუმრო, ორი წონა ღომი, ექვსი სამესხო ღვინო, მისი კვერი, ორი ქათამი.

მართებს ბასილასა კალანდაძესა და მისსა განაყოფსა ერთი ზროხა, ორი საკლავი სასტუმროიანად, სამი წონა ღომი, თორმეტი სამესხო ღვინო, მისი კვერი და სამი ქათამი.

მართებს კავლიასა კალანდაძესა ორი საკლავი სასტუმროიანად, ორი წონა ღომი, ექვსი სამესხო ღვინო, მისი კვერი, ორი ქათამი.

მართებს ესაიაშვილსა კალანდაძესა ორი საკლავი სასტუმროდ, ორი წონა ღომი, ექვსი სამესხო ღვინო, მისი კვერი და ორი ქათამი.

მართებს მათეს ციკვინაძესა ერთი საკლავი სასტუმროდ, ერთი წონა ღომი, სამი სამესხო ღვინო, მისი კვერი, ერთი ქათამი. მართებს მიქელასა ურატაძესა ერთი საკლავი სასტუმროდ, საწონი ღომი, სამი სამესხო ღვინო, მისი კვერი, ერთი ქათამი. მართებს თევალასა ურატაძესა ერთი საკლავი სასტუმროდ, ერთი საწონი ღომი, სამი სამესხო ღვინო, მისი კვერი ერთი ქათამი.

მართებს შაბლიასა ტატუნაძესა ორი საკლავი სასტუმროიანად, ერთი საწონი ღომი, ხუთი სამესხო ღვინო, მისი კვერი და ორი ქათამი.

მართებს შამისთვალასა კაცადესა ერთი საკლავი, ორი სამადგანი ღომი, ორი სამესხო ღვინო, მისი კვერი, და ერთი ქათამი; ორი მცეხველი ანგარიშიგან ძეს და დადებული არის, მაგრამ ბევარა არა მართებს, მცეხველობის და სამსახურის მეტი.

(მელჩართულად აწერს კათალიკოზი, სახელი კათალიკოზისა არა სწნას.)

29. წერილი, 36×15 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთ ნუსხა მხედრულის ხელით. თითოეულის სიტყვის შემდეგ ნახშირია სამი წერტილი. ნუსხა უნდა ეკუთვნოდეს მე-XVII საუკუნეს.

XVII საუკ. შეიღმეტი კოკა ღვინო
თეთრის ჯუშალი არის სამას და თერთმეტ, ღომის ჯუშალი არის ორმოცდაერთი კოდი, ღვინის ჯუშალი არის ასორმოც და ათი კოკა ღვინო, ქათმის ჯუშალი არის ოცდა სამი, ჯიშაშთა-როს არის ღვინის ჯუშალი ორასი და ოცდაათი კოკა, ორასი ჯუშამი ღომი; თეთრის ჯუშალი არის სამოცი ქათამი; მართებს ათათი კუერცხი, მართებს ჯუშლად სამოცი ბაკის-ნის ჯუშალი ღვინისა ასოცი კოკა ღვინო, როს (?) ორი გუერდი ღომი, ორმოცი თეთრი; მართებს საჩხეურის ღვინის ჯუშალი სამოცდა შვიდი ღორა, აჩის ოცდა თორმეტ ღომის სახარჯო, არის საკლაჟი ოცი ოცი ქათამი, კუერცხა ჯუშალი არის სამას და ოცდა ათი; ჯიქთობნის გამოსაული ჯუშალი არის ოთხმოცი კოკა ღვინო, რუა ურემი ღომი, თორმეტი საკლაჟ. ოთხმოცი კიდევ. სხუა კოკა ღვინო, სულა ღვინო ყუელა ას სამოცი არის; ხონის გამოსაული არის ჯუშალი ღვინის ოთხ-მოცდა ათი მთელი ღვინო, თეთრის ჯუშალი არის ოთხმოცდა ათი, შვიდი ურემი და ნახეუარი ღომი, ცხრა სასუქი ქათამი.

(ხელნართულად აწერს კათალიკოზი, სახელი არა სხანს)

30. ნუსხა, 32×10 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთ ნუსხა მხედრულის ხელით. ნიშნებათ ნახშირია ორ-ორი წერტილი. ნუსხა უნდა ეკუთვნოდეს მე-XVII საუკუნეს.

XVII საუკ. ქ. სამი ჩარეკი ერთი გვიტივის შვილის, სამი ჩარეკი მთორე გვიტივის შვილის, სამი ჩარეკი ღობიოს, სამი ჩარეკი ხახინის, ოხდ ოთხი ჩარეკი ორი, წულიკიძის ნაყმევი კაცის სამი ჩარეკი, გვერდის სამი ჩარეკი, ღუხაძის სამი ჩარეკი, გაბრიელა ბარაბაძის სამი ჩარეკი, ივანკა ბარაბაძის სამი ჩარეკი, კაცი-

ლა ფირცხალავას სამი ჩარეკი, სიმონა ფირცხალავას სამი ჩარეკი, უნცროსია ჩიმაგაძის სამი ჩარეკი, დოპურების ერთი ჩარეკი, ადამიას ერთი ჩარეკი, დათუნია მელაძის ერთი ჩარეკი, შტერუას ორი მელაძის, ევქს ჩარეკს სანთელშიდ ორი ქვაბი გამიგზავნია ნიქთობით, სამოცდა ცხრა ჩარეკი სანთელი გამამიგზავნია საწინდრიანათ, მისი ჩარეკით აუწონეთ, ვისაც დაედეს, მანდვე შიათავებით, ამ ჩარეკის ნაწონი ქვა მანდ დაიტოვე. წინმძღვარს სილიბისტროს ყიფიანი ბუბთია თაყვანის ცემას მოგახსენებთ და მოკითხვას, თუ ჩემი მამაშვილობა გწამდეს, რაც გამოგიგზავნე, კარგათ შეინახეთ. დავითე ბერძენმა თაყვანიცემა მოგახსენათ.

- 31.** ნუსხა აფხაზეთის საკათალიკოსო იარაღების დაკლებისა, $29 \times 13,5$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმრთელ მკვალის მხედრულის ხელით. ყოველ სიტყვის შემდეგ ნახშირია ორ-ორი წერტილი. ნუსხა უნდა ეკუთვნოდეს ხელის მიხედვით მე-XVII საუკუნეს.

XVII საუკ. ქ. აკლია საკათალიკოსოს იარაღისაგან ორი ოდიკი, ერთი ჩარყაფათ შეეკრული პერეკელი, ერთი ოქროს ჯაჭვი რუსულს ხატს ბშია, ერთი მურასა ბარტყულა, ჯუარსანთელს ის სულისწმიდის ტრედი არა აქვს, აკლია ორი კონდაკი, ერთი ევრცხლის ჯუარსანთელი, ერთი ოქროს სქემა, ერთი ხის ჯუარი, ერთი ნახლის სტიხარი, ორი ღილი, ნახლის ბისონს აკლია ორი საბეჭური, ერთი მურასა ხავედის ქამარი, ორი ამბრიანი ოქროს ღილი, სტავრის ბისონს აკლია ერთი ჩარყაფათ შეეკრული სამკლავე, ექუსის ოქროს ღილითა, აკლია ერთი ჩარყაფათ შეეკრული ოლხარი, აკლია ერთი მარგალიტის სამკლავე; მრავალ ჯუარის ბისონზე სამის ღილის მეტი არ არის, ერთი ღილი სარასლის ბისონს აკლია, ერთი შავი ხავერდის მრავალჯუარი ბისონი აკლია, ერთი თეთრის ხარის სტიხარი, არ არის კურთხევანი, არარის აიაზმა და ზეთის კურთხევა, ღიდი სჯულის კანონი, არც ხელი, არ არის იოსიპოსი, არ არის სამი საკი-

თხავი, არარის ქართლის-ცხოვრება და დამსკელი, სამოთხე, სახლის იარაღი, არ არის სამი ორხაო, ერთი თაქნაბადი, ერთი ვერცხლის ტაშტი, წურწუმე, ერთი ოქროს დოსტაქანი, არ არის ოცი საინი, ერთი სამირონე ავანი, ოთხი ვერცხლის ნაღბაქი მისის ვერცხლის ბუდითა, ერთი დახატული სკამი, არ არის ძილის პირი, აბრეშუმის ხალიჩა.

32. გუჯარი, 27×20 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღზე მგვალის მხედრულის ხელით. ბოლოში აკლია. ნიშნებათ იხმარება ორ-ორი და სამ-სამი წერტილები. წიგნი უნდა ეკუთვნოდეს წერის მიხედვით მე-XVII საუკუნეს.

XVII საუკ. ქ. ბატონისაგან ღალიძგა სასახლე და ზემოდ რიონის პირი წყალიძგა პიჭვინტვისა ღოთის მშობლის საკათალიკოზოდ რომ შეწირული რომ არის და იმის სიგელში ასრე სწერია: ყოველსა წელიწადსა ყოვლად წმიდის მიცვალების, მარიობას დღესა, ღალიძგას სასახლეში მოიტანდენ საალაპოს, გლაბასა მშვიერსა, ვინც მოვიდეს, აკმევდენ. ორმან მღურდელმან და ერთმან მთავარმან სასახლის ღალიძგის ეკლესიაში ეამ სწიროს, საწირავი და ანუ აღაპში გასაცემელი მარილი და ანუ საალაპო, ვის მართებს, ყველა სიგელშიდან დამიწერია, ისრე იქმოდენ, ბატონისა და ქათალიკოზისა სასახლის მოხელე და ზედამდეგი და გამრიგე კაცები და ასრე გაარიგებდეს, როგორცა გამიჩენია, კიდევ როგორც ღალიძგას ზ. . . რე რიონის პირს წყალიძგას, ქათალიკოზის სასახლეში გამიჩენია თე. დამიწერია. (დანარჩენი აკლია)

33. ნუსხა, ვგონებ, ბიჭვინტის მონასტრისა, 42×15 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღზედ მგვალი მხედრულის ხელით. ნიშნებათ ნახმარია სამ-სამი წერტილი. თავი აკლია. წერის მიხედვით ნუსხა უნდა იყოს შედგენილი მე-XVII საუკუნეში.

XVII საუკ... არის მესამე ომფორის იარაღი, ერთი ჩარყათთ შეკერული საბეჭური მწვანე ხავედისა, ერთი ჩარყათთ

შეკერული სტიხარი, ერთი ჩარყაფად შეკერული სამკლავე ექვსი ოქროს ღილით, ერთი ჩარყაფათ შეკერული ოლარი, ერთი ოქროს მუშაბახის ღილითა და მეორე ვატეხილის ღილითა, ერთი აბრეშუმის მომარგალიტული ქამარი, ერთი მძიმედ ჩარყაფით შეკერული მოთვალ-მომარგალიტული ენქერი ერთი ღიდის ოქროს ღილითა, ერთი ბისონი ჩარყაფათ შეკერული, საყელო მომარგალიტული აქვს ცხრას ბრტყელის ღილეებითა, ყირმიზი იავუნდი და ნიშაური ფეროზა უზის, სხვა თვალი არა, სამის ოქროს ღილითა და ორის ვეცხლის ღილითა; ერთი ძველი ომფორი ჩარყაფათ შეკერული მძიმედ მოთვალ-მომარგალიტული ორის ღიდის ოქროს მუშაბახის ღილითა და მესამეს მომცროთა მისის სკივრითა და კლიტითა და გარ-ბუდითა; მეოთხე ომფორის იარალი არის ერთი ოქროქსოილის თეთრის ხარას სტიხარი, ოლარი სარასრისა, მაცხოვრის სახე ექვსი მუშაბახის ვეცხლის ღილითა; ერთი ქამარი მურასა ოც ოც და ერთის ბალითა და წინ შესაკრავი სხვა, ერთი სარასრის მრავალჯვარი სამკლავე ექვსის მუშაბახის ვეცხლის ღილითა და სამკლავესა ორისავე ხელისა-სა მარგალიტის ჯვარები აკერია, ერთი საიას ხავედის ბისონი მრავალჯვარი, საყელო მომარგალიტული აქვს ცამეტის მურასას ამბრიანის ღილეებითა, ერთი მუშაბახის კიდევ ღილითა, მეორე ვატეხილია; ერთი ჩარყაფათ შეკერული ომფორი ორი ოქროს მურასას ღილითა; არის ერთი სარასრის ბისონი რვა საიას ოქროს ღილეებითა, თავზედან თვითთა თვალი აქვს, მეორე ბისონი ნახლისა აშია და საყელო ჩარყაფისა აქვს.

34.

ფიცის წიგნი, 26X11,5 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმრთელ ლამაზის ნუსხა ბუკურის ზელით. ნიშნებით რამოდენიმე სიტყვების შემდეგ იხმარება თითო წერტილი. თავი აკლია. თარიღი არა აქვს. წერილი უნდა ეკუთვნოდეს, ჩვენი აზრით, მე- XVII საუკუნეს.

XVII საუკ. . . ებმნშიოშ . . . და იესე. . . მ პაატამ ფანჩულიძემ და დიაკონმა გიორგი მასხარაშვილმა ესე წიგნი მო-

გეცით ჩვენს მოძღვარს ასე და ამა პირსა ზა, რომ ჩვენის სახლის კაცისაგან გაყიდული კაცი მოვიდა სტამბოლითგან აზად ნაქმარი. მერმე ჩენ შემოგებევით, რომ ესე კაცი ჩვენ გვაყმეთ, მერმე მე თქვენ მაღამდის ვერ გენდევ, საღამდის ესე წიგნი არ მომეცით და იმ კვს მირონი არ სცხეთ. მერე მოციქულათ ჩამოვედით და გამსახურეთ და გლებშიდ ჩაყენეთ, ქრთამიც მოგართვა, როგორც გლი შეგიჯერდებოდა, და სხვა საფიქარი მასაც მივეცით გლების, მაგრამ ეს საფიქარი შენ მოგეცით, ჩენა მოძღვარო, ექსმა ბატონ-ყმანმა, რაც ამ გიორგი კლიკაშვილს შენის პირით მივეცით, ის ჩენ არ ვიმტყუნოთ, ამისად თავდებად მომიცემია თავად ღი, ყდ წა ღის მშობლი, და ყნი მთნი წნი. და მერმე ეს სიტყვა მომიცემია, ჩემო მოძღვარო, აღამ და ევა ღნ შექმნა, მას აქეთ რაც ცოდვა იქმნა, მას დაესაჯოს, რამაც ძემენ კვისამენ ეს შენ შეგიშალოს, მასამც ნუ ეღირსება ზიარება და ნუმცა ნაკურთხი მიწა, მერმე კელმწიფემ და რჯლის თავმან მისად სიკუდილად და ლალატად გვეკითხონ, თუ ჩვენ ეს საფიქარი შეგიშალოთ, გნკითხვის დღეს პირშავათამც შეგვეყრებით ჩვენს მეუფესა.

35.

სიგელი, 36X16 სანტიმეტრი, დაწერილია ქაღალდზე რგვლის მხედრულის ზელით. ნიშნებით იხმარება ორ-ორი წერტილი თითოეულის სიტყვის შემდეგ. თავი და ბოლო აკლია. სიგელი უნდა ეკუთვნოდეს მე-XVIII საუკუნის პირველ ნახევარს. ამ დროს ცხოვრობდა ლევან აბაშიძე. უკანასკნელი სიტყვები „ოდეს დადიანი და ერისთავი“, უჩვენებს, ჩვენის აზრით, ზაეის ყოფას ბეჟან დადიანის და რაჭის ერისთავის შორის, (იხ. ქართლის ცხოვ. ტ. II, გვ. 201).

მე-XVIII საუკ...[უს]ხეულოსა და შეუსწავებელისა [მე]ფობისა, ყოვლისა მოქმედად მყოფისა თვისებისა სახელთასა, განუსაკუთრებლისა ღთისა მამისა, საუკუნითგან საკუთრებით მეორედ გვაგზავნებად იგივეობასა შინა ბუნებისასა, თანა არსად და თანა მოსაყდრედ ერთ ნება მოქმედებით შობლისა ძისა, უკანასკნელ მოწევნად

საესებასა ეამთასა დასაბიმიტაგანისა, განზრახვისა საიდუმლოსა ქმნისათვის დაძველებულობასა ბუნებისასა, ახლა თბედ წარმოჩენად თვინიერ ნივთისა რასამე და თესლისა და ქეშმარიტად ქალწულებისა ბეჭედითა შუდ შობისა უნებდ და მარხვითელა დატევნასა, მსგავსებისამებრ ჩვენისა აღსრულებითა ჩჩვილ ქმნილისა და მეცხეულად ვითა ჭთისა მჩვენებლისა ქალწულებრივთა ძუძუთა, ზეშთა ბუნებისა სძედ მცენარედ და მოსწრაფებითა მიმდემად, გრკვინვით ძუძუთა მიმართ წოვნად, შვენიერობით მტირლად, სჯულისაებრ ყოფადისა ბუნებისა უცვალებლად, მსგავსებითა ჩვენითა სიტყვისა ჭთისა მშობელთა, ჟი ასულო შვენიერო, ყოველთა ტომთა და თესლებთა შორის საყდრად მალღისა გამოჩნეულო, იოვაკიმს მხცოვანებისა ნაყოფო, სიტკბოებით აღსავსეო ანნას მორჩო, რტო გარდაფენილო იესეს კვერთხო, დიდებით აღყვავებულო, სემის დასაბამო, ნოეს სულისა დაუღბოლველო სამოსელო, ევას ნათელო და მწუხარებისა უჩინო მყოფელო დედოფალო, შუდ წმიდაო ბიჭვინტისა ჭთის მშობელო მარიამ, ჩვენ ცვა ფარვთა თქვენთა მონდობილმან და მსასოებელმან აბაშიძემან ლევან, ოდეს დადიანი და ერისთავი...ო....

36.

გუჯარი, 32X14,5 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღზე რგვალის მხედრულის ხელით. თითოეულს სიტყვის შემდეგ ნამდვილში უზის სამ-სამი წერტილი. ქორთნიკონი ამ გუჯარისა სიტყვებით და გარკვევით დაწერილი უდრის 1471 წ. მაგრამ იქვე მოყვანილი ფრაზა: „მეფობასა დიდისა ალექსანდრესა“ გვიჩვენებს, რომ გუჯარი დაწერილია ალექსანდრე მეფის დროს (1413—1442). ხოლო 1471 წ. მეფეთ იყო კოსტანტინე და არა ალექსანდრე. ჩვენის მოსაზრებით ქორთნიკონში შეცთომა უნდა იყოს და „ას ორმოცდა ცხრას“ მაგიერ უნდა იყოს ნაჩვენები ას ოცდა ცხრას, ქორთნიკონი, რომელიც უდრის 1441 წ. ესე იგი მართლა ალექსანდრეს მეფობას, ეს და ამას ქვეშით მოყვანილნი 215 სიგელ-გუჯარნი გადმოვსწერეთ ჩვენ თ. დ. ზ. ბარათაშვილის ნამდვილებიდან 1893 წ. აღბუღალში.

1441. ანჯრას 17. სახელითა ჭთისათა, შამისა, ძისა და სულისა წმიდისათა, მეოხებითა ყოვლად წმიდისა დედოფლისა

ჩუენისა ღთისმშობელისა, მარადის ქალწულის მარიამისითა, ძლიარებითა (sic) ცხოველს მყოფლისა პატროსნისა ჯუარისათა, ოხითა და შეწეენითა წმიდათა თავთა მოციქულთა პეტრე და პავლესითა, ამა ყოველთა წმიდათა თავსდებობითა, შუამდგომელობითა, ესე წიგნი დაგიწერე და გიბოძეთ მე ბატონმან ბართამან (sic), მეუღლემან ჩუენმან თინათინ, შეილთა ჩუენთა დავით და გერმანოზ, შენ ჩუენსა (sic) ერდგულსა ყმასა ბუჟულულაშვილსა თევდორეს და ნაეროზს, მამაველთა (sic) შენთა, მოგეცით ნაქუდგევა მისითა მზღრითა, თეთრობთა აქათითა და მისითა სახოვითა დიდსა წაღებსა ქუეთი, ურახნაღსა ქუეშეთით უძებრითა და საძებრითა, ყოვლითა მისითა მთითა და ბარითა, ყოვლითა (sic) არა შეგეცვალოს. ვინცა შეგიცვალოს, რისხავსმცა ღთი, მამა, ძე და სული წმიდა, ყოველნი წმიდანი ღმრთისანი, ზეცისა და ქუეყანისანი, დამამტკიცებელნი ღთმან აკურთხნეს, ამინ. დაიწერა იანვარსა ათ-ჩუიღმეტსა, ქრონიკონსა ას ორმოც-და-ცხრასა, მეფობისა დიდისა ალექსანდრესა.

37.

წყალობის წიგნი, 39×16 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღ-ზედ რგვალის მხედრულის ზელით. მეორე გვერდზე მოყვანილია სპარსული ტექსტი ბეჭედის დასმით. ნიშნებად ნახმარია ორ-ორი წერტილი.

1583, გაორგობასთვას 20. წყალობითა ღთისათა.

ქ. ჩუენ ღთივ გვრგვოსანმა მეფეთ მეფეთა სვიმეონ*)

ესე წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგიწყალეთ და გიბოძეთ თქუენ ბარათაშვილს იოვანეს მას ეამსა, ოდეს მოგვდევით კარსა და მამულისა ყლობასა (ესე იგი წყალობასა) გვაჯენით, ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი და გიბოძეთ მოღაგს სამართლიანი თქუენი კერძი მამული შენი და ოკერი მისისა მთითა, ბარითა, ველითა, ვენაკითა, წყლითა, წისქვილითა, საკნავითა და უენავითა და სამართლიანისა მისის სამძღვრითა, მთითა

*) აქამომდე კინოვარით არის ნაწერი. სხვა დაწერილია შავის მელნით.

ვიდრე ბარამდი თქუენთჳს გვბოძებია. გქონდეს და გიბედნიეროს ღთამან ჩუენსა ერთგულად სამსახურსა (სამსახურსა) შიგან. აწე გბზთ ალგეთის პირის ტარულანო, მელიქნო და სხვანო მოსაქმენო, კარისა ჩუენისაგან წარვლენილნო, ვინგინდა ვინ იქუნეთ, მერმე ესე ჩუენგან ნაწყალობე (sic) მამული თქუენცა ასრე გაგუთავეთ (sic), რა რიგადცა ამ ფარვანაში ეწეროს, ნურას შეშულით (sic) და ნურცა რას შეცლებით. დაიწერა ნიშანი და ბძანება ესე ქქსა „სოა“, გიორგობისთვეს კ, კელითა კარისა ჩუენისა მწიგნობრისა რევიშვილის ზილყიყარისათა. სვიმონ (ხელჩართულად).

38. წყალობის წიგნი, დაწერილია ქალღმერთ რევალის მხედრულის ხელით. თითოეულს სიტყვის შემდეგ სამ-სამი წერტილია ნახმარი.

1648, დგინობასთვას 1. ქ. ნებითა და შეწევნითა ღთისათა ჩუენ ღთივ გვრგვონსანმან მეფეთ მეფემან, კელმწიფემან პატრონმან როსტომ, და თანა მეცხედრემან ჩუენმან დედოფალთ დედოფალმან პატრონმან მარიამ, პირმშომან და სასურველმან ძემან ჩუენმან, პატრონმან ვახტანგ, ესე გარდაწყუეტელობისა და წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგიწყალებთ და გიბოძეთ თქუენ ჩუენთა ერთგულთა და წესისებრივ მრავალ გუარად თავდადებით ნამსახურსა ყმასა ბარათაშვლს ყლიჯ-ყორჩს პაპუნასა, ქაიხოსროს და თქვენთა შვლთა, მას ეამსა ოდეს თქუენი და საკადის ზურაბისათჳს ნახსენები იყო და საყენოდ ჩამოვიყუანეთ, ამისთჳს რომე ჩუენზედ მრავალი ავი საქმე მოინდომეს და ღალატში გაერივნეს, საყენოდ სხუა ძმა გამოვართვთ და ვითაც ჩუენის ორგულისა და ღალატში გარეულის სააკადის ნახსენები იყო, იმას წავართვთ და ჩუენგან გაზდილს მაჩაბელს ქუაბულს შევრთვეით, ამ საქმითა რომე დღეს და დღეის უკან საკადის ნათესავთა და სახლის კაცთა კელი აღარა ჰქონდეს, და ვერცა ვინ უსაყუედუროს ეს ჩუენგან გარიგებული და გარდაწყუეტილი საქმე. აწე გიბძანებთ კარისა ჩუენისა ექილ ვეზირნო

და სხუანო მოსაქმენო და წინამდევნო, თქუენცა ასრე გაუთავეთ და ნურა კორც შესხმული კაცი ამის საქმეში ნუ გაერევით, რომე ჩუენგან გარიგებული საქმე არის. ვინცა და რამანცა კაცმან ამის საქმეში გარევა მოინოშოს (sic), თავადამც რისხავს დაუსაბამო ღთი და ყოელნი მისნი წმინდანი ზეცისა და ქუეყანისანი, კორციელნი და უკორცონი. დაიწერა ბძანება და ნიშანი ქქსა „ტლვ“, ღვთაობისთვის ა. როსტომ (ბელჩართულად).

39. წყალობის წიგნი, დაწერილია ქალაღზედ რგვალის მხედრულის ზელით. თითოეულს სიტყვის შემდეგ ნაშპარია სამ-სამი წერტილი. თავში მიუძღვის სპარსული წარწერა და ბეჭედი.

1655, თაბათგას 26. ქ. ნებითა და შეწეენითა ღთისათა ჩუენ ღთივ გვრგვონსანმან და ორისავე საბატონოს მწყრობელ მქონებელმან, კელმწიფემან პატრონმან როსტომ, და თანა მეცხედრემან ჩუენმან, დედოფალთ დედოფალმან პატრონმან მარიამ, ესე უკუნისამდე ეამთა და ხანთა გასათავებელი წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგიწყალეთ და გიბოძეთ თქუენ ჩუენთა ერდგულთა და წესისებრივ მრავალ ფერად თავდადებით ნამსხურთა ემთა ბარათაშვილს ჩუენს ყლიჯ-ყორჩს პაპუნასა, შვილთა შენტა და ოსიტასა*), მას ეამსა ოდეს მოგვდეგით კარსა და თქუენს სამცვდროს მამა-პაპათ ნაქონს არეშიშვილს ჩალაბასა და სოლაღას გვაჯენით, ჩუენცა ვისმინეთ იჯა და მოხსენება თქუენი, შეგიწყალეთ და გიბოძეთ მათის სამართლიანის მამულითა, რისაც მქონებელნი იყვენ ყოელითურთ თქუენთვის და თქუენთა შვილთათვს გვბოძებია. გქონდეს და გიბედნიეროს ღთნ ჩუენსა ერთგულად სამსახურს შინა და აროდეს არ მოგეშალოს არა ჩუენგან და არა შემდგომად სხუათა მეფეთა და მეპატრონეთაგან, ~~აწე~~ გიბრძანებთ კარისა ჩუენისავექილ ვეზირნო და სხუანო მოსაქმენო, ვინცაჲნი იქუენეთ და ანუ დღეს წაღმა იქნებოდეთ, თქუენცა ასრე დაუმტკიცეთ და ნურაოდეს ნუ

*) ეს სიტყვა ეიღასა შემდეგ „გოსიტასა“-დ გადაუკეთებია, მაგრამ ეს გადაკეთება აშკარად ეტყობა მელასიაც და ზელსაც.

მოუშლით და შეცილებით თვნიერ შეწევისა და თანადგომისაგან ვიდრე. დაიწერა ბძანება და ნიშანი ესე ქჳსა „ტმგ“, თიბათჳს კჳ, კელითა კარისა ჩუენისა მდივან მწიგნობრის თუმანი-შვილის ბირთველისათა. როსტომ (ხელწართულად).

40. ნასყიდობის წირილი, დაწერილია ქალღმრთელის მხედრულის ხელით, ნიშნებათ ნახმარია ორ-ორი წერტილი. სიტყვები, რაც საგანს არ შეეხება, ჩვენ განგებ გამოვტოვეთ.

1656 ფებერვლის 1. ჩვენ გოსტაშაბის შვილმან პაპუნამან გიბოძეთ ალავერდაული ვენახი ყმასა რამაზსა და პაპუნასა... დაიწერა ესე მტკიცე ქჳს ტმდ, ფებერვალსა ა.

41. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალღმრთელის ხელით. ნიშნებად ნახმარია ორ-ორი წერტილი. შესავალი ჩვენ განგებ გამოვტოვეთ.

1659, 15 აბრელი. ქ. ...ესე... ნასყიდობის წიგნი და პირი მოგეცით ჩვენ ბარათაშვილმა პატრონმა ოთარმა და პატამა (პაატამა) და ვარზაშმა შენ ბარათაშვილს პაპუნასა და გოსტაშაბს (უკანასკნელი სიტყვა ზემოლამ აწერია წაშლილ სიტყვას), შვილთა და მომალთა სახლისა თქვენისათა ასრე და ამა პირსა ზედა, რომე ტმას გამანაურის მამულის ურწყავის შემოგვევაჰრენით და ჩვენც ავიღეთ და მოგართვით რასაც ჩვეუროს ვენაკი შემოიტანს ზედათ შარამდი, ურდულაძის მამულის სამძღვრამდი და ასანბეგის შვილის მამულის სამძღვრამდი... არიან ამისი დამხდომნი და მოწამენი: ფარსადანის (ფრსადანის?) შვილი საჩინო, გარეყანიძე გურგენ, ქილაშვილი ბეჟან, ჩვენი ყმანი ჯერაშვილი ლანბარა, ფრემაშვილი ებალა. მე არსენს დამიწერია და მოწამეც ვარ. დაიწერა წიგნი ესე ქჳს ტმზ + ნახევარსა აპრილსა გასულსა. (უკანასკნელი ფრაზა სხვა ხელით და მელნით სწერია. ერთს ბეჭედს სპარსული წარწერა აქვს).

42. ნასცილობის წიგნი, დაწერილია ქალაღზე ნუსხა მხედრულის ხელით. შესავალი და ბოლოს წყველა განგებ გამოვტოვეთ.

1661, მაისის 27. ...ნასცილობის წიგნი მოგართვია ჩვენ ბუერლულაშვილმა ბერუკამ და შვილმან ჩემა სეხნიაშა და იასემ ბატონს პაპუნას [და ძმასა თქვენსა ქაიხოსროს] *) და შვილის შვილთა სახლისა თქუენისათა ყოველთავე... მოგყიდეთ ჩვენი მამული აღგეთზე თქვენს წისქვილთან... მოწმენი: ჩემი ბატონი თაყა, მისი ძმა დურმიშხან, და მათივე ბიძაშვილი იორამ, ჩემი განაყოფი ოტია, დემეტრა და პაპია, ბატონის ჩემის შსახური მალრბასშვილი გიორგი, და ერთობით მისნი ყმანი. თვითონ მე ყორღანაშვილს შაველის დამიწერია და მოწამეცა ვარ. დაიწერა ქქსა ტმო, მაის კზ. □ +.

43. წყალობის წიგნი, დაწერილია ქალაღზე რგვალი მხედრულის ხელით. ნიშნებათ ნახმარია ორ-ორი წერტილი. შესავალი და ბოლოს წყველა აქაც გამოვტოვეთ.

1662, თიბათვის 27. ქ...ჩუენ მეფეთ მეფემან პატრონმან შაჰნავაზ ესე საცილობლის წყალობის წიგნი გიბოძეთ თქვენ ჩვენთა ერდგულთა ყმათა ბარათაშვილს გოშტაშაბიშვილს პაპუნასა და ძმათა თქუენთა...**) საჩინოშვილებს თაყასა, ძმასა თქუენთა ასლამაზსა, ბიძაშვილთა თქუენთა გიორგის და საჩინოს, ასრე რომე თქუენი განაყოფები ნასოფლარს კოხხაზს გეციდებოდენ და მოკითხული ვქენით, მოწმებმანც ბარათაშვილებმანც გიბოწმეს და ძეგლი ას ოც და ერთის წლის წიგნიც გქონდა, ჩუენც შეგიწყალეთ და გებოძეთ, წიგნითა ამითა გაგიახლეთ ნასოფლარი კოხხაზი... დაიწერა... ქქსა ტნ, თიბათვის კზ, ინდიკდონსა (sic) მეფობისა ჩუენისა მეოთხესა, კელითა კარის ჩუენისა მდივნის ფირალისათა. შაჰნავაზ (ხელნართულათ).

*) უკანასკნელი სამი სიტყვა შერბე წაუშლიათ.

**) ეს სამი სიტყვა და ერთიკ კიდევ შერბე წაუშლილია ძალით.

- 44.** გაკელის წიგნი, დაწერილია ქალაქზე მხედრულის ხელით. ნიშნებით ნახმარია ორ-ორი წერტილი. შესავალი და წყველა გამოვტოვეთ.

1671, თებერვლის 12....მოგეცით ესე წიგნი ჩვენ გოსტა-შაბისშვილმა პაპუნამ და შვილმა ჩვენმა გოსტაშაბ, ყაფარბეგ, ნიკოლოზ და თამაზ, თქვენ ასანბეგის შვილს თაყას, ასლამაზს, და შვილთა თქვენთა გიორგის, ასლანს და იოსებს ასე და ამა პირსა ზედა, რომე მოგიცვალეთ ენაგვის ჯანიკასშვილები სამი კომლი მისის მიმუღითა... შაჰსგარშა ხუთი დღის მიწა, კიდევ ვალი გემართათ და ცამეტი თუმანი თეთრი მოგეცით... და ამისი სანუქფო გამოგართვი ტბისში (ტაბისში) რისაც მკონებელი იყავ... მოწმენი: მეჯინიბეთ-ხუცესი პატა, მისი ძმა ოთარი, სულხან ბარათასშვილი, მისი ძმა იონათამ, რევაზის-შვილი შერმაზან, თამაზის შვილი იესე და დათუნა, აბადარბაში გიორგი, ჩვენი ცემები არეშისშვილი ფრიდონა და გურგენა, ჩიტიაშვილები მახარა და იმისი შვილები. მე მოლარე ბეენს დამიწერია და მოწამეც ვარ, ქვს ტნთ, თებერვლის თორმეტსა .

- 45.** ნასფიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაქზე მხედრულის ხელით. შესავალი განკებ გამოვტოვეთ. ნიშნებით იხმარება ორ-ორი წერტილი.

1672, აპრილის 3.... მოგყიდნ ჩვენ ჯოეშვილებმა ბესალამან, პაპიამან, ჭიტიამან და გურგენამ ჩვენს ბატონს პაპუნაბეგს ბერიას ვენახი. ავიღეთ ფასი ოცდაათი მარჩილი თეთრი, რასაც ჩვენი გული შესჯერდა, არის ამისი მოწამე რატის-შვილი ოტია, სადუნაშვილი აბრამ, ბერა ჯოეშვილი, ამზიაშვილი დათუნა. მე საბას დამიწერია და მოწამეცა ვარ. დამიწერა ესე წიგნი აპრილის სამსა, ქვს „ტნი“.

- 46.** ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაქდზე მხედრულის ხელით. ნიშნებად იხმარება ორ-ორი წერტილი. რაც საჭირო არ იყო, აქ განგებ გამოვტოვეთ.

1672, ღვინობისთვის 1. ...ესე... წიგნი მოგეცით ჩვენ გულისაშვილი ბასილაშა, ბერეკაშა და ამირანამან და მამავალთა.... თქვენ ქუბაშვილს ქიტის და გიოსა (sic)... მოგყიდეთ სავენა-კე საწნახლითა კახიშვილის ქუემო... მოწამე მამახაშვილი მამუკა, აშბალაშვილი ასლამაზა და ბუჩაშვილი სუთია, და მე ნადირხანას დამიწერია და მოწამეცა ვარ ამისი. დაიწერა ესე წიგნი ღვინობისთვის დამდეგს, ქვს „ტნი“.

- 47.** გაცვლის წიგნი, დაწერილია ქალაქდზე მხედრულის ხელით. ნიშნებად იხმარება ორ-ორი წერტილი. თავი აკლია.

1673. და ყოველთა უკუნისამდე ქამათა.... ნი მოგართვით ჩვენ ბარათაშვილმა სამ ძმამმა, შიოშ და ზაქარიაშვილმა ქაიხოსროვ და ზალი ასე და ამან პირსა ზედან, რომე ტბას თქუენის ზურის გვერდით ჩუენი ვენახიკი იყო და ვითაც თქუენი სამკრო იყო ყოველის კაცის უცილებრად მოგიცვალეთ, და მოგეცით მის საწნახლითა თქუენ გოსტაშაბიშვილს პაპუნასა, შვილთა თქუენთა გოსტაშაბს, ყაფარბეგს, თამაზს და ნიკოლოზს, და ავიღეთ კნაგკოს ჩუენის ზურის გვერდით თქუენი ვენაიკი იყო მისის წყაროთა და საწნახლითა, და კიდევ ტბას აბულფანისშვილს პირდაპირ თქუენს წინა ქალა და საწისქულო, მუხას ქვემოთ, ერთი დღისა არის, ამის მოწამე მეჯინიბეთ-უბუცესი პატა და ჩუენ მსახურები: სომეხიშვილი ამირანა, არეშისშვილი გურგენა, კიდევ საკაძე ავთანდილ და მე გიორგის ლალაძეს დამიწერია და მოწამეცა ვარ, ქვს „ტნი“. +

48. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაღზე მხედრულის ხელით. ნიშნებად იხმარება სამ-სიმი წერტილი. თავში და ბოლოში უმნიშვნელო ადგილები გამოვტოვეთ.

1676, ენკენისთვის 5. ..ნასყიდობის წიგნი მოგართვი მე ფალანხოსროს შვილმან დურმიშხან თქვენ გოსტაშაბისშვილს პაპუნასა და შვილსა თქვენსა გოსტაშაბს, თამაზს, ყაფარბეგს და ნიკოლოზს; მოგყიდე ტუსიაშვილი პაპუნა და სიყმია მისის მამულითა, ყოვლის მისის უნაკლოდ მამულითა, ტბას ჩემი ხოდაბუნდი, ფორქაღში და ანდრას ჩემი კერძი ნახევარი საფიჩხულე, და თქვენ მომეცით ამის სანაცლოდ მოძღუროსშვილის წისქვილთან თქვენი სახასო წისქვილი, ბალი და ვენახი, და წყლის ნახევარი მე დურმიშხანს, და ნახევარი წყალი მოძღუროსშვილსა. ასე უნდა: რაც ახლა წყალი მოდის ძვირობაშიაც და როსცა ან ბევრი და ან ცოტა წყალი მოდიოდეს, დურმიშხან და მოძღუროსშვილმა შუა უნდა გაიყონ წყალი, და ამას გარდა რომ პაპუნა წისქვილს აბრუნებს, წყალი სხვა უნდა მოიტანოს, რომე დურმიშხანის წისქვილი არ უნდა დასცდეს. და ვინ იცის რომე წყალი დაძვირდეს და ერთის მეტს არ ეყოს, დურმიშხან და მოძღუროსშვილმა რიგით იდინონ წყალი და დურმიშხანს წისქვილი მისის მეწისქვილითა მამუკათი, მისის ცოლ-შვილითა. დაიწერა ქვს ტნიდ, ენკენისთვის ე. არის ამისი მოწამე და შუამდგეი ჯავახიშვილი ბახუტა (და სხვები)... უნდა დურმიშხან გარდასაგდებთან პაპუნას საწისქვილო მისცეს, მაგრამე წყალი სხვა უნდა მოიყვანოს, რომე დურმიშხანის წისქვილი არ დასცეთ, როსაც წისქვილი აბრუნოს, დურმიშხან უნდა ირჩიოს, რომელიც უნდა, ის დაიჭიროს.

დურმიშხან

49. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია მშვენიერს ქალაღზე ლამაზის მხედრულის ხელით. ნიშნებად იხმარება ორ-ორი წერტილი. თავში და ბოლოში უმნიშვნელო ადგილები გამოვტოვეთ.

1678, მკათათვის 1. ...ეს ნასყიდობის წიგნი მოგართუთ ჩვენ ბარათაშვილმან ბატონმა შიოშ და შვილთა ჩემთა

თამაზ და მომავალმან სახლისა ჩვენისამან ასე და ამა პირსა ზედა: მოქალაქე ამ სარქისას ვალი მემართა და ბატონმა კაცი დამაყენა და იმის ვალს მათხოვდენ (sic), და ველარას თავს აუველო და მოველო და თქვენ ბატონს მადივანბეგს (sic), ვახტანგს შემოგებვეწ, და ჩემი ვალი თქვენ გარდამიკადეთ, და იმის ვალში ქუეშისხვეწედ ღორისთავს და ჯალდამს ჩემი კერძი მოგყიდე თავისის მათითა (sic), და თავისის ბართა... ასრე და ამ პირობითა ღორისთავისა და ჯალდამს პირველვე საჯაკაძეებს სამ წილად გაეყო (sic), და იმ სამის წილისაგან ამოვარდნილის გოდერძის წილი თქვენ გეყიდა ღორისთავისა და ჯალდამის მესამედი, და ორი წილი ჩვენ სამთ ძამთ (sic) შიოშისა და იასესა და დათუნასი იყო, და ჩვენ ძამანი გაეყარნით და ჩვენც სამთ გაეყავით, ორი წილი იასესა და დათუნას ერგო და ერთი წილი მე მერგო, რახანც ჩემს ვალს ველარ აუდევ, ჩემი კერძიც თქვენ მოგყიდე, ჩემი ვალი ამ სარქისასი რომ მემართა, თქვენ გარდაიკადეთ და ჩემი კერძი თქვენ ბატონის მდივანბეგის ვახტანგისათვის და თქვენის შვილის სულხანისა და ვახუშტისა, და ყაფლანისა, და ზალისა, და ზურაბისათვის მოგყიდნია. მოგცეს და გიბედნიეროს ღმერთმან... მოწმენი: ბეგან ქილაშვილი და შერმაზან ხურდაყაულისშვილი, ცალქალამნიძე პაპუნა და დოშქი თამაზა, ყაითმაზაშვილი ნარიმანა, ქალაქის მამასახლისის შვილი ბეგან და გიორგი იაშვილი და მაცხეთის (sic) მავალობელი ბერუკა, და ქუმო-ბოლნელი მამასახლისი სალმაზანა, და ზემო-ბოლნელი მამასახლისი შერმაზანა და მე მანდენანთ ავთანდილაშვილს ბაისონლულას დამიწერია და მოწამეცა ვარ ამისი. დაიწერა ესე წიგნი მკათათვს ა, ქვს „ტნივ“ შიოშ.

50. გაცვლის წიგნი, დაწერილია ქალღმრთელის ხელით. ნიშნებად ზოგჯერ იხმარება ორ-ორი წერტილი და ზოგჯერ სამსაში. უმნიშვნელო ადგილები განგებ გამოვტოვეთ.

1671, თებერვლის 12...მოგეცით ესე წიგნი ჩვენ ასანბეგის შვილმა თაყამ, ასლამაზ ღ შვილმა ჩვენმა გიორგიმ, ასლან ღ იოსებ

თქვენ გოსტაშაბისშვილს პაპუნას, შვილთა თქვენთა გოსტაშაბს, ყაფარ-ბეგს, ნიკოლოზს და თამაზს. . . მოგიცვალეთ ტბის (ტაბის) ჩვენი კერძი, რისაც მქონებელი ვიყოთ, სასახლე მისის მარნითა, ქვევრითა და შესავალ გასავლითა, შენითა და უშენითა, ჯოეს-შვილები მისის მამულითა, რისაც მქონებელი იყონ იმითა, თახვანთვს გარდისდ*) მირზაშვილის მამული. . . ამისი სანუქაფო გამო გართვით ენაგუთს ჯანიკასშვილები სამი კომლი მისის მამულითა. . . ცამეტი თუშანი თეთრი და ხუთის დღის მიწა შაშას-გოძმა არლარა დარჩა რა ჩვენზე. . . მოწმენი: მეჯინიბეთ-ხუცესი პაატა (პატა), მისი ძმა ოთარი, სულხან ბარათაშვილი, მისი ძმა იონათამ, რევაზისშვილი შერმაზან, თამაზისშვილები იესე და დათუნა, აბადარ-ბაში გიორგი, ჩვენ ყმათაგან პაპუა და უნჯულაშვილი, მე მოლარე ბეყანს დამიწერია და მოწამეც ვარ, ქვს ტნთ, თებერვალს თორმეტს გასულს. ჯავახიშვილი (აქედგან აშიაზედ აწერია): ქაიხოსრო, მისი შვილი ბაბუტა და დურმიშხან და იასე.

51. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალღმრთელის ზეით. ნიშნებად იხმარება სამ-სამი წერტილი. უმნიშვნელო ადგილები განგებ გამოვტოვეთ.

1679, მარტის 15. ...ესე... ნასყიდობის წიგნი და სიგელი დაგვიწერეთ და მოგეცით ჩვენ თქუენმან განაყოფმა ფალანხოსროს შვილმან დურმიშხან თქვენ ბარათას შვილს ზაალსა და შვილსა შენსა იორამს, როსებს (sic), ქაიხოსროს, ზურაბს და გიორგის, და მოგყიდეთ ჩვენი ალალი მემკვიდრე ჩვენი ყმა გერგიძე ლომიტა. მოწმენი: გოსტაშაბისშვილი პაპუნა, ქავთარისშვილი იონათამ, მისი განაყოფი მანუჩარ მე გორელს ფილის ძმისწულს დავითს დამიწერია და მოწამეცა ვარ ამისი. დაიწერა ესე მტკიცე სიგელი ქვს ტნიზ, მარტის ნახევარს.

დურმიშხან.

*) ეს ორი სიტყვა შემდეგ მოყვანილი ორი სიტყვის ზემოთ სწერია.

52. პირობის წიგნი, დაწერილია ქალღმრთის ხელით. ნიშნებად იხმარება ორ-ორი წერტილი. შესავალი და სხვა უშინ-შენლო ადგილები განვებ გამოვტოვეთ.

1688, აბრაჟის 22. ...ესე წიგნი მოგართვი მე მიქელაძემ გიორგიმ შენ გოშტაშაბისშვილს პაპუნასა და შვილთა თქვენთა გოშტაშაბს, ნიკოლოზს ღ თამაზს ასე და ამა პირსა ზედა, რომ, სა-ბართაშვილოში ღურმიშხანის მამული გვიბოძა ბატონმა და სანამ იმ ქვეყანას ვიყენეთ, იმ ჩვენს მამულში თუ რამ ჩვენის კელით გამოვიდეს ან მლთითა და ან კაცით, და ან ბატონითა, თქვენთვის და თქვენის შვილებისათვის კაი და კაის მღომნე ვიყვნეთ, მტერზე მტერი ვიყვნეთ და მოყვარებზე მოყვარე ვიყვნეთ, და თუ რომ სხვა რამ გამოვიდეს, ჩვენის კელით თქვე-ნი შემმატებელიც ვიყვნეთ და მარგებელი, და არცა რა თქვე-ნის სიტყვის გარდაუვალი ვიყვნეთ, და რაც დაგვარიგოთ, კიდევ დავიჯეროთ და აღგეთზე წისქვილი და მისი გარეშე-მო რომ გექირათ, იმაზე კელი აგვილია და თქვენთვის მოგვირ-თმევია, და რაც ჩვენ იქ დასაფქვაფი პური გვინდოდეს, თქვენ იმისი მინდი არ უნდა გვთხოვოთ, ღურმიშხანს რომ წისქვილი ექირა, ის წისქვილი და გარეშემო ვინც ამაში გაგიმტყუნდეს და ეს წიგნი. მოგიშალოს, თავად რისხავს ღმერთი.... და ბატო-ნის ჩვენის ნეფის გააზრგას შემოცოდელნი ვიყვნეთ.... მოწმე-ნი: მდივანი ბეგთაბეგ, სოლალაშვილი ბეგან, ეშიკალსი (sic), ამილახვარი ბეგან, დათუნა ხოჯა, ციკისშვილი ბადურ, თაყა-შვილი ასლამაზ, რევისშვილი გოდერძი, საკაძე ზურაბ, აპრი-ლის კბ გასულის, ქვს ტოვ. მე იოვანეს დამიწერია და მოწამეც ვარ.

მოლარეთ
უზუტყნი

53. განჩინების წიგნი, დაწერილია ქალღმრთის ხელით. ნიშნებად იხმარება ორ-ორი წერტილი.

1688, თაბათგის 21. ქ. ესე წიგნი მოგართვი მე მიქა-ლაძემ (sic) გიორგიმ თქვენ გოსტაშაბისშვილს პაპუნასა, შვი-

ლთა თქუენთა გოსტაშაბს, ნიკოლოზსა, თამაზს, ასრე რომე პირველ ერთმანერთს შევრიგდით და ერთმანერთს საფიცარი მივეცი, და მამულის საქმეზედ გავრიგდით, და ცოტას საქმეზედ ავიშალენით, და ბატონის ბძანებითა ბატონი სახლთ უხუცესი ქაიხოსრო, მდივანი ბეგთაბეგ, მდივანი ზაქარია—ესენი დაგვისხდნენ, ამათ გვიყვეს სამართალი, ასრე რომე მოძღვრის, შვილის წისქვილი მისის გარეშემოთი თქუენ დაგანებაა ამ წესითაა, კელი აგვილია და მიგვირთმევია, რომე რაც ჩუენი იქ დასაფქვავეი პური მოვიდეს და იქ ჩუენთვის დაიფქვას, თქუენ იმისი მინდი არ უნდა გვთხოვოთ, ღურმიშხანს ალგეთზე რომ წისქვილი ექირა, ის წისქვილი მისის გარეშემოთი დაგვიწებებიაა სადამდი ამ ქვეყანას ვიყო, ამ წისქვილის სანაცლოდ თქვენის ქალის ნასყიდი ნახევარ ზვარი მოგვეცით, არის ამისი მოწამე და დამხდური ბატონი ციცი. მოლარე ბეგუა, აგრეა წინ-წყაროს მამასახლისი, ქვსა ტოვ, თიბათვის კა .

54. მამულის გაახლების სიგელი, დაწერილია ქაღალდზე რგვალის მხედრულის ზელით. ნიშნებად იხმარება ორ-ორი წერტილი.

1689. ქ. ნებითა და შეწევნითა მჭთისითა ჩვენ მჭთივ აღმატებულმა და მლთივ დამყარებულმან, და მლთივ ზეცითა გვრგვნოსანმან, იასიან, დავითიან, სოლომოიან (sic) ბაგრატიანმან, მეფეთ მეფემან და კელმწიფემან პატრონმან ნაზარალიხან, და დედამან ჩვენმან, დედოფალთ დედოფალმან, პატრონმან ელენემ, და ძემან ჩვენმან პატრონმან იმამყულიმ, კოსტანდილემ და ისლამირზამ, ესე ამიერიოთ უკუნისამდე ეამთა და ხანთა გასათავებელი სამკვიდროთ და საბოლოოთ გამოსადეგი წყალობისა და მამულის გაახლების სიგელი შეგიწყალეთ და გიბოძეთ თქვენ ჩვენთა ერთგულთა და ნამსახურთა ყმათა ბარათაშვილის, ულიჯ-ყორს პაპუნას, შვილსა შენსა გოსტაშაბს, თამაზს და მომავალსა სახლისა თქვენისათა, მას ეამსა ოდეს მოგვდევით კარსა დარბაზისა ჩვენისასა და სომხითს ზემო-წერაქვას წიგნის გაახლებას გვეაჯენით. მოკითხული ვქენით და

ამოვარდნილის თალგამოზისშვილის ნაქონი მამული ყოფი-
ლიყო, და თქვენ მოგცემოდით, შეგიწყალებთ და გიბოძებთ და
სიგლითა ამით გაგიახლებთ ზეშო-წერაქვას მისის სამართლიანის
სამძღვრით და მამულით მოგიბოძებთ, თუ ჩვენ თქვენ ეს გამო-
ვართვათ და ეს მამული სხვას მიგიცეთ, ბედნიერის ყუენის მე-
სისხლე და მისის ოჯახის შემცოდე ვიყოთ. ამისად გასათავებ-
ლად ეს პირი მოგვეცია, გქონდეს და გიბედნიეროს ღონ ჩვენს
ერთგულათ სამსახურსა შინა, არ მოგეშალოს არა ჩვენგან და
არა სხვათა მუპატრონეთაგან. აწე გიბძანებ კარისა ჩვენისა ვე-
ქილ-ვეზირნო, ბძანება და ნიშანი ესე ჩვენი, თქვენცა ასრე გა-
უთავებთ და ნუ მოუშლით. დაიწერა ბძანება და ნიშანი ესე
კელათა კარისა ჩვენისა მდივან მწიგნობრის თუმანიშვილის
გივისითა, ქვს „ტოზ“ მეფე ნაზა-
რალიხან.

(შემდეგ აზის ერთი სპარსული ბეჭედი და მერმე ბეჭედი კათალიკო-
ზისა, წარწერანი ბეჭედებისა არ განირჩევიან).

55. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაქლზე მუდრულის ხელით.
ნიშნებად ნაზმარია სამ-სამი წერტილი. უმნიშვნელო ადგილები
განგებ გამოვტოვეთ.

1699, ძარამობასთვას 1. ...ესე... წიგნი მოგეც ბატონის
ჩემის შეკითხელობით გიუაშვილმა ქუბამა შენ ჩემ ბიძაშვილს ში-
ოსა, შვილსა შენსა ბასილას, ბერუას ღ ჭიტუასა... მოგყიდე მჭედ-
ლურა ტვემლას მაწა, იმ მიწის ნახევარი ჩემის ძმის ბერუასგან გა-
მოვიცვალე.... მოწამე: ამბალაშვილი ბერიკა, ამბალაშვილი გო-
დერძა ეოტუაშვილი, კახიშვილი კახუა, კახაბერიშვილი კახაბე-
რი, საკაშვილი ენაგელი ყაზარა, ოსიყმაშვილი ზაქარა. მე თაყას
იარალიშვილს დამიწერია და მოწამეცა ვარ ამისი, აღიწერა
ესე წიგნი მარიაშობისთვეს დამდეგს, ქვს ტპზ.

56. ნასყიდობის წერილი, დაწერილია ქალაქდზე მხედრულის ხელით. ჩვენს დავთარში ამ წერილის მარტო შინაარსი გვაქვს მოყვანილი შემოკლებისათვის.

1690. ქვს ტოც უჯარმის შვილს სეფიას და პაპუნას მიუყილია გრძელში მიწა დეკარგულის მახარას შვილებისათვის — გიორგის, საბას მღღელს, შოშიტას და დარჩიასათვის.

57. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაქდზე მხედრულის ხელით. ნიშნებად იხმარება ორ-ორი წერტილი. შესავალი განგებ გამოვტოვეთ.

1681.ესე.... ნასყიდობის წიგნი დაგიწერეთ და მოგეცით ჩვენ ბარათაშვილმან გუგუნამა, ავთანდილ, გიორგიმ და ბარათამ და ღურმიშხან, თქვენ ბატონს მღვანბეგს (sic) ვახტანგს, შვილთა თქვენთა ბატონს სულხანს, ერასტის, ვახუშტის, ყაფლანს, ზალს, ნიკოლოზს და ზურაბს ასე და ამა პირსა ზედან, დაგვექირა და მოგყიდეთ ჩვენი მკვდრი მამული მაშავრის პირს ღორასთავსა და ჟაღდამში ჩვენი კერძი მამული. ღორისთავს ერთ წილად ხეჩიკა (ჩამოთვლილია სხვა ყმებიც თავის მიწებით)... მე თუმანიშვილს თვთ გივს დამიწერია და მოწამეცა ვარ ამისი ვიე ქვს ტნით*). (აშიაზე სწერია): მდივანი გიორგი ამისი მოწამე ვარ მდივანი გიორგი; ქ. მე მდივანი როსტევეან ამისი მოწამე ვარ როსტევეან; ქ. მე თუმანისშვილი მდივანი სულხან მოწამე ვარ მდივანი სულხან.

58. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაქდზე მხედრულის ხელით. ნიშნებად იხმარება ორ-ორი წერტილი. შესავალი განგებ გამოვტოვეთ.

1699. ...ესე ნასყიდობის წიგნი მოგეცით ჩვენ საგინასშვილმან ზაზამ თქვენ გოსტაშაბიშვილს მანგლელს ბატონს ნიკო-

*) ეს ქორტინიკონი სულ სხვა პელებით და ხელით არის დაწერილი და ამიტომ საცქოა.

ლოზს ასე რომენ (sic) მოგვიდეთ ჩვენი ნასყიდი ჩხაკვთას მამუკასშვილი შიო და მისი შვილი მამუკა... არის ამისი მოწამე: ბოქაულთ უხუცესი იბაშერ, გოჯასპისშვილი დათუნა, თულას-შვილი ზურაბ, ნამანგლელევისშვილი როსტომ და მე ონოფრეს საკაძეს დამიწერია და მოწამეცა ვარ, დაიწერა ქკსა ტპზ+.

შემდეგ სხვა ხელთ სწერია: ის კაცი თავისის ცოლითა და შვილით მოგვიკტა, სანამდის მოგართმედიტ, ის კაცი ჩვენს ხელში მოკდა, და მისი ცოლი და შვილები ქალით და ვაჟით მოგართვით, არას კაცს მლთის მეტს იმისთან კელი თქვენს მეტს ირავის აქეს მლთისა თავდებობით. მოსა დვთისა ზაზა

59. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაღზე მხედრულის ხელით. უმნიშვნელო ადგილები განგებ გამოვტოვეთ.

1690, ანგრას 29.... მოგვიდეთ მე მიწა მე ყანდიაშვილმან მე დათუნა და ჩემი ძმის წულმან მირზამან და თამაზმან ... ერთისა დღისა მიწა გარძელში (გრძელში)... თქვენ დაკარგულსა შვილებს მახარსშვილებს, გიორგას, საბას, მლდელსა შოშიტასა, დარჩიასა, მამაველთა სახლისა თქვენისა... მოწამე თავადი ღთი და კაცთაგან ჩემი განაყოფი მლდელი პავლე მლდელი. მე საბას მლდელსა დამიწერია და მოწამეცა ვარ. დაიწერა ესე წიგნი იანვარს კთ, ქკს ტოპ++++.

60. სიგელი, დაწერილია ქალაღზე რგვალი მხედრულის ხელით. ნიშნებად ნახმარია ორ-ორი წერტილი.

1704, აპრილის 3. ქ. ნებითა ღთისათა ჩვენ ქართველთა მეფისა და ერანის სპასალარისა, ყანდაარისა და ქირმანის ზეგლარ ბეგისა, და მაგიერად მყოფმან ერანის მღვანბეგმან (sic) და საქართველოს ჯანიშინმან, პატრონმან შაჰყულიხან, და ძემან ჩვენმან პატრონმან ქაიხოსრო, პატრონმან ვახტანგ, იასემ, სვიმონ და თა-

იმურაზ ესე მტკიცე და უცვალეზელი წიგნი და სიგელი შეგიწყა-
ლეთ და გიბოძეთ თქვენ ჩვენთა ერთგულთა და მრავალ ფერად
ნანსახურთა ორბელიშვილს სულხან ყოფილს საბას, ძმასა შენ-
სა მდივანბეგს ერასტის, ვახუშტის, ყაფლანს, ზურაბსა და დიმი-
ტრის, მაშინ ოდეს ზაალ ერისთვის ქალს ბატონს დედათ
თქვენს თავის მზითვის სამკაულით ჯაღდამა და ღირასთავა
ეყიდა, მერმე ჩვენის ერთგულობისათვის და ნამსახურობისათვის
ერგულე მეფეს დაუნაშავებლად ასრე წაეცდინე, არც ამ ქვეყა-
ნას დაეყენებინე, და ნასყიდიც წაერთმია, თავად დაუნაშავებ-
ლად წართმა და მერმე ნასყიდისა აროდეს ყოფილიყო, თვი-
თან მასუკან იმასვე თქვენი დაუნაშავებლობა შეეტყო, რომე ჩვე-
ნის სამსახურობის მეტი იმაზედ დანაშაული არა გქონოდა რა,
და ახალციხიდან ისრევ მოეყუანეთ და დედის თქვენის ნასყი-
დი ისრევ ებოძა, ჩვენც ამ სიგელით დავგიმტკიცებია, რომე
სრულობით ჯალდამი და ღორისთავი თავისის სამართლიანის
სამძღვრით დედის თქვენის ნასყიდი და არას კაცს კელი არა
აქვს, გქონდეს და გიბედნიეროს ღთნ ჩვენსა ერთგულად სამ-
სახურსა შინა, დაიწერა ბძანება და ნიშანი ესე კელითა კარი-
სა ჩვენის მდივან მწიგნობრის თუმანიშვილის გივისითა, ქვს
ტებ, აპრილის გ. შაჰყულიხან (ხელმართულად).

რტოდ ვარ დაეთათ მველ
ლომად ვით ის ვახტანგ ვამ-
ტკიცებ მეფის ძეობით

მოსავი ღმა ძე მეფისა ბე-
ტელს ვამტკიცებ იასე

მოსავი ღმა ბატო-
ნი შვილი ქაიხოსრო

61. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაქზე მხედრულის ხელით.
ნიშნებად ნახმარია სამსამი წერტილი. უმნიშვნელო ადგილები
გამოვტოვეთ.

1706, თაბათვას 4.... ესე... ნასყიდობის წიგნი ფიცი და პი-
რი მოგეცი მე გიოშვილმა ქუბამა, მამავალმა სახლისა ჩემისამა,
მოგყიდე ჩემი...კერძი ვერეზედ წისკელი თვისის შესავლით
და გასავლით და ჭალითა შენ ჩემს ბიძას შვილს შიოსა, შვილ-

სა შენსა ბასილს და ბერუას, ქიტუას, ოქროას... მოწამე კაცთა-
გან დამბდომი და შემრიგი ყორღანიშვილი ფარემუზა და ყორ-
ღანიშვილი ედიშერა, ჩვენი მეზობელი ამბლაშვილი ბერიკა, მისი
განაყოფი იასე, კახიშვილი კახიძე, სუნბატის ყმა სარქის, დამი-
წერია მე ჯანაშვილს მოლარე სუნბატს და მოწამეც ვარ ამის.
დაიწერა თიბათვის და ვასულის, ქვს ტოდ. ვინც ამის შლად
კელი ჰყოს...

62. გუჯარი, დაწერილია მშვენიერს ქალაღზე მშვენიერის მხედ-
რულის ხელით. ვრცელი შესავალი და შემდეგ წყველა განგებ გა-
მოვტოვეთ. ნიშნებათ იხმარება ორ-ორი წერტილი.

1710, მაისის 12. ...ჩვენ აბაშისშვილმან სუფრაჩმან ბატონმა
დავით და შვილმან ჩემმან ნოდარ და მომავალთა სახლისა ჩვენისა
ყოველთავე შენ ჩვენსა სასოსა და ორისავე ცხოვრებისათვის დი-
დად სიქადულსა, უდაბნოს საქელს, ხატსა მაცხოვრისასა, შემო-
გწირეთ და მოგახსენეთ მცირე და კნინი ესე შესაწირავი ვჰ-
ძველ ოდესმე დედაკაცმან მწველილი იგი, ჩვენცა ეგრეთვე სა-
სოებით შემოგწირეთ და მოგახსენეთ ჩვენი საკომლო ენაგეტის
აბულაშვილი მისის მიწა წყლითა, საენავითა, უენავითა, ვენაკი-
თა, მთითა, ბარითა, საძებრითა, უძებრითა, სახლ-კარითა, ქვევრ
მარნითა..... ვინცავინ წინამძღვარი იქ ბძანდებოდენ, მეორედ
მოსვლის კსენების კვირიაკესა ჩვენთინ ეამს სწირვიდეს თავი-
სის კრებულითა და კიდევ სულის წმინდის მოსვლის დღესა,
და ჩვენის ცოდვის აღსაკოცელად მოკსენებას ყოფდენ, არიან
ამისი მოწმენი და შუა დამბდურნი: ჩვენი სახლთხუცესი ლამა-
ზაშვილი ავთანდილ, ბოროტელი პაპუა, ლამაზაშვილი პაპუა,
თვესა მაისსა იბ, ქვს ტტპ. დაიწერა კელითა წიგნი ესე კზის
მდივან-მწიგნობარ-მგალობელი მალაქის სოლომონისათა.

მონა ღვთისა
დავით

63. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაქდზე მხედრულის ხელით. ამ წიგნის მარტო შინაარსი მოგვყავს აქ, ისე როგორც ჩვენს რეველშია ნახვევები.

1712, თებერვლის 20. გოგიაშვილს ბაზტამის და მის ძმის პაპუნას და მომავალს მისა ბარამის, ზურაბას და ჩიტუმას, ესიტასათვის და მის მომავალთა დათუნა, ფარსადან, ზაალ, ესიტა და იოთამასთვის მიუყიდნია ჭინჭარაშულა ორის დღისა, წიგნი დაუწერია გიორგის. თებერვლის ოცსა, ქკს უ.

64. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაქდზე მხედრულის ხელით. ნიშნებად იხმარება სამ-სამი წერტილი. უმნიშვნელო ადგილები გამოვტოვეთ.

1713, მკათათვის 31. ესე ნასყიდობის წიგნი და სიგელი მოგართვი მე დეესპაზ თქვენ მდივანბეგის ქალსა ბატონსა გუქისა, ასე რომე მოგყიდე დაღაზეჲ ჩემის ყმისა თამაზაშვილის კერძი მიწა ალგეთის პირამდის.... მოწამე ნამანგლეღევისშვილი როსტომ როსტომ, ქვეთარაშვილი გიორგი +, ზაალიშვილი ქაიხოსრო +. მე იასე თულაშვილს დამიწერია და მოწამეცა ვარ ამისი. დაიწერა მკათათვის გასულს, ქკს უა, ორის ამისი მოწამე გერმანოზის შვილი იასე გერმან, საჩინოშვილი ფარსადან ფ, გერმანოზისშვილი ლუარსაბ ლ, თაყასშვილი იოთამ ი, ჩაჩიკაშვილი სამ.

65. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაქდზე მხედრულის ხელით. ამ ნასყიდობის წიგნის მარტო შინაარსი გვაქვს მოყვანილი ჩვენს რეველში.

1716, მაისის 10. ხახუტასშვილებს გიორგის, ქიტუას და ოთარას მიუყიდნიათ ესიტაშვილების დათუნა, ფარსადან, ზაალ, ტეტა, იოთამ და პაატასათვის ჟორაანშა მიწა ორის დღისა. ამის დამფასებელი და შემრიგებელი მათე მღდელი, ხუცია ჩეი-

ძისშვილი, ნაწილა ბურბურასშვილი და სხვები. მე მღვდელს ნუკარძეს აბრამ დამიწერია და მოწამეცა ვარ. მაისის ი, ქკს უდ.

66. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაქზე მხედრულის ხელით. მარტო შინაარსია მოყვანილი ჩვენს რვეულში.

1716, მკათათვის დაბეგეს. ბელიანიშვილს ტატე მღვდელს ქურდობა შეუშენევია დათიაშვილის ჩიტუასათვის და დათიაშვილს მისთვის აღგილი მიუყიდა—ქკს უდ.

67. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაქზე მხედრულის ხელით. ნიშნებად იხმარება სამსამო წერტილი.

1717, ანგზას 19..... ესე.... ნასყიდობის წიგნი ფიცი და პირი მოგეცით ჩვენ ზურაბიშვილმა რევაზის შვილმა პაპუნამა თქვენ ყორბუდახისშვილს შიოშ ბეგისშვილს გიორგისა და შვილთა თქვენთა შიოშს და იასესა და ლუარს(ა)ბას, ძამს (sic) თქვენს იოვანესა, ასე რომე დაგვექირა და სულს იქით გზა ღონე არ მქონდა, მოგყიდე ჩვენის დიდის დაქირებისათვის არაგას ჩეზი კერძი ბართით (sic) ნარგები მოსეშვილის ბერუკას კერძი და ხიზანიშვილის კერძი.... მოწმენი: ქანანაშვილი (ქნან-შვილი) ფარსადანა (ფრსდნა), ქნანშვილი ზურბა, სესიტშვილი პტა. ყულიაშვილი შერმაზნა, და ხალუა და ზაზა.... დაიწერა იანვრის ით გასულს, დამიწერია მე ედიშერაშვილს მოლრე სუნბტს, მოწამე ვართ ამისი, ქკს უდ შპარხული.

68. განჩინების წიგნი, დაწერილია ქალაქზე რევალი მხედრულის ხელით. ნიშნებად იხმარება თითო წერტილი.

1719, მკათათვის 9. ქ. გოსტაბასშვილის ამილლბარისა და მისს სახლის კაცთ სოფელი ძარბამეღნა და იქით ოთარ მდივნის ყმანი, და ბეგაშვილის ყმანი ლომკაცისა ჩრდალას-

უბნელა მიწებსა და სათიბზედ ცილობდენ, და ჩრდილისუბნელთ ესარჩლეზოდენ ჩვენი არის, უბრალოდ გიჭირავსთო. ამისი ჩრდილისუბნელთ აშორო უთხრეს, რაც უბრალოდ თქვენ არ გვეცილებით, მის მეტი კელი არა გაქვსთ რაო. ამათი საქმე გავსინჯეთ და უფიცრათ არა ხდებოდა და ასრე გაუჩინეთ: თუ წადგეს ბეგაშვილი ლომკაცი და ჩრდილისუბანს მსხლობარი (მსახლობარი უნდა იყოს) რვა მემკვიდრე გლეხი და ასრე იფიცონ, რომე ესე და ეს სამძღვარი თქვენსა და ჩვენს შუა რომ არის, ამას აქათ ჩრდილის-უბნისა არის, და არც არას გვემართლების, სადაც გაიარონ, დარჩეს ჩრდილის-უბნელთა, და თუ ვერ იფიცონ, დარჩეს მარიამელთა. ამაზედ ორბელი დავიყენებია, მოკითხული ქნას, გარეშემო მახსოვარი მცოდნე კაცი მოიყვანონ, თუ იმათით სწორე სამძღვარი იპოვნონ და ორნივე შესჯერდნენ, ის არის, თორემ როგორც ეს ფიცი გავვიჩენია, ასრე დააფიცონ და ფიცით გაატანინონ. თუ ვერ იფიცონ, რასაც მარიამელელნი ირჩიან, დარჩეს იმათა. ხატი მარიამელთ იშოვნონ, ლომკაციმ და ჩრდილისუბნელთ დაიფიცონ. თუ იფიცონ, რაც გოსტაშაბისშვილს ღალა წაუღია, ისევ მოსცენ. ქვს უზ, მკათათვის თ. მეფე ბატარა.

ამ განჩინების მეორე გვერდზე შემდეგი წერილია:

ან შენა აქ გეურქამ ამა ორთან მოსწერეთ, რომ ორთავის (ოთავის) სიტყვა ერთია, მაქ ბატონო, მე მინდა, აღლომ მოგახსენებ, დამიწერია და მოწამეცა ვარ. ჩემ მაგიერ ბატონს ჩემს ქეზედ კოცნა მოახსენე. ღთ რომ საქმე კარგათ მოვა, ბატონო მელიქო, ბადახუდას ანბავი ვერ შეფიტყვეთ, თუ როგორ არის, ბაბახანის სიკვდილს ამზობენ, ოცი დღე არის, მაგრამ მეცხვრე ანზობს, თუ გინდა კვდარი იყოს, თუ გინდა ცოცხალი, ერთი ანგარიშია, და ახლა ბატონო მელიქო, ბატონის-შვილმა ერთი ბარათი მიბოძა ფ[ა]ნბაკის (პამბაკის) აღლირე-ბაზედ (აღლებაზედ), მოვედი, ბარათი მოუტანე, არა მომცეს ჩემთვის, ერთი ცხენი გასჭირდათ. წყალობას ვითხოვ შენი ნონიას გაზღასა, ცხენი გარიგე, ამა გზობათ გამომიგზავნე, რომ ქვეითი გახლავარ, პლიბათ ახლავ გარიგო და ერთი კაცს გამო-

ატანო, ფეხის ქირაც მიეცემ, აქ ვინც ცხენს მომიტანს, ბარათს მივაბარებ, ბარათის (ბათის) პირიც ამ წიგნში ჩამიდევია, წაიკითხე, თუ როგორ დაუწერე (დუწერა), მერმე ესეც რომ შენ აქ საჩუქარი არ აგილია. ის საჩუქრის საქმე და ბატონიშვილის საქმეს სულ შეუტყვია ხანსა, ძალიან მადლიერი არისო, თუ კაცობა(ა), კაცი ბატონიშვილი ყოფილა, მე არ ვიცნობდიო, ჩემი მტერ მოყვარეო, ღ'თ ჩემი იხტიარი ბატონიშვილი არის, მტეი არავინ არ მინდაო. ხუთდამ მამას კლელმა ასე გვანბო, ლეინობისთვის დ, ქვს უბე (1797).

69. წერილი ვახტანგ მე-VI თავის შვილთან ბაქართან დაწერილია ქალაღზე ლაშაზის რგვალის ხელით. ნიშნებად იხმარება ზოგჯერ თათო და ზოგჯერ ორ-ორი წერტილი. თარიღი არა აქვს, მაგრამ ამის შემდეგ დაბეჭდილის სიგლიდან სჩანს, რომ ბაქარს მამის თხოვნა აუსრულებია 1723 წ. და მაშასადამე ვახტანგის წერილიც ამ დროს უნდა ეკუთვნოდეს.

ბაქარ:

1723: ქ. მამის თქვენის ღ'თის წყალობად მისაჩენელო შვილო, მეფევე ბატონო, მრავალი მოკითხვა და ამოდ ყოუნის სიხარული მოგვიხსენებია, მერმე ეს გოშტაშაბისშვილი ამილ-ლაბარ ჩვენზედ ბევრს გაისარჯა, რაც შეძლებოდა, სამსახურა არ დაგაკლო, ჩვენს სამსახურის სანუქფოთ ეს წყალობა უბოძეთ ვანქს რაც ალიხანას შვილის ზალიას წილი მამული იყოს, თრიალეთს ზეჟუდისტანა ავთანდილ კორკოტის კერძი მამული ამისთვის გვიბოძებია, თქვენც უბოძეთ და ნურას შეუშლით: ვახტანგ (ზელხართულათ).

70. სიგელი, დაწერილია ქალაქზე რგვალი მხედრულის ზელით. ნიშნებად ნახმარია თითო წერტილი. შესავალი და უმნიშვნელო ადგილები გამოვტოვეთ.

1723, მკათათვის 9. ... ჩვენ საქარუველოს ტახტის და საპატრონოს ფლობით მპყრობელთ მქონებელმან, მეფეთ მეფემან და თვით კელმწიფემან პატრონმან ბაქარ, ესე...მამულის წყალობის წიგნი და ნიშანი შეგიწყალეთ და გიბოძეთ თქვენ ჩვენს... დიდად ნამსახურს ყმას გოსტაშაბიშვილს ამილღამბარს და შვილსა შენსა დავითსა... გიბოძეთ ვანქს ალიხანაშვილის ზალიას წილი მამული, რაც იყოს ყოველიფერი, თრიალეთზედ ზეუღასტანა ავთანდილ კორკოტის კერძი და ასურეთს რაც სოღალაშვილის იესეს და ელიზბარის კერძი მამული იყოს...დაიწერა ბძანება და ფარმანი ქვსა უია, მკათათვის თ, კელითა კარისა ჩვენისა მდივან მწიგნობრის თუმანიშვილის დავითისითა.

მეფეთ მეფე
ბაქარ

71. სიგელი, დაწერილია ქალაქზე რგვალის მხედრულის ზელით. ნიშნებად ნახმარია ზოგჯერ ორ-ორი წერტილი თითოეულის სიტყვის შემდეგ და ზოგჯერ სამ-სამი. შესავალი და ბოლოს წველა განგებ გამოვტოვეთ.

1720, იანვრის 1. ქ. ნებითა და შეწყვნითა.... ჩვენ მეფეთ-მეფემან, თვით კელმწიფემა, პატრონმან ვახტანგ, თანა მცხედარმან ჩვენმან, მლისაგან (ღვთისაგან) სამართლად ცნობილმან და საფარველსა ქვეშე მისა შეერდომილმა, დედოფალთ დედოფალმა, ჩერქეზის ბატონის ასულმა, ბატონმან რუსუდან, პირმშომან და სასურველმა მლაივ აღმატებულმან მლივ (მლთივ) დამყარებულმან, მეფემ, პატრონმან შანავაზ, და გიორგიმ ესე... წყალობისა და მამულის სიგელი შეგიწყალეთ და გიბოძეთ თქვენ ჩვენთა ერთგულთა წესისაებრ თავდადებით მრავალგვართ ნამსახურსა ზაზუნაშვილებს ზაალს, ერასტის, ბეჟანს, გიორგის და იორამს, მაქამსა ოდეს მოგვიდევით კარსა წყალობისა ჩვენისათა, თქვე-

ნის უშვილოდ ამოვარდნილის ბიძის ღურმიშხანის წილის მამულის წყალობას დაგვეჯენით, ჩვენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი, შეგვიწყალებ და გიბოძეთ ბიძის თქვენის წილი ნააწარს გოგიასშვილის საკვამლო, დღეს რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ქვათეთრას რაც ფალან-ხოსროსაგან ბარათით წილი გამოგყოლოდეთ, იქივ გოგიას შვილის ვენახი, საკეცეს ტარიკაძე, ცხნარს ლომშერა აქივ ცხნარს ხოდაბუნი, ეწოს რაც ღურმიშხანის წილი მამულია, გლეხი ფოთოლასშვილი და სალაღასშვილი, ცხვრას ტბელისასშვილი, დათუნასშვილი, ფეკიკას მამული; ბუჟდუღეთს სისახლე და იქივ ზვარი; ახალშენს აღუაშვილი; ბეთნას (sic) ბერუა; ჯანდარს რაც ბიძის თქვენის წილი მამულ იყოს. ეს გლეხები დღეს, რისაც მამულის მქონებელი იყუნენ თქვენთვის წყალობა გვიქნია.... დაიწერა ნიშანი და ბძანება ესე კელმწიფეთა იანვრის ა. ქქს უპ (უპ?), კელითა კარისა ჩვენისა მდივან-მწიგნობრის შან შიან მარტიროზისშვილის მდივნის ბეგთაბეგისათა. ვახტანგ (ხელწართულათ).

72. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაღზე მხედრულის ხელით. წიგნის შინაარსია აქ მართა მოყვანილი.

1724, მაისის 30. ქქს უიბ, მაისის გასულს, ხუნასშვილს ერტიშვილს პეტრეს მიუყიღია გოსტაშაბისშვილის ამილღაბარისთვის და მის შვილების დავითის და ვახუშტისთვის დაბაგს ადგილი. მოწმენი: გერმანოზისშვილი პაატა, ქავთარიშვილი სულხან, გიორგი და ალექსანდრე გურიელი. დაუწერია იესე ფარემუზისშვილს.

73. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაღზე მხედრულის ხელით. თითოეულს სიტყვის შემდეგ ნახმარია სამ-სამი წერტილი. უმნიშვნელო ადგილები გამოვტოვეთ.

1724, ენკენასთვას 13...ეს ნასყიდობის წიგნი და სიგელი მოგეცით ჩვენ ქავთარასშვადის ძანუჩარას*) ქალმან მარიამ,

*) ამ ზავასშულის სიტყვების ზემოთ სხვა ხელით და მელნით აწერია: ჩვენ გურიელისა შვილმა ალექსანდრემ.

ქაიხოსროს ცოლყოფილმან, თქვენ გოსტაშაბისშვილს ამილღა-
ბარს, შვილთა თქვენთა დავითს, ეახუსტის და პატას... მოგყიდეთ...
ნაქურდევმა ოტიაშვილის ნაქონი მიწები, მოწამე: ნამანგლეღაეის-
შვილი როსტომ + და ჩემი მახლი ზაალ, გერმანოზისშვილი პატა,
ქავთარისშვილი სულხან, ქავთარისშვილი გიორგი, ქავთარის-
შვილი ზაზა + აფულფათისშვილი ბეჟან, ჩემი ყმა გოგეჯანას-
შვილი გიორგი. ბუზლულასშვილი ნასყიდა, მე გაბრიელს საგი-
ნაშვილს დამიწერია და მოწამეცა ვარ. დამწერა ცამეტს ენკე-
ნისთეს, ქქს უბი.

ალექსანდრე

74. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალღმრთელის ხელით.
თითოეულის სიტყვის შემდეგ უზის ორ-ორი წერტილი. მოწმეების
სახელების შემდეგ ყოველგან უზის +.

1725, აბრალას 17. ქ. სახელითა, სახიერითა არსე-
ბა დაუსრულებელისა ... ურულოსა, ურბამოსა ... ესე მტკი-
ცე და შეუცვალელებელი ყოვლის ხლათისა მიზეზისა და ილღე-
თის განწმენდილი და არა სადა ბატონობაში მოუშლელი,
ყამთა და ხანთა უკუნისამდე გასათავებებელი, სამკვიდრო და
საბოლოო გამოსადეგი წიგნი და სიგელი დაგიწერე და მო-
გართვიო ჩვენ ფარემუზის შვილმა ბეჟან და შვილმა ჩემმან
როსტომ, თქვენ გოსტაშაბისშვილს ამილღაბარს, შვილსა
თქვენსა დავითს, ეახუშტის, პატას და ბარამს და მომავალ-
თა სახლისა თქვენისათა, ასე რომე დამეჭირა და მოგყიდე ჩე-
მი სამკვიდრო, რაც ჩემი წილია ქალაზედ, შენს ნასყიდს ვე-
ნახთან ჩემი ნავენაკობი, ზეით თავისის ტყითა ხაშაას კევამდის...
არის ამის მოწამე პირველად ღმერთი და ყოველნი მისნი წმი-
დანი და კაცთაგან გერმანოზისშვილი დათუნა, პატა და ოთა-
რი, ნამანგლეღაეისშვილი როსტომი, და გუგუნა გუგუნა ბა-
რათაშვილი, აფუ-
ლფატისშვილი ბეჟან ბეჟან, საამისშვილი საამ და ედიშერ,
ქავთარიშვილი სულხან, გიორგი, ზაზა და იონათამ, ზაზუნა-
შვილი ზაალ და იორამ, საგინაშვილი იორამ, იოთამ, დათუნა,

როსტომ და პატა, ჩიბუტას მღუდელი იესე, გორჯასპისშვილი დათუნა, ყორღანაშვილი ზაალ და ფრიდონ და მე შერმაზან ყოფილს შიოს დამიწერია და მოწამეცა ვარ მონა მღთისა მღვდელი შიო *) დაიწერა აპრილს იზ. გასულსა, ქვსა უიგ.

75. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაღზე მხედრულის ხელით. ამ წერილის მარტო შინაარსი გვაქვს ჩვენ ჩაწერილი.

1728. ქვს უიგ, თებერვლის დამდეგს, საგინაშვილები ქაიხოსრო, ზაალ და დათუნა აძლევენ ნასყიდობის წიგნს გოსტაშაბისშვილს ამილლაბარს მღშეშა შავერდიშვილის მიწის შესახებ. მოწმენი: ჩხვკათის მამასახლისი ზაქარია, ჯავახისშვილი მძულია, სმაუტასშვილი მძულია. მე მღდელს ფარემუზისშვილს იესეს დამიწერია და მოწამეცა ვარ ამისი.

76. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაღზე მხედრულის ხელით. წიგნის მარტო შინაარსია აქ მოყვანილი.

1731, ქვს უიგ — გიორგობისთვის 17-ს, ჩიტუასშვილს ბერუას მიუყიდა ტაბედას(?) გიორგი ფეხისშვილისათვის მამული ქაგაბაშა. წიგნი დაუწერია ბაგარატ გაბაშვილს.

77. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაღზე მხედრულის ხელით. აქაც მარტო წიგნის შინაარსია მოყვანილი.

1731, გიორგობასთვის 17. ბერუა ჩეტისშვილს მიუყიდა ტბელ ხელფეხისშვილის გიორგისთვის და მისი შვილებისათვის კაცია, დარჩია და თამაზასათვის თავისი სამკვიდრო მამული, მოწმენი: მღვდელი იოსებ და დათუნაშვილი ქიტუა, ძეგაშვილი ებადა. მე ბაგარატ გაბაშვილს დამიწერია და მოწამეცა ვარ. დაიწერა გიორგობისთვის იზ. გასულს, ქვს უიგ.

*) ბეჭდის წარწერა ხუცური ასომთავრულია.

78. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაქზე მხედრულის ხელით. თითოეულს სიტყვის შემდეგ ნახმარია სამ-სამი წერტილი. უმნიშვნელო ადგილები გამოვტოვეთ.

1732, მარამოზისთვის 31. ...ეს ნასყიდობის წიგნი და სიგელი დაგიწერეთ და მოგეცით ჩვენ გერმანოზის შვილმა ლუარსაბ და შვილმა ჩემა გიორგიმა...თქვენ ყაფლანი შვილის რევაზის ქალს მარიამს, შვილს თქვენს თამაზს, როსტომს და ნიკოლოზს... მოგყიდე აბულაას შამაშვილის მამული ბუჩაძით... მოწამე: ჩემი ბიძაშვილი პატა (პაატა) და ოთარი და გერმანოზ, ქეთარი შვილი სულხან, აფულაფათი შვილი ლუარსაბ, სამის შვილი ედიშერ და თაყაშვილი ქაიხოსრო, და ბაგარატ გაბაშვილის დამიწერია და მოწამეცა ვარ ამისი, დაიწერა ესე წიგნი მარიამოზისთვის გასულს, ქვს უა.

79. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაქზე მხედრულის ხელით. ნიშნებად იხმარება სამ-სამი წერტილი. უმნიშვნელო ადგილები გამოვტოვეთ.

1733, მარტის 26.ეს ნასყიდობის წიგნი და სიგელი მოგეცე მე საგინაშვილმა გორაჯასპის (გორაჯასპის?) შვილმა დათუნამა და შვილმა ჩემა გორაჯასპიმ და სახლისა ჩემისა მომავალმა შენ ვოსტაშაბის შვილს ამილლაბარს, შვილს შენსა დავითას და ვახუტისა, და სახლის თქვენის მომავალს ... მოგყიდე ჩხაქეთას (ჩახიქეთას?) კანჭაყარაზე თამაზაშვილის ნაქონი, სარაქისული ქვეით ჯამალას მიწის სამძღვრამდი... არის ამისი მოწამე თავთ ღმერთი, ყოველი მისი წმინდანი, კაცთაგან ამისი მოწამე გურასპაშვილი გულაია + და ჩხიქეთის (ჩახექეთის?) მამასახლისი კახი გიორგაი + და ქესაგინაშვილი (?) ისე + და მე ბაგარატ გაბაშვილს დამიწერია, მოწამეც ვარ ამისი. დაიწერა მარტის 26 გასულს, ქვს უა ++.

80. გაცელის წიგნი, დაწერილია ქალაქზე მხედრულის ხელით. ნიშნებად ნახმარია სამ-სამი წერტილი. უმნიშვნელო ადგილები გამოვტოვეთ.

1733, მარტის 19. ესე წიგნი მოგვცე მე ერასტიმ თაქალათოიანმაშენ ქაიხოსრო თაყაშვილსა, ასე რომე ელაფიას გედევებოდი და იმისი სამუქუო სხვა მამული გამოგართვი... მოწამე: ამილლაბარ გოსტაშაბისშვილი და პატა გერმანოზიშვილი. მე ბაგრატს (გაბაშვილს) დამიწერია და მოწამეცა ვარ. დაიწერა მარტის ცხრაშეტს, ქვს უკა.

81. ბძანება მეფის ბაქარისა, დაწერილია ქალაქზე მხედრულის ხელით. ნიშნებად ნახმარია ორ-ორი წერტილი. თარიღი არა აქვს, მაგრამ ვინაიდგან ბაქარი მეფობდა 1716—1718 წლებში, ამისათვის ბძანებაც ამ დროს უნდა ეკუთვნოდეს.

1716—1718. ქ. ჩეენი ბძანება არის. მერმე უსებეგიშვილის ნასყიდს კაცზე თაყაშვილს ხელი წუ აქვს, ისევე ამისთვის გვიბოძებია, თაგქს ებადა იასაულო, ამას მოაბარე ჩეენე ბაქარ

82. სიგელი, დაწერილია ქალაქზე ლაშაზის რგვალი მხედრულის ხელით. ნიშნებად ნახმარია ორ-ორი წერტილი.

1733. ჩუენ ძირ-მლდგმით პანკრატოვანმან, ძემან მეფის იასესმან, ბატონიშვილმან პატრონმან გიორგიმ, დედა ჩუენმან დედოფალმან მარიამ, გიბოძეთ თქუენ ჩუენზე გეარად გარჯილს სიძეს, ბატონს ამილლაბარს, და დედიდას ბატონს გუქას, ოღოზდვარებს გაცემულ-გაუცემელი დავის მარტამდის ქონდეს, მარტს უკან თქვენზე იყოს. ღთნ ჩვენს ერთგულობაში მოგახმაროს. დაიწერა ქვს უკა. გიორგი (ზღაჩათულად). (მეორე გვერდზე).

83. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაქზე მხედრულის ხელით. ნიშნებად იხმარება ორ-ორი წერტილი. უმნიშვნელო ადგილები განგებ გამოვტოვეთ.

1736, ანგრას 5....ესე მტკიცე და შეუცვალეზელი და ყოველისა ხლათისა მიზეზისა და ილეთისა განწმენდილს, არსად ბატონობაში მოუშლელი, ჟამთა და ხანთა...წიგნი და სიგელი დაგიწერეთ, მოგართვი მე უსუბეგისშვილმა ქაიხოსრომ თქვენ გოსტაშაბისშვილს ამილლაბარს და შვილსა თქვენსა ვახუსტს, [მო]მავალსა სახლისა თქვენისასა, ასე რომე დაგვეჭირა და ჩემი სამკვიდრო მამული მოგაციდე აბრამეს... მოწმენი: ფარსადა-ნისშვილი შიოშ. მე სამს დამიწერია და მოწამეც ვარ ამისი. დაიწერა იანვარს ე გასულს, ქვს უკდ[]. ამის მოწმე...კაცთაგან ნამაგლეღავისშვილი გუგუნა[], ედიშერ[]. გერმანოზისშვილი გუგუნა[], ქავთარისშვილი სულხან, გერმანოზისშვილი პატა[].

84. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაქზე მხედრულის ხელით. ნიშნებად იხმარება ორ-ორი წერტილი. უმნიშვნელო ადგილები გამოვტოვეთ.

1736, ფებერვდის 19.....ეს ნასყიდობის წიგნი მოგეც მე გურიელმა ალექსინდრე და მეუღლემ ჩემა მახიამ შენ გოსტაშაბისშვილს ამილლაბარს, შვილსა შენსა დავითს, ვახუშტის და მომავალთა სახლისა შენისათა, მოგაციდე მიწა ბუჯდუღეთს ქალაზე.... მოწმენი: ნამაგლეღავისშვილი როსტომ + გერმანოზისშვილი პატა (პატა), ქავთარიშვილი სულხან + იარალიშვილი როსებ, ყორღანასშვილი ფარემუზა და ფრიდონა, მე ღაუბნელს ქრისტესიაშვილს ისე მღვდელს დამიწერია და მოწამეც ვარ ამისი, დაიწერა ესე წიგნი ფებერვალს ცხრამეტს, ქვს უკდ. [შონა დოისა ფარემუზა] [] []

85. განქორწინების ოქმი, დაწერილია ქალღმერთის მშვენიერის რგვა-
ლი მხედრულის ხელით, ნიშნებად იხმარება ორ-ორი წერტილი.

1740, ფებერვლას 8. ქ. მოურავის შვილი თარხანი ლუ-
არსაბ გოსტაშაბის შვილს ამილღაბარს მძახლებიყო, ლუარსაბს
თავისი შვილი იორამისათვის ამილღაბარის ქალი ეთხოვნა და
დაექორწინებინა, თუცა ხანი დაეყოთ ქორწილს უკან, განა
შფოთითა და სიძულილითა. რა ერთმანერთისაბა აღარ მოჰყდე-
ნოდათ, მოვიდნენ და ჩვენ ყოვლის საქართველოს კათალი-
კოზს-პატრიარქს ბატონი შვილს ბატონს დომენტის მოგვახსენეს.
აწ ჩვენ ყოვლის საქართველოს მაკურთხეველმან კრება ვყავით
და დაესხით: მთავარ ეფისკოპოზი ბატონი კირილე, ტფილელ
მიტროპოლიტი ბატონი ეფთვიმე, და ყოველნი ქართლისა
ეპისკოპოზ წინამძღვარნი, და სამღვდელთა დასნი, აგრევე სა-
ქართველოს დარბაისერნი (sic): სარდალ-მდივანბეგი ბატონი
ქაიხოსრო, მისკარბაში ბატონი გივი ამილახორი, ბატონი ოთა-
რი, და ყოველნი საქართველოს დარბაისელნი, გავსინჯეთ ამითი
სიტყვა და საჩივარი, დიდის გამოწულილვით გამოვიკულიეთ და
შევეტყეთ, რომ, რა ჯვარი დაეწერათ და შეერთებულიყვნენ,
მაშინვე სიძულილი და უყვარულობა სთვისებოდათ, და არც
მას აქეთ ამათში ერთობა და საცოლქმროთ შეყრა ჰქონებიათ,
ცხრა წელიწადი გავიდა ამათს ქორწილს უკან, მრავალს ცდი-
ლიყუნენ ამათნი დედ-(მა)მანი ამათის შეერთებისათვის, მაგრამ
არას სიტკბოებით და არას სიმწარით ამათ ერთობა აღარ ექ-
ნათ, ახლა რადგან თვითცა ერთმანერთისაგან მოშორების ნება
ჰქონდათ და ჩვენც შენდობას გუთხოვდნენ და ვხედვედით, რო-
მელ სიძულილსა შინა მტრობა და კაცის კლვა მოჰყდებოდა,
და ესე ბოროტი უფროსად გავრცელდებოდა, ამისთვის ჩვენცა
ჩვენთან შეკრებულთ ამათ პატიოსანთა სამღვდელთა დასთათა
და თანა მოწმებთა საქართველოს მთავართათა შენდობა მივე-
ცით, რომელ თუცა ვაჟსა ნებოს ვისიცა ქალი, ცოლად შეირ-
თოს, და აგრევე ქალმა, ვინცა უნდეს, ქმრად შეირთოს, ერთ-
მანერთთან არა რა კელი აქუსთ და არცა-რა სადაოდ რამე სა-

ლაპარაკო გაგვიშვია, ეს ასე გაგვირიგებია და დაგვიმტკიცებია, ფებერვალს ე, ქეს უკე. კათალიკოზ პატრიარქი დომენტი (ხელჩართულად).

ოქმის თავში აწერია: ქ. ჩვენ ყოვლისა საქართველოსა პატრიარქი ასრე ვამტკიცებთ, ვინც ეს ჩვენგან გარიგებული და კრებისაგან დამტკიცებული წიგნი და გარიგება მოშალოს, წმიდის ეკლესიასა და ჩვენს წყევას ქვეშ იყოს (ამ წარწერას შუაში უზის კათალიკოზის ბეჭედი. განის აშიაზე პირველად სპარსული თუ თათრული წარწერაა და ბეჭედი). მერმე სწერია: ქ. ჩვენ ქართლისა მთავარ ეფისკოპოზი კირილე ამის მოწამე ვართ. მთავარ ეფისკოპოზი კირილე (ხელჩართულად).

ქ. ჩვენ ტფილელი მიტროპოლიტი ეფთვიმე ამისი მოწამე ვართ . ქ. ჩვენ ურბნელი ეფისკოპოზი ნკზ ამისი მოწამე ვართ. ურბნელი ნიკოლოზ (ხელჩართულად).

ქ. ჩვენ ბატონი ამირახორი ოთარ ამისი მოწამე ვართ ოთარი.

ქ. ჩვენ მიშკარბაში გივი ამისი მოწამე .

86. პირობის წიგნი, დაწერილია ქალაღზე მზდრულის ხელით. ნიშნებად იხმარება წერტილები, მაგრამ იშვიათად.

1746. ქ. ჩვენ ერისთავმა დავით ესე წიგნი მოგეცით შენ ესისტაშვილს პაატას, ასე რომ ჭარღელა ჩვენი ყმა შავში-შვილი მამადყული-ხანის დროს ცარიელი კაცი ყმათ მოგსლოდა, მერე ისევე თავის მამულზედ წამოსლა მოინდომეს, რაც შენს მამულში მოეჭონებინათ, უნდა გამოგერთო, მაგრამ არა გამოგერთმევინა რა და არც წამოსლა დაგეშალა, და ეს ჩვენი კაცი კაის სარჩოით მოგართვი, ჩვენც ეს წიგნი მოგეცია, თუ როდისმე ამით ვისმე კახეთს ისევე წამოსვლა მოუხდესთ, თქვენს მეტს საქმე არავისა ჰქონდეს და აღარც ჩვენ გედავნეთ, ღმერთ-მან მოგახმაროს, რადგან შენ ჩვენი ასეთი ხატორი შეინახე, ჩვენც ეს წიგნი მოგეცით. დაიწერა ეს წიგნი ღვინობისთვის(?), ქქს ულდ.

შონა ლთისა ერის-
თავი დავით

87. ნასყიდობის წიგნი, 45X37 სანტიმეტრი, დაწერილია სქელ ქალაღზე ლამაზის რგვალის მხედრულის ხელით. ნიშნებად იხმარება თითოწერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ. შესავალი განგებ გამოვტოვეთ.

1743, მარტის 25. ...ესე... მტკიცე ღ უცვალეზელი ყოვლის ჩუბისა და ილათისაგან გამოსული და ყოვლის კაცის მოუდევარი ნასყიდობის წიგნი და სიგელი მოგართვით ჩვენ გოსტაშაბიშვილმან დავით, ძმამან ჩემმან პაატამ და ბარამ, ბიძაშვილმან ჩემმან ზაზამ, თქუენ ჩუენს კელმწიფეშვილს ბატონიშვილს ბატონს ანუკას, ასე რომ ჩუენის ნება წადილით მოგყიდეთ ჩვენ სამკვიდრო ჯგურას ჩვენი ყმანი მედიაშვილი ოქრია თავისის მამულითა, დაველავაშვილი თამაზა თავისის მამულითა, ამბალაშვილი ზურაბა თავისის მამულითა, ბერიკაშვილი ივანა თავისის მამულითა.... მოწმენი: საამიშვილი ედიშერ და იმისი ბიძაშვილი საამ, ნამანგლეღავიშვილი გუგუნა, გერმანოზიშვილი გუგუნა, თაყაშვილი როსტომ +, ფრანგი სიმ ვანაშვილი პავლე, ჩაღუანი მარტილოზა, და მე მალაღაძეს ნიკოლოაზს დამიწერია და მოწამეცა ვარ ამისი, და თუ ამაზე გეღაოსთ ვინმე..., პირისა და პასუხის გამცემი ჩვენ ვიყნეთ, რომელიც აზირში ვიყვნეთ. დაიწერა თვესა მარტსა კე, ქვს ულა.

დავით

ბატონიშვილი უსუნგე

აშიაზე სწერია: ქ. ჩვენ ბატონისშვილი ნიბი ისჰყბეგ ამისი მოწმე. ქ. ჩვენ ბატონისშვილი ჰუსენ-ბეგ ამისი მოწამე ვარ.

88. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაღზე მხედრულის ხელით. ნიშნებად ნახმარია ორ-ორი წერტილი. შესავალი გამოვტოვეთ.

1745, მარაჰობასთვას 10. ...ესე ნასყიდობის წიგნი ღ სიგელი დავიწერე და მოგეც მე გოსტაშაბისშვილმა ვახუსტიმ და შვილმა ჩემა გიორგიმ და სახლისა ჩემისა მამავალმა შენ ასლანისშვილს იასესა ღ შვილსა შენსა ფარემუზს ღ პეტრესა, ღ მომავალსა სახლისა შენისასა, ასე რომე მოგყიდე ჩემი წილში ნარგები

ბარათში გამოყოფილი უსუფასშვილისაგან მოსყიდული თაგუა ნავენახობი შენს ენახამდი...კაცთაგან არიან ამისი მოწამენი: ჩემი ბიძაშვილი ბეჟან გერმანოზის შვილი, უზბაში პაპუა საამისშვილი, ედიშერ ქავთარისშვილი, ნიკოლოზ თაყაშვილი, როსტომ ქოუშვილი, კაცია გოგორიძე. მე დავითს დამიწერია და მოწამეცა ვარ. დაიწერა სიგელი ესე მარიამობის ი, ქვს უვლ(?) (უნდა იყოს ულგ) . ქ. მე პაპუნა გოსტა შაბიშვილი ამისი მოწამე .

89. ბძანების წიგნი ერეკლე მეფის II-სა, დაწერილია ქალაქზე მხედრულით, რომელიც თვით ერეკლეს ხელი უნდა იყოს.

1747, ენკენასთვე. ჩვენი ბძანება არის, სულო, მერმე ესიტასშვილს პატას, ნასირს დავითს (ნასირის დავითის) კაცისათვის ჩუბი უქნია და პატაცა და იმისი კაცი სინჯივასშვილი გულოლდარასშვილისთან წამოიყვანე და ნაზირს (ნაზირის) კაციც, სამართალს უზამთ. ენკენისთვის, ქვს ულე. ერეკლე

90. სიგელი დაწერილია ქალაქზე რგვალი მხედრულის ხელით. ნიშნებად იხმარება თითო-თითო და ორ-ორი წერტილი. შესავალი და სხვა უმნიშვნელო აღგილები გამოვტოვეთ.

1749, თებერვლის 1. ...ესე...წიგნი და სიგელი დაგიწერე და მოგეც ჩვენ ქსნის ერისთვის ბატონის შანშეს მეუღლემ, ბატონმა ანახაუმ, თქვენ ჩემს ძმას პაპუნას, ჩემს ძმის წულოს იოანეს, ასე რომე დადებას და დოლოვნა თქვენგან გასყიდული მამული იყო, რომ სხვას ეყიდა, ზოგი სხვა ვიყიდე, ეს მამული რაც ჩემი ნასყიდი იყო, სულ თქვენთვის უკლებლივ მომიტევი, არავინ იყოს მოცილე და მოდავე, რადგან რომ ასე მოჰყდა, რომ მე უშვილობა შეწია, მამულს რაღას კელსა ვყრიდი, არავინ იყოს ამის მოდავე თვინიერ ღთის მეტი, ვინცა ამისად შლად კელ ყოს, მასცამს რისხავს ღმერთი...წელიწადში თითო ეამს ჩემთვის აწირვინებდეთ და ეს უკუნისამდე ასე გაგიტავდესთ, ამ

მამულის სიგლეები უწინდელი და ახლანდელი სიგლეები თქვენ მოგე, არის ამისი მოწამე პირველად ღმერთი და ყოველნი მისნი წმიდანი, კაცთაგან გოსტაშაბისშვილი ბეჟან*), გერმანოზისშვილი გუგუნა+*), საამისშვილი ედიშერ*), ნამანგლეღლისშვილი ქაიხოსრო [], ქავთარისშვილი ედიშერ+*), გერმანოზისშვილი ქაიხოსრო [], ქავთარისშვილი ნიკუზ [], საგინაშვილი როსტომ [როსტომა], მე სიონის კანდელაკისშვილს ისაკს დამიწერია და მოწამეცა ვარ. დაიწერა თებერვლის დამღევს, ქქს აქეთ ჩლმთ, ქქს ულზ.

ქ. მე ფრიად ცოდვილს თქვენს დასა და მამიდას ანახანუმს ამისი ყაბული მაქვს, ძმაო პაპუნავ, ძმის წულო იოანე, წელიწადში თითოს ქამს მიწირევდეთ, შენდობას მეტყოდეთ.**) [ანახანუმ]

91. სითარხნის წიგნი, დაწერილია ქალაღზე მხედრულის ზელით. ნიშნებად იხმარება ზოგჯერ თითო, ზოგჯერ ორ-ორი და ზოგჯერ სამ-სამი წერტილი. შესავალი და სხვა უმნიშვნელო აღგილები გამოვტოვეთ.

1665, მასას 1. გიბოძეთ ჩვენ პატრონმა პაპუნმან და სოსიტამან¹⁾ შენ ჩვენს ერთგულს ყმასა ოქროპირსა, ძმასა შენსა პაპუნსა, გიბოძეთ გულუას მამული, სახლი, კარი, ვენაკი, საენავი... რადგან მღრდელი იყავით, ჩვენის დღმამის (sic) საფლავზე დაგაყენეთ, სითარხნეც მოგვიცემია: არც გეთხოვებოდეს დალა, არც კულუხი... მოწმე: ტურღანაშვილი ბეჟან, ბერძნიშვილი შანშე, მისი ძმა ბეჟან, თუმან კირიკაშვილი, შალვა ჩეკურიშვილი, პაპაი მხლძე (sic), ხარაზიშვილი ბასილა, გოგიტა ძბილიშვილი, ანდრია ინთაძე, ბერიკა თევძე... დაიწერა ქქს ტნგ, მაისის დამღევს [პაპუნა] [სოსიტა].

წელიწადში ერთი კი მასპინძლობა, როგორიც თქნ (sic) გინდოდეს, ისრე დაგვიდებია ოქროპირსა პაპუნსათვის.

*) ადგილია დატოვებული დედაში ბეჟანისთვის.

**) უკანასკნელი სამი სტრიქონი ანახანუმას ზელით არის დაწერილი.

1) შერზე გაუსწორებიათ: გოსტამან.

92. აზატობის წიგნი, დაწერილია ქალღმერთ მხედრულის ხელით. ამ წიგნის მარტო შინაარსი მოგვყავს აქ ისე, როგორც ჩვენს რვეულშია მოყვანილი.

1756, თებათვას 1. ერისოვის ნაზირს, კარალეთის მოურავს, თავქალაშვილს გიორგის, მიუცია აზატობა გერმანოზის-შვილის ომანის ყმის ენაგელის უსატაშვილის ბეჟანისთვის, ამის სამაგიეროს მისგან ითხოვს, რომ წელიწადში ერთხელ აწირვინოს და ერთი ცხვარი დაკლას და გლახებს აკამოს. ქვს უმდ, თიბათვის დამდეგს ერთს. მოწმენი: პაპუნა გოსტაშაბისშვილი, იოსებ თულაშვილი, მამასახლისი თუმანიშვილი გიორგი, ბუნდაშვილი თევდორე. თვითონ მე თავარქლიშვილს გიგის დამიწერია, ყაბულიცა მაქვს ამისი. ქვს უმდ. □

93. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალღმერთ მხედრულის ხელით. ნიშნები წერილში არ მოიპოვება. უმნიშვნელო ადგილები გამოვტოვეთ.

1762, მაისის 7. ...ესე ნასყიდობის წიგნი და სიგელი მოგეცით ჩვენ გერმანოზისშვილმა ომან და ძმამ ჩემა ოთარმა თქვენ თავქალაშვილს, ერისთვის ნაზირს, გიორგის ღ სახლისა მომავალსა შენისასა.... მოგყიდე ჩემი ალალი ყმა... უსტაშვილი ენაგელა ბეჟანა და შვილი მისი ნაზირა და როსტომა, არუთინა თავის ხიზნით... მოწმე და დამსწრე პაპუნა გოსტაშაბისშვილი და ბიძაშვილი ჩემი პაპუნა, ქავთარიშვილი ნიკოლოზ, და კარალელი მამასახლისი გიორგი, და რესელა მამასახლისი სულიაშვილი პაპუნა და ბუდუდაშვილი ფირუა, და მე უფლასცა ხელს ხუცისშვილს დამიწერია და მოწამეც ვარ ამისი. დაიწერა ესე სიგელი (sic) ქვს უელ(?) (უნდა იყოს უნ), მაისის შვიდს გასულს.

94. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაქზე მხედრულის ხელით. ნიშნებად ნახმარია თითო წერტილი. უმნიშვნელო ადგილები გამოვტოვეთ.

1774, აბრალის 28. ...ესე ნასყიდობის წიგნი ზ სიგელი და-
გიწერე და მოგართვი თქვენ სარდალს, სალთხოცეს დავითს, ძმასა
თქვენსა ნიკოლოზს და ქაიხოსროს, შვილსა თქვენსა იოანეს
და ყაფლანს, ძმისწულსა თქვენსა: გიორგის, ზურაბს, ასლანს და
იოსებს. მე დედოფლის ეშიკაღათბაშმამ იარალიმ, ასე რომე
დამეჭირა და მოგაციდე ჩემი სამკვიდრო მამული ღამა, თავის
წყლით ზ წისქვილით ქვაბებით თავის სამძღვრამდინ; ნაშაღატკვა
თავის ქვაბებით, წყლით და წისქვილით სამძღვრამდინ; ჭორომეს
შენი სოფელი თავის მთითა და სათიბით, წყლით და რისაც
მქონებელი ვიყავ, ყველა მომირთმევია ჩემის ნება-წყალობით...
მოწამე კაცთაგან ზურაბისშვილი ზურაბ მორდალი
ზურაბი, აბაშისშვი-
ლი ლუარსაბ მონა ღა
ლუარსაბ, ნამანგლელევისშვილი ვახტანგ მონა ღისა
ვახტანგ
ხარაბაძე
ქავთარისშვილი ნიკოლოზ , მე სიონის კანდელაკს ისაკს
დამიწერია და მოწამეცა ვარ, დაიწერა აპრილის 13, 1775
წელს .

95. წყალობის წიგნი, დაწერილია ქალაქზე მხედრულის ხელით. ნიშნები არა აქვს. შესავალი და სხვა გამოუსადეგი ადგილები გამოვტოვეთ.

1776, ქრისტეშობისთვის 16. ...ჩვენ ზურაბისშვილებმა,
ბატონმა ზურაბ სუფრაჯმა, და ძმამან ჩემმან სვიმონ და შვილმან
ჩვენმა დავით ესე წყალობის წიგნი და სიგელი დაგიწერეთ და მოგე-
ცით შენ ჩვენს მემკვიდრე ყმას ყაბუზის გირაგოზასშვილს სვიმო-
ნას, ამოვარდნილის სუჰბატასშვილის ნაქონი საწისქვილოს ად-
გილი თავის სამართლის სამძღვრით წყალობა გიყავით და მოგე-
ცით. გქონდეს და გიბედნიეროს ღმერთმან.... მოწმენი: ქანანას-
შვილი გოგია და სესიტას შვილი გოგია. მე დავით მღვდელს და-

მიწერია და მოწამეცა ვარ, დაიწერა სიგელი ესე თვესა ქრისტეს
შობისასა ივ, ქრისტეს აქეთ ჩლოვ, ქჷს უად [] [] [].

96. წყალობის წიგნი, დაწერილია ქალაღზე მხედრულის ხელით.
ნიშნებად იგიც იშვიათად იხმარება თითო წერტილი.

1778, ნოემბერს 11. ქ. ესე წიგნი გიბოდეთ ჩვენ ზურაბი-
შვილმა სვიმონ და შვილმა ჩემმა დავით ნაზირმა თქვენ ჩვენს ერთ-
გულს ყმას, ახპატელს ყაბუზანთ კირაკოზას შვილს სიმონას, შვილ-
სა შენსა სტეფანას, ოპანეზას (sic), სარქისას და სახლისა მომავალ-
სა თქვენსა... გიბოდეთ ზეჟო-სოფლადასთ ნაფუზარი... დაიწერა
ესე წყალობის წიგნი, ნოემბერს ია. ქჷს უად [] []. ქ. მე ზაღს
ზურაბის შვილსა ამ სიგლის ყაბული ვარ. []

97. მუჩაღვის, ანუ პირობის წიგნი, დაწერილია ქალაღზე მხედრუ-
ლის ხელით.

1772, ოკტომბრას 14. ქ. ამ მუჩაღვის წიგნს ვწერთ ჩვენ
ასლანა შვილები გლაზა ზეიანე: ესიტა შვილთან თარსადანთან დავა
და სალაპარაკო არც პატონთან (sic) და არც ქვეყანაში სალაპარაკო
და სადავო არა გვექონსდეს რა, არის ამისი მოწმე სახლო-
ზუცესი აზნაური შვილი გიორგი, დავით ხოსია შვილი, სვიმონ
ომარა შვილი, ჩიტო შვილი პატა. მე მოსე მღვდელს ამათის
სიტყვით დამიწერია და მოწამეც ვარ, ოკტომბერს იდ, ქჷს
უად++++.

98. შევრილობის წიგნი, დაწერილია ქალაღზე რგვალის მხედრუ-
ლის ხელით. ნიშნები არა აქვს.

1778, ქრისტეშობასთჳის 10. ქ. ესე საძმო ზეერთობის წიგ-
ნი მოგე მე გოშტაშაბის შვილმა დავითის შვილმა ერასტიმ და სახ-
ლისა ჩემისა მომავალმა შენ ჩემს ბიძაშვილს ბეჟანის შვილს ზუ-

რაბს და სახლისა შენისა მომავალს ასე და ამა პირსა ზედა, რომ ავის დროს მიზეზით პაპა ჩემი და მამა შენი ერთმანერთს დაშორებიყვნენ და გაყრილიყვნენ და მას უკან კიდევ ძმობისა და სახლის კაცობის სიყვარულით ძმათ შეყრილიყვნენ, და ერთათ ყოფილიყვნენ, რომ მაშინდელი იმათი შეყრილობის წიგნი დღესაც არის. მას უკან კიდევ გაყრილიყვნენ, და ახლა ჩვენ ერთმანერთის სიყვარულით მოვიმდომეთ ძმათ შეყრა და ერთათ ყოფნა, და მე ერასტიმ ეს წიგნი და პირი ჩემის ნებით და მღობით მოგე, რომ რაც პაპას ჩემს თავისის საუფროსოთი სახლის კაცებიდამ წილი გამოჰყოლია სამკვიდრო, თუ ნასყიდობა, და თუ მას უკანდელი შემატებული ყმა და მამული, დღეს რისაც მქონებული ვარ, ამ წიგნის მოცემაში ყმისა, თუ მამულისა, ამით ძმათ შეგყრივარ, რომ დღეის უკან ღთის მოწყალებით მე ჩემის მამულით და ყმით და შენ შენის მამულით და ყმით ერთათ ძმურებ სიყვარულიან უნდა ვიყვნეთ, და სიკვდილითაც ერთმანერთის ხელში უნდა დავიხოცნეთ, კურთხეულის ბებია ჩემის, შენის რძლის ნაყიდი რაც მამული არის, რომ იმისი ნასყიდობა წიგნი სახელობრივ გამოაჩენს, მანამდინ ჩვენ ერთათ ვართ და ბებია ჩემის ნასყიდს მამულს მიუდგებით. იმ მამულის გამოსავალიც ორთავე ერთობაში უნდა მოვიხმაროთ, და სხვა რიგათ სამამულოთ შენ ზურაბს ბებია ჩემის ნასყიდობასთან საქმე არა გაქვს. ამას გარდა შენი წილი ნასყიდი, თუ უსყიდი ყმა და მამული, და ასრეთვე ჩემი ნასყიდი, თუ უსყიდი ყმა და მამული ლხინში, თუ ქირში სამშოთ უნდა მოვიხმაროთ. ღმერთმან მაშოროს, თუ ვამთა ვითარებისაგან რომელსამე მიზეზით ან მე და შენი, და ან ჩვენის შვილებისა გაყრა მოხდეს, ამ გზით უნდა დავშორდეთ: რაც შენ შენის საჭირნახულოთი და ან შემატებულით ჩემს ძმობაში მამული და ყმა მოგყოლიყოს, ის ისევე სრულებით შენი იყოს, და ასრეთვე რაც მე ჩემის საუფროსოთი და ან შემატებულით შენს ძმობაში მოგყოლიყოს, ის ისევე სრულებით ჩემი იყოს, და რაც ღვთის მოწყალებით ერთობაში ან ოჯახს და ან მამულს შემატათ, ის თანასწორეთ საერთო იყოს. ღმერთმან გვაშო-

როს, თუ მე ამოვსწყდე უძეოთ, ჩემი მამული და ყმა შენ დაგრჩეს, და თუ შენ ამოვსწყდე უძეოთ, შენი ყმა და მამული მე დამრჩეს ერთობაში. არის ამისი მოწამე ქავთარიშვილი ნიკოლოზ [], ნამანგლელოავისშვილი სესია [შონა ღვთისა ივანე], იოთამის შვილი რევაზ, და მუსხელასშვილის დავით, მე თუმანისშვილს მდივნის გორჯასპისძეს მდივან ლაშქარნიკის *) მანუჩარს ერასტის სიტყვით დამიწერია და მოწამეცა ვარ ამისი. მანუჩარ (ხელხართული), აღიწერა ქრისტეშობის ი, ქვს უფე.

არშიაზე: ქ. მე ორბელიანი სარდალ-სალთ-ხუცესი დავით ერასტის ყაბულობით ამ სამშოს წიგნისა თანა-მოწამე ვარ.

[დავით]

ქ. მე დავით აბაშიშვილი ამ წიგნისა ტეტუას სიტყვით მოწამე ვარ, ეს ჩემი ხელია.

ქ. მე იოთამის შვილი რევაზ ნაზირი ამ ტეტუას სიტყვით მოწამე ვარ.

ქ. მე ერასტის ამ წიგნის ყაბული მაქს [ერასტი].

99. საჩივრის წიგნი, დაწერილია ქალაღზე მხედრულის ხელით. ნიშნები არა აქვს.

1780, მარტას 29. ქ. ღმერთმან მათის სიმაღლის ქირი მოსცეს ფარსადან ესიტაშვილს. ჩემო ხემწიფე, მაჩაბლისაგან რომ ასე უსამართლოთ მკუდარი ვარ, როდესაც სამართალში გავიარეთ, დაინახა, რომ სამართლით უდებნო, საუბატიოც ედებოდა, ბატონიშვილისაცა და ჩემიც მთელი სისხლი. სხვანიც ბევრი შემომიყენეს და გივი ხომ რა საკურველია. უთქვენოდ ჩემი ნება როგორ იქნებოდა, მაგრამ გივს რომ ბევრი უარი უთხარ და აღარ მომეშვა, შემარიგეს და ღვთის ფიციტ და თქვენის მესისხლობას საფიცარი დამიწერეს ვადით, და მომცეს რადგან აღარ გვიჩივლეო, ორი კომლი კაცი უნდა მოეცათ, და ზოგიც თეთრი. ამდენი ხანია ვეხვეწები და იმათი პასუხი ეს

*) ლაშქარნიკი ნიშნავს ჯარის მწერალს.

არის: კიდევაცა გცემთ ხმალსაო. ამ წყალობას ვითხოვ: ერთი ოქში და იასაული გვიბოძო, ან სამართალში გვალაპარაკონ და ან რაც ფიცით წიგნი მოუტიათ და დამპირებიან, ეს აღმისრულონ, მეორედ შეფოთი რომ არა მოგვიხდეს-რა, თქვენი სადღერგძელო იქნება, თუ რა ჩემი თავი თქვენის ქირის სანაცვლო იყოს. მარტის კთ, ქვს უძპ.

ეშკალაბაშო დემეტრე, ამ არზით ესიტაშვილი მაჩაბლებს რომ ასე უჩივის; ან რასაც დაჰპირებოდნენ და თავიანთ კელწერილით ფიცი მიეცესთ, ის გამოუერთვით, და ან მოსამართლეთან ალაპარაკეთ, რომელიც უნდოდესთ ამ ორში, ისე გარიგდნენ. აპრილის ბ, ქვს უძპ—1780 [არქივი].

100. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაქ ზე მხედრულის ზელით. ნიშნები არა აქვს, შესავალი გამოვტოვეთ.

1783. ანგრას 9.....ესე ნასყიდობის წიგნი და სიგელი დაგიწერე და მოგართვი მე **ენაგელმა** უსტაშვილმა არაუფინამ და შეილმა ჩემა ნაზირამ, და სახლისა ჩემისა მომავალთა, თქვენ გოსტაშაბისშვილს ერასტი უზბაშს და შვილსა შენსა დავითს და გიორგისა, ასე რომე ჩვენ **ენაგელმა** ვიყავით, გერმანოზისშვილი ომანის მემკვიდრე ყმანი ვიყავით, აგვიღო და თავქალაშვილს გიგილს მიგვყიდა. მერე აზადი გვიყო და აზადობის წიგნიცა და ნასყიდობის სიგელიც მოგვცა, ჩვენთან კელი არავის ჰქონდა (ჩაჰქონდა?) ღთს გარდა, ვალი დამედო, მოველ ჩემის ნება წადილთ, თეთრი გამოგართვი, და ჩემი (ჩმი) თავი ყმათ მოგვც, რითაც ჩემ გუული შეგჯერდებოდა, გამოგართვი, ჩემთან საბატონყმით **შენგმეტს** (sic) საქმე არავის ჰქონდეს (sic), თუ ვინმე ჩემს თავს წამოგედოს, პასუხის გამცემი მე ვიყო, და დღეს შენც ქალაქს ბძანდები, და მეც აქ გახლავარ, და როდისაც ღთმა წყალობა გიყოს, სოფლათ გახვიდეთ, კარგი მამული მიბოძოთ, და როგორც ბატონ-ყმობაში რიგი იყოს, ისე გემსახურო, შენც ჩემი მწყალობელი ბრძანდებოდე... მოწმენი: აბაშიშვილი დავით (დავით ზელხართელათ), სამიშვილი ყორა-

ისაულ-ბაში ზალ (ზალ ბელჩართულათ), ქვეთარიშვილი უზბაში ნიკოლოზ, გერმანოზიშვილი გიორგი გეორგი, გერმანოზიშვილი დავით (დავით ბელჩართულათ), ყორღანიშვილი მუშრიბი დავით დავით, ყორღანიშვილი თავლი, და რიფრსადან, და მე იონათამ ქვეთარიშვილს დამიწერია ამ უსტაშვილის არუფინას სიტყვით და მოწამეცა ვარ ამისი, დაიწერა იანვრის თ, ქქს უოა+იონათამ.

101. საჩივრის წიგნი, დაწერილია ქალაღზე მხედრულის ხელით. იმშენებთ ზოლო აქა-იქ იზმარება თითო წერტილი.

1784, ნოემბრის 22. ქ. ლთნ ბატონის მდივანბეგების ქირი მისცეს ერასტი გოსტაშაბისშვილს, მარაბდას ერთი კომლი კაცი გახლავსთ ცხადიასშვილი, ის კაცი ჩემი ყმა არის, ის ცხადიასშვილები ორნი ძმანი არიან. ახლა ის ძმები გაყრილან, ახლა ჩემს ბიძას შვილს წამოუღია ზაზას, გასამყრელოდ ერთი კარი გამოუერთმევია, თქვენ ჩემნი ყმანი ხართო, ერასტის თქვენთა კელი არა აქვსო, მე რომ წავსულიყავ და იმისთვის კარი წამერთმევიანა და ერთი შფოთი მექნა, ვიცი სამართალში ავად მომივიდოდა. ახლა ამის გვეგდრებით, ერთი ოქმი და ისაული მიბოძოთ. წავიდეს ის ისაული, ის ხარი გამოართვას და ისევ იმ ცხადიასშვილებს მისცეს. ის ცხადიასშვილებიც აქ ჩამოიყვანოს და ზაზაც აქ გაიხლოსთ, და მეც აქ გახლავარ. ლთის წინაშე სამართალში ვილაპარაკოთ, და ვიხიკ ყმა არის, გამოჩნდება. თუ ის გამტყუნდეს, ნება თქვენია, და თუ მე გაქმსტყუნდე, ერთს კარს კიდევ სხვას მივსცემ, და თქვენც გარდამახდევინეთ, თუ ჩემი ყმა არ იყოს. ნოემბრის კბა ქქს უოზ.

თავში წარწერა: ქ. საქართველოს მსაჯულთ შეკრებილება, მოგიწერთ ისაულოთათრავ. მერმე უსბაში ერასტი ასე რომ უჩივის, ეს კარი გამოუერთვი და იმ გლეხს კაცს მიამარე. ზაზა აქ ჩამოვიდეს და ეგ გლეხი კაციცა ცხადიასშვილი. სამართალში

ილაპარაკონ, თუ სამართლით კაცი დარჩება, კაციც მაგისი იქნება და კარიცა. ნოემბრის კბ, ქკს უობ ერგულე. ვაში ესეც წარულის.

102. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალღმრთელზე მხედრულის ზე-
ლით. ნიშნებად ნახმარია ორ-ორი წერტილი. შესავალი გამოფ-
ტოვეთ.

1736, ქრისტეშობისთვას 8. ...ესე...ნასყიდობის წიგნი და
სიგელი დაგიწერეთ და მოგეცით ჩვენ გერმანოზისშვილებმა
სულ კელიერთბირ პაატამ, შვილმა ჩემმა ქახოსრომ, ომან და
ოთარ, ძმის წუღმა ჩემმა პაპუამ და გუგუნამ, ბიძაშვილმა ჩემმა
ოთარმა, მისმა შვილმა იასემ, ნიკოლაოზ და იოანემ, ძმამან
მისმან გერმანოზ, შვილმან მისმან მერაბ, შვილთა და მომა-
ვალთა სახლისა ჩვენისათა, შენ გოსტაშაბისშვილს ამილლაბარს,
შვილსა შენსა დავითს, ვახუშტის პაატას, ბარამს, შვილთა
და მამავალთა სახლისა შენისათა, ასე რომე დამეჭირა და
მოგედით ჩვენის ნება წადილითა და მოგყიდეთ ჩვენი სამ-
კვიდრო ყმა და მამული აკურასს მედიაშვილი მისის განაყო-
ფით... მოწმენი და დამხდურნი: ნამანგლეღავისშვილი გუგუ-
ნა □, ქავთარისშვილი ეშკიკალასბაში სულხან □, ქავთარისშვი-
ლი ედიშერ □, საამის შვილი ედიშერ, აფულფათისშვილი ლუ-
არსაბ ლუარსაბ, ყორღანაშვილი ფარემუზა, ლამაზაშვილი ლა-
მაზა +, დათუნაშვილი დათუნა. მე დეკანოზისშვილს ოსეს და
მიწერია და მოწამეცა ვარ. დაიწერა ქრისტიშობისთვის რვას,
ქკს უად □ □, მონა ლთია გერმანოზ □, ქ. მე პაპუნა ამისი მოწა-
მე □, ქ. მე გიორგი ქავთარიშვილი ამის მოწამე. გ'ი.

103. ბჰანების წიგნი, დაწერილია ქალღმრთელზე მხედრულის ზელით.
ნიშნები არა აქვს.

1786, მარტას 20. ყარა-ისაულობაში ლუარსაბ გწერ, ისაუ-
ლო გურგენი პოპიაშვილო. მერმე ფარსადან ოსიტაშვილს ოქმი

აქვს ჩემზედ, მისი ყმა ლოლაძე ადმაშელა პეტრე რომ არის მარტყოფსა, ახლავ მიდი, თავისი კაცი მიაბარე, თავდები გამო-
ართვი, რომ თავისი ცოლიც მანდ მოიყვანოს, რადგან თითონ
მანდ არის და დედაც მანდ ყავს. ხიზანიც მოიყვანოს, თუ სიტ-
ყვა აქვს რამე, აქ სამართალში ჩამოიყვანე. მარტის კ, ქვს
უოდ.

მონაღთისა
ლუარსაბ.

104. თხოვნის წიგნი, დაწერილია ქალაღზე მხედრულის ხელით.
ამ წიგნის მარტა შინაარსი არის ჩვენს რვეულში.

1787, ქვს უოე—ოქტომბრის 10. ფარსადან ესიტა-
შვილი სთხოვს მეფის ძეს ვახტანგს მისი კაცა, რომელიც კან-
დოლაძეგან აყრილა და ტოცნაანში (ვახტანგის სოფელში) და-
სახლებულა, დაუბრუნოს.

აზის ბეჭედი ვახტანგისა, რომელიც იქვე სწერს, რომ ის არ ედავება
იმ ყმის გამო ესიტაშვილს, და როდესაც უნდა წაიყვანოს.

105. ბძანების წიგნი მეფის ირაკლი II, დაწერილია ქალაღზე მხე-
დრულის ხელით. ნიშნები არა აქვს.

1794, კნკნასთვას 27. ქ. ჩვენი ბძანება არის, მდივანო
იონე და ნაზირა იოსებ, მერვე ესიტაშვილის კაცებისათვის
სურსათი რომ გითხოვნიათ, ეგენი ხიზნები არიან, მაგათ ნუ-
რასა სხოვთ, თქვენც ასე იცოდეთ და შემდგომ ვინც სხვა მოა-
სილი იქნებოდეს, იმათაცა ყადიმი ბძანება ეს არის და ასე ალა-
სრულეთ. ეკენისთვის, კზ, ქვს უზბ.

ეს ბძანება მეფის ირაკლისა.

ამის მეორე გვერდზე სწერია: უფალო ზასედატელო, კეთილ-
შობილო ენდრონიკოვო დავით, ამ ოქმის პირი მკვიდრი თქვენა
ნახეთ, თუ ასე ეწეროს ნურას გამოართმევთ ესიტაშვილის ფარ-
სადანის ყმებს და დასწერე, რომ არა გამოგირთმევია რა ფარსა-
დანის ყმებისათვის. იანვრის კ, ქვს უებ—1804.

106. გაფრილობის წიგნი, 36,5×20,3 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმრთელ ლამაზი რგალის მხედრულის ხელით. ნიშნებად იხმარება თითო წერტილი. თარიღი არა აქვს, მაგრამ წიგნი უნდა ეკუთვნოდეს 1711—1714 წ., რადგანაც ვახტანგ VI ერთხანათ ამ წლებში იყო მეფეთ, ხოლო 1714 წლიდან მთელი ორი წელიწადი იესე მეფობდა, მშა ვახტანგისა. რადგან ბეჭდვის წარწერა იესეს მეფეთ არ იხსენიებს, ამისათვის ზვენი განიხილება მის მეფობის დროს არ უნდა ეკუთვნოდეს, არამედ პირველ ხანას ვახტანგის მეფობისას, ესე იგი 1711—1714 წ.

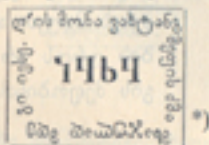
1711—1714. ქ. გოსტაშაბიშვილების ამილღანბარისა და მათის ძმების ბეჟანისა და გოსტაშაბის ერთობა და ძმობა აღარ მოკდა, გაიყარნენ, რომელიც საქართველოს წესი და რიგი იყო, ისრე გაგვიყრია, მამული გაგვიყვია, ყველას ბარათი უქირავს, უფროს საუფროსო, საშუალოს ბეჟანს საშუალო მივეცი; უმცროს სასახლის შენობა არა ჰქონდარა, და იმისთვინ წერაქვს ერთი კომლი ბეგთაშა მივეცი, უწინ რომე თამაზისგან სასახლი (უნდა იყოს სასახლის) აღიავი გამოჰყოლიათ, ის კი სამათ გაიყონ; სხვა სასახლის ადგილები გაუყოფრის მიწილამ ჯერ ამილღანბარ, მერმე ბეჟან და მერმე გოსტაშაბ აილოს; სასაფლაო, ხატი, ჯვარი, ზოდაბუნი სამად გაიყონ. თავეთს (ესე იგი თავიანთს) დედას თავეთის წილის გლეხილამ თითო კომლი კაცი დაუდვან, სანამდინ ცოცხალი იყოს, იმას მსახურონ; მერმე თავთავისი გლეხი ისრე დაიქირონ; დოღოგინას ვალს რომ ამბობენ მდივანბეგის მიცემულსა და კიდევ მდივანბეგს რომ გასამყრელოსთვინ ქრთამის გაღებას რომ ანბობს, თუ მართალია, უნდა სამთავ პასუხი გასცენ; სხვა რომელიც სალაპარაკო ჰქონდეს, თუ მოსამემ (მოსაქმემ) იქ ვერ გაარიგოს, კარზე ილაპარაკონ*). ქოთამსა, გუნანეთას, კრდოსა, წინანურს რაც საუფროსო ერგებოდეს ამილღანბარს, მოსაქმემ ათის თავი მისცეს, აგრევე რაც მთის სოფელი გაუყოფარი დარჩომილ იყოს, იმისიც ამ გვარად საუფროსო მისცენ, მიწა,

*) აქედან იწყება სხვა უფრო მოშუა ხელით ნაწერი.

წყლისა და ნაობრის სოფლებისა, ქვევრის საუფროსო ამილ-
ლაბარს, და სხვა სამად გაიყონ.

ამას შემდეგ თვით იესეს ბელით სწერია:

ქ. რაც ამ ნუსხაში სწერია, რაც გაურიგო, ის არის, რაც არა და ვერ გაარიგო, ლაშქრობიდან რომ მოვბრუნეთ, კარზე მოიყვანე, სამართალს უზამთ, როსტომ შალიკაშვილო, ეს ასრე გაურიგე.

მულებით ვიცხოვროთ, და აღსასრულიც ერთმანერთის ხელში გვქონდესო“- ამას ამტკიცებს თავისი უკანასკნელის ანდერძის წიგნითა, რომ აქ ხსენებული მამულები შენ ერასტისათვის მომიციაო. ჩვენ, რა ეს წიგნები გავესინჯეთ, სჯულიერად და კანონიერად დავინახეთ, რადგან ამ ზურაბის აღსასრული თქვენს ხელში ყოფილა და იმისი დანარჩენი ქალები თქვენ დაგიბრდით და დაგიბრებებით, როგორც თვითონ ბიძა შენი ზურაბ თავის შეყრილობისა და ანდერძის წიგნში ყოვლის კაცის ხელს შეუვალად ერასტისა და შენ იმის შვილს დავითს გაძლევს. ჩვენც იმისი დანარჩენი ყმა და მამული შენ გოსტაშაბისშვილის დავითისა და მომავალთა შენთათვის გვიბოძებია. გქონდეს და გიბედნიეროს ღმერთმან დიდის რუსეთის კელმწიფის იმპერატორისა და ჩვენს ერდგულებასა შინა. აწე გიბრძანებთ კარისა ჩვენისა გამგეო, სარდალ-საღთხუცესო და მსაჯულნო, ეს ჩვენი წყალობის წიგნი თქვენ ყოველთავე ასე დაუმტკიცეთ. აღიწერა მაისის გ. წელსა ჩყა

დავით

მდივან ბეგი
იოანემდივანბეგი
ჯავახიშვილი
ვახუშტიშონა ლეთისა თუმა-
ნიშვილი მდივანი
სულხანმდივან ბეგი
ციციშვილი
ნიკოლოზვიქტ დავითს სტოპოზს
სტესობით სასაჰტ მუო
საღთხუცესობით
დავითმდივან ბეგი
დავით

მდივან

108. ნასყიდობის წიგნი, დაწერილია ქალაქზე მხედრულის ხელით. ამ წიგნის პირიცა გვაქვს ხელში ანწის ბატის მღვდლის პეტრე არდაზიანოვის მიერ გარდაღებული.

1747, თაბათგას 17. ქ. ნებიტა და შეწვევითა ღათისათა ესე ეამთა და ხანთა გასათავებელი წიგნი მოგეცი მე ქიშინანთ გიუას შვილმა ქიტესამ შენ გერმანოზისშვილს ოთარს და შვილსა შენსა ნიკოლოზს, ასრე რომ მამა ჩემს გარეთუბანში სახლ-კარი ქონდა და ვახტანგ მეფის დროს თქვენთვისა და თქვენის ბიძაშვილის გერმანოზისათვის მოუყიდნია, მერმე ურუმობაში გარეთუბანი დააქციეს და ის თქვენი სახლიც დაიქცა; ახლა

ბედნიერის კემწიფის მეფის თეიმურაზისა ბატონობაში მოხველ და წამომედავე, და სახლის თეთრს თხოვნა დამიწყევ; მერმე მევე შემოგებევწე და ბატონის დედოფლის ბძანებით, რაც შემეძლო, მევე კელი მიბრუნე და მეორედ ეს ნასყიდობის წიგნი მოგართვი, რომ როგორათაც მამა ჩემს მოეცეს, ისე მე მომირთმევი, ზევით ბოშის სახლიდამ უკან აღხაზას სახლამდისინ, და ქვევით გვერდი გიუას სახლამდისინ და გარეთ შარამდისინ, და კოტინაანთ ბალამდის. მოგცეს და გიბედნიეროს ტონ თუ გინდა გაყიდო, თუ გინდა დააგირავე, ღმერთმან მოგახმაროს. თუ ვინმე წამოგედაოს, პასუხის გამცემი მე ვიყო. არის ამისი მოწამე თავად ღმერთი და კაცთაგან ბაყალ აკოფაანთ სტეფანა + და მეკარვე ზურაბა + და ხალოვანთ სვიმონა + და ბიძა ჩემი ბატონის მექანარე ზურაბა, და მე კემწიფის კარის მღუდელს იოკიმეშვილს, მიქელ მღუდელს, დამიწერია და მოწამეცა ვარ ამისი. დაიწერა ესე წიგნი თიბათვის იზ, ქქს - ულე*.

ქ. ჩვენ ბატონის დედოფლის ეშიალას-ბაში ზაზა ამისი მოწამე ვართ ზაზა.

109. განჩინების წიგნი. ამ წინის მარტო პირი ვიპოვეთ დაწერილი ლურჯ ქაღალდზე მხედრულს ხელით. ნიშნებით იხმარება ორ-ორი წერტილი.

1749, მკათათგის 8. ქ. ამას წინათ სულკურთხეულის მეფის ვახტანგის ბატონობაში გერმანოზისშვილი იესე და მისი ძმისწული დათუნა გაყრილიყვნენ და ბატონს გასამყრელო აეღო. ამ გასამყრელოსი ნახევარი იესესათვის ებოძა: ენაგეტოს მამუკაშვილი გოდერძა, ზეიდალასშვილი გიორგი, ხატიაშვილი თამაზა, ებუნი (უნდა იყვეს ქსენი) იესესათვის ებოძა და ნახევარი დათუნასათვის; იესეს თავისი ფეშქაში რომ არა ექნებოდა ბატონის მისართმევი, თავისის რძლის ოთარის ჯალაბისათვის ზითვის საქონელი გამოერთმია და ეს გლეხები იმითი ექრთამებინა. ბატონის წიგნი რომ აეღო წყალობისა, რადგან ამ რძლის საქონელი მიერთმია,

ოთარი დაეწერა წიგნში და უმცროსი შვილი გერმანოზი არ დაეწერა; ახლა ოსმალოს დროს რომ საქმე გასჭირებოდა, ოთარი სახაზბაგოში გადადარდნილიყო და გერმანოზ არ დარჩამილიყო. საქმე რომ გასჭირებოდა, ეს ენაგეთს სამი გლეხი ყორღანას-შვილის ზალისათვის და მანუჩარასთვის მიეყიდნა, ნასყიდობის წიგნი მიეცათ ამაში. ოთარი ისევ თავის ქვეყანაში მოვიდა, და ყორღანასშვილმა და ოთარმა ჩვენს სამართალში ილაპარაკეს, ამათი სამართალი გავშინჯეთ. ყორღანასშვილს გერმანოზის ნასყიდობის წიგნი ქონდა, მერმე არც ოთარი ეწერა, და არც ამ მამულის გასყიდვაში ოთარი ქართლში ყოფილიყო, ოთარმა ბატონის ნაბოძები წიგნი მოგ[ვ]ართვა, იმაში გერმანოზ არ ეწერა; ამათი სამართალი გავშინჯეთ: რადგან ოთარის ჯალაბის ზითვის საქონელი იყო ნაქრთამი და არც წიგნში შთაეწერა, ეს ენაგეთს სამი გლეხი ისევ სამართლით ოთარს დარჩა და მასვე უბოძეთ. ოთარმა ყორღანასშვილებს რაც [არც?] გერმანოზისათვის ფასი მიუცია, ის მისცეს, ან არა და საერთოს გაუყოფარის მამულიდან გერმანოზის კერძი მამული მისცეს და იმითი შეიჯერიოს ამ საქმეზე; სხვა ერთმანერთთან ხელი აღარა აქვთ. დაიწერა კათათვის 6, ქვს უღზ.

მთელ თე-
ინურაზ

იოანე მდი-
ვანგვი

110. წყალობის წიგნი, 39,5×14 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღლზედ რგვალი მზედრულის ხელით, ნიშნებით იხმარება სამსაში წერტილი თითოეულის სიტყვის შემდეგ. შესავალი განგებ გამოვტოვეთ.

1622... ესე უთუო და უთუმცა ეამთა გასათავებელი წყალობის წიგნი და ნიშანი შეგიწყალეთ და გიბოძეთ ჩვენ კერკეულიძემ ბატონმა ალათავი და ჩემა ძმამ ბატონმა ბეჟან, და ჩემა შვლმა პატამა და ნასყიდამა, და შვლთა და მამავალთა სახლის ჩუენის ყოველთავე, შენ ქუბასშვილს ბერუას და შენს ძმისწულის მელიას და ხიზანს, და შვლთა და მამავალთა სახლის თქუენისათა ყოველთავე, ასრე და ამა პირსა ზედა, რომე

დოუბნადაშა იმერლები გამამეპარა და, ბერუაჲ, შენ დაგეჭირა, და იმისად ჯილდოდ მოგეცით სადოარუდნაჲ შარის ქუეშეთა აღაზა-ჩაღმა წარატყმით გამრეკელისშვილის მიწამდინ, ოთხის დღის მიწა, ღელეს იქათა გარდიგარდმო მაწა და ღელეს აქათ შარის პირი მოგართვთ ფეშქაშად. ამა მიწებისათჳნ ერთი კარგი ძროხა და ერთი კრავიანი ცხვარი, და კავათელა შუა იყო და ორი ცხვარი კავთელას. არის ამისი მოწამე და შუადამხდომი კაცთაგან საღორელი კავათელა და კიკელი მამასახლის ინახა, და ვარამასშვილი ლოშიტა და დათუა, და კარაპეტასშვილი შერგილა, და ერთობალი საღორეონი და კიკელნი. მე ყორღანასშვილს ბატას დამიწერია და მოწამეცა ვარა, ქვს ტი. □ †††.

111. სიგელი, 34×19,5 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმრეკლის მხედრულის ხელით. ნიშნებათ ყოველი სიტყვის შემდეგ იხმარება სამ-სამი წერტილი. თავი აკლია და დანარჩენი გახეულია სამ ნაწილად. მეორე გვერდზე სპარსული წარწერაა. სიგელი საზოგადოთ დაზიანებულია.

1626, მარაშხოვასთვას 16. ესე წყალობის წიგნი და სიგელი დაგიწერეთ და გიბოძეთ თქუენ ჩუენსა ერდგულსა [და ერდგულად] ნამსახურსა ყმასა ბარათაშვილს ამილღაბარს, შვილსა შენსა ყაფარ-ბეკს, და შვილთა და მომავალთა სახლისა თქუენისათა ყოველთაჲ, მასა ყამს როდეს მოგვდევით და შენის სამეციდროს აგუჯანეთას წყალობასა დაგვაჯენით, ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი და მოკითხულ ვქენით, და პირველადაც თქუენი მამა-პაპათა ყოფრილიყო, და ახლაც სიგელი გაგიხლოეთ, გიბოძეთ თქუენივ ნაქონ აგუდანეთი მისით სამარჯოლიანის სამძღვრითა, მთითა და ბარით, წყალით და წისქვილით, ველითა და ვენახით, სახნავითა და სათიბით, გჭონდეს და გიბედნიეროს ღმერთმან ჩუენს ერდგულსა სამსახურსა შიგა. გიბრძანებთ კარისა ჩუენისა ვაჟილა ვაზირნო და სხუანო მოსაქმენო, როგორადაც ამა ჩუენსა ნაწყალობე-

სა ფარვანში ეწეროს, თქვენცა ასრე გაუთავეთ თვნიერ თა ნადგომისა და შეწვენისაგან კიდე. დაიწერა ნიშანი და ბრძანება კელითა კარისა ჩუენისა მუშრიპის ყორღანაშვილის პატ[ა]-სათა, ქვს ტად, მარიამობის თუესა ავ. სვამოან (ხელხართულად.)

112. წყალობის წიგნი, $31 \times 17,5$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაქ ზედა რევალი მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება სამსამი წერტილი თითოეულის სიტყვის შემდეგ.

1627, თებერვლას 10. ქ. ნებითა და შეწვევითა ღმრთისათა ჩუენ მეფემან პატრონმან სვმონ ესე წყალობისა წიგნი გიბოძეთ თქუენ ბარათაშვილს გოსტაშაბს, შენსა ძმასა და შვილთა და მამავალთა სახლისა თქუენისათა ყოველთავე, მას ეამსა ოდეს მოგვდევით კარსა და თქუენისავე სამკვდროს მამულის წყალობასა დაგუეაჯენით, ჩუენ ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი, შეგიწყალეთ და გიბოძეთ თქუენი სამკვდრო მამული ყოველგან მითთა, ბარითა, წყლითა, წისქვილითა, ველითა, ფენაკითა, საენავითა და უენავითა, ტყითა და სანადირითა, კალითა და სათიბითა, საძებრითა და უძებრითა, შენითა და ოკრითა, და ყოვლის მისის სამართლიანის საქმითა და სამძღუროთა თქვენთვის სამკვდროდ და სამამულედ გვბოძებია ყოვლის კაცისაგან მოუდევრად და შემოყუსარჩლელად. გკონდეს და გიბედნიეროს ღმერთმან ჩუენსა ერდგულად სამსახურსა შიგან. აწუ უზეშთესთა მოგახსენებთ და უქუედესთა გიბრძანებთ კარისა ჩუენისა ვეკილ ვაზირსა და სხუანო მოსაქმენო, ვინგინდავინ იყუნეთ და ანუ ვინგინდავინ იქნებოდეთ, თქუენცა ასრე გაუთავ(ვ)ეთ, რარიგადცა ამა ჩუენგან ნაწყალობევს ფარვანაშია ეწეროს და ნურაოდეს ნუ შეუშლით და შეეცილებით თანადგომისა და შეწვენისაგან კიდე. დაიწერა ბძანება და ნიშანი ესე ქვსა ტად, თებერვალს 10, კელითა კარისა ჩუენისა მდივან-მწიგნობრისა ოქრუასშვილის შერმაზანისათა. სვამოან (ხელხართულად).

- 113.** წყალობის წიგნი, $37 \times 19,5$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაქ ლხუდ რევალი მხედრულის ხელით. ნიშნებით იხმარება სამასამი წერტილი.

1627, თიბათვის 28. ქ. ნებითა ღთისათა ჩუენ მეფემან პატრონმა სვმონ ესე წყალობისა წიგნი გიბოძეთ თქუენ ჩუენსა ერთგულსა ყმასა პატრონს ფალავან-ხოსროს, შენს ძმისწულს ზალს¹⁾, მას ეამსა ოდეს მოგვიდევით კარსა და აზნაურისშვილის წყალობასა დაგვეაჯენით, ჩუენ ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი, მოკითხული ვქენით და თქუენივე სამკვდრო ყოფილიყო, ჩუენცა შეგიწყალეთ და გიბოძეთ არეშიანთ გარსუაშვილი შერმაზანა და მისი ძმა გრიგოლა მათის მამულთა, თქუენთვის და თქუენთა შეილთათვის სამკვდროდ და სამამულედ გვბოძებია. გკონდეს და გიბედნიეროს ღმერთმან ჩუენსა ერდგულად სამსახურსა შიგან, აწე მოგახსენებთ კარისა ჩუენისა ვექილ ვეზირნო და სხუანო მოსაქმენო, ვინ გინდა ვინ იყვნეთ და ანუ ვინ გიდა ვინ იქნებოდეთ, თქუენცა ასრე გაუთა(ვ)ეთ, რა რიგადცა ამა ჩუენგან ნაწყალობევს ფარვანაშია ეწეროს, და ნურაოდეს ნუ შეუშლით და შეეცილებით თანადგომისა და შეწევისაგან კიდე. დაიწერა ბრძანება და ნიშანი ესე ქნჯსა ტაე, თიბათვეს კმ, კელითა კარისა ჩუენისა მდივან-მწიგნობრისა ოქრუასშვილის შერმაზანისათა, სვამოან (ხელჩართულად).

მეორე გვერდზედ სპარსული წარწერაა და განის აშიაზე სწერია: ქ. ეს ბრძანება ასრე უნდა გათავდეს. აზის ბეჰქედი სპარსულის წარწერით.

- 114.** წყალობის წიგნი, 26×22 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაქ ლხუდ რევალი მხედრულის ხელით. ნიშნებით იხმარება ორ-ორი წერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ.

1629, მაისის 27. ქ. ჩუენ მეფემან პატრონმან სვმონ ესე წყალობის წიგნი გიბოძეთ თქუენ იოვანე შვილს გოშთა-

¹⁾ ეს სახი სიტყვა სტრიქონის ზემოთ სწერია.

შაბს, მას ეამსა ოდეს მოგვიდევ კარსა და თქუენისავ ბიძაშვილის ყაფარბეგის მამულის დაგუეაჯენით, ჩუენ ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი, შეგიწყალეთ და გიბოძეთ ახალშენს ალავერდაშვილი, თაკუს ამირაშვილი და დგალთას თეგაძე მათის მამულითა და დედულითა, დღეს რისაც მქონებელნი იყუნენ ყოვლის მათის სამართლიანის საქმით თქუენთვს სამკვდროდ და სამამულედ გვბოძებია. გქონდეს და გიბედნიეროს ღმერთმან ჩუენსა ერთგულად სამსახურსა შიგან, აწე მოგახსენებთ კარისა ჩუენისა ვექილ ვეზირნო და სხუანო მოსაქმენო, თქუენცა ასრე გაუთა(ვ)ეთ, რარიკადცა ამა ჩუენგან ნაწყალობევს ფარვანაშია ეწეროს და ნურაოდეს ნუ შეუშლით თვნიერ თანადგომისა და შეწევნისაგან კიდე. დაიწერა ბრძანება და ნიშანი ესე ქვს ტაზ, მაისის 6, კელითა კარისა ჩუენისა მდივან-შვიგნობარისა ოქრუაშვილის შერმაზანისათა. სვიმონ (ხელჩართული). მეორე გვერდზე სპარსული წარწერა არის.

115. ფიცის პირი, 31×14 სანტიმეტრი, დაწერილია ქაღალდზედ ლამაზის რვეალის მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება თითოეულის სიტყვის შემდეგ ორ-ორი წერტილი, თავში წიგნი დაზიანებულია, თარიღი არა აქვს, მაგრამ სიგელი უნდა ეკუთვნოდეს ჩვენის აზრით მეფეს სვიმონ მეორეს (1619—1629), რომლის ხელჩართული მოწერა ფიცის პირის ბოლოს ეთანხმება სხვა ამგვარ მის ხელის მოწერას. შესავალი განკვებ გამოვტოვეთ.

1619—1629... ესე ფიცი და პირი გიბოძეთ ჩუენ ჭთივ გვრგვოსანმან მეფეთ-მეფემან, პატრონმა სვიმონ, თქუენ ბართაშვილს გოშტასაბს, თქუენთა შვილთა ყაფარბეგს, თამაზს და იოვანეს ასრე და ამა პირსა ზედა, რომე ვიყუნეთ დღეს და დღეს უკანა თქუენთვის კარგნი და მოპატივენი მართლით სამართლიანითა, რისცა დღეს თქუენის კერძის მამულის ნაქონებელნი იყუნეთ, იმისაგან არა დაგამცროთ, და არცა საძალოდ და საეკაცოდ უსამართლოდ არავის დაგანებოთ, და ვინცა თქუენი თავი შემოგვაბეზლოს, გაუკითხავად არა შეგი-

ბეზლოთ, და არცა საჯოს კარი დაგიჭიროთ, და თუ თქვენ ესე¹⁾ პირი და ფიცი გაგვითავოთ, ჩვენცა ესე ასრე გაგითავოთ. ამისდ გათავებისად თავდებით ღთი და ყოელნი მისნი წმიდანი მოგვიცემია, კორციელნი და უკორცონი, ვისცა ჩვენსა ყმასა სამართლითა მიეწიო, მართლითა სამართლითა გავავანებინოთ, არცა უსამართლოდ დავამციროთ. სვამოან (ხელჩართულად).

116. სიგელი, $36,5 \times 18,5$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმრთელ რგვალი მხედრულის ხელით, ნიშნებით იხმარება ზოგჯერ სამსამი წერტილი და ზოგჯერ ორ-ორი.

1636, მარაგმოხასთვას 25. ქ. ნებითა და შეწყვენითა ღვთისათა ჩუენ მეფეთ მეფემან და კელმწიფემან, პატრონმან როსტომ, თანამცხედარმა ჩუენმან დედოფალმა პატრონმან მარიამ ესე უკუნისამდი ეამთა და ხანთა გასათავებელი სამკუიღრო და საბოლოო მტკიცე შეუშლილი და შეუცვალეზელი წიგნი გიბოძეთ თქვენ. ჩუენთა ერთგულთა და მრავალფერად ერთგულად თავდადებით ნამსახურთა ყმათა ბარათაშვილს ვოშტაშაბიშვილს პაპუნასა, შვილთა და შვილიშვილთა სახლისა მამავალთა თქუენისათა, მის ეამსა ოდეს მამა თქუენი სამცხეს დილისათვის გავგზავნეთ, წავიდა და ყარამაჰმადიშვილი და ბევრი კაცი სხუა დაიჭირა, თვთან ჩუენს სამსახურზედ შეაკუდა, ჩუენც შეგვიწყაღეთ და გიბოძეთ, რისაც მამულის მქონებული მამაშენი ყოფილიყოს მთასა და ანუბარსა, უნაკლულოდ ყოელის კაცისაგან მოუდევრად და შემოუსარჩლელოდ თქუენთვის გვბოძებია, არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩუენგან და არა შემდგომად სხუათა მეფეთა და მეპატრონეთაგან, აწე უზედაესთა მოგახსენებთ და უქუედაესთა გიბრძანებთ კარისა ჩუენისა ვეჭილ ვეზირნო, მდივანნო და სხუანო მოსაქმენო, თქუენცა ასრე გაუთავეთ, რა რიგადაც ამა ჩუენგან ნაწყალობეის სიგელ-

¹⁾ ეს სიტყვა ვიდასაც წაუშლია და მაგიერ დაუწერია: ისი.

შიგან ეწეროს, ნუროდეს ნუ შეუშლით თვინიერ თანადგომისა და შეწვევისაგან კიდევ. დაიწერა ბძანება და ნიშანი ესე ქჳსა ტყდ, მარიობისთუესა კე, კელითა კარისა ჩუენის სალაროს მუშრიბის ფირალისათა წიგნი და სიგელი ესე. **როსტომ** (ხელჩართულათ). **შარაჰმ** (ხელჩართულათ). მეორე გვერდზე სპარსული წარწერა არის სპარსულისავე ბეჭედით.

117. სიგელი, 29×16 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთ ნუსხა მხედრულის ხელით. ნიშნებით იხმარება ორ-ორი წერტილი თითოეულის სიტყვის შემდეგ.

1654... ქ. ესე წყალობისა წიგნი და ნიშანი შეგიწყალებით და გიბოძეთ ჩუენ მეფეთ-მეფეჲმან კელმწიფეჲმან პატრონ-მა როსტომ შენ ბარათაშვილის პაპუნასა ემას აკურდელს ამბალაშვილს ზურაბასა, ამბალასა, გულასა და შვილთა და მომავალთა სახლისა თქუენისათა ყოველთავე, მას ეამსა ოდეს ბარათაშვილს საჩინოს თურქისტანიშვილი ბაგრატ ცუდუბრალოდ დაუბალთავს და ბედნიერს ყეენსაც ენახა, და აკურის თქუენისავე მეზობლის საჩინოსა და თაყაინთ საკერძოდამე გამრეკელური მამული თურქისტანიშვილის ბაგრატისათჳს ებოძა, და მასუკან ბაგრატისშვილებს თქუენთჳს მოეყიდა ერთი ვენაი და შეიღის დღის მიწა და სახლკარი, გარეშემო საბოსტნე და საბძელი, კალო და ნიგუზნარი, მარანი. რაც მოგყიდოდეს ყუეღისი მოკითხული ვქენით და რაც ნასყიდობის წიგნში გიწერია, ჩუენც ისრფე გზბოდებია, ამისთჳს რომე ნასყიდობა არ მოიშლებოდა, და რაც თქუენ ფასი თურქისტანიშვილებისათჳს მიგცეს, იმათ გიორგის უნდა მისცენ და თქუენთან კელი აღარავისა ჰქონდეს, და ასე დაგვკვდრებია. აწე გიბძანებთ კარისა ჩუენისა ექჳილ-ვეზირნო და სხუანო მოსაქმენო, ნუროდეს ნუ მოუშლით და შეცილებით თვნიერ შეწვევისა და თანადგომისაგან კიდევ. დაიწერა ბძანება და ნიშანი ესე ქჳს ტმბ, კელითა კარისა ჩუენისა მდივან-მწიგნობრის

თუმანიშვილის ბირთველისითა. რასტომ (ხელჩართულათ). მეორე გვერდზედ ბეჭედი არის სპარსული წარწერით.

118. სიგელი, 48×17 სანტიმეტრი, დაწერილია ტყავზედ რგვალი მზებრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება სამ-სამი წერტილი თითოეულის სიტყვის შემდეგ.

1657. ქ. ესე წიგნი მოგე მე ხიზანამა შენ ბიძაჩემს მელისა და შენს შვილს გიოსა და ქიტასა და ასრე რომე ერთი ეშმაკის ცთუნებითა შენი შვილი მამულა შემომაკუდა, და მერმე დამიჭირეთ, და სამდივნოთ საჭმე გამიკუდა, და სიკუდილს მიპირობდეს, და მერმე ნეფესთან რა რომ¹⁾ სასიკუდილოდ წამაყენეს, ბატონი ქათალიკოზი და ბატონი თბილელი, და სახლთ უხუცესი ყაია, და გოსტაშაბისშვილი პაპუნა, და სულად საქართველოს ეფისკოპოზნი, და კელმწიფის კარის მდივანნი, შუა შემოვიდნენ და აღარ მომკლეს²⁾, და ჩემი კერძი მამული და დედული მკუდრისთვის სა(ა)ლაზოდ დადუეს. წინ წინ გავისამართლენითა და ამგუარად გაგვირიგეს, და მერმე გოსტაშაბისშვილი პაპუნა შუა ჩამოგვიგდეს, ბატონმა³⁾ და მისმა ჯარმა და ბატონმა თბილელმან და ქათალიკოზმან⁴⁾ გოსტაშაბისშვილს უბძანეს: „თუ შენ გ(ა)ურიგე, დამზდომი შენ ხარ“, და მერმე დავსხედით და გავიპოტუნით და სამართალი ვქენით⁵⁾: ერთი სისხლი და ნახევარი კიდევ დამედო, ამიტომ რომ სახლს ცეცხლი შეუკიდეს⁶⁾ ბიძის ჩემის ჯაფრითა⁷⁾, შიგ მინდოდა დამეწო მელია და მისი ცოლი და შვილი. არიან ამისნი ბრძენი და მოსამართლენი და გარდამწყუტეცელნი: საბაშვალი აღდგომელი, მათეშვილი ბერუა, გოსტაშაბისშვილის ყმა⁸⁾ იმარინდო, კახიშვილი მათე და სრულიად

¹⁾ დედანში სწერია: რაომ.

²⁾ დედანში სწერია: მომკლეს.

³⁾ დედანში სწერია: ბატონამა.

⁴⁾ დედანში სწერია: ქათალიკოზმან.

⁵⁾ დედანში სწერია: ვაჭენით.

⁶⁾ დედანში სწერია: შეუკიდეს.

⁷⁾ დედანში სწერია: ჯაფარიითა.

⁸⁾ დედანში სწერია: ყამ.

აკურელნი, არიან კიდევ ელფიელნი დაკარგულიშვილი მახარა, ივან იმისი განაყოფი, და სულ ელფიელნი, ხიზანს კერძი კაცი იაგულაშვილი ნადირა, სუთანს კერძს მამულ გარეთ ყველა¹⁾ დავანებე ჩემი კერძი მთითა და ბარითა. არის ამისი მოწამე ინაშვილი გიორგი, ახალდაბელი მღვდელი ზოსიმე, ერთობით ბალიანი, სალორელი ორბელა. და ვინცა და რამანც გუარმა კაცმა²⁾ ეს მოგიშალოს, თავად პირველადამც ღმერთი ჰრისხავს³⁾ და მერე მისნი წმიდანი, და რაც ღმერთს სჯულის სალოცავი გაუჩენია. დამიწერია მე თურმან ბეგის კარის მდივანს გიორგის და მოწამეცა ვარ. დაიწერა წიგნი ესე ქქს ტმე .

სიგლის მეორე გვერდზე ნუსხური მხედრულის ხელით წარწერაა გადასული, ხოლო უკანასკნელი სიტყვები იკითხება: „დაგვიწებია, ნულარ ეცილებით“. ბოლოს აზის დიდი რგვალი ბეჭედი მხედრულის გადასულის წარწერით.

119. სიგელი, 32×24 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთ ლამაზის რგვალის მხედრულის ხელით. ნიშნებით იხმარება ორ-ორი წერტილი თითოეულის სიტყვის შემდეგ.

1657... ქ. ნებითა და შეწევნითა ღმრთისა ესე სამეციდროდ და საბოლოოდ გასათავებელი მტკიცე და უცვალებელი, და მიზეზ დაუდებელი წიგნი და სიგელი გიბოძეთ ჩვენ ბატონიშვილმან, პატრონმან ეახტანგ, შენ ბარათაშვილს გოსტაშაბისშვილს პაპუნასა და შვილსა შენსა, ასრე რომე ამას დაგვყავნით: „რისაც სამეციდროს მამულის მქონებელნი ყოფილიყუნეთ, არა მოგვეშალოს რაო“. ჩვენცა ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი, შეგიწყალეთ და გიბოძეთ სიგელი და წიგნი ესე, ასრე რომე არა მოგვეშალოთ რა, რისაც სამეციდროს მამულის მქონებელი ყოფილიყო და იყო მთითა ბარამდი, შენითა და ოკრითა, ვენაკითა და მიწითა და ყოვლის შენის სამეციდროს

¹⁾ დედანში სწერია: ყავალა.

²⁾ დედანში სწერია: და ვაინცა და რამანც გუარამა კაცმა

³⁾ დედანში სწერია: თავად პირველადამც ღმერთი ჰრისხავს.

მამულის სამძღვრითა და შესავალ-გასავლითა, სამკუდრო და საბოლოო უოფილა და არის, და გქონებია, და კემწიფეთათვის ერდგულად და თაქადლებით გიმსახურებია, და ჩვენცა სივლითა ამით დაგვიმტკიცებია შენის მამულის შეუშლელიობა და წყალობა, რაგვარათაც ამას წინათ გქონებია და გაქუს, ჩვენცა ისრე ვაგვითავებია, და არა მოგეშალოს რა, და ვიზედაც მამულის სასარჩლო საქმე გქონდეს, იმისი სამართალიც დაგმართო. ამისად გასათავებლად თავსმდებლად მოგვიცემია ღმერთი და ყოველი მისი წმიდანი, ზეცისანი და ქვეყანისანი, კორციელნი და უკორციონი, და ყოველნი წმიდანი. დაიწერა ბძანება და წიგნი ესე ქვსა ტყე.

ვატანგ

120. ნასყიდობის წიგნი, $41 \times 19,5$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაქ ლდზე ნუსხა-მზედრულის ზეგლით. ნიშნებათ იხმარება ორ-ორი წერტილი. შესავალი განკებ გამოვტოვეთ.

1665, გიორგობასთავის 15... ესე უკუნისამდი ხანთ და ეამთა გასათავებელი ნასყიდობის წიგნი მოგეცით ჩვენ ბართაშვილმა თაყამ და ძმამა ჩემა ასლამაზ, და შვილმა ჩემა გიორგიმ, და მამავალთა სახლისა ჩეენისათა, თქვენ გოსტაშაბის-შვილს პაპუნასა და შვილსა თქვენსა გოსტაშაბს და ყაფარბეგს ასრე და ამა პირსა ზედა, რომე მოგყიდეთ ტბას ჩვენი სამკვიდრო ვენაკი მირზიაშვილის ნაქონი, ყოველის კაცისაგან მოუდევარი და უცლიებელი, და ავიღეთ ფასი სრული, რათაც ჩვენი გული შესჯერდებოდა. არის ამისი მოწმე თავად ღმერთი და მერმე ყოველნი მისნი წმინდანი, ზეცისანი და ქვეყანისანი, კორციელნი და უკორციონი, კაცთაგან დამხდომი და მოწამე გერმანოზისშვილები ოთარი და პატა, ფალავან-ხოლაროსშვილები თაყა და დურმიშხან, თამაზისშვილები შიოშ და იასე, საგინაშვილი ავთანდილ, საგინაშვილი იორამ, უსუბეგ, ყარბუდაზ, და მე ბატონს მანგლელს დამიწერია და მოწმეც ვარ ამისი. დაიწერა ესე წიგნი და ნიშანი ქვს ტნგ, გიორგობისთვეს ნახევარს, გასულს.

121. სიგელი, 20×16 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმრთელ რგვალი მზედრულის ხელით, ნიშნებით იხმარება სამსამი წერტილი. სიგელის მარტო მხოვრ ნახევარია დაცული, რომელიც სქელს ქალღმრთელ დაწერილი. რომელ ბარათაშვილს ეძლევა ეს სიგელი, არა სხანს, მიმცემი სიგელისა არის მეფე გიორგი XI, ანუ შანსა-ვაზ II.

1676. აქტომბრის 18... მოხსენება თქვენი და გიბოძეთ მკვდრად და მოუშლილად ვანქს შაყულაშვილს რაც შენი სამკვდრო ჰქონდეს. ძველითგან შენის მამა-პაპათ სამკვდრო და ნაქონი იყო და ახლაც მკვდრად და მოუშლილად თქუენთვის და თქუენის შვილისათვის გვიბოძებია, ვანქს რაც შაყულასშვილს შენი სამკვდრო ჰქონდეს, ესე ესრე გაგიათადეს, არა მოგეშალოს არა ჩვენგან და არა შემდგომად სხვათა მებატრონეთაგან, გქონდეს და გიბერნიეროს ღმერთმან ჩვენსა ერდგულად სამსახურსა ¹⁾ შინა. აწე გიბძანებთ ²⁾ კარისა ჩენისა ვეჭილ-ვეზირნო, მდივან-მწიგნობარნო და სხვანო მოსაქმენო, ესე ჩვენგან ბძანება და წყალობა თქუენცა ასრე გაუთავეთ და ნურაოდეს ნუ მოუშლით. ახალ-ქაღჭა და მატარა ტმაღა საეელოდ გვბოძებია, ესეც ასრე გაგიათადეს, არაოდეს არ მოგეშალოს. დაიწერა სიგელი და ბძანება ესე ჩუენი ქვს ტნად, თვენა ოკტონბერსა ³⁾ ათვრამეტსა, ეელითა ქსნის ერისთვის სახლისა ძისა მანგლელ მთავარ-ეზისკოპოზისა ევდე-მოზისათა. გაიარგა (ხელწართულათ). ლევან (ხელწართულათ).

122. ნასყიდობის წიგნი, 20×16 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმრთელ ნუსხა-მზედრულის ხელით. ნიშნებით იხმარება ზოგჯერ თითო და ზოგჯერ ორ-ორი წერტილი.

1690, მაისის 1. ქ. ნებითა, შეწევნითა მღთისათა ესე ნასყიდობის წიგნი მოგეცე მე მოლოდინსშვილმა შიუკამ და ჩემა შვილმა ბეროამ და იესემ შენ დაკარგულისშვილს მღრდელს

¹⁾ დედანში სწერია: სამსახურსა.

²⁾ დედანში სწერია: იბძანებთ.

³⁾ დედანში სწერია: ოკტონბერსა.

საბას და ძმას შენს გიორგის და შოშიტას, და დარჩიას ასრე ამა პირსა ზედან, რომე მოგყიდე კარკატაშა ჩვენი წილი ნიგოზი, ავიღეთ ფასი, რითაც ჩუენი გული შესჯერდებოდა. გქონდეს და გიბედნიეროს ღმერთმან. არას სულდგმულს აღამიანს თქვენთან კელი და პასუხი არ ქონდეს, თუ ვინმე წამოგედოსთ, პირის და პასუხის გამცემი ჩვენა ვიყოთ. არის ამისი მოწამე ზალისშვილი ზალა. მე შოშიტას დამიწერია და მოწამეცა ვარ ამისი. დაიწერა მისის დამდეგს, ქვს ტოზ (ტოპ?) +.

123. ნასყიდობის წიგნი, 27X18,5 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებათ უმეტეს შემთხვევაში თითო წერტილია ნახმარი, ზოლო თავში ზოგჯერ სამ-სამი წერტილი.

1689, მარტის 25. ქ. ნებითა, შეწვევითა მლთისითა ესე ნასყიდობის წიგნი მოგეცი მე ქუბასშვილამ ბასილამ და ძმამ ჩემა მლთისიამა, სახლის ჩვენის მომავალმა ¹⁾ შენ ჩემს განაყოფს ქიტიას და შვილს შენს შიოშს და მედიას, სახლის თქუენის მომავალს ასრე ამა პირსა ზედა, რომე როდისაც დაგვექირა, ჩვენის ნებაწადილობით და ბატონის ჩვენის ბძანებით მოგყიდეთ ²⁾ ჩვენი კერძი წისქვილი მისის ქალით და წყლით და კიდევა ერთის დღის მიწა გვერდსი, ავიღეთ ფასი, გქონდესთ და გიბედნიეროსთ ღონ, გახდა თქუენი სამკუიდრო, გამოსადეჭი ნასყიდი მამული, ყოვლის კაცისაგან უცილებელი. ავიღეთ ფასი სრული უკლებრივ, რითაც ჩვენი გული შესჯერდებოდა. რამაც კაცმა წამოგედავოსთ, იმათი პირის და პასუხის გამცემი ჩვენა ვიყვნეთ. არის ამისი მოწამე ბატონი ჩუენი ავიდნოზრანი და ბატონი ბაინდურა, და კორლან(ა)შვილი ბაინდურა, კიდევ და აბლ(ა)შვილი ასლოამაზ, და კახისშვილი გიორგი და გოშხასშვილი მამუკა. მე შოშიტას დამიწერია და მოწამეც ვარ ამისი. დაიწერა მარტის კე, ქვს ტოზ, რამაც კაცმა ესე მო-

¹⁾ დედანში სწერია: სხალაის ჩვენის მომავალმა.

²⁾ დედანში სწერია: მოგაყიდეთ.

გიშალოსთ, მასამც რისხავს თავად ღთი და ყოველნი მისნი წამინდანი (sic), ამინ. ++

124. ნასყიდობის წიგნი, 21×7 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღ-
დზედ ნუსხა მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება ორ-ორი
წერტილი.

1690, აგნასას 1. ქ. ნებიოთა და შეწევნითა მლთისათ ესე
ნასყიდობის წიგნი მოგეც მე მოლოდინასშვილმან ქიტისაშვილ-
მან ესტატემა და ჩემან ძმამან ბასილომნი და შვილმან ჩვენ-
მან ბერუამან და მამავალთა სახლისა ჩვენისათა, მოგეცით ესე
წიგნი თქვენ დაკარგულასშვილს მახარასა, შვილებს გიორგის
და საბას მლდელსა და შოშიტასა, დარჩიასა, კირკიტას ნიგოზი,
რაც ჩვენი წილი იყო. ავიღეთ ფასი სრული დაუკლებელი,
რითაც ¹⁾ ჩვენი გული შესჯერდებოდა, არის ამის მოწამე თა-
ვად ღმერთი და კაცთაგან პატა დათუნასშვილი, იმის განა-
ყობი (sic) შალვაშვილი ამირანა, მატიაშვილი შავერდა, ჯვრის-
შვილი ბერუა. დაიწარა ესე წიგნი ივნისსა ერთს, ქრენსა ცოც
(3?) +++

125. სითარხნის წიგნი, $44 \times 21,4$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქალა-
ღდზე რვეალი მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება ორ-ორი
წერტილი, შესავალი და ბოლოს წყველა ჩვენ განგებ გამოცეო-
ვეთ.

1691, მასას 25... ესე მტკიცე და შეუცვალეგელი
სითარხნის წიგნი და სიგელი დაგიწერეთ და მოგეცით ჩვენ
პატასშვილებმან პაპუამ, გუგუნამ, იასემ და დომეტიმ, შვილთა
და შვილიშვილთა ჩვენთა, შენ ჩვენს ერთგულსა და ერთგუ-
ლობასა შიგან თავდადებითა ²⁾ ნამსახურს შიგან ყმას მედიას-
შვილს ქიტისა, შვილსა შენსა შიოსა და მედიას, შვილისშვი-

¹⁾ დედანში სწერია: რისაც.

²⁾ დედანში სწერია: თავა: დებაბითა.

ლსა შენსა იასეს და ბასილს, და ყოელთა მომავალთა სახლისა შენისათა, ასრე რომე მოგვიდევ კარს და სითარხნის წყალობა გეთხოვეთ, ვისმინეთ აჯა და მოხსენება შენი, გათარხნეთ და გათავისუფლეთ, ასრე რომე მამის ჩენის მოალაპეთ დაგაყენეთ და დაგდევით საალაპოთ ორი მღრდელ¹⁾, ორი კოკა ღვინო, ორი კოდი პური, ორი ცხვარი ყოვლის²⁾ წლისათვის დახარჯო, ამას გარეთ ჩენი სათხოვარი არა ნივთისაგან არა გეთხოვებოდეს რა ქალაქს შემის მეტი. არის ამისი მოწამე თავად ღმერთი, კაცთაგან ოქროპირისშვილი პაპუნა, მერაბასშვილი ბერუკა, მარაბდელი ბიძინა, შათირი ბეჟუა, ყორღანასშვილი კახაბერი, ფარეჯანასშვილი ანანა. მე³⁾ ახალდაბელს რომანოზს მღრდელს დამიწერია და მოწამეცა ვარ ამისი. დაიწერა ესე წიგნი მაის ოცდახუთს გასულს, ქკს ცოთ. ვინცა და რამანც ჩენის სახლის კაცმან ეს წიგნი მოშალოს, ანუ დიდმან, ანუ მცირემან, მასამც რისხავს თავად ღმერთი და ყოველნი მისნი წმინდანი...

126. ნასყიდობის წიგნი, 18X17 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაქ-
დზე ნუსხა მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება ორ-ორი წე-
რტილი.

1692, მაისის 7. ქ. ნებითა და შეწვევითა მღთისათა ესე უკუნისამდე ეამთა და ხანთა გასათავებელი ნასყიდობის წიგნი და პირი მოგეცით ჩვენ უსუბეგის შვილმა აეთანდილო და ჩემა ძმამ პატამა თქვენ გერმანოზისშვილს ბერს წინამძღვარს დომენტის ასე და ამა პირსა ზედა, რომე დაგვეპირა და მოგყიდეთ ერთი არეკალი ტბას ჩენი სამკვდრო ვენაკი ორღობის პირსა მამის ვენაკამდი და ორღობამდისინ თავის შესავალ-გასავლითა და სამძღროთა, ყოვლის კაცისაგან მოუდევარი და უცილებელი. ავიღეთ ფასი სრული, რითაც ჩენი გული შესჯერდებოდა, რომ აღარ დარჩომილა რა შენზედ ერთის იოტის

¹⁾ ჩენის აზრით უნდა იყოს: დაგდევით საალაპოდ ორს მღრდელს.

²⁾ დედანში სწერია: ყოვლის.

ფასი, შენთან ახლა, დღეს და დღეს უკან შენთან არას კაცს კელი არა ქონდეს, ვინცა წამოგედაოს და შემოგეცილოს, პირისა და პასუხის გამცემი ჩვენ ვიყოთ. არიან ამისი მოწამენი და დამბდომნი თავად ღმერთი და მერმე უოველნი მისნი წმინდანი. კაცთაგან ტბელნი ჯოესშვილი ჯოია, მეძმასშვილი გოდერძა, მლთისის შვილი იოსებ, ხუცისშვილი ტატია, სულერთპირათ ტბელნი. დაიწერა წიგნი ესე მაის შვიდსა, ქვს ცხ.

შემდეგ სწერია:

ქ. ესე წიგნი მოგეცით ჩვენ გერმანოზისშვილმა დომენტიმ თქვენ გოსტაშაბისშვილს პაპუნასა, ასე რომე უსუფაშვილისაგან მე ერთი არეკალი ვენაკი ვიყიდე, ზოგი ჩენი სამკეიდრო იყო, და ჩვენ თქვენ მოგეცით ნასყიდობითა და წიგნიცა და ვენაკიცა, თქვენთან სხვას კელი არა აქვს, ჩენი ნასყიდი იყო და თქვენ მოგაციდეთ.

127. წყალობის წიგნი, 37×18 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღზედ ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება ზოგჯერ ორ-ორი წერტილი და ზოგჯერ თითო. თარიღი არა აქვს, მაგრამ პაპუნა გოსტაშაბისშვილი თავის შვილებითურთ, რომელნიცაჲ იხსენიებიან, კარგად ცნობილი პირია სხვა მრავალი სიგელ-გუჯრებიდგან. პაპუნა პირველად იხსენიება სიგელში 1636 წელს და უკანასკნელად 1703 წელს. ამისთვის ეს ჩვენი წყალობის წიგნიც უნდა ეკთვნოდეს 1636—1703 წლებს.

1636—1703. ქ. ესე უკუნისამდე ხანთა და ეამთა გასათავებელი, მტკიცე და უცვალებელი, სამკეიდრო და საბოლოო წყალობის წიგნი და სიგელი გიბოძეთ ჩვენ გოსტაშაბისშვილმან პაპუნამან, შვილმან ჩემან გოსტაშაბ, ნიკოლოზ და თამაზ, ამილღაბარ, ყაფარ-ბეგ, შვილთა და მომავალთა სახლისა ჩენისათა მას ეამს, ოდეს მოგვადგით კარსა შენ ჩენი შემკეიდრე ყმა მოლოდინაშვილი შღრღელი საბა, ძმა შენი გოგილა, შოშიტა, დარჩია და გოდერძი, და შენის განაყოფის ამოვარდნილის იმარანდოს მამული გვთხოვეთ, და ჩვენ ფასი შე-

მოგვიკეთეთ, მოვიდა საბა მღრღელი და ფასში კარგი წიგნები დაგვიწერა¹⁾, და რაც ღარიბი კიდეც ფასი შემოგვიბრუნეთ, რასაც ჩვენი გული შესჯერდებოდა, და გიბოძეთ იმარანდოს მეოთხედი მამული მისის სამართლიანის სამძლრითა, მითითი, ბარიტა, შესაელითა და გასაელითა²⁾, ყოვლის მისის მოუდევარის სამძლრითა გვიბოძებია, გქონდეს და გიბედნიეროს ღმერთმან ჩვენს ერთგულათ სამსახურსა შინა, მისის ნათუძრითა და მინდვრის მიწითა გვიბოძებია. არიან ამისი მოწამენი და დამხდურნი: აბრამ მღრღელი, ბერძნისშვილი ბეჟან, ბერიკა ხუციასშვილი, ამირაშვილი მახარა, გამსახურდი ჩეკურაშვილი მამუკა, სულ ჩვენი შსახურნი და აზნაურისშვილნი დამხდურნი და გარდამწყვეტელნი. მე ნიკოლოზს დამიწერია და მოწამეცა ვარ. ნიკოლოზ (ხელსართულათ). პაპუნ ბეგ

128. საფიცრის წიგნი, 16×18,5 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღზე ნუსხა-მხედრულის ხელით, ნიშნებათ იხმარება ორ-ორი წერტილი. თარიღი არა აქვს, მაგრამ წინა ნომერში მოყვანილ საბუთის მიხედვით ესეც პაპუნას ღროს ეკუთვნის, ესე იგი 1636—1703 წლებს.

1636—1703. ქ, ნებითა, შეწვევითა მხთისათა (sic) ესე საფიცრისა წიგნი და პირი³⁾ მოგართვით ჩვენ გერმანოზისშვილმა ოთარმა და პატამა თქვენ გოსტაშაბისშვილს პაპუნასა ასრე და ამა პირსა ზედა, რომე დღეის იქით ბატონის ჩვენის უზიანის საქმით მტერზედ მტერნი ვიყვნეთ და მოყვარეზედ მოყვარენი, და რაც მლთისა კაცის კელით კარგი დაგემართოს, იმისი მონატრე ვიყვნეთ. ამისად გასათავებლად და თავდებად თავად ღმერთი მოგვიცემია და მერმე ყოველნი მისნი წმინდანი, ზეცისანი და ქვეყანისანი, კორციელნი და უკორციონი. □ +

¹⁾ დედანში სწერია: დაგვიწერა.

²⁾ დედანში სწერია: გასელითა.

³⁾ დედანში სწერია: პური.

129. გაცელის წიგნი, $31 \times 17,6$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაქ-
დზედ ნუსხა-მხედრულის ზელით. ნიშნებით იხმარება სამ-სამი წე-
რტილი, წიგნი ეკუთვნის უკვე ნაჩვენები მიზეზის გამო პაპუნა
გოსტაშაბისშვილის დროს, ესე იგი 1636—1703 წლებს.

1636—1703. ქ. ნებითა და შეწევნითა მღთისათა, ცხო-
ველს-მყოფელისა ჯვარისათა, შუამდგომლობითა წმინდისა
მღთისშობელისათა, ძლიერებითა სამებისათა, ესე წიგნი მო-
გეც მე გოსტაშაბისშვილმა თქვენმა სიმამრმა პაპუნმა, შვილმან
ჩემან გოსტაშაბ, ნიკოლაოზ, თამაზ და ყაფარბეგ და ამილლა-
ბარ, თქვენ ფალაფან-ხოსროსშვილსა, ჩემსა სიძესა ღურმიშხან-
სა, ასე რომე მოძღვრიშვილის წისკვილთან ჩემი ნასყიდი ბა-
ლი და წისკვილი ზემო-ნასკარაღამდინ რუსთავით, ბალი სა-
წყლისპიროთაი, წისკვილი და ბალი მისის მეწისკვილითა მა-
მუკათი, მისის ცოლ-შვილითა, გაგიცვალე, გქონდეს¹⁾ და მო-
ცილე კაცი არა გყვანდეს²⁾. ამ ღურმიშხანის წისკვილმა და
მოძღვრიშვილის წისკვილმა წყალი სწორედ გაიყონ და რუ
სწორეთ იმუშაონ, მაგრამ ღურმიშხანის წისკვილმა მოუკლე-
ბლათ უნდა იბრუნოს. არც მე და არც ჩემა სახლის კაცმა
და მამივალთა სახლისა ჩემისთა უჯეროთა და არცა უმისდა-
თა ამლიელოთა ვერა დაუქონ ღურმიშხანის წისკვილზედა. ამის-
და სანაცლოთ მამიცია მე ღურმიშხან(ს) ტბას პაპუნა და სი-
ყმია ტუხიაშვილი მისის მამულითა, სახლკართა, ვენაკითა ახ-
ლაწნითა და რისცა მიწისა, წყლისა და მამულის მაჭონებე-
ლია სართად, ზედ კიდევ გეორგიძის ხოდაბუნი გრძელაშა, ან-
დრასა საფიჩხულე ერთს წელიწადსა თაყ(ა)მა ფალან-ხოსროს
შვილმა უნდა ჩადგას, ერთს წელიწადს პაპუნამ. უწინ კიდევ გა-
ვცვალეთ, ბახუტა ჯაფახისშვილმა შეგვარიგა, და კიდევ რომ
პაპუნასთენი საწისკვილო ეწერა, აღარ მოკდა და იმაზედ შე-
ვიშალენით. ვინც შეშალა მოინდომოს, შესამშალელო გაი-

¹⁾ დედანში სწერია: გქონდეს.

²⁾ დედანში სწერია: გაყვანდეს.

ლოს. არის ამისი მოწამე ზოსიტა და ბეტან ბერძნისშვილი, მე როსებს ზაალისშვილს დამიწერია და მოწამეცა ვარ ამისი□.

130. ნასყიდობის წიგნი, 20X13,5 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთ რგვალის მხედრულის ზელით. ნიშნებით იხმარება სამსამი წერტილი-თარიღი არა აქვს, მაგრამ მოხსენება პაპუნა გოსტაშაბისშვილისა, და გიორგი მეფისა, რომელიც არის გიორგი მე-XI და მასთან გიორგის შვილის ბაგრატისა, რომელიც გარდაიცვალა 1692 წლის ახლო-ზანში, საკმაოდ საბუთია, რომ წიგნი მივაწეროთ 1775—1692 წლებს.

1675—1692. ქ. ნებთა და შეწევნითა მზუთისათა მოგვიდეს მე ქაიხოსროშვილმა ქაიხოსრომ, შვილმა ჩემმა როსტომ, გუგუნა, შვილთა, მამავალთა¹⁾ სახლისა ჩემისამა, მოგვიდეს თქვენ გოსტაშაბისშვილს პაპუნასა, შვილსა თქვენსა გოსტაშაბს, ნიკოლოზს, თამაზს, ყაფარბეგს ჭანდრას ორი კვამლი²⁾ სუბიტაშვილები, დღეს რისაც მაქონებელი იყუნენ, წყალითა, წისქვილითა, ვენაკითა, საყანვითა, მიწა-წყალითა, სახლ-კარითა, ავიღე ფასი სრული, რითაც ჩვენი გული შეგჯერდებოდა. თუ საძედას საყდარი დაგიხსენ და დაგანებე, ჩემი გლეხები, მევე დამანებე, თუ არა და ქონდეს და გიბედნიეროს ღთმან. ვინც ამაში გამტყუნდეს და პირი და ქართული არ გაგითავოს (გათოს?), თავათამც (თავთც?) რისხავს (რისხვს) ღთი და ყოვლი მისნი წმინდანი (წამინდანი), კორციელნი და უკორციონი, კაცთაგან ბალორძელი ჩვენი აზნაურიშვილი რევიშვილი ავთანდილ, ბერუკაშვილი ადამა, ბერძნიშვილი ბეტან. ვინც ამაში გამტყუნდეს, გიორგის მეფის შემცოდეს იყოს (იყს), მისი შვილის ბაგრატის (ბაგრტის) სისხლად მოკითხოს□.

¹⁾ დედანში სწერია: შვილთა, მამავალთა.

²⁾ დედანში სწერია: კვამლი.

131. ნასყიდობის წიგნი, $31 \times 22,5$ სანტიმეტრი, დაწერილია სქელ ქაღალდზე ნუსხა-მხედრულის ხელით, ნიშნებით იხმარება სამ-სამი წერტილი.

1701, მაისის 15. ქ. სახელითა და სახიარისა არსება გჳთისა, მამისა, ძისა და სულისა წმიდისათა, თავდებობითა, მონღობითა და შუამდგომლობითა, ესე ფიცი, პირი და ნასყიდობის წიგნი მოგეცით ჩუენ კორხმაზასშვილმა კახაბერმა და ძმამან ჩემან პაპუნამან, და ავთანდილამა და ჩამამავალმა სახლისა ჩემისაშენა შენ ჩემს ბიძასშვილს ასიტასა და ყმასა შენსა მედიასშვილს შიოს და ბერუას და ქუბას, და შვილს ბასილას, და ქიტოას, და ბერუას და თამაზას, ჩამამავალთა სახლის თქვენისთა ასრე და ამა პირსა ზედან, რომე დამეჭირა და ჩემის დაჰირებისათვის მოგყიდეთ ჩენი სამკუთიდრო მამული აკურის ხევზედ, აგუარას ჩემის ყმის ზიზანას კერძი წისქვილი, და გვერდის მიწის ძამნშვილს ვენახის გარდის, სხუა ხელ შეუალად თქვენთვის მამიცია თავისის გასვლით და შესვლითა, მთითა და ბარით, ველითა და ვენახითა, საძებრითა და უძებრითა, ავიღე-ვით ფასი მთელი და უკლები, ზედ აღარა დარჩა-რა ერთის იოტის ფასი. ვინცა და რამაც კაცმა შლით ხელი ყოს, მასმც რისხავს თავად ღმერთი და ყოელი მისი წმინდანი ზეცის და ქუეყანისანი, ნუმც ისხნება სული მისი ჯოჯოხეთიდანა, ნურცა ელუსარემს წასლითა და ნურცა ჩოხის ჩაცმითა. არის ამისი მოწამე თავად ღმერთი და ყოელი მისნი წმინდანი, და კაცთაგან ჩუენი განაყოფი ბაინდურა, ყორღანა და ნასყიდა, პეტრესშვილი სეხნია და ხატოასშვილი ნაზარა, ტერტერა, აღნიშვილი ნასყიდა და გიორგი, იქივე აგუარას ამბალაშვილი იასე, კახიშვილი კახუა, და მე ბეგანისშვილს შერმაზანს დამიწერია და მოწამეც ვარ ამისი. დაიწერა მაისის¹⁾ აგ, ქკს ტბთ. ამ ნასყიდობის უნდა მიეცეს ასიტას მიწის ღალის ნახევარი და ვენახის კულუხი მთლივა, ამისთვინ რომ ასიტამ ამის ფასად თავი-

¹⁾ დედანში სწერია: დიწერა მაის.

სი სასაზღოს აღდილი ენ(ა)გეთს კაბაბერს მისცა, და თუ ამისი მოდავე ვინმე გაგინდეს, პირის და პასუხის გამცემი მე კაბ(ა)-ბერი და ჩემი ძმები ვიყვნეთ +++.

132. ნასყიდობის წიგნი, $48 \times 15,5$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთზე რგვალი მხედრულის ზელით. ნიშნებათ იხმარება სამ-სამი წერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ.

1703, ქრასტაშობისთვის 1. ქ. სახელითა სახ[ი]ერისა არსება დაუსაბამოსა, დაუსრულებელისა ღთისა, მამისა, ძისა და სულისა წმინდისათა, თავდებობითა, მინდობითა და შეამდგომლობითა, ესე ფიცი, პირი და ნასყიდობის წიგნი, მოგეცით ჩვენ უსუბეგის შვილმან პატამ და ძმამ ჩემა ავთანდილ თქვენ გოშტაშაბიშვილს პაპუნას, შვილთა თქვენსა ამოლლამბარს, თამაზს, ყაფარბეგს, ბეენს, გოშტაშაბს, როსტომს, ქაიხოსროს და ბარათას, ასე და ამა პირსა ზედან, რომე დაგვეჭირა ჩვენის ღიღის დაქირებისათვის, მოგყიდეთ ჩვენი მამა პაპათ ნასყიდი სამცვიდრო და უსყიდი ვენახი, ავი[ლე]თ ფასი მთელი და უკლები, ზედ აღარა დარჩა-რა ერთი იოტის ფასი. არის იმისი სამძღვარი ერთი ნაპირი თქვენი სამძღვარი ზვარი, იქით ჩეკურაშვილის ვენახამდი, აქეთ კახიშვილის ვენახამდი თავის გზითა და საწნახლითა, შესავალ გასავლითა, ყოვლითურთ უნაკლოლოდ მოგვიყიდა. ღმერთმან გამარჯვებაში მოგაკმაროს. ვინცა და რამაც კაცმა ამ ჩვენგან მოსყიდულსა ვენახს შემოგეცილოს, მასამც ედების კეთირი გეზისა, შიშთული იუდისა, ძრწოლა კენისა, მეტეტეხილობა დეოსკორესა, ცოცხლივ დანთქმა დათან და აბირონისა¹⁾, ნურათამც ნუ იხსნების სული მისი ჯოჯოხეთისაგან, ნურცა ჩოხათა ჩაცმითა და ნურცა ელუსარემსა წასულითა, ნურცა ათორმეტთა უდაბნოთა შეწირვითა. ხოლო ამისი გამოთავებელი აკურთხოს ღ-თნ, ამინ. არის ამის მოწამე ძვირ უხსენებელი ღ-თი, კაცთაგან რეგეშვილი გოდერძი, საჩინოს-

¹⁾ დედანში ამ სამის სიტყვას შავიერ სწერია: თანა აბირონისა.

შვილი ფარსადან, გერმანოზიშვილი იასე, ქავთარიშვილი გუ-
გუნა, ყარაბუღაბიშვილი შიოშ, ჩემი ყმა ზაგელა ხუცესი, თა-
კელა მამაგულაშვილი ებალა, თქვე[ნ]ი აზნაურშვილი ბერძნი-
შვი[ლი] ოთარი. მე ყორღანაშვილს მდივანს იარლის დამიწე-
რი[ა] და მოწამეც ვარ. დაიწერა ქრიშტიანობისთვის დამდეგს,
ქს ტჳ + +.

133. გუჯარი, 34X16 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთზე რგვა-
ლი მზედრულის ზელით, ნიშნებით იხმარება ორ-ორი წერტილი
თითოეულის სიტყვის შემდეგ.

1705. ქ. ნებითა და შეწევნითა მღვთისათა, მეოხებითა
ყოვლად წმინდისა მღვთისმშობელისათა და მარადის ქალწუ-
ლის მარიამისათა, ძლიერებითა და ცხოველს მყოფელისა პატი-
ოსნისა ჯვარისათა, წმინდათა ანგელოზთა და მთავარ-ანგელო-
ზთა მიქელ და გაბრიელისათა და ყოველთა წმინდათა მღთი-
სათა, რომელნიცა სათნო ეყოს უფალსა ჩვენსა იესოს ქრის-
ტესა და სათნო ყოფად არიან, ამითით თავდებობითა შემოგწი-
რეთ ჩვენ აბაშიშვილმა სუფრაჯმა დავით და ძმამან ჩვენმა სუ-
ფრაჯმა აბაშ, შვილმან ჩვენმან ნოდარ და მომავალთა სახლი-
სა ჩვენისათა თქვენ ყოვლად პატიოსანს ხატსა მაცხოვრისასა
ქვემო ვარსიმაშვილის ვენაკი, ესიტაშვილს რომ უჭირავს, იმას
გარდა ნონიაშვილების ვენაკი საკუთუხოთ, რომე ძველთაგნვე
თქვენი ყოფილიყო, ასრე რომე აიწყოდეს, ოთხი პატრონსა
და მეხუთე საყდარს მოეკმარებოდეს. ვენაკი კარგა შეინახოს
რთელამდი და რთველში იქ მდგომს კაცს უჩვენოს და, თუ
აუთა შენახოს, სამართლიანის საქმით გარდაუდევინებდენ. არა
მოგეშალოს ჩვენგან და არცა შემდგომთა მეპატრონეთა ჩვენ-
თაგან. შეიწირე შენ საშინელო ხატო მაცხოვრისაო, მცირე
ესე შესაწირავი და ნაცვლად გვაგე დღესა მას დიდსა განკი-
თხვისასა. ვინცა და რამანცა კაცმა ეს ჩვენგან შეწირული მო-
გიშალოს, რისხავსმცა მამა, ძე და სული წმინდა, ხოლო და-
მამტკიცებელი ამისი ღმერთმან აკუთხნეს. არის ამისი მოწამე

სვეტის ცხოველის წინამძღვარი გაბაშვილი ბატონი იოსებ; ჩვენი აზნაურშვილი ბლორძელი, სალთხუცესი ზურაბ, კიდევ ჩვენი აზნაურშვილი ლამაზაშვილი პაპუა და ავთანდილ, მსახური ნეგულაშვილი ხოსია, ნინუა სვიმანაშვილი დალაქი, კიდევ ჩვენი მსახური დურუნუკელი რევაზაშვილი გიორგი, იმისი შვილი რევაზა, ანჯრაელი ჩვენი მსახური დონდარაშვილი პაპუა, იქივე ასატურაშვილი ჩვენი მსახური თამაზა, ალიაშვილი ხანვერდი. მე მცხეთის კანდელაკიშვილს ათანასეს დამიწერია და მოწამეცა ვარ ამისი, ქკსა ტჰბ.

მონა მლთისა
დავით

ბეჭედზე სპარსული წარწერაც არის.

134. განჩინების წიგნი, $39 \times 20,3$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმრთელზე რგვალი მზებრულის ხელით. ნიშნებით თითოეულის სიტყვის შემდეგ ნახმარია ორ-ორი წერტილი.

1706, მკათათვის 28. ქ. ამას წინად პირველითვე ზეცით საქართველოს მეფედ განკუთნილისა და აწ სასუფეველსა ცათა შინა სულ ბრწყინვლად მანათობელისა, პაპის ჩვენის, მეფის პატრონის შაჰნავაზის ეამში, მარნეულელნი გოსტაშაბიშვილს პაპუნას ღოღოჯანას ბოლოს მიწებს წამოსცილებოდნენ. მეფეს ვახტანგ მდივანბეგი და გიორგი მდივანი გაეგზავნა, პაპუნას წმინდის სამების ხატი ჩამოესვენებინა, თავისი ნათესავნი თან მოჰყოლოდნენ და ეფიცნა, მაგრამ ზოგიერთი მიწები მდივანბეგს პაპუნასათვის გაეშვებინა. ახლა კიდემ მარნეულნი იმ დაფიცებულს მიწებს წამოსცილებოდნენ. ჩვენ საქართველოს ჯანიშინმან, ბატონიშვილმან პატრონმან ვახტანგ, ამის გასასინჯავად მდივანი გივი უჩინეთ, გაეგზავნეთ, და გაესინჯა. პაპუნას არას ემართლებოდნო, მაგრამე ულაპარაკობისათვის პაპუნასათვის ეკლესიიდან გარდმოსავალს გზასთან ერთი დარგი მიწები კიდევ გაეშვებინებინა, ზე მარნეულელთათვის დაენებებინა, საზნები ჩაესხა და გაესამძღვრა; იმ სამნებს და გარიგებას იქით პაპუნას კელი ნუ აქეს, და აქეთ მარნეულელთა ტყუილად მიწებს რომ წამოსცილებოდნენ, პაპუნას რუს წყალიც მარნეულელთ

მოენდომათ, მაგრამე მოკითხული ვქენით. რუსთან და წყალთან მარნეულელთ კელი არა აქესთ და ნურც უხსენებენ, რაც საძოვრად ის მიწები არ დაენებებინათ, წყალთან საქმე არა აქესთ-რა. ქვსა ტყდ, მკათათვის კმ.

მოწა და ყმა
გოგონა დი-
ვანგვი ვრას-
ტა.

რტოდ ვარ დავითის
მგელ ლომად ვით ის
ვახტანგ ვახტკიცებ
მეფის ძეობით.

135. სითარხნის წიგნი, 26,5×29 სანტიმეტრი, დაწერილია სქელ ქაღალდზე რგვალი მხედრულის ხელით, ნიშნებათ იხმარება ყოველი სიტყვის შემდეგ ორ-ორი წერტილი.

1712. ნებითა და შეწყვენითა მლთისათა ჩვენ საქართველოს მქონებელმან იესიან, დავითიან, სოლომონიანმან, ბატონი-შვილმან, პატრონმან ვახტანგ და თანა მეცხედრემან ჩვენმან, ჩერკეზის ბატონის ასულმან, დედოფალთ-დედოფალმან, პატრონმან რუსუდან, პირშომან და სასურველმან ძემან ჩვენმან ბატონიშვილმან ბატონმან ბაქარ, შეგიწყალეთ და გიბოძეთ შენ გაბაშვილს წინამძღვარს იოსებს, მაეაშა ოდეს კნაგეთს აბულაშვილის საკომლოს სითარხნეს და გვიაჯენით, ჩვენცა ვისმინეთ აჯა და მოკსენება თქვენი და ასე გაგითარხნეთ, რომე არაფერი საჩვენო სათხოვარი და გამოსაღები არა გეთხოვბოდეს რა. აწე გიბძანებ კარისა ჩვენისა გამრიგენო, თქვენცა ასე დაუმტკიცეთ, რა რიგადაც ამ ჩვენსა ნაბოძებსა სიგელსა შინა ეწეროს. დაიწერა ბძანება და ნიშანი ქვსა ქართულსა უ, ქრისტეს აქეთ ჩდაბ, კელითა თუმანიშვილის დავითისითა. ვახტანგ (ხელჩართულათ), რუსუდან (ხელჩართულათ).

136. პირობის წიგნი, 40×19 სანტიმეტრი, დაწერილია ქაღალდზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება ორ-ორი წერტილი.

1712. ქ. ესე წიგნი მოგართვით ჩვენ გოსტაშაბ[ის] შვილ-მა თ]ამაზ, ამილღაბარ და ყაფარბეგ [თქვენ [ჩვენ] რძალს მდი-

ვანბეგის ქალს ბატონს გუქას ასრე რომენ, მ[ამა] ჩვენს დას-
ქირებოდა და იბაშერისათვის დოღოვნას ერთი საკომლო მა-
მული მიეყიდნა და მოურაობაც იმისთვის მიეცა. ახლა ჩვენის
ნებით ჩვენ მოგახსენეთ და თქვენის ზითვით დაიხსენით თხუ-
თმეტ თუმნათ, რომ თუთხმეტი თუმანი თეთრი მიეცით ამ წე-
სით, რომენ როგორათაც იბაშერის წიგნში ეწეროს, იმ რი-
გათ თქვენთვის მოგვიცემია ის ერთი საკომლო მამულიცა და
მოურაობაცა და რახან თქვენი თუთხმეტი თუმანი მოგცეთ
სასახლოთ, ის მამული ისრევ სასახლოთ და საერთოთ დაე-
დვათ, ვინ იცის, თეთრი ვერ მოგცეთ, ის საკომლოცა და მო-
ურაობაც, რაგვარადაც იბაშერს ქონოდეს, იმ რიგათ თქვენ-
თვის მოგვირთმევია. არც შენ თეთრის სარგებელი გვთხოო და
არც ჩვენ მამულის ქამასა და მოურაობას გეცილოთ. არის
ამის მოწამე იარაღისშვილი იოსებ იოსებ, ციციშვილი ბა-
დურ ნადურ, ქავთარისშვილი სულხან და სულ ჩვენი მსახურ
აზნეურშვილნი ამის დამხდურნი და მე ონოფრეს დამიწერია
და მოწამეცა ვარ, დაიწერა ქვს შ. გოსტაშაბისშვილი
თამაზ *).

განის არშიაზე სხვა ხელით:

ქ. ამისი გამრიგებელი და მოწამე ჩვენ ბატონი მთავარ
ეფისკოპოზი ნიკოლოზ

ქ. მე მდივანი გივი ამისი მოწამე ვარ .

მონა ღთისა
მთერ ეფისკოპ
ნიკოლოზ

137. წყალობის წიგნი, 40×13 სანტიმეტრი, დაწერილია ქაღალდზე
ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება თითო წერტილი.

1713, ქრასტაშობასთვის 1. ქ. სახელითა სახიერისა, არ-
სება დაუსაბამოსა, დაუსრულებელისა, ძალ განუზომელისა ღთი-
სა, მამისა, ძისა და წმინდისა სულისა, თავდებობითა, მინდობი-
თა და შუამდგომლობითა ყოვლად უბიწოსა და ბიწ-შეუხებე-
ლისა დედოფლისა ჩვენისა ღთის-მშობელის, მარადის ქალწუ-

*) დედაში რგვალი ზეჭედი უზის და არა ოთხ-კუთხით.

ლის მარიამისათა, პატიოსნისა და ცხოველს მყოფელის ჯვარის თავდებობითა, წმინდათა და ზეცისა ძალთა ანგელოზთა და მთავარ ანგელოზთა მიქაელ და გაბრიელისათა, და წმინდისა წინასწარმეტყველის და წინა-მორბედის ნათლის მცემლის იოვანესითა, და იოვანე ქალწულ მახარებელისათა, სხვათა ყოველთა წმინდანთა ღთისათა, თავდებობითა, მინდობითა და შუამდგომლობითა ესე მამულის ფიცი, პირი და სიგელი, ეამთა და ხანთა გასათავებ[ლი] და შეუცვალებელი წიგნი დაგიწერეთ და მოგეცით ჩვენ გოსტაშაბისშვილის პაპუნასშვილმა თამაზ, ძმისწულმა ჩემან ამილლამბარ, ძმამან ჩემან ყაფარბეგ, სხვათა შვილთა და ძმისწულთა ჩვენთა ბეჟან და გოსტაშაბ, როსტომ, ქაიხოსრომ, ვახუშტიმ, გიორგიმ, თქვენ ჩვენის მამის პაპუნას ნახევარი¹⁾ ძმას ხოსიტასშვილს ასლანს, შვილსა შენსა იასეს, ქაიხოსროს, და შვილთა და შვილიშვილთა შენტა, მაშინ ოდეს ჩვენ რომე გავიყარენით, ვითაც ჩვენს ოჯახზედ გარჯილნი და ვალდებულნი იყვენით ზე გული გვევალებოდით, ამიტომ ჩვენგან სარჩო ითხოეთ, ჩვენც ვითაც გემართლებოდით, ამიტომ მოგეცით ჩვენის ბარათში გამოყოლილის მამულებიდან აგვადანეთს სოლომას ნაქონი სახლკარი, შენ რომ სასახლე გიდგს ისი უმამულოდ, იქივ ერთი კომლი გელიტაშვილი გიორგი თავის მამულით და წინა ნათუზრის ნახევრით, იქივ მახარაშვილი ივანა, იქივ პასუკაშვილი ბერია, ესენი თავის შვილით, მთით, ბრით, ყოელის მისის სამართლიანის სამძღვრით თქვენთვინ და შვილთა თქვენთათვინ გვიბოძებია უცილებლად და მოუდევრად, ასე რომ ამ მამულით ვისთანც გინდოდეს, რომ მიხვიდე, კელმწიფესთან თუ რასაც კაცთან საყმოთ მახვიდე, ეს მამული თან მოგყვეს, ჩვენგან არ დაგეშლებოდეს, და არცა გიკითხოთ. ამისად გასათავებლად, თავდებად მოგვიცემია თავად ღთი და ყოველნი მისნი წმინდანი ზეცისა და ქვეყანისანი. აწე ვინცა და რამანც კაცმან ან მის მონათესავემან ამისად შლად კელ ჰყოს, მასმცა რისხავს მამა, ძე და სული წმინდა, და შემცადელების კეთრი გეზისა, შიშვითილი იუდასი, დანთქმა დათან და

¹⁾ ამ ხიტყვის წინეთ რაღაც გამოტოვებულია ნამდვილში.

აბირონისა, ნურათამცა სინანულით ნუ იხსნების სული მისი
ჯოჯოხეთისაგან. დაიწერა სიგელი ესე კელითა კელმწიფის კა-
რის მდივან მწიგნობრის თუმანიშვილის გივისითა, ქვს, უა ქრის-
ტიშობის ა.

გოსტაშაბიშვილი ერასტი *)

თამაზ

ყაფარ ბეგ

პირველ გვერდის აშიაზე შედრულ ნუსხურით:

ქ. მე მდივანბეგი ერასტი ამის გამრიგე

ნონა და ყმა გი-
ორგისა დივან-
ბეგი ერასტი

138. სითარხნის წიგნი, 44,5×24 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალა-
ლზე რკვალი მზეჩრულის ხელით. ნიშნებით იხმარება ორ-ორი
წერტილი თითოეულის სიტყვის შემდეგ.

1715, თაბათვას 10. ქ. ნებითა და შეწევნითა მღთესი-
თა ჩვენ მღთივ აღმატებულმან და მღთივ დამყარებულმან,
მღთივ ზეცით გვირგვინოსანმან, იესიან, დავითიან, სოლომო-
ნიან, პანკრატოანმან, შეფეთ შეფემან და თვით კელმწიფემან,
პატრონმან იესემ, ესე ამიერიოთ უკუნისამდე ეამთა და ხანთა
გასათავებელი სამკვიდროდ და საბოლოოდ გამოსადეგი წყა-
ლობისა და სითარხნის წიგნი და ნიშანი შეგიწყალეთ და გი-
ბოძეთ თქვენ ჩვენთა ერდგულთა და წესისაებრ ნამსახურს ყმა-
თა გოსტაშაბიშვილს ამილღამბარს და ძმასა შენსა მეჯინიბეთ
უხუცეს ბეიანსა, გოსტაშაბს და შვილსა შენსა დავითსა და ვა-
ხუშტისა, და სახლისა თქვენისა მომავალთა ყოველთავე. მა ეა-
შსა ოდეს მოგვიდევით კარსა დარბაზისა ჩვენისასა და თქვე-
ნის მამულის სითარხნეს დაგვეაჯენით, ვისმინეთ აჯა და მოკ-
სენება თქვენი და შეგიწყალეთ ნამსახურისა თქვენისა წილ და
ასე გითარხნეთ და გითავისუფლოთ, რომე მთასა და ბარს თქვენს
მამულის არაფერი საჩვენო სათხოვარი და გამოსაღები არა ეთ-
ხოვებოდეს რა: არა კოდის პური, არა საკომლო ზეე და ქათა-
მი, არა საბალახე, შიშლივი და პირის-თავი, არა სამეჯინიბო,

*) დედანში რკვალი ბეჭედი უნის და არა ოთხ-კუთხი.

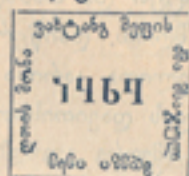
არა ნახირის თავი, ერთის სათათროს საურისა ღ ლაშქარ ნადირო-
ბისგან კიდე. გქონდეს და გიბედნიეროს ღთნ ჩვენს ერდგულად
სამსახურსა შინა და არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩვენგან და
არცა სხვათა შემდგომთა მეფეთა და მეპატრონეთაგან. აწე გი-
ბრძანებთ კარისა ჩვენისა ვაჟილ-ვაზირნო და სხვანო წარვლენ-
ნილნო მოსაქმენო, ბრძანება ესე ჩვენი თქვენც ესრეთ დაუ-
მტკიცეთ და თანადგომისაგან კიდე ნურავინ შეეცილებით და
მოუშლით. დაიწერა ბძანება და ფარმანი ქვს უკ, მთიბათვის
ა, კელითა კარისა ჩვენისა მდივან-მწიგნობარიშვილის თუმანი-
შვილის დავითისითა. **აღაფუღახან** (ხელჩართულათ).

(მეორე გვერდზე აზის ბეჭედი იესესი. მხედრული წარწერა არ გა-
ნორჩევა).

139. წყალობის წიგნი, $43 \times 16,5$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქალა-
ღზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებით ნახშირია ყოველი სი-
ტყვის შემდეგ თითო წერტილი.

1724 ენგენასოგის 22. ქ. ნებითა და შეწვენითა მღთი-
სათა, ჩვენ მღთივ აღმატებულმან და მღთივ დამყარებულმან,
მღთივ ზეცით გვირგვინოსანმან, იესიან, დავითიან, სოლომო-
ნიან, პანკრატოანმან, საქართველოს ტახტისა და საპატრონოს
ფლობით მპყრობელ-მქონებელმან, მეფეთ-მეფემან და თვით
კელმწიფემან, პატრონმან იესემ, და თანამეცხედრემან ჩვენმან,
კახთა მეფისა ასულმან, დედოფალთ დედოფალმან, პატრონმან
ელენემ, პირშომამან და სასურველმან ძემან ჩვენმან, პატრონ-
მან თეიმურაზ და დავით, ესე ამიერიტ უკუნისამდე ეამთა და
ხანთა გასათაფებელი სამკვიდროდ და საბოლოოდ გამოსადეგი
სახელს წყალობის წიგნი და ნიშანი შეგიწყალეთ და გიბოძეთ
თქვენ ჩვენსა დიდად ერდგულსა და მრავალგვარად ნამსახურს
ყმასა გოსტაშაბიშვილს ამილღამბარს და შვილთა და მომავალ-
თა სახლისა თქვენისათა, მას ეამსა ოდეს მოგვიდევით კარსა
დარბაზისა ჩვენისასა და წყალობას გვიაჯენით, ვისმინეთ მო-
კსენება თქვენი და გიბოძეთ ჩვენის სახასოს შუღაჯრას მო-
ურავობა, როგორადაც იქიურის მოურავის სარგო და წესი

იყოს, იმგვარად ყოვლის კაცის უცილებლად თქვენთვის და შეილთა თქვენთათვის გვიბოძებია. გჰმონდეს ჩვენსა ერდგულად სამსახურსა შინა და არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩვენგან და არცა სხვათა მეპატრონეთაგან. აწე გიბძანებთ, კარისა ჩვენისა ვაჟილ-ვაზირნო და გამრიგენო, ბძანება ესე ჩვენი თქვენცა ესრეთ დაუმტნიკეთ. დაიწერა ბძანება და ფარმანი ქვს უახ, ენკენისთვის კბ, კელითა კარისა ჩვენისა მდივან-მწიგნობრის თუ-მანიშვილის დავითისათა.

140. ნასყიდობის წიგნი, $29,5 \times 9,5$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმრთელ ნუსხა-მეღერულის ხელით. ნიშნებათ ზოგჯერ იხმარება თითო წერტილი და ზოგჯერ ორ-ორი. ზოგიერთი სიტყვები წიგნისა გარეშეაღწილათ არის დაწერილი.

1729, მარტის 1. ქ. ნებითა და შეწვევითა ღვთისათა ესე ნასყიდობისა წიგნი დაგიწერე და მოგეცე მე თქვე[ნ]მა რძალ-მან თამარმან, შეილმა ჩემან ზაალ, შენ, ჩემსა მამასა, ბეჟანის-შვილსა თამაზსა, დაგვეჭირა ზე მოგყიდეთ ჩვენის ყმის¹⁾ მასახუდასა-შვილის დათუნასა და ნინუასა სახლი, ვორი მარანი, ბოსალი, ქვევრი, სათონე ორივე ალაგი და რაც იმათი წილი იყოს, თვის სამძღვრებითა, ავიღეთ ფასი სრული, [რო]გ[ორ]ც ჩვენი გული შეგაჯერდებოდათ. ჩვენი შენზე აღარა დარჩომილა-რა. ვინც ესე მოშალოს, ღმერთმან, ისა მოშალოსა თვისის სახისაგან, არის ამის მოწამე თავათ ღმერთი და ყოველი მის წმინდანი. ფარმუხის შეილი როსატომა, სამუტასაშვილი გიორგ[ი], მისი შეილი ძულია და გიგლა, გურასაბასაშვილი ძულია, რამაზისა შეილი იასა, ოქროპირ, ზაქარა, ვარდუა, ზურაბა ჯეხისაშვილი, ზურაბა დურმისხანისაშვილი და ლ[ა]მაზა ყორღასაშვილი. მე

*) ეს ბეჭედი დედანში რგავლითა და არა ოთხ-კუთხი.

1) დედანში სწერია: დაგეჭრა მოყადთ ჩვენისა ყმის.

ბოგვისა მამასახლისის დამიწერია. დაიწერა ესე წიგნი მარტის 8, ქვს უაზ. + +.

ქ. მე თამაზამა საგინასაშვილმა ესა ნასყიდობისა წიგნი მავართ[ვი], მომიყიდია, რაც ამა წიგნში ეწეროსა. ვინცა ამაში შემოგეცილოსა... არის ამისი მოწამე ჩემი ძმა დათუნა... ჩემი განაყოფი ბაგრატა, იასე, როსტომა.

გვერდის აშიაზე:

მე თამაზსა მომიყიდია, ყაბულიცა მაქვს ამის. სოლაღასა-შვილსა დამიწერია და მოწამეცა ვარ ამისი.

მონა ლთისა
ქაიხოსრო

141. ნასყიდობის წიგნი, 30,5X17,2 სანტიმეტრი, დაწერილია ჯალღუზე ნუსხა შედრულის ხელით. ნიშნებით იხმარება სამსაში წერტილი. მართლ წერა ტექსტისა ძრიელ გარყვნილია და ჩვენ მეტ ნაკლები ასოები გამოუშვით.

1732, მაისის 21. ნებითა და შეწევნითა მლთისათა, მამისა, ძისათა, სულისა წმინდითა, უმეტესთ კურთხეულის დედოფლისა ჩვენისა, მარადის ქალწულის მარიამის და რანიც წმინდანი იხსენებიან, იმათის მინდობითა და შუამდგომლობითა, ესე ამიერით უკუნისამდისინ ხანთა და ეამთა გასათა-ეებელი მტკიცე და უცილებელი, მოუდევარი, ულაპარაკო, ყოვლის ჩხუბის და ილისაგან გამოსული, საბოლოოვით გამოსადეგი, ესე ნასყიდობის წიგ[ნი] და სიგელი მოგეც მე თაყაშვილმა ქაიხოსრომ და სახლისა ჩემის მამავალმა შენ აკუფახელს მე-თიაშვილს ივანს და ძმისწულის შენსა გიორგისა, შვილსა შენსა ბერუასა და სახლის შენის მამავალსა, ასე რომე თათრიანობა იყო, ქვეყანა ურუმთ ეჭირა, და დამეჭირა, ღონე არა მქონდა, ჩემის ნება წადილითა მოგყიდე ჩემი სამკვიდრო მამული შატა-შანს, ასე რომე ორი წილი ჩემს ბიძაშვილს დემეტრეს მ(ი)ეყი-და იასე ასლანიშვილისათვის, იმისი მესამედი მე მერგებოდა, გამოღმა წისქვილის მესამედი თავისის წყალითა, რუითა, გადა-საგდებითა, გასადინარითა, რაც წისქვილის სამართალი არის,

იმ რიგათ მესამედი შენთვის მომიყილია. კიდევ იმას და გარდა იმავე წისქვილისა მკარეს ოთხის დღის მიწა, ერთის დღისა მამულს საჟივარდს რომა გავა გზას ქვეით. კიდევ ორის დღისა ნაბაჟულს გაღმა. კიდევ ერთის დღისა იქვე წისქვილთან გზას ქვეით თავთავისის სამძღრით სამძღრამდი. ესენი, რაც ამა სიგელში გიწერია შენთვის მამიყილია, გჰონდეს და გიბედნიეროს ღმერთმა, ვით სხვის მონასყიდი ესე მოგკმარდეს, შენც ისრე მოგაკმაროს ღმერთმა, ამინ. ავიღეთ ფასი სრული, რითაც ჩემი გული შემოგერდებოდა, არა დარჩომილა-რა შენზედა არა ერთის იოტის ფასის ოდენი. თუ ვინმე ამაზე წამოგედაოს ვინმე და ლაპარაკი დაგიწყოს რამაც კაცმა, მე პირი და პასუხი მივცე. ვინც და რამანც ძემა ადამისმა ანუ უზესტაესმა, ანუ უქვედაესმა ამა წიგნს კელიშალით კელი ყოს, მასამც რისხავს დამბადებელი, დაუსრულებელი, ნუმცა იხსნება სული მისი ჯოჯოხეთის გენიისაგან. არის ამისი მოწამე თავათ ღმერთი და ყოველი მისი წმინდანი; კაცთაგან ამისი მოწამე გოსტაშაბიშვილი ამილაღბარ, იმისი ბიძაშვილი ქაიხოსრო **ძხხრო** და ფარსაღანიშვილი როსტომა კაკელათელი, პაპუაშვილი ვიუა და იმავე ქაიხოსროს მსახური ძელიაი და კაკელი ხუცესი ბასილა, თემაშაშვილი ივანა, და მე ბაგრატ გაბაშვილს დამიწერია, მოწამეცა ვარ ამისი. დაიწერა ესე წიგნი მაისის 6^ა გასულს, 1732^წ.

142. ნასყიდობის წიგნი, 42×22 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღღ-ზე მორგვალო მხედრულის ხელით. ნიშნებად ნახმარია სამ-სამი წერტილი. მართლაწერა ზოგიერთი სიტყვებისა გარეწილია და ჩვენ შევასწორეთ.

2732, ღვინობასთვის 15. ქ. ნებითა, შეწვევითა მლთისათა, მამისა, ძისაითა, სულსა წმინდითა და უმეტესთ კურთხეულის დედოფლის ჩვენის მ[არა]დის ქალწულის მარიამისითა, იმათის მინდობითა და შუამდგომლობითა და რანიცა წმინდანი ზეცისანი, წმინდა გიორგი ძლევისა მთავარ მოწამე, იმი-

სის მინდობითა და შუამდგომლობითა, ესე ამიერით უკუენისამდე ხანთა და ქამთა გასათავებელი მტკიცე და უცვალებელი, მოუდევარი არას კაცისგან უცილებელი, უმიზეზო მოუდევარი, ესე ნასყიდობის წიგნი მოგეც მე ტბელმა (ტაბელმა) იაგულაშვილმა გიორგიმა და შვილმა ჩემა აბრამამა და სახლისა ჩემის მამავალმა შენ ტბელს კელავეკას გიორგის, შვილს შენს კაციას და დარჩიას, თამაზას და სახლის თქვენის მამავალს, ასე რომე დამეჭირა და მოგადექ კარს და მოგაციდე ჩემი სამკვიდრო მამული, ასე რომე ავიდე ფასი სრული, რითაც ჩემი გული შემიჯერდებოდა არა დარჩომილა-რა ჩემი შენზედა არც ერთის იოტის ფასისა. გქონდეს და გიბედნიეროს ღმერთმა, ვითა სხვას მონასყიდეს მოკპაროდეს, შენც ისე მოგაკპაროს ღმერთმა, ამინ. ერთი ესე რომე ქვეყანა ურუმთ (ურუმათ) ეჭირა და არც ნასყიდს, არც უსყიდს არ იკითხვენ, კულუხზედა აიღებენ, თვარემა, ვინ იცის, ეგება მათს ბძანებით ქართველობა იქნას, არც კულუხი გეტხოვებოდეს. ასრე ამა პირობით მამიყილია ჩემი სამკვიდრო ვენაკი თავის ახსიაშვილის სამძღვრამდი, ბოლოს შენსავე სამძღვრამდი, აქეთი გვერდი კევი, გამოღმა რომა რასც გაიტანს კევის, ვერვინ გეცილებოდეს თავისის სამართლიანის სამძღვრითა, წყალითა, გზითა, შესავალითა, სიმატითა, უმატითა, ასრე, რაც ამა სიგელში სწერია, შენტვის მამიყილია მე აბრამს. ვინაც და რამანც ძემა ადამისმა, ან ჩემა მონათესავემა, ან მეზობელმა, ან ბატონმა შენ წამოგედლოს ამაზედა და ლაპარაკი დაგიწყოს, პირის და პასუხის გამცემი ჩვენ იაგულაშვილმა გიორგიმა და ჩემა შვილმა და სახლის ჩემის მამავალმა გავცეთ. არის ამისი მოწამე თავით ღმერთი, ყოველი მისი წმინდანი. ერთი ესე რომე ჩემიც ნასყიდი იყო ის ვენაკი და ძლევის მთავარ მოწამის შეწირული იყო. ბატონს კელი არა ქონდა, არც აქვს. მეც ასრე შენტვის მამიყილია, კელი არ ვის აქვს. კაცთაგან ტბელა (ტაბელი) მამასახლისი დათუნაშვილი დათუნ+ და მღდელი იოსებ და მეძუნშვილი ებალა+ და ჯოეშვილი ნასყიდა+ და გორგაი, ახსიაშვილი ახსია+ მელდიაშვილი ნასყიდა+ და კაკათელაშვილი

თამაზა, კანქაშვილი პატ + კელიაშვილი ბერუა + და მე ბაგრატ
გაბაშვილს დამიწერია და მოწამეცა ვარ ამისი. ვინც და რა-
მანც ძემა აღამისმა ანუ მცირემა, ანუ შემდგომათ ვინც მეპა-
ტრონება, ან რა ჯულიანმა, ან უსაჯულომა, რამაც კაცმა ეს
წიგნი მოგიშალოს, ან კელი ყოს, მასამც რისხავს დამბადებე-
ლი ღმერთი, ნუშცა იხსნება სული მისი ჯოჯოხეთისგან, იმა-
მაც იუდის მოძმე იქნება, რომელმაც იუდამა ქრისტე აწვალა,
ძრწოლა ქონდეს კაენის, დანთქმა ფაროზის (sic), ვინც შენ ეს სი-
გელი მოგიშალოს. დაიწერა ესე წიგნი ღვინობისთვის აკ, გა-
სულს, ქქს შკ ++.

პირველ გვერდზედ აშიაზედ: ქ. მე ედიშერ ამისი ყაბული
მაქვს. ამისი მოწამე გერმანოზიშვილიაი კაცი.

143. ნასყიდობის წიგნი, 40,5X21 სანტიმეტრი, დაწერილია სქელ
ქაღალდზე ნუსხა მხედრულის ზელით, ხოლო პირველი ორ-სტრი-
ქონ ნახევარი დაწერილია რგვალი მხედრულის ზელით. ნიშნე-
ბათ იხმარება ორ-ორი წერტილი.

1735, ქრისტეშობასთვის 26. ქ. სახელითა სახიერითა,
არსება დაუსრულებელისა, ძალ-განუზომელისა, ძლიერება
მოუკლებელისა, უნივთოსა, ურულოსა, ურებაშოსა, ყოვე-
ლა მარსებელისა, თვით არვისგან და(ა)რსებულისა, რა-
მელ არს და რომლისა ძლიერებითა იქმნეს ყოველნი არს-
ნი და არა არსნი, ბილულნი და უხილაენი, ნივთიერნი და
უნივთონი, ძლიერნი და უძლიერესნი. ამა ყოვლისა სიბრძნი-
თა განმგებელისა ღთისა მამისა, ღმრთისა ძისა, ღთისა სული-
სა წმინდისა, თავდებობითა, მინდობითა, შუამდგომლობითა
ყოვლად უბიწოსა დედოფლისა ჩვენისა ღთის-მშობელისა, მა-
რადის ქალწულისა მარიამისითა, პატიოსნისა და ცხოველს-
მყოფელისა ჯვარისათა, წმინდითა და ყოველთა ნაშობთა
წინასწარმეტყველისა და წინამორბედისა იოვანესითა, და იო-
ვანე ქალწულ მახარებლისათა, თანა-დგომითა ოთხთა თავთა
მახარებელთა და ათ-ორთა მოციქულთა, წმინდათა წინასწარ-

მეტყველთა და მღდელთ-მოძღვართა, და ქაწულ მოწამეთა, და ღვაწლით შემოსილთა ქრისტეს მღთისა მკედართა და სხვათა ყოველთა მამათა და მამად-მოთავართა, მეუღაბნოეთა, შიშველ მართალთა, ქრისტეს ღმრთისათვის სულელ-ქმნილთა, ამათ ყოველთა წმიდათა ღმრთისთა თაედებობითა, მინდობითა და შუამდგომლობითა, ნებითა და შეწყვენითა ღმრთისთა ესე მტკიცე და შეუსცალე-ბელი ყოელის ხლათისა, მიზეზისა და ილეთისა განწყმდილი და არსადა ბატონობაში მოუშლელი, ეამთა და ხანთა უკუნისამდე გასათაეებელი, სამკვიდრო და საბოლოო გამოსადეგი წიგნი და სიგელი დაგიწერე და მოგართვი ჩვენ შოშიაშვილმა ბერუ-კამა, ძმამა ჩემმა ადამამ, მძუღიამ, ნიკოლოზ და სახლისა ჩემისა მომავალმა თქვენ ბატონს მღიშანბეგის ქალს გუქას, შეილ-სა თქვენსა დაეთოს და ეახუსტის და მამავალთა სახლისა თქვენისათა ასე რომე დაგვეძირა და მოგყიდე ჩემი სამკვიდრო მამული ჭაბაის ჭაღა ზეით ქცხილამდი და მუხამდი, ზეით სუ-თანაშვილის მიწამდი თაეისის წყლითა, სათაეითა, თაეისის ტყითა, შესაეელითა და გასაეელითა. ავილე ფასი სრული, რი-თაც ჩემი გული შესჯერდებოდა. არა დარჩა რა ჩემი თქვენზედა არც ერთის იოტის ფასი. გქონდეს და გიბედნიეროს ღმრთმა, რაგვარადაც სხვას მონასყიდეს ჰქონდეს. ვინც ამას შემოგეცი-ლოს, პირისა და პასუხის გამცემი შე ვიყო. არის ამისი მო-წამე ქათრისშვილი სულხან სულხან, გერმანოზისშვილი პაა-ტა პაატა, სუთანაშვილი ბასილა +, მღდელი თეოდორე +. მე ედიშერს დამიწერია და მოწამეცა ეარ მდიშარ. დაიწერა ქრისტიშობისთვის კვ გასულს, ქვს უგვ + + + +.

პირველ გვერდის აშიაზე: ქ. მე ზურაბ ამ შოშიაშვილის ბატონს ჩემის დასტურით გაუყიდა +. ქ. ჩვენ ნამ[ა]ნგლელების შვილი გოგუნა ამისი მოწამე გოგუნა.

144. განიზომების წიგნი, 44×16 სანტიმეტრი, დაწერილია ჭაღალდზე ნუსხა მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება ორ-ორი წერტილი.

1736, მაისის 12. ქ. ესე წიგნი მოგვც მე უსუფა-ბეგის შვილმა ქაიხოსრომ შენ ყიფიანიშვილს ამირანს, ასე რომე თაკვს ჩემი მამულო მოგყიდე ძველი და ახალი, ნასყიდობის წიგნი მოგვცე. მასჴან ჩამოველ სარდალთან, ვიზიელე, ფასი თამამათ არ მამეცაო. მოვედით, პრკები დაეისხით, ვილაპარაკეთ, გარდაეწყვიტეთ. ერთმანერთან ძმობისა და მუსყიბობის მეტი არა გვაქვს რა დღეს, და დღეის იქით არც მე და არც მომავალი სახლისა ჩენისა არ მოგედაოს და, თუ სხვა ვინმე წამოგედაოს, პირისა და პასუხის გამცემი მე ვიყო. არის ამისი მოწამე თავათ ძვირ უხსენებელი ღთო, ყოველნი მისნი წმინდანი, კაცთავან მოწამე—გუგუნა გერმანოზიშვილი, ედიშერ ქაეთარიშვილი +, ფარსადანიშვილი ღურმიშხან +, თაყაშვილი ვახტანგ +. მე ყორღნიშვილს გიორგის დამიწერია ქ[ა]იხოსროს დარიგებით და მოწამეც ვარ ამისი. დაიწერა მისისი აბ, კქს ჟგდ. მე ქაიხოსროს დამიწერია, ყაბულიც მაქს ამისი + მე პატა ამისი მოწამე მონ ლს პატა ქ. მე ერ[ა]ტი ამისა მოწმე ერასტი.

აშთაზე: ქ. ჩენ ბატონმან სარდალმ[ა]ნ ქაიხოსროც ეს ასე გაეფარიგეთ ქაიხოსრო *).

145. პირობის წიგნი, $7,2 \times 11,5$ სანტიმეტრი, დაწერილია ჭაღალდზე ნუსხა მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება ორ-ორი წერტილი.

1742, მკათათვის 15. ქ. ესე წიგნი მოგვც მე გაბაშვილმა რევაზის შვილმა გიემა შენ სესიტაშვილს დათუნასა, რომე მთილამ რომ ბარში ცხვარი ჩამოვიდეს, ხუთი შენი მოწონებული კაი ცხვარი გაურჯელათ მოგცე. არის ამისა მოწამე

*) ცხვრისანი შედარია ბეკვზე ამოჭრილი.

მდივანბეგის ბოქაულთ უზუცესი აეთანდილ, შერმაზანაშვილი
ესტატე, სულ მდივანბეგის მსახური აზნაურშვილები. მე ერასტი
მდივანბეგის ხუცეს დამიწერია გიორგის და მოწამეცა ვარ ამი-
სი. მკათათვე ნახევარი. ეს მცხერები გაუპარსაფი მოგაბარო,
ქვს უღ +

146. პირობის წიგნი, $15 \times 10,5$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქაღალდ-ზე რგვალი მხედრულის ხელით. ნიშნებით იხმარება ორ-ორი წერტილი.

1743, მარტის 11. ესე წიგნი მოგეც მე შენმა მემკვიდრემ ყმა მოლაფელმა ფარალათაშვილმა ბერმა შენ ჩემს ბატონს გოშტაშაბისშვილს დაეითს, ას[ე] რომე ქვეყნის შეწუბებით ავიყარე. დღეს აქამდის სხვაგან ვიყავი და ვიცოდეილე. ჩემი ძმა ისევე თქვენთან იყო. ახლა ამას იქით თავი კელთ მოვიეც და ისევე თქვე[ნ]თანვე მოვიდე. მლთის წინაშე არ გიმტყუნო. ღთმან ცასა და ქვეყანას შუეა შენს უკეთესი ბატონი ნუ მომცეს. თუ ამაში გიგიმტყუნდე და ისევე ჩემს მამულზედ და შენთან არ მოვიდე, ოცის მარჩილის ჯარიმის მიმცემი ვიყო. არის ამისი მოწამე მელა იეანე +, ყალუასშვილი გიორგი, კახი იასე. მე კანდელა[კ]ს გრიგოლს დამიწერია და მოწამეცა ვარ. დაიწერა ესე წიგნი მარტის თერთმეტს ია, ქვს უღა +

147. ნასყიდობის წიგნი, $33,2 \times 24,4$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქაღალდზე მორგვალა მხედრულის ხელით. ნიშნებით იხმარება ორ-ორი წერტილი.

1746, ფებერვლის 20. ქ. ნებიტა და შეწეწენიტა ღთისათა, მეოხებიტა ყოელად წმინდისა ღთის მშობელიისა და მარადის ქალწულისა მარიამისათა, მეოხებიტა უსხეულოთა ზეცისა ძალთა, წმინდათა წინასწარმეტყველთა, წმინდათა მღვდელთ მოძღვართა, მოწამეთა და ნეტართა მამათა, ამათიტა მოწმო-

ბითა, მიწოდებათა და შუამდგომლობითა ესე იკუნისამდე ეამთა და ხანთა გასათავებელი ნასყიდობის წიგნი და სიგელი დაგიწერე და მოგეცე მე გოსტაშაბისშვილმა დავით, პატამ და ბარამ და სახლისა ჩემისა მომავალთა თქვენ ჩოლაყაშვილს ზურაბს, ძმასა შენსა ჯადდანს და ღურმიშანს, ასე რომე დამეჭირა და მოგყიდე ჩემის ნება ყოფლობით ჩემი ყმა, ბატონისაგან გასამყრელოში აღებული, დედის ჩემისაგან თავის ზითვით დახსნილი მატიაშვილი თამაზა და დავითა, ავიღე ფასი სრული და უწაკლოლო, რითაც ჩენი გული შესჯერდებოდა, შენი ჩემზე არა დარჩომილა რა არც ერთის იოტის ფასი; გქონდეს და გიბედნიეროს ღმრთი, როგორც სხვას მონასყიდეს ქონადეს, არავინ იყოს ამისი მცლილე და მოდავე თვინიერ ღმრთის მეტი. თუ ამასი წამოგედავოს ვინმე, პირისა და პასუხის გამცემი მე ვიყო. არის ამის მოწამე თეად ღმრთი, კაცთაგან გერმანოზისშვილი გუგუნა, უზბაში პაპუა, უზბაში საამ, იარალაშვილი იარალი.

ქ. მონა
ლობა
ზაზა

იმისი ძმა ზაზა ქაეთარისშვილი, ნიკოლოზ თბილელის ყმა, კეზერელი ოთარა +, კიკუაშვილი გიორგი, გზირიშვილი გიორგი. მე პაეღეს მღდელს დამიწერია და მოწამეცა ვარ.

დაიწერა თებერვალს ოცს, ქვსა უფად

მონა
ლობა
დავით

148. ნასყიდობის წიგნი, 21,5×15 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმრთელ ღმრთის ნუსხა მხედრულის ხელით. ნიშნებით იხმარება ორ-ორი წერტილი.

1749, თაბათფას 25. ქ: ესე წიგნი მოგეცე მე მელიქი აშხარბეგის შვილმა მირზიქარბაშმა აღამ თქვენ გოსტაშაბისშვილს თამაზისშვილს ეახუშტის და პაპუნს, და თქვენს ბიძაშვილს ქაიხოსროს შვილს როსტომს, ასე რომ არეშინათ ზალისშვილი სოლადა თავიანთ სოფლის მარასათენ დაეჭირათ თათრებს და ჰყიდდნენ, არავინ პატრონი არ გამოუჩნდა, თვითან თავისი თავი

მე მომეცა, ფასი თავიანთ მადშა მისცა, მასუკან მე ქალაქს არ ვიყავე, ცუდით მიგეცათ ალიყულიბეგისათვის, მიველ და ალიყულიბეგისაგანაც დავიხსენ, ამასობაში ხანი გაიარა, ბედნიერის მეფე თეიმურაზ რომ მობრძანდა, კაცი მომიგზავნეთ, რომ სოლალა ჩემის ყმის შვილი არისო, უნდა რომ ერთი რამ მოგეცეთ, ჩვენც ნასყიდობის სიგელი მოგცეთ, ოარი თუმანი და ნახევარი შემოგეთვალათ და მოგართვით, ჩემზე ეს ერთი სოლალა არის მოსყიდული, ამის მამულთან და ყმასთან მე კელი არა მაქვს, და თქვენ ამ სოლალასთან და ამის შვილთან კელი არა გქონდესთ და არც ამის მომადვალთან. არის ამისი მოწამე მელიქ-შერმაზანანთ შერმაზანა შერმაზან, აბესალამანთ პაპას შვილი ჰასრათა ჰასრათა, დათოს შვილი ბაინდურა ბაინდურა, მე დეკანოზის შვილს მიქელს დამიწერია და მოწამეცა ვარ. თიბათის კე, ქვს უღზ.

149. ნასყიდობის წიგნი, $32,2 \times 14,8$ სანტამეტრი, დაწერილია სქელ ქაღალდზე ნუსხა მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება ორ-ორი წერტილი.

1749, მადამოხასთვას 2. ქ. ესე წიგნი მოგეც მე, ვახუშტიმ გოშტაშაბის შვილმა შენ ჩემს ძმას პაპუნასა და ჩემ ძმის წულს როსტომს, ასე რომ ვანქსა და ვაგვს რაც ჩვენი წილი მამული იყო გაუყოფარი ქეონდა. ვანქა ვაფყიდეთ და რაც ვანქის ფასი ავიღევი, თქვენი წილიცა მე ვახუშტიმ დავებარჯე და შენ პაპუნასა და როსტომს ამის სანცლოთ ვაგვს მახარას შვილები თავის მამულითა, შალაგის შვილის თამაზას მამული უკაცოთ, ბერიას მამული უკაცოთ, ბეგიტას შვილის თამაზას მამული უკაცოთ; ამისი ბარათი მე მქონდა და მამული შენ მოგეც. ესეები ყველა ვანქის სანაცლოთ თქვენ მოგეც, რომ მე საქმე აღარა მქონდეს. არის ამისი მოწამე თავად ღთი, კაცთაგან ნამანგლეღევის შვილი ქაიხოსრო ქაიხოსრო, სამის შვილი ედიშერ ედიშერ, გერმანოზის შვილი ქაიხოსრო ქაიხოსრო,

უსუბევის შეილი ქაიხოსრო. დაიწერა ესე წიგნი მარიაშობის
ზ, ქვს უღზ. მე ეახუშტის ბეჭედი არა მქონდა, ამ წიგნის
ყაბული მაქვს, ეს ჩემი ხელია +.

მე დავითოს დამიწერია და მოწამეც ვარ გოშტაშობის
შეილს დავით

150. ნასყიდობის წიგნი, 48,2X21 სანტიმეტრი, დაწერილია სქელ
ქალაღზე მშვენიერის რგვალის მხედრულის ხელით. ნიშნებათ
იხმარება თითო წერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ.

1750, მაისის 9. ქ. ნებიტა ღთისათა და შეწევნიტა ყოფ-
ლად წისა დიდებულისა დედოფლისა ჩეენისა ღთის მშობლი-
სა, მარადის ქალწულისა მარიაშისიტა, ძლიერებითა პატროს-
ნითა და ცხოველს მყოფელისა ჯვარისათა, წისა წინასწარ მე-
ტყველისა, წინამორბედისა და ნათლის მცემლისა იოანესიტა,
წითა ანგელოზთა და მთავარ ანგელოზთა, წითა თაეთა მოცი-
ქულთა პეტრესიტა და პაელესიტა, წითა წინასწარმეტყველთა,
მღუდელ მოძღვართა, წითა მოწამეთა მამათა, აღმსარებელთა
და რომელნიცა სათნო ეყენეს ღთსა, და რომელნიცა სეინა-
ქსარსა შინა მოიკსენებიან, ამათიტა მინდობითა, თაესმდებო-
ბითა და შუამდგომელობითა, ესე უკვე ქამთა და ცვალებადთა
გამოსადეგი მტკიცე და უცვალებელი და უმიზეზო და ყოელის
კაცისა მოუდავარი, და ყოელის ზლათისა და ილეთისაგან გა-
მოსული სამკვიდრო და საბოლოო ნასყიდობის წიგნი და სი-
გელი დაგიწერეთ და მოგეცი ჩეენ ასლანიშვილებმა იოანემ,
ფარემუზ და პეტრემ და მომავალთა სახლისა ჩეენისათა თქვენ
გოსტაშობის შეილის თამაზის ასულს, ქსნის ერისთვის ბატონის,
შანშეს მეუღლეს, ბატონს ანახანუმს ასე და ამ პირსა ზედან:
დამეჭირა და მოგყიდე ჩემის ნება წადილითა ჩემი სამკვიდრო
და ყოელის კაცის მოუდევარი ანდრეას იავულისაშვილის ბე-
რიასი და ნიკოლოზას მამული თაეისის შესაელითა, გასაელი-
თა, მთითა, ბარითა, საწყლის პიროთი, ეენაკითა, საძებრითა,

უძებრითა, ყოელის თაეისის სამართლის სამძღურითა. გჳონდეს და გიბედნიეროს ღონ, ვითაც სხეთ მრავალთ ალაღოთ მონასყიდეთა. ეინცა და რამანც კაცმან ამას შლად კელ ყოს, იგიმც შეიშლების თაეის სახისაგან. თუ ეინშე წამოგედავოს, პირისა და პასუხისა გამცემი ჩვენ ვიყენეთ. ავიღეთ ფასი სრული და უნაკლოლო, რითაც ჩენი გული შესჯერდებოდა, არა დარჩომილა არც ერთის იოტის ფასი. არიან ამისნი მოწამე პირვეელად ღთო, კაცთაგან გოსტაშაბისშვილი ბეჟან, გერმანოზის შვილი პაპუა, სამისშვილი ედიშერ, ნამანგლეღაეის შვილი ქაიხოსრო, ქაეთარიშვილი(ქაეთაფარიშვილი?) ედიშერ, გაბაშვილი პაპუნა, საგინაშვილი როსტომ და მე სიონის კანდელაკისშვილს ისაქს დამიწერია და მოწამეცა ეარ. და[ი]წერა მისის თ გასულს, ქქსა უღწ

გ.ო.გ. ფრწ. ზე

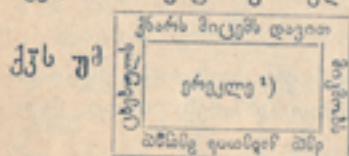
151. პირობის წიგნი, 19,6×16 სანტიმეტრი, დაწერილი ქაღალდზე ნუსხა მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იმპარება თითო წერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ.

1750, თაბათეის 23. ქ. ესე წიგნი მოგეც მე ზაზუნა-შვილმა ზაზამ შენ გოსტაშაბისშვილს დაეითს, ასე რომე შენ ჩემი მამული გეჳირა, სხეა სულ დაეიხსენ შენგან. გნაკუთს ერთი კომლი კაცი ყორღანაშვილისათვის მიგეყიდა. იმაზედ ჩივილს ეპარებ. რაც ყორღანაშვილის მისაცემი შეეიქნა და სამართალში დამახსნეინონ, შენ არა გაგაღებინო რა, მე მიეცე, და, ეინ იცის, სამართალში მოსამართლემ გითხრას: ბადალი მიეც, არც არა იმაში გამოგართო. არის ამისი მოწამე შენი განაყოფი პაპუნა გოსტაშაბის შვილი [], გუგუნა გერმანოზისშვილი [] და ნიკოლოზ ქაეთარიშვილი, და მე კარის დეკანოზს მიქელს დამიწერია და მოწამეც ეარ ამისი. დაიწერა ესე წიგნი თიბათეის 23, ქქს უღწ. აშიახე: რაც ჩემის კელიდამ გამოვიდოდეს ჩემის სიტყვით იმ კაცზედ ლაპარაკში ქომავი და მოეპარება არ მოგიშალო ღთის ძალით.

152. არძა და არძაზე მინაწერი ბძანება მეფის ირავლი მეორისა, $22,4 \times 14,5$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღღზე. თხოვნა ნაწერია რგვალი მბედრულის ზელით. ზოლო ბძანება ზედ მინაწერი ერეკლეს ზელით ნუსხა მბედრულია. ნიშნებათ იზმარება ორ-ორი წერტილი.

1852, ქრისტეშობასიგას 11. ქ. ღთნ ბედნიერის კემწიფის ქირი მათ ფერხთა მიწა მტვერს გოსშტაშაბისშვილს ზურაბს მოსცეს. მერე ამას მოვასხენებთ, ერთი ჩემი ყმა, წლევეანდელი ჩასული, ბიჭა ჰყავს ქისიყის მოურავს და უთქვენ წიგნოთ არ მადღეფს. ღმერთი გავიმარჯვებთ, იმის წყალობას ვითხოვ.

თავში აქვს წარწერა მეფის ზელით: ქ. ჩენი ბძანება არის, სულხან ეშიგ-ალასო. მოურავს გაახსენე ამ კაცზედ. და თუ სიტყვა არა ქონდეს რა, ეს კაცი ახლავ მოსცეს. თუ სიტყვა აქვს, ის კაცი კარზედ მოიყვანოს. ქრისტეშობისთვის აა,

153. არძა და არძაზე მიწერილი განჩინება მეფის ერეკლე მეორისა, $21,5 \times 11$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღღზე ნუსხა მბედრულის ზელით. ნიშნებათ იზმარება თითო წერტილი. განჩინება ერეკლეს ზელით არის მიწერილი.

1772, მარტას 21—22. ქ. ღთნ მღ მოწყალის კემწიფის ქირი მოსცეს მათს ყმას და ფერხთ მიწა მტვერს გოსტაშაბის-შვილს ზურაბს. მერმე ამას მოვასხენებ ჩვენს მოწყალეს: ერთი დიდათ ხელ მოკლე და უილაჯო გახლავარ. რამთვენის ხნის ჩემის მამულიდამე გარდმოგარდნილი აქამდით ქიზიყს გახლდი, ხმელსა და უწყლოს ალაგს და ჩემი მოყვარე ასისტაფი მეც ძლიე მადღებინებდა, თუ არამც მე ჩემი ყმა იქ მიმეყვანა. ახლა ისევე თქვევენის ტახტის საფარლის სიახლოვეს მოვატანე

1) ეს სიტყვა მბედრულ ზელწართულად არის გამოკრალი მკვედზედ.

და გასასხვეს გიახელ ხიზნით და [ა]მთვენი თქვენი საფარველი და მოწყალება დამემართოს: რაღაცა თვითო ოროლი კაცი საღმე მყვანდეს, იმის წყალობა მიყავით და ოქმი მიბოძოთ, რომ, საცა მე ვიდგე, ისინიც ჩემთან დაეყენო და ერთი მეორეს უღონობას შეეწინეთ და ისე, თქვენის წყალობით, ეიცოცხლოთ ჟამამდი. ღმრთი ეფიცავით და თქვენს თავსა, რომ თქვენს ახლოს აშენებულ სოფლებშიაც არ მყავს რა, თორემ იმათზე თავს არ შევაწყენდით. წყალობას ვითხოვ, ეს ჩემი უღონობა ამ თქვენის წყალობით და ჩემის კაცის შემოკრებით განაძლიეროთ. მარტის კბ, ქვს უა.

გვრზე: ქ. ჩვენი ბძანება არის: ვისაც ამისი კაცი გყვანდესთ, მოეცით და, თუ სიტყვა გქონდესთ ვისმე, ჩვენ მოგვახსენეთ, მარამ, თუ სამართალში გამტყუნდით, რომელიმე გარდაგზდებათ სამართლით. გარსევან ეშიკალაბაშო, ეს შენ უნდა გაურიგო. მარტის კბ, ქვს უა (გრგულე¹⁾)

154. წერილი ბესარიონ კათალიკოსისა, 14,5×9,7 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმრთელ ნუსხა მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იბმარება თითო წერტილი.

1773, აზრადას 18. ქ. ბიძისშენის მთავარ ეპისკოპოსის ბესარიონის, საყვარელო შეილო, ბატონო ერასტი, ლოცვა კურთხევით მოგიკითხავ. მერე ჩემს ამბავს იკითხავ, მშვიდობით ვიმყოფებით. შენი ამბავი ელარა გაგიგონე რა. აქ გაგიგონე, რომ ელიზბარს წაჰკიდებინარ. რა გრჯის? შენ ვისთა რა დავა გაქვს? რათ ჩხუბობ? ან გასარიგებელი მანდაური ამბავი ხომ აღარა შემატყობინე რა. ურმები როგორ არ არის? კევეზერლის ურმები მანდ არის. ეცადე ან ერთი საპალნე, ან ერთი ცალი კარგი ღვინო ეცადე გამოგიგზავნო. აპრილს იმე, ქვს უა ბესარიონ

¹⁾ სრული წარწერა ბეჭდისა ისეთია, როგორც № 152-ზე.

155. საჩივარი და საჩივარზედ მიწერილი განჩინება მეფის ერეკლე მეორისა, 19X15 სანტიმეტრი, დაწერილია ქაღალდზე ნუსხა მხედრულის ხელით. ნიშნებათ ზოგჯერ ორ-ორი წერტილი იხმარება, ზოგჯერ თითო.

1779, მარტის 7. ქ. ლთნ ბედნიერის კელმწიფის ქირი მოსცეს გოსტაშაბისშვილს ერასტი უზბაშს: ზაალ ყაფლანისშვილი ჩემს წილს დოდოგნას მედაება, არა აქვს ნასყიდი და ძალით მართმევს. წყალობას ვითხოვთ, თუ სიტყვა აქვს, თქვენს სამართალში მელაპარაკოს, თუ არა და ჩემი მამული დამანებოს, ღთი გაგიმარჯეებს. მარტის 8, ქვს უაზ.

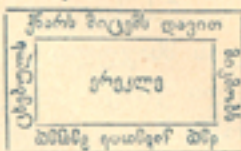
ზედა აშიაზე აწერია ერეკლეს ხელით: ქ. უფალნო მსაჯულნო! ამისი სამართალი თქვენ უნდა უსაჯოთ და გარიგოთ. მარტის 8, ქვს უაზ ერეკლე¹⁾

156. არძა და არძაზე მინაწერი ბძანება ერეკლე მეორისა, 18X17,1 სანტიმეტრი, დაწერილია ქაღალდზე ნუსხა მხედრულის ხელით. ნიშნებათ ნახმარია თითო წერტილი.

1779, ივლისის 19. ქ. ლთნ ბედნიერის ხემწიფის ქირი მათ ბანდას გოსტაშაბისშვილს ერასტი უზბაშს მოსცეს. ახლა ამას მოგახსენებ, ჩემო ხემწიფე, ამთენი ხანა, რომ თავს გაწყენ ჩემს წილს დოდოგნაზედ და, არ იქნა, სამართალი არ დამემართა, გვეედრები, ჩემო ხემწიფე, რომ სამართალი მეზოდოს. ჩემს სამართალს თქვენგან ვითხოვ, თორემ მე სამართალი არ დამემართება, და ნება თქვენია. ერთი ყაფლანისშვილი მოდავეთ მყავს და მეორე მდივანბეგათ გიზის, და აბა, რა გაეაწყო, ერთი მოწამე მთხოვა მხეკაბუკმა და მე ორი გ[ა]ახელ და ვერ შავიჯერივე. გვეედრები, რომ ერთის გზით მამარჩინოთ და სამართალი მამცეთ; ღმერთი გაგიმარჯეებსთ, მამარჩინეთ, ბატონო ჩემო, მერწმუნე, რომ ტყვილათ მაცოდვილებს, საქმე არ აქ რა, ჩემია. ივლისის 19, ქვს უაზ.

¹⁾ სრული წარწერა ბეჭედიხა ისეთია, როგორც № 152-ისა.

ზემო ნაწილზე: ქ. ზაზაე ყორა-იასაულ-ბაშო! მერე ზაალ ყაფლანიშვილი და ეს ერასტი უზბაში ჩვენს სამართალში ალაპარაკე, მდივანბეგებსაც ჩვენთან დაეისწრებთ და მის სამართალს ჩვენ განესჯით. იელისის ათ, ქვს უაზ

157. განჩინების წიგნი, $19 \times 10,5$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთის წერტილის ნუსხა მხედრულის ზეგით. ნიშნებით აქიქ ნახშირია მხოლოდ თითო წერტილი.

1780, ანგრას 31. ქ. გოსტაშაბისშვილი ერასტი უჩიოდა ყაფლანისშვილს ზაალს და ზურაბს: „ჩემი სამკვიდრო მამული ქვემო დოღოგნა მამიჩემის უმცროსს ძმას პაატას მიუყარნია ყაფლანისა და ზაალისთვის და პაპისჩემის წილი მთლად, რომ მამის ჩემისათვის არ შეუტყობინებია. მერმე, ბებია ჩემს გუქას რომ შეუტყვია, მისულა, თეთრი მიუტანია, მიუტია და, რადგანაც ბეჟანის წილიც წერებულა იმ სიგელში და ბეჟანის ნებით თავის წილი კი მისყიდული ყოფილა, სიგელი კი ეგრ დაუბეგია და ერთი ბათილამის წიგნი მოუცია: თქვენი წილი რომ სიგელში ნასყიდათ მიწერია, არ მიყიდა, თეთრი მომეზარაო. ეს წიგნი ზანდუკში სდებია. ქურდისაგან რომელიმე სხვა ნივთებიც და ის წიგნიც მოუპარავსთო, თორემ მიქელ დეკანოზი დოღენჯისშვილი ამ საქმის მოწამეაო და საშინელის ფიცით ფიცედა, ეს სიტყვა ბებუის ჩემის გუქასაგან დიდის ფიცით გამიგონიაო“. ზაალ ყაფლანის შვილი უპასუხებდა: „მე სიგელი კელში მიჭირავს მრავლის დიდროაშის კაცებით დაბეჭდილი, ოცდა თოთხმეტი წელიწადია ნასყადი მაქვს, არაეინ წამომდებებია, კაცნი მესაზღნენ, კენა იყო, თესვა, მცილე არაეინ მყოლია, ახლა მაგისთანას ჭორით რომ მეცილები, ან იმ ჩემის ძმის ყმის წიგნი უნდა გქონდეს, ან წიგნის მნახავი მოწმე

გყვანდეს და სიტყვა არ მექნება, თეარა ეს სიგელი, ამ ძლიერ მოწმებით დამტკიცებული, ქართველის ბატონის მეფობაში გასყიდული, რომ ძალი და უსამართლო არა შემეძლო რა, მაგისტანას სიტყვით როგორ გამტყუენდებოა“. ჩვენ საქართველოს მსაჯულთ შეკრებილებამ ამათი სარჩელი მოვისმინეთ, სიგელი ენახეთ, დიად მტკიცე და მრავლის დიდროანის კაცებთ მოწმობით იყო დაბეჭდილი. მერმე მიქელ დეკანოზს მოუწოდეთ და ფიცით გკითხეთ, რაც იცოდეს, სწორე იმოწმოს. მიქელ დიდის ფიცით თქვა, რომ გუქა მდივანბეგის ქალი შემომგებეწა, ყაფლანისაგან მოცემული მამულის წიგნი მქონოდაო, ზანდუკი გაშიტებეს, ზოგი რამ სხვა და ისიც დამეკარგაო და ერთი ეინმე შენი მოწაფე არის, იმის ექვი მაქეს, ეგების ასწაფო და კანონი მისცე. თუ იმას ექმნას, ჩემი წიგნი მომცესო და დიდად წუხდა იმ წიგნის დაკარგვასაო. ზაალ გოსტაშაბის-შეილმა წერილი მოსცა სამართალსა: „გუქა ერასტის ბებიამ ყაფლანს თეთრიც მოუტანა და წიგნიც გამოართვაო და მამა ჩემი კიდევ ემდუროდა: თქვენ თქვენი წილი მამული დაიხსენით და მეკი არ შემატყობინეთო. ღმერთს ეფიცავ, რომ ეს ასე იყო“. აგრეე ზაზა გოსტაშაბის-შეილმა მოსცა სამართალს წერილი: „ღმთს ეფიცაო, რომ გუქამ ყაფლანს თეთრი მოუტანა და წიგნი გამოართო და ბიძა ჩემიც დაგვემდურა, რომ თქვენ კი დაიხსენით და მეკი არ შემატყობინეთო. ამ ეამს დიდად შეაწუხა ერასტის ბებიამ: არც დღე მოასვენა, არც ღამე, მანამ წიგნს გამოართმევდა“. ესენი ასე ფიცით მოწმობდენ, მაგრამ, რადგანაც ბიძაშვილები იყენენ და სახლის კაცნი, ამათის მოწმობის სამართალი ვერ გულ საფე იქნებოდა და ეს სამართალი მივეცი: ერასტი გოსტაშაბი-შეილმა სამი საყაფლანის-შეილო აზნაურ-შეილი შეუგდოს, ზაალიმა და ზურაბმა სამში ერთი იშოონ და ასე შეჭვიცონ: ამილღაბრის წილი ლოლოენა კიდევ ეყიდოს და ამ დღიღამ აქამდე არაფინ სდაეებოდეს, როსცა კაცი მდგარ იყოს, ლალაც ედოს და წილიც არ ეთხოვოსთ. ამილღაბრის შვილებსა და გუქას რომ კიდევ სხვა მოწმები მოვსთხოეთ ერასტის, ერასტიმ თავის პაპის ძმის შეი-

ლი ზაალ მოიყვანა. ერასტიმ [რომ სთქვა] ყაფლანს თეთრი მიეცე, დაეიხსენ და ბათილამის წიგნი გამოეცართეო, არც თეთრი გამოეცართეოს და ისიც ტყვლი იყოს, არც წიგნი მიეცეს.

პირველ გვერდის აშიაზე: იანერის **ღა, ქს ღაღ**

158. ნასყიდობის წიგნი, $38 \times 22,5$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთ რევალი მხედრულის ხელით. ნიშნებით იხმარება, ისიც იშვიათათ, თითო წერტილი.

1780, სექტემბრის 10. ქ. ნებითა და შეწყენითა ღთისათა, მამისა, ძისა და სულისა წმინდისათა, ესე ამიერითგან საბოლოოთ გამოსადგე ნასყიდობის წიგნი და სიგელი დაგიწერე და მოგვე მე ზაზუნაშვილმა ბარათამ შენ გოსტაშაბის შვილს უსბაშს ერასტის, ასე რომ დამეჭირა და მოგყიდე ჩემს ბარათში ნარკები დაგდოთ სოფელს კოზმანაშვილის ბერუას მამულში, რომელიც მამა პაპათ ჰქონიათ, იმისი მამული სრულობით შენთვის მომიყიდა, რომელიც ძველთაგან საბარათაშვილოს ერთ გლეხ კაცს მამული ჰქონიათ, იმტელის მამულით მომიცია მითთა, ბარითა, ტყითა, წყლითა, სახნავეთა და უხნავეთა. გქონდეს და გიბედნიეროს ღმრთი, როგორც სხვათ ალაღის მონასყიდეს მოხმარებოდეს, ისე შენ მოგახმაროს ღმრთი, არაფერ იყოს მცლილ და მოდავე, და თუ წამოგედავოს ვინმე ამ კოზმანაშვილის მამულზე პა'უხის გამცემი მე ვიყო, ეს კოზმანაშვილი ბერუა ჩემგან განთავისუფლებულია, და თუ ამ ბერუას ნება იქნება და თავისავე მკვიდრს მამულზე მოგივა და დაგისახლდება, მე კელი არა მაქვს, არც მე და არც ჩამომავლობას ჩემსა. არის ამისი მოწამე აბაშიშვილი დაეით, დაეით (ხელჩართულათ); საამიშვილი ეშეკალსბაში ზაალ, ზაალ (ხელჩართულათ); ნაზირი რევაზ []; ქაეთარისშვილი უსბაში ნიკოლოზ [ნიკოლოზ]; ქაეთარისშვილი ედიშერ; გერმანოზისშვილი დაეით, დაეით (ხელჩართულათ); და მე იოანე თურქისტანი-

შეიღოს ბარათას ნებართვით დამიწერია და მოწამეცა ეარ. დაიწერა სეკდემბერს ი, ქვს უაზ. მე¹) ამ სიგლის ყაბული მამს ზაზუნაშვილს ბ[ა]რათ[ა]ს. ბეჭედი არა მქონდ[ა] დ[ა] ეს ჩემი ხელია.

159. ვეჟილი, $13 \times 10,4$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაქზე მხედრულის ნუსხურის ზელით. ნიშნებათ ნაზმარია თითო წერტილი.

1782, იანვრის 1. ავიღე მე ერასტი უზბაშმა თქვენ ბატონის თამარისაგანა ხუთი თუმანი ა[ხ]ალი თეთრი. თუმანზე ორი შაური[დ]ა ნახევარი სარგებელი უნდა გაძლიო. [გ]ირაო ამისთვის არ მოგართვი, რომ ჩემ[მ]გან ხათრიჯამი ბძანდებით. იანრე[ი]ს დამდეგს, ქვს უაზ

შონა ლთისა ერასტი

მეორე გვერდზე: ქ. ამის სარგებელში მისცემია თხუთმეტი მილანთული და სამი აბაზი.

ამ თამასუქის თეთრი თაენი და სარგებელი სრულად მივეც თამარს მე დაეთმა მაისის ი, ქვს უაზ. ამ თამასუქის თაენიც მომბ[ა]რდა, ს[ა]რგებელიც მე სოლომანს სრულათ მელიქავს.

160. პირობის წიგნი, $25 \times 14,7$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაქზე ნუსხა მხედრულის ზელით. ნიშნებათ იხმარება ორ-ორი წერტილი.

1782, მარტის 1. ქ. ესე წიგნი მოგეც მე თქვენმა ბიძაშვილმა ზაზამა და შეიღმან ჩემან ნიკოლოზმა თქვენ ჩემს ბიძას შეიღებს ერასტისა და ზურაბს, ასე რომე ქათაშს საწისქილო ქონდა და გაკეთება არ შეეკედლო. ერასტი შერწახელი ჩენის სიტყვითა და სხვისაგან თეთრი აიღე ეალათ

¹) აქედგან იწყება არა ტექსტის ზელი.

თუმანი ორ შაურათ, რაც ამ წისქვილზედ დაიხარჯოს და-
ნუხსე ლთის წინაშე და, რაც მოუნდება, სამისავე ბიძას შეი-
ლები ეალი არის. სანამ ეს თეთრი თავის პატრონს თავისი
სარგებლით არ მიეზაროს, მე, ზაზას, წისქვილის გამოსავალ-
თან ხელი არა მქონდეს. როდესაც მიზარდეს, ჩემი წილი
ჩემი არის. თუ ეს წისქვილი ან მტრითა და ან ერთის მიზეზით
ვერ დაეაბრუნოთ, მოვალეს სამთავე ერთათ გაესცეთ პასუხი.
ერასტი, რაც ამას წინათ შენ ამ რუზე დაგზარჯოდა, ისიც
სამთავეს ეალი არის. ამის მოწამე სულხან გერმანოზისშვილი,
ინაშვილი აბრამ, [მ]ლდელი ბასილ, ოძელასშვილი კაცია, და მე
გიორგის გერმანოზისშვილს დამიწერია ზაზას სიტყვით და
მოწამეცა ეარ. დაიწერა მარტის 4, კქს უჰა. სხვას, რასაც და-
ზარჯაე ამ საქმეზედ, რომ საბუთი ქნა და ჩვენ გე[ვ]ნიშნოს, ისიც
უნდა მოგცეთ, სიტყვა არა გვაქს. ქ. ეს წიგნი ჩემის სიტყვით
დაიწერა, მე ზაზას ყაბული მაქს, ეს ჩემი ხელია; ბეჭედი არ
მქონდა +

161. არძა და არძაზე მიწერილი ბჟანება მეფის ერეკლე მეორისა,
33X16,8 სანტიმეტრი, დაწერილია სქელ ქაღალდზე ნუსხა მხედ-
რულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება თითო წერტილი.

1782, მაისას 17. ქ. ლთნ ბედნიერის ხელმწიფის ჭირი მათ
ბანდა გოსტაშაბისშვილს ერასტი უსბაშს მოსცეს. ახლა ამას მო-
გახსენებ არზი მოგართვი და ასრე მოგეწერათ: დიეანბეგებო,
ზაალსა და ამას სამართალი უყავითო. არკი სამართალი მი-
ყვეს და განაჩენი მომცეს. თქვენც დაბეჭდეთ. ვერ დაიფიცა და
მე დამრჩა. თქვენ გოგია თუხარელი შემომისიეთ, განაჩენი
წამართვით და თქვენ გახლავს. ჯერაც ვერ შემიტყვია, რას მი-
ზეზით დამემართა ეს უსამართლობა. თუ საბუთი რამ შემო-
იტანა სამართალში, მე რატო არ შევიტყე და ან ხალხმა, და
ისრე არ წამერთო განაჩენი. ახლა დიამბეგებზე მაძლევს ოქმსა,
რომ სამართალი უყავითო. აკი მიყვეს სამართალი და განაჩე-
ნიც მომცეს, მაგრამ თქვენ გახლავს განაჩენი. იმათ ჩემი სა-

მართალი აღარ შეუძლიანთ, თუ რომ ჩემთვის სამართალი გენებებათ, თქვენთან უნდა გარდაწყდეს ჩემი სამართალი. სამი წელიწადი არის, რომ ამაზედ თავს გაწყენ. ნახევარ საათი ჩემთვის მოიცალოთ და ან გამამართლოთ და ან გამამტყუენოთ. მამულს ისი შეჭამს და მე კი დამიკრეფია გულ ზელი და შეცურობ. თუ თქვენგან სამართალი მომეცემა, ზომ კარგია, თუ არა ჩემი თავი თქვენის ჭირის სანაცლო იყოს. აღიწერა მაისი 18, კქს უო.

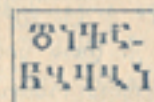
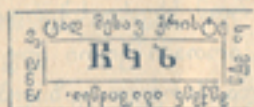
თავზე: „ქ. ჩენი ბძანება არის, ზაზაე, ყორაიასულობაზე შეიკალასო. მერე რადგან ამათ მოუნდომებიათ ჩენს სამართალში ლაპარაკი, ალაპარაკე, მაგრამ რომელიც გამტყუენდება, გარდაეხდევინებ. მაისის 16, კქს უო [გრეკლე]“

162. განზინება, 43,2×20,2 სანტიმეტრი, დაწერილია სქელ ქაღალდზე ნუსხა მზედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება ზოგჯერ ორ-ორი და ზოგჯერ თითო წერტილები.

1782, დეკემბრის 13—14. ქ. მისს უგანათლებულესობას ბატონიშვილს ეახტანვს ჩტპნ მსაჯულთათვის ებძანა, ერასტი უსბაში კალატოზს სტეფანეს რომ უჩივის, ალაპარაკეთ და სამართალი მიეცითო, მოვაყვანინეთ და ეალაპარაკეთ. ერასტი ასე ჩიოდა: ეს სტეფანე წერაქველი ჩემის ყმის შიზუაშვილის მარტირუზასშვილი არისო, აქამდინ ყმურად მემს[ა]ხურებოდაო, ეხლა თავის თავს მართმევსო, სამართალს ვითხოვო. სტეფანე ასე ჩიოდა, მართალია, დედა ჩემი ამ მარტირუზასი სჯულიერი მეუღლე იყო, მარა იმ დედა ჩემს გადუაშვილი დასწოლოდა და იმ განდუაშვილს შევიქენ და იმ განდუაშვილისთვის სისხლიც გამოუროთმევიათ. ამ სტეფანემ რომ ასე თქვა. მარტირუზამ ცრემლით სამართალს ასე მოახსენა: ჯერ იმ ჩემს საწყალს მეუღლეს და თავის მშობელს აყიენებს და მერმე მე ასე მკლავს. აქამდინ ჩემი შვილი მეგონაო და ჩემს დამარხვე-

1) სრული წარწერა ბეჭედიხა ისეთია, როგორც № 156-სა.

ლადაც ვეგულებოდით, და ახლა ჩემს შვილობას აღარ კადრულობსო, და ქვეყანაშიაც ასე გვაყინებსო, ეს სამართალმა გაზინჯოსო. ამათ რომ ასე ილაპარაკეს, იოანე ამჟამაშია ასე თქვა: სამართალში ორჯერ, სამჯერ მიველ, ამ სტეფანეც კითხე, ვისი ყმა ხარ, რომ დავთარში დაგწერო? ამ სტეფანემ ასე მითხრა: ერასტის ყმა ვარო. ამათ რომ ასე იჩივლეს, ჩუტენ ეს სამართალი მივეცით სამართალის ძალით: ეს სტეფანე ერასტის ღარჩა ყმად პირველად ასე, რომ ამ მარტირუზას მეუღლესაგან ყოფილა შობილი, მეორედ ასე, რომ მამა მისმა ცრემლით სამართალს მოახსენა: ეს ბიჭი ჩემგან არის შექნილიო და ჩემის სჯულებიერის მეუღლისაგან არის შობილიო; მესამედ ასე, რომ იოანემ თქვა: ვკითხე ვისი ყმა ხარ? მითხრა: ერასტის ყმა ვარო; მეოთხედ ასე, რომ აქამდინ მდივანბეგს თეიმურაზს ეჭირა წერაქვი, ეს ბიჭიც მდივანბეგს თეიმურაზს უმსახურია ყმურათ; მერმე წერაქვი რომ ერასტიმ დაიჭირა, ეს სტეფანეც კახეთიდან ერასტის მოსვლია; რადგან წერაქვი შენ დაინებო, მეც იქაური და შენი ყმა ვარო. ამ საბუთებით ღარჩა ერასტის ყმად. ეს სტეფანე, იოანე კობიაშვილო, ეს სტეფანე ერასტის მოაბარე. ჩვენ ეს ასე განჯსაჯეთ და ნება მისის უგანათლებულებობისა არის. დეკემბრის აგ, ქვს უო.

პირველი გვერდის აშთზე: ქ. ჩვენ მეფის ძე ვახტანგ მსაჯულ-
თა მიერ განსჯილთა ამის მსჯავრისა თანა მოწამე ვართ, დეკე-
მბრის იდ, ქ.ს. უოზ. [ვახტანგ *]

[illegible]

*) სრული წარწერა ზეცუდისა იხეიი, როგორც № 165-სა.

163. მოწმეების ჩვენებანი, $30,5 \times 16$ სანტიმეტრი, დაწერილია სქელ ქაღალდზე ნუსხა მხედრულის ხელით, მაგრამ რამდენი მოწმეა, იმდენი სხვა-და-სხვა ხელია და ნიშნებიც სხვა-და-სხვა არის.

1783, ანგრას 18. ქ. ღთ წინაშე მე ედღშერ ქავთრი-შვილი ამის მოწამე ვარ: პაპის თქვენის ვახტანგ მეფის დროს და იმას აქეთ ჩემ დროში ზემოწერაქვა გოსტაშაბიანთ ეჭირა და ამითი ყმანი იყვნენ. ამის მეტად არ გამიგონია, რომ სხვას ვისმე სჭეროდეს. ქეშპარიტათ ამისი მოწამე ვარ. იანგ-რის აშ, ქქს უოა +

ქ. მე ზურაბისშვილი სვიმონს ღთს წინაშე გოსტაშაბის-შვილების წერაქვისა ასე გამიგონია, რომ ამათი სამეკიდრო ყოფილიყოს, ახლო მეზობელი კი არა ვარ, რომ ზედ მიწევნით ვიცოდე

მონა ღთის
სვიმონ.

ქ. ღთის წინაშენ მე დავით ნამაგალელიშვილი ამისი მოწამე ვარ, რომ ზემოწერაქვი მეფის ვახტანგის დროში, იმას უკან ასე მინახავს და მამა ბიძისაგანაც ასე გამიგონია, რომ ამ გოსტაშაბიანთ ყმა ყოფილიყოს. არც სხვისა გამიგონია და ნება ზელმწიფისა იყოს. დავით.

ქ. მე ზახუნაშვილი ბარათა ღმერთ წინაშე ამისი მოწამე ვარ, ეს ზემოწერაქვი გოსტაშაბიანთია, ასეც გამიგონია. ამას გარდა არც შემიტყვია, რომ სხვასა სჭეროდეს +

ქ. ღთს წინაშე მე იოთამიშვილი ლუარსაბ ამისი მოწამე ვარ, რომ ოსმოლობას და პირველ ყიზილბაშობას ამ გოსტაშაბიანთ ეჭირათ და ამათი ყმა იყვნენ ზემოწერაქვი და არც გამიგონია, რომ სხვას სჭეროდეს და ნება ზელმწიფისა

ლუარსაბ

ქ. მე, ნიკოლოზ ქავთარიშვილი ღმერთს ვფიცავ: ზემოთი წერაქვი გოსტაშაბიანთი ყოფილა, მამის ჩემისაგან ზელმწიფნით გამიგონია და მეც ასე ვიცი: რომ ქ[ა]იხოსრო და იმისი და მან[ა]მდინ (sic) ყიზილბაშისა წაასხეს, მან[ა]მდინს სულ გოსტაშაბიანთ ეჭირათ. [ნიკოლოზ].

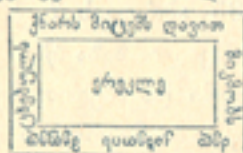
ქ. მე, გიორგი გერმანოზიშვილს ასე გამიგონია: ზემო წერაქვი გოსტაშაბიანთი არისო, ღთის წინაშე

გიორგი

164. არძა და არძაზე მინაწერი ბძანება მეფის ერეკლე მეორისა 22,4X14 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთ ნუსხა მზედრულის ზელით. ნიშნებათ იხმარება თითო წერტილი.

1783 თაბატავის 9—19. ღონ ბედნიერის კელმწიფის ქირი მოსცესთ ერთობით გოსტაშაბისშვილებს. მერმე, ამას წინეთ არზი მოგართვით, და ზეშო წერაქვის თაობაზედ მდივანბეგს ეუწიეღეთ. იმ ხანად ერასტი ქვევით გაგზავნეთ, და ჩვენ გვიბძანეთ, ახლა ჯარიანობა არისო და თქვენც მოიცადეთო. ახლა სულ ყველანი აქ გახლავართ, და მოწყალებას ვითხოვთ, ერთი იასაული გვიბოძოთ, და თქვენს სამართალში თქვენს სადღეგრძელოთ გვალაპარაკოთ. თუ, რაც არზით მოგვიხსენებია, ან იმაში ერთი რამ ტყუილი მოხსენება იყოს და ან გავმტყუნდეთ, იმის გარდა ერთი იმოდენი სოფელი კიდეც სხვა გამოგვერთოს, თუ არა და, სამართალი გვადირსეთ, გვედრებით, რომ თქვენის სამართლისაგან უსამართლოს ნუ დაგვაგდებათ, რომ ჩვენი სამკვიდრო მამული უსამართლოდ არ წაგვეერთოს. ივნისს თს, ქვს უოა.

თავში: ქ. ჩვენი ბძანება არის, ყორიასაულობაშო ზალო! მერე ამ არზის პატრონები და იმათი მოდავე ჩვენს სამართალში უნდა ალაპარაკო, მთიბათვის ით, ქვს უოა.

165. არძა და არძაზე მინაწერი ბძანება ბატონიშვილის ვახტანგისა, ერეკლეს ძისა, 33,2X13,4 სანტიმეტრი, დაწერილია სქელ ქალღმერთ ნუსხა მზედრულის ზელით. ნიშნები არა აქვს.

1784, თებერვლის 22. ქ. ღთან ბატონისშვილის აღმასხანის ქირი მათს ბანდა გოსტაშაბისშვილს ერასტი უზბაშს მოსცეს. ამას მოვახსენებთ: ბატონს ოქმი უბოძებია ზალო ყაფლანისშვილისათვის. ჩვენ და იმისი სამართალი თქვენ უნდა

გენახათ. მე კი არა მებძანა-რა თქვენგან და არცა-რა მკითხეთ. ოთხის წლის ოქმზედ თქვენ კიდევ ზედ მოგიწერიათ კელი, აუშართეთ, და მოაბარეთო, მგონია, სამართალი არ იყოს, და ნება თქვენის სიმაღლისა არის. წისქვილი ქოთაშს მიწაში არის და ის ლოლოვნას მელავება. იმ ოქმს უკან აღებული ოქმები მეცა მაქვს, რომ სამართალში უნდა ვილაპარაკოთ. იმ ახალს ოქმში თქვენზედ უბრძანებია სამართალი და მადლობელი ვარ კემწიფისა. თქვენს სამართალში მალაპარაკეთ, თუ გავმტყუნდე, რაც ერთს კაცს გადახდომოდეს, მე ის გადამახდევინეთ, და იმისი თქვენი ნება არის. ფებერვალს კბ, ქვს უოზ.

ზემო ნაწილზე: ქ. უფალნო მსაჯულნო! ამ არზის პატრონს ერასტი უზბაშს და ამის მოდავე ზაალ ყაფლანიშვილს, თქვენ, ღთის წინაშე უსაჯეთ სამართალი, მე არა მცალიან. ფებერვლის კბ, ქვს უოზ.

ლომად იუდას
ზაგუთად ვაზტანგ
ირაკლის ნაკვეთად

166. განზინების წიგნი, $39 \times 17,1$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმრთელ ნუსხა მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება თითო წერტილი.

1785, აბრეღის 7. ქ. უსბაში გოსტაბაშისშვილი ერასტი და ამის ბიძაშვილი ზაზა წისქვილის შემოსავალზე ჩიოდნენ. ამათ სამართალში დავსხდით ჩუპენ (sic) მსაჯული იესე, ქავთარის-შვილი უსბაში ნიკოლოზ და საგინაშვილი ბეგან. ამათი სარჩელი ყველა მოვისმინეთ და ეს სამართალი მივეცით ქვს უოზ: ამ წელს გიორგობის ამ არის წისქვილის იჯარა ფარემუზთან რა კოდით. აქედან საუფროსო ერგება ერასტის და ზურაბს კოდი 0, დარჩა კოდი 6. ერგება ერასტის და ზურაბს კოდი 46, ლიტრა 6, ზაზას ერგება მესამედი, კოდი 46, ლიტრა 6+, ერგება ზაზას თვეში ლიტრა 66+. ამის მეტათ ერთმანეთ[თ]ან საქმე აღარა აქვსთ-რა. გოგიას მიცემული პურიც ჩავვიგდია, ფარემუზისიცა, შიო მეწისქვილისაც, რომ აღარაფერი საქმე აღარა აქვსთ-რა. დარჩა წისქვილი სამზოდ და ასე გაიყოფდნენ: ჯერ

საუფროსოს აიღებდეს ერასტი და ზურაბ, მერე ორს წილს—
ერასტი და ზურაბ და მესამედს ზაზა. ეს ასე გარდაწყდა. აპრი-
ლის 8, ქქს უოგ.

მსაჯულმან
სწორი ისე
ყოს ეს ძესწ

ნიკო-
ზ

მს ლა
ბეგან

167. განჩინების წიგნი, $38 \times 15,5$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქალა-
ლდზე ნუხა-მზედრულის ხელით. ნიშნებით აქ-იქ იხმარება მხო-
ლოდ თითო წერტილი.

1786, გაორგობასთვის 15. ქ. ჯავახი ზურაბა გედევან-
ნიშვილებს შოშიასა და ბეციას სამართალში ყმობაზე ელაპარა-
კებოდა. მე ძველათგან ქვათახევის ეკლესიის (sic) ყმა ვყოფილვა-
რო, ჯავახეთს გადავსულვართ, და ჯავახეთიდან პატარა ჩემმა
მოყვარემ ისევე ქვათახევის ყმათ გუდით გადმამიყვანა და ქვათა
ხეცს შემწირაო. სანამ კავთახევა შენათ იყო, იქ ვიდეგო. კა-
ვთიხევი რომ მოიშალა, იქიდან სამაჩაბლოში წაველო, და ოცი
წელიწადი დაცხ ვიდეგო, და დაცხადამ ქორდას ერასტი გო-
სტაშაბისშვილის ყმის ქალი შევირთ(ე) და აქამდინ ჩემს მოყვა-
რესთან ვცხოვრებდიო. ქორდას მამული არა მქონია გედუა-
ნისშვილის წყალობა, და იმ ჩემის მოყვარესთან ხიზნად სა-
ხლებისათვის ყმად შევიდებო. გედევანისშვილებმა ამ ჯავახ
ზურაბას მოხსენებული ძველადგანვე ქვათახევის ყმობა და იქიდან
გუდით გადმოყვანა, და ეკლესიის შეწირვა საბუთით გაუმტყუ-
ნეს, და ვერც ამისი მოწამე იშოვნა ზურაბამ, რომ მოსული
ქვათახევის ეკლესიის ყმად სახლებულიყოს, და ვერც აღმოაჩინეს
სამართალში, რომ ამ ოცდაათს წელიწადში თავის ყმად სახ-
ლებოდესთ. ერთის სოფლიდან აუყრიათ და მეორეს სოფელში
თავიანთ ყმათ დაუსახლებიათ. გაქცევიათ, მოსწევინ, დაუქე-
რიათ. მორიგესა და ლაშქრობაში გედევანისშვილების ყმად
დაწერილა. დღევანდლამდინ ქვათახევის ყმობა არ უთქვამს.
სამართალი, თუ სხვას ძლიერს საბუთს არას იპოვიდა, ამ მი-
ზეზებით სამართალი გედევანისშვილებს ყმობიდან ვერ წა(ა)რთმე-

168. პირობის წიგნი, 10,7×11,7 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმრთელზე ნუსხა მხედრულის ხელით. ნიშნები არა იქვს.

1787, დეკემბრის 9. ქ. მე ფარსადან ესიტაშვილს ჩემის სიმამრის ბიძი შენის ზურაბის მამულის წიგნები მეზარა დაბეჭდი ზურაბისაგან, უნაკლოლოდ მოგაბარე თქვენ ერსიტი (sic) უზბაშს და ყაბზი გამოგართვი. თუ ჩემში იმისი წიგნი გამოჩნდეს, ბათილია. დეკემბერს თ, ქვს უოჯ.

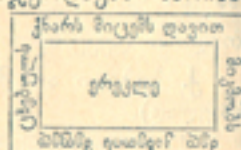
ქ. ბეჭედი არ მქონდა და ეს ჩემი ხელია. ფარსადან (ხელჩართულად).

ქ. მე გოსტაშაბისშვილი იოანე ამისი დამწერე და მოწამე ვარ, რომ ეს წიგნი ფარსადანმა მომცა ერასტის დეკემბრის თ, ქვს უოჯ, იოანე. (ხელჩართულია).

169. არბა და აძაზე შინაწერი ბძანება მეფის ირაკლი მეორისა, 27×14,2 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმრთელზე ნუსხა მხედრულის ხელით. ნიშნები არა აქვს.

1788, მადაშობისთვის 25—30. ქ. ღთს ბედნიერის კემწიფის ჭირი მოსცეს გოსტაშაბისშვილს ერასტსა და კიკოლას. ამას მოვახსენებთ: ზაალ ყაფლანისშვილისათვის ოქმი გიბოძებით წისქვილზედ ხელის ამართვისა. დოღოვნა რომ იმას უტყირავს, მე კიკოლას ხომ განაჩენი მაქვს და მე ერასტ[ი]ს ჩემი განაჩენი, თქვენი გახლავ სამართლითა და, იმ განაჩენის ძალით, ის დოღოვნაც ჩვენია. იმას კი გვაფიწყებს და ქოთიშს წისქვილს გვართმევს, და თავისის ცბიერობით თავსაც გაწყენს ამ ქოთიშისა და დოღოვნის მიჯნაზედ. ექვსი მონაბარი მოწმის მუჯალმა ქვაქვს (sic), რომ ის წისქვილი ქოთიშისა არის და მიჯნა წისქვილის ქვეით არის. ღთი გაგიმარჯვებს, უსამართლოს ნუ გევიზამ, ერთი ოქმი გვიბოძე, ის ოქმი ისევ დაყენეთ, სამართალში გვალაპარაკეთ, თუ გავიმტყუნოს, იმდენი მამული სხვა კიდევ ჩვენიდამ უბოძეთ; იმისი სიმტყუნისა თქვენი ნებაა, რადგან რომ იმდენი ნამსახური მ[ი]უძღვის თქვენზედა, რომ ბოლოსაც ასე დამტკიცა, ყმათაც ვერგებით. აგვისტოს კვ, ქვს უოჯ.

ზემო ნაწილში: ქ. ჩვენი ბძანება არის, ეშვიკაბაღშო თამაზ! მერე ამ არზით გოსტაშაპისშვილები ასე რომ ჩივიან, ამაზედ ერთი კაცი უნდა აჩინო და ესენი და ამისი მოდავე ჩვენს სამართალში მოიყვანოს და ალაპარაკოს და, რომელიც ოქში ზალ ყაფლანიშვილისათვის მიგვიცია, ის ოქში დაგვიყენებია მადამდისინ სამართალი გადაწყდება; როგორც სამართალი გადაწყდება, მაშინ ორნიც დასჯერდნენ. მარიაშობის ღ.

170. მოხსენება იასაულისა, $38,2 \times 11$ სანტიმეტრი, დაწერილია სქელ ქაღალდზე ნუსხა-მხედრულის ხელით, ნიშნები არა აქვს.

1789, თაბათვას 6. ქ. მათის უმაღლესობისგან მე ჩერქე-
(ზ)იშვილს ჯანსლ[ა]ნს მებძანა, ყაფლ[ა]ნიშვილი ზალ, გოშტ[ა]შა-
ბიშვილი ერ[ა]სტი მსარჯულის სამართალში შენ ალ[ა]პრაყეო. მე
ესენი სამართალში ვ[ა]ლ[ა]პ[ა]რკე და ერ[ა]სტის სამართალში ფი-
ცი დ[ა]ედო, ერ[ა]სტი შვილით უნდა წამდგარიყო დ[ა] როგორც
გან[ა]ჩე[ნ]ში აცხ[ა]დებდა, ისე უნდა დ[ა]ეფიცნა, ის გან[ა]ჩე-
ნი ბატონმა რომ დ[ა]ამტკიცა, ზალს წ[ა]ელო მ[ე]ორეს დღე-
სვე. მიველ და ვთხოვე. რადგან ი[ა]ს[ა]ული მე ვიყავ, განაჩე-
ნი მე უნდა მქონოდა, მაგრამ არ დამანება. იმ ეამად ბატონი
განჯას წაბძანდა, მეც თან ვიახელი. იქიდ[ა]მ რომ მობძანდა
და დიდ მარხვა იყო და ფიცი არ იქნებოდა. ნაიდგ[ო]მოვეზე
ერ[ა]სტი მოვიდა ჩემთ[ა]ნ და შვილიც მო[ი]ყვ[ა]ნა და მითხრა:
დამაფიცეო, როგორც გან[ა]ჩე[ნ]ში გეწეროსო, მე და ზ[ა]ლის
დავა გადამაწყვეტინეო. მე ზ[ა]ლთ[ა]ნ ორჯელ სამჯე[რ] მი-
ველ და უთხ[ა]რ. არც გან[ა]ჩენი დამანება და არც და[ი]ფი-
ცა. ღმერთ წინაშე ეს ასე იყო დ[ა] რ[ა]დგან იას[ა]ული მე
ვიყავ და [ა]რც და[ი]ფიცა და [ა]რც გან[ა]ჩენი დამანება, ეს
წერილა ამისთვინ ასე მივეც და ნება იმის უმაღლესობისა. თიბა-
თვის გ. ქვს უოზ. ჯანსლან

171. პირობის წიგნი, 33,5×12,4 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთზე ნუსხა მუდრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება თითო წერტილი.

1790, აანგრას 3. ქ. ესე წიგნი მოგეც თქვენ ბატონს ჩემს გოსტაშაბისშვილს ერასტი უზბაშს და თქვენს შვილს დავითს მე წერაქველმა შიზოაშვილმა მარტირუზასშვილმა კალატაზი სტეფანამ, ასე რომ შენ დიდათ ჩემი მწყალობელი ბატონი იყავი და არაფერი ძალა და უსამართლობა შენგან არა მადგა რა. გაწყრა ღთო, ჩემს ცოდვისა და ერთის კაცისაგან მოესტყუედი: ასეთი რამ მოვიგონე, რომ ღთისაც საწყენი იყო და კაცისაცა და ამის გარდა ესეც მოტყუებით მომიბდა, რომ ბატონის შვილს ვახტანგთან ვიჩიეღე და ოქმი ავიღე და შენი ყმობა აღარ ვინდომე. ამ საქმეზედ ბატონის შვილს ვახტანგთანც სამალთალში (sic) გავიარეთ და მდივან ბეგებთანაც ორთგან სამალთალთ ჩემი თავი ისევე ყმათ შენ მოგცეს განაჩენით. რათაგან რომ დანაშაულები მქონდა, თქვენ დამიჭირეთ და ანათ მომიყარ. მეც შემოგებეწე და ჩემს დანაშაულისა შენდობა ვითხოვე, თქვენც წყალობა რომ მიყავით და ამიშვით, მეც ეს წიგნი და ფიცი მოგართვით: დღეს და დღეის იქით, თუ მე თქვენთან დანაშაული რამ შემაჩნდეს, რაც ერთს აეს კაცს გადაზდებოდეს, მეც ისე გარდამებზადევიანეთ და, მანამ ჩემს მამულზედ მისეულა მელირ[ს]ებოდეს, წელიწადში ხუთი მიწალთუნი მოგართმევდე. შობას და აღდგომას ძღვენს მოგართმევდე და სასოფლო შესაწერი ხარჯი, როდესაც შესწერდეს ჩემს მესობლებთანაც, ჩემის შეძლებით გავიღო. არის ამისი მოწამე თავათ ღმერთი და მე ფეთხანის ყველაწმინდის დეკანოზი ტერ-შხითარ-შვილის ტერ-სტეფანამ ამ სტეფანეს სიტყვით დამიწერია და მოწამეცა ვარ. დაიწერა ეს მოჩაღვის წიგნი იანვრის 6, ქს უოჭ (3?) + ქ. მე. უსტაბაში დავითამ სტეფანეს სიტყვით ამ წიგნის მოწამე ვარ + ქ. მე ოტიას შვილი უსტა დავითამ სტეფანის სიტყვით ამ წიგნის მოწამე ვარ +

172. პირობის წიგნი, 16,5X17 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთ ნუსხა მხედრულის ხელით. ნიშნები არა აქვს.

1791, მაისის 22. ქ. ესე წიგნი მოგე მე წერაქველი თქვენმა ყმამ აკოფამ თქვენ ჩემს ბატონს გოშტაშაბისშვილს ერასტის უზბაშს და ივანეს, ასე რომ თქვენგან ძალა და უსამართლობა არა მქირდა-რა, მ[ო]მიხდა იმ გვარი საქმე და გავლარობდი და ბატონის ხარჯის ველარ გაუძელო, მოველო და ასე მოგახსენე, რომ ჩემს ცოლშვილს წავსხაო ქიზიყს და იქ ეიცოვრებო და იქილამ გემსახურები თქვენაო. როდესაც თქვენი ნება აღარ იქნება, ჩემი იქ ყოფნა, ისევ ავიყარო ჩემის ცოლშვილით და თქვენთან მოვიდე. სანამდი იქ ვიყო, წელიწადში ერთი თუშმანი მოგართო, ნახევარი ვეჯი და ნახევარი ნალდი. მე თავილდარი ნასყიდამ ამ წიგნის დამწერი და თავდები ვარ ორს წელიწადს. თუ ამ ორს წელიწადს, თუ სადმე წავიდე აკოფა, მე მთხოვე. დაიწერა მაისის კბ, ქვს უოთ.

ნასხიდა +

173. პირობის წიგნი, 25,5X16,7 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთ ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნები არა აქვს.

1792, დეკემბრის 1. ქ. ესე წიგნი მოგართვით ჩვენ ყინულაშვილმა იოანემ და მამ[ამ]ან ჩვენთან დავითამ თქვენ ესიტაშვილს ფარსადანს, ასე რომ იორჯედ თქვენს მამულზედ მოვედით და დავდექით. რა ერთი მიწა შევიძლოთ, ვენაკათ შევლობოთ, ავაშენოთ და ერთგულათ ვიმუშაოთ და არც ჩვენი გარჯა დავაკლოთ. წისქვილი მზათ გაკეთებული და აშენებული, და გაკეთებული მოგვეცა. ის წისქვილი, როგორათაც სხვაგან მეწისქვილეების განწესება არის, ჩვენც ისე უნდა გვექიროს. თუ შენს მამულზედ ჩვენ გარჯა დავაკლოთ და ვერა გავაკეთოთ-რა, რაც ჩვენთვის შენ გიბოძებია, ყველა ისე უკვდავთ მოგართვათ, და არც ჩვენ შენთანაღა სიტყვა გვქონდეს და არც შენს მამულზედა. ღთით, თუ კარგა ვაშენეთ და ვა-

კეთეთ, რა ხანსაც შენი ნება იყოს, ეს მამული ჩვენ არ გამოგვართვას: ჩვენცა ვჰამოთ და თქვენც კარგა გემსახურნეთ. თქვენს მოცემულს წიგნშია ამას აცხადებს და ჩვენც ეს პირობა მოგვიცია. არის ამისი მოწამე თავათ ღთო, კაცთაგან გოსტაშაბისშვილი ნიკოლოზ [ნიკოლოზ]. მე თეოდოსის წინამძღვანს(sic) დამიწერია ნინიას სიტყვით და მოწამეცა ვარ. აღიწერა დეკემბერს ა. ქვს უზ++□

174. თავდებობის წიგნი, $17,2 \times 11$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმრთელ ნუსხა მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება თითო წერტილი.

1792, ქრისტეშობისთვის 20. ქ. ესე წიგნი მოგეცი მე ფეთხაინის დეკანოზის შვილი ტერ-სტეფანამ შენ გოსტაშაბის-შვილს უზბაშ ტეტიას, ასე რომ შენი ყმა სტეფან გაიქცა და შენ იმისი ცოლშვილი მაიყვან ტუსაღათ, არ უშვებდი, მე თავდები დაგიდგე ამ ქალს და ყმარწვილებს. თუ სადმე გაიქცენ, პასუხის გამცემი მე ვიყო. როგორც მოგიბარებია, სიკვდილის გარდა, ისე ამ ქალს და ყმარწვილებ მოგაბარო. დაიწერა ქრისტეშობის კ, ქვს უზ +

175. გარიგების წიგნი, $11 \times 10,5$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმრთელ ნუსხა მხედრულის ხელით. ნიშნებათ ნახმარია ორ-ორი წერტილი.

1795, ფებერვლის 21. ქ. ეგნატე მდივანს ერგო ამათი ქოხების თავისი მესამედი ერთი წილი სამოცდა თექვსმეტი ადლი და გრე ნახევარი სუფრაჟიანთ უბნის ქოხებისა გაზანდარი ადლი. თებერვლის კა, ქვს უზგ. ავთანდილ (ხართული). [დავით].

176. გარიგების წიგნი, $12,3 \times 15,3$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმრთელზე წესება-მხედრულის ხელით. ნიშნებით იხმარება ორ-ორი წერტილი.

1795, ფებერვლის 23. ქ. ეგნატე მდივანსა და თავისთა ბიძაშვილს იოსებს რომ სუფრაჟიანთ უბანში ქოხები ჰქონდათ გასაცოფი, ორი წილი იოსებისა იყო და მესამედი ეგნატე მდივნისა. ეს ქოხები გავყავით მე მირიმანაანთ ავთანდილმა და კალატოზების უსტაბაში დავითამ, გავზომეთ და [ისე] გაუყავით: ეგნატე მდივანს ერგო აღმოსავლეთის მხარეს ადლი გაზანდარი სამოცდათექვსმეტი და ერთნახევარი გრე, იოსებს ერგო დასავლეთის მხრისაკენ ადლი გაზანდარი ას ორმოცდათორმეტი ადლი და სამი გრე: თებერვლის კბ, ქქს უშგ. ავთანდილ (ხელწართულათ).

177. წერილი ბატონიშვილის დავითისა, 11×11 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმრთელზე წესება მხედრულის ხელით, ნიშნები არა აქვს.

1797, ფებერვლის 22. ქ. ბატონიშვილის დავითის სიკეთით სახსოვარო ასისთაო! მერე დათუა გოსტაშაბისშვილის კაცნი რომ არიან მანდ აკოფა და მოსია, აკოფას რაც თავის დებულობა ქონდეს, აქამდინ ემსახუროს, ისევე ის გამოუერთვი და მოსიას, სამი-ოთხი წელიწადი არის, არ უმსახურნია რა, ორი თუმანი უნდა გამოუერთო და დათუას მოსცე. ამისი გამოურიგებლობა და გამოუერთმეველობა არ იქნება. ახლავ უნდა გამოუერთო, თუ არ გამოუერთვი, შენგან გვეწყინება. ასე იცოდე, ფებერვლის კბ, ქქს. უშგ

გოსტაშაბი

178. პირობის წიგნი, $15,3 \times 10,5$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმრთელზე წესება მხედრულის ხელით. ნიშნებით ნახმარია თითო წერტილი.

1797, აგვისტოს 12. ქ. ესე წიგნი მოგეცი მე გულუაშვილმა სესიამ ორბელიანის სარდლის ყმამ შენ გოსტაშაბი-

შვილს დავითს, ასე რომე შენის ყმის დათიას ქვრივი შევირთევ და იმისი ერთი პატარა ობოლი ბიჭი თავის დედას თან მოჰყუდა, და ამ ჭამად იმ ობოლს თავის დედას ვერ მოვაშორებდი, და ეს ობოლი ჩემთან იყოს, და გაიზარდოს. მშვიდობა არის და გაზდილი მაშინ ულაპარაკოდ მოვაბარო. არის ამისი მოწამე მაყაშვილი ნაზირი დავით შავაშვილი დავით მილახვარი ენდრონიკაშვილი ნინია დაიწერა აგვისტოს აბ, ქვს უშუ. სესია (ბელხართულათ).

179. ბძანება გიორგი XIII, 17×11,7 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმრთელზე ნუსხა-მხედრულის ზელით. ნიშნები არა აქვს.

1797, სექტემბრის 24. ქ. ბატონისშვილის გიორგის სიკეთით სახსოვარო თარხნისშვილო დიმიტრი და დათუავ და ვინც გამოლმა მზრის აყრის მოასილნი ხართ! მერე როგორც ამას წინათ გვითქვამს და მოგვიწერია მაგათი აყრა, ისე ახლავ საჩქაროთ და უკლებრად უნდა აყაროთ შეუძლებელსა და მართკეულის კაცს გარდა, და ან სადაც იყვნენ გაღმა, თუ გამოლმა ყველგან უნდა აყაროთ, და ახლავ გამოისტუმროთ, რომ არ დააგვიანოთ. და, ვინც უარი თქვას აყრისა, ავად მიეპყარიოთ და ისე აყარეთ ახლავ, თორემ თქვენ მოგეპყრობით ავად, იცოდეთ. სექტემბრის კდ, ქვს უშუ. დოესას აყრისა ჩვენის დისწულის მოურავის ევსტათისათვის მოგვიწერია და ის გარიგებს. სექტემბრის კდ. გიორგი

180. წერილი მეფის გიორგი XIII, 20,5×15,8 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმრთელზე ნუსხა მხედრულის ზელით. ნიშნები არა აქვს.

1797, ოქტომბრის 27. ქ. ბატონო სარდალ სალთხუცესო ორბელიანო, ჩვენო დისწულო იოანე! მერე არაგვიდამ და ქანიდამ ჯარი მოვა ამ ქალაქში ათასი კაცი. შეიდასი კაცი ქალაქში მყოფთ მოქალაქეთ და გარეშე კაცთ უნდა შეინახონ და ულუფა აძლიონ და სამასი კაცის ერთის თვის სურ-

სათი, დიღმიდამ მოკიდებული, რაც ახლო სომხითის სოფლები იყოს **ერეკლეს ცაზათ**, ამათ უნდა შეაწეროთ და გარიგოთ. ეზლავე უნდა გარიგოთ, რომ რასაც დროს ჩამოვლენ, მაშინვე ულოფთა უნდა მისცეთ, დაგვიანება არ იქნება. სეკდემზერს კო, ქქს უშე: ქ. ერთის თვის ულოფთა უნდა მისცენ კაცის თავს, ერთი შაური დღეში პურის ფასად, ღვინოსა და საკლავს ჩვენ გაურიგებთ სარქრიდამ. ამ ერთს თვეზედ მეტს კი აღარ მიგაცემინებთ და, თუ ჯარი აღრე დავითხოთ და საქმე იმ რიგათ მოხდა, აღარც სხვა გამოგერთმევთ. რა ერთი ხანიც აქ იქნებიან, ამ ერთს თვეში დღეში ერთი შაური უნდა მისცენ **გიორგი**. ქ. გოსტაშაბისვილო დათუავ და დავითელავ! მერე, როგორც ერეკლეს ციხიდან მოკიდებული ამ ქალაქის პირის სოფლებს რით სარდაალ სალხუცისაგან შეწერილი არის ჯარის სურსათი, ახლავე ასე უნდა გარიგოთ და მოიტანოთ და ჯარს მისცეთ. ოკდონბრის **კზ**, ქქს უშე **გიორგი**

181. არძა და არძაზე მინაწერი თხოვნა დარეჯან დედოფლისა, 20,7+17 სანტიმეტრი, დაწერილია მოლურჯო ქაღალდზე ნუსხა მუდრულის ხელით. ნიშნებათ იშვიათათ ნახშირია თითო წერტილი.

1797, ქრისტეშობასთავის 7-8. ღთნ მდ მოწყალის დედოფლის პირი მათს მონას გოსტაშაბისვილს დათუას მოსცეს. ჩემო ხელმწიფევ, მოგეხსენებათ, მთელი სომხით-საბარათოს შვილისა, თავადისაც და აზნაურ-შვილისაც ყმა სულ დაფანტული გახლავსთ ქართლში და კახეთში. ჩემი კაცნიც დაფანტულნი გახლავან და ერთი კომლი კაცი ელიოზის-შვილს ნინიასა ყავს ჩემი. წყალობას ვითხოვ, ერთი ოქმის წყალობა დამემართოს თქვენს შვილებზე, სამართალში გელაპარაკონ, თუ ქეშმარიტი სიტყვა ქონდეს, თუ რომ არა და, ჩემი კაცი მევე მომცენ. ქრისტეშობის **ზ**, ქქს უშე:

გვერდზე მიწერილი: „ქ. ჩვენო ღთის წყალობავ შვილო, ბატონო გიორგი! ამ არზის პატრონი ვისაც უჩივის თავის თავის ყმას, ისიცა და ამ არზის პატრონიც ორნივ თქვენთან

გოაყვანიწეთ, ალაპარაკეთ და ღთის წინაშე ქეტი სამართალი მიეცით. დეკემბერს 6, ქვს უბე დედოფალი დარეჯან

182. არძა და არძაზე მინაწერი ბძანება დარეჯან დედოფლისა, $18,2 \times 10,9$ სანტიმეტრი, დაწერილია ლურჯ ქაღალდზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნები არა აქვს.

1799, კეკელისთვის 6. ღთნ ყდ მოწყალის დედოფლის დარეჯანის ჰირი მაის მონას გოსტაშაბისშვილს დავითს მოსცეს. ჩემო მოწყალე, ერთი პატარა ბიჭი მყვანდა შინ მოსამსახურეთ. მე თქვენს შვილს დავითს ვახლდი თათრებში, ის ბიჭი გაპარულა და გუდასცხეს ბიძები ყავს და იქ მისულა. ვითხოვ თქვენის მოწყალებისაგან, ერთი ოქმი შებოძოს სვიმონ მოურავზე, რომ ის ბიჭი მომცეს; ოთხი თვე არის, რომ ის ბიჭი გამეპარა და დიან უმოსამსახუროთ გახლავარ. გვედრებით, ის ბიჭი არ დამეკარგოს. ენკენისთვის გ, ქვს უბე.

განუ: ქ. დედოფალი დარეჯან გიბძანებ, ველისციხის მოურაო სვიმონ! ამ არზის პატრონს ასე რომ მოუხსენებია, ამისი ბიჭი ველისციხეს, რომელთანაც რომ იყოს, ახლავ თავისი ბიჭი მოუყვანიწეთ და მოაბარე, მაგრამ, თუ, იმ ველისციხელ კაცს სიტყვა ჰქონდეს რამე იმ ბიჭზედ, ის კაცი მოიყვანე და ჩვენთან სამართალში ალაპარაკე. სექტემბერს 6, ქვს უბე.

183. წერილი ველისციხის მოურავისა სვიმონისა, $18,5 \times 10,5$ სანტიმეტრი დაწერილია ქაღალდზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება თითო-წნრტილი.

1799, სექტემბრის 14. ქ. სოლომონ ძმაო ბატონო! თქვენი ძმა მოურავი სვიმონ პირს გააკოცებ. მერე გოსტაშაბისშვილი დავით მოვა მანდ ბატონის დედოფლის ოქმსაც მოგიტანს. ბიჭი გამოქცევია და ვისთანაც იყოს, ახლავ გამოართვი და ამ დავითს მოაბარე. თუ ჩემი ძმობა გინდა, გამოურთმეველი და მოუცემელი არ დააგდო. სექტემბრისა 14, ქვს უბე.

184. თავდებობის წიგნი, $33,5 \times 20$ სანტიმეტრი, დაწერილია ლურჯ ქაღალდზე ნუსხა-მხედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება თითო წერტილი ყოველი სიტყვის შემდეგ.

1800, აგვისტოს 7. ქ. ესე წიგნი მოგვცით ჩვენ ნავთლულელებმა ჯირაშნისშვილმა ბერუამა და გალუსტასშვილმა გოგიამა თქვენ გოსტაშაბისშვილს დავითს, ასე რომე თქვენს ყმას წერაქველს თათულას, იმის ძმებს პეპენას და გიუას თავდებსა სთხოვდით, ნავთლულს დგანანო, იქიდან არ აიყარნენ და არსად წავიდნენო, და როდეს ჩემს ქვეყანაში გავიდე, ისინიც აიყარნენ და ჩემთან წამოვიდნენო. ჩვენ ეს თავდებობის წიგნი მოგვაცია თქვენთვის, თუ ეს შენი ყმანი თათულა, პეპანა და გიუა ნავთლულიდან წავიდნენ სადმე, პასუხი ჩვენ უნდა გავცეთ, და როდესაც მოინდომო აყრა, აფყაროთ და შენ მოგაბაროთ. ამავე სამა ძმათ უნდა გეშსახურნენ წელიწადში ათი კოდი ქერი, ხუთი კოდი პური, ერთი ურეში ბზე, ერთი ურეში ფიჭვი, ერთი ურეში შენა. არის ამისი მოწამე ჩვენი მოურავი მეთორისშვილი იოანე და მე მეფის მოარზეს ქანანაშვილს იოსებს ამათის კითხვით და ნებაყოფნობით დამიწერია და მოწამეცა ვარ ამისი, აგვისტოს 8, ქკს უშე ++

განის აშიაზე სხვა ხელით სწერია: ქ. ჩემთან დაიდვა ეს პირობა მლიჯან ბეგ დავით.

ქ. მე თავადი ზურაბოვი ამისი მოწამე ვარ. მორდალი ზურაბ.

185. ბძანება ბატონიშვილის დავითისა, $12 \times 11,5$ სანტიმეტრი, დაწერილია ქაღალდზე ნუსხა მხედრულის ხელით. ნიშნები თითქმის არა აქვს.

1800, მკათათფას 10. ბატონისშვილი დავით გიბრძანებთ, მამაცაშვილო პეტრე. მერმე დათუა გოსტაშაბისშვილის კაცი რომ დგას თიანეთში, რაც წლის განწესება აქვს, რომ თავის ბატონს ემსახუროს, ის უკლებრად გამოურთვი და დათუას მოაბარე. მკათათფის ი, ქკს უშე: ფსქუი

186. ანდერძის წიგნი, 19×13 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაქ ზენსა-შეღერულის ხელით. ნიშნებით იხმარება ყოველი სიტყვის შემდეგ თითო წერტილი. თარიღი არა აქვს, მაგრამ ხელის და მოლურჯო ქალაქის მიხედვით წიგნი უნდა ეკუთვნოდეს მე-XVIII საუკუნის დასასრულს. ამასვე მოწმობს ერასტის მოხსენება ანდერძში, რომელიც უნდა იყოს ერასტი გოსტაშაბისშვილი. ჟამისათვის ანდერძის წიგნი ბარათაშვილის გუჯრებში არ გავრცოდა.

XVIII საუკუნის დასასრული. ქ. მე უღირსი ხუცესი დეკანოზი მიხაილ ამ ანდერძს ღთის წინაშედ ზურაბის სიტყვით ვწერ, რომ ეს მეღაპარაყება და იმის სიტყვა არის:

ქ. ბატონო ჩემო, მოძღუარო, ჩემი ყმა თუ რამ მყავსო და ან მამული მაქვსო, სულ ერასტისათვის მიმიცია ჩემის სიცოცხლითა და ახლა მოკუდავიც იმას ვაძლევო, და იმისი არისო, და რაც ჩემი მამულების წიგნები მაქვსო, ან ნასყიდობაო, ან უსყიდო, ამათი წიგნები ერთს პარკში აწყვიტო, და ჩემის ბეჭედით დაბეჭდილი არისო, და ჩემს სიძეს ფარსადანს აბარაო, ესეც ერასტისა არისო. ჩემ სიძეს ფარსადანს ერასტიმ გამოართოსო. ჩემი ბეჭედი, თუ ან მოშლილი არისო, იცოდეს ერასტიმ, რომ წიგნები ეგების ამოეღოს რამეო, ნუ უყაბულებს ერასტიო.

განის აშიაზე სწერია:

ქ. ერთი ესეცა შემომჩივლა, რომ ზაზას ცოლს, ჩემს რძალს თინათინს, მოციქული გამოეგზავნაო, რომ შენის წილიდამ, ან წისქვილიდამ, ან ყმიდამ ზაზას უანდერძე რამეო, დიდათ წუხდა და ჯავრობდა და ასე მითხრა: ჩემო მოძღუარო, რატ ვერ შეიტყვეს, რომ წისქვილიცა, ყმა და მამული, ჩემი რაც არის, ერასტის მივეც, იმათ რა უნდა მივეცო!

მეორე გვერდზე:

ქ. თოფის საქმე ასე მიბძანა: ეს თოფიო ტარიელისშვილის ფარსადანს სამაყროში ვაჩუქეო, მასუკან მოციქული მიუგზავნე ფარსადანსაო, თოფი ვთხოვეო და ფარსადან ისევე მომცა, და ჩემი არისო.

ქ. ჩემი ქალი რომ მივეც ფარსადანს, დამოყურებას უკან ჩემა სიძემ დამპატიცა და ცარიელი ხელის პირი მაჩუქა, მე

გადაკეთებინე და ესეც მე უნდა მომხმარდეს, სხვას საქმე არავის აქვს.

ქ. ესეც შემომჩივლა, რომ მუდამათ მოციქულს მიგზავნიო, რომ მოგვეცე რამეო და გვიანდერძეო, მე ვინ რა მომცაო, რომ მივეცე რამეო, ორი თუმანი მქონდა, ჩემს სიძემ მომტაცაო, აღარ მომცაო, რომ ჩემის კელით ამ ჩემის შემნახველისათვის მომიცეაო და ამის ცოდვას მოვჩაჩოადიო, თუ მქონდეს რამეო, ამას მივეცემდიო, რას მეგულებან, რომ მე შემომთხოვენო.

ქ. ჩემი სულიცა და კორციცა ერასტისათვის მიმიციაო და თუ რამ ან ყმა, ან მამულები მაქვსო, ისიცაო, ერთი საცოდავი ქალი მყავსო კახეთსაო, ისიც ერასტამ უნდა მოიყვანოს და თავის შვილებთან გააძლებინოს, რომ იმისი ცოდვა საფლავში არ მაწუხებდესო, ესეები იმისის პირით ნათქვამი ასე დავწერე. სხუა არ უბძანებია რა ასეთი, რომ აქ დასაწერი ყოფილიყო.

187. იჯარის წიგნი, 16×14,5 სანტიმეტრი, დაწერილია ლურჯ ქალღღებ ნუსხა მხედრულის ზელით. ნიშნები სრულებით არა აქვს.

1801, თებერვლას 5. ქ. ავიღეთ ჩვენ სარდლის ყმამ ეივაზამ და მე კოკიშვილმა დავითამ თქვენ გოსტაშაბისშვილის დავითისა და ნიკოლოზისაგან ქათამს თქვენი წისკილი ამ წელს იჯარით. ამ თარიღილამ წლამდის ჩვენ უნდა გვექიროს და უნდა მოგვეთ წლამდის შევადი ურემი წმინდა პური, თვე და თვე გაძლიოთ. ღმერთმა ნუ ქნას, თუ მტრისაგან მოსცდეს, ის თქვენ უნდა ჩაიგდოთ, თუ წყალმა სათავე წაახდინოს, ათი მუშის სამუშაო ჩვენ უნდა გადაკეთოთ, და რაც მეტი სამუშაო იყოს, ის თქვენ უნდა გადაკეთოთ. არის ამისი მოწმე ჩვენი მოურავი ოპანა. მე ფარსადან ესიტაშვილს დამიწერია ამათის სიტყვით და მოწამეცა ვარ, დაიწერა თებერვლის ექვს უბთ.

188. სიგელი, 87X25 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმერთ ლამაზის რველი მწერელის ხელით. ნიშნებად იხმარება თითოეულის სიტყვის შემდეგ სამ-სამი წერტილი. სიგელი ცოტათი დაზიანებულია აქა-იქ. დედანი დროებით გადმოვცა ბ. პეტრე ციხისთვის შეიღმა.

1691, აზრადს 1. ქ. ნებითა მლთისათა, მამისა, ძისითა და სულისა წმიდისითა, ყოვლად წმინდისა ღმრთის მშობლის, მარადის ქალწულის მარიამისითა, და მიქაელ და გაბრიელ მთავარ ანგელოზისათა, თავდებობითა, მინდობითა და შუამდგომლობითა, ესე უთუო, უთუმცაო, დრო დაუდებელი და მიზეზ შემოუღებელი, ხანთა და ეამთა გასათავებელი, მტკიცე და შეუცვალელებელი წყალობის წიგნი და ნიშანი [შ]ევციწყალეთ და გიბოძეთ, ჩვენ იესიან, დავითიან, სოლომონიან, ბაგრატოანიან, მლთიე გვირგვინოსანიან მეფეთ მეფეჲსან, პატრონიან, ნაზარალიხან, სასურველმან დედამან ჩუენმან, მლთიე გვირგვინოსანიან, დედოფალთ დედოფალმან, პატრონიან ელენემ, შედეგმა ჩვენმა დედოფალმან, პატრონიან ანამ, პირმშომან ძემან ჩუენმან იმან-ყულიმ, კოსტანდილემ და ისლან-შირზამ, თქუენ ჩუენს ერდგულოსა და სამისდღეშიოდ თავდადებით ნამსახურსა, სამკვიდროსა [ყ]მასა თაჲრდას ციხისთვის შეიღს იოვანეს, რუსის და გურგენსა, შეიღთა თქუენთა ოტიასა, პეტრესა, ტიმოთესა, შერმაზანსა, ზაალსა და ზაქარიასა და ზურაბსა, შეიღთა და შეიღის შეიღთა მამავალთა სახლისა თქუენსა, ასე და ამა პარსა ზედა, რომე როდესაც ბედნიერმან, ცათა სწორმან, კელმწიფემ წყალობა გვიყუა და ქართლის პატრონობა გვიბოძა, თავდაპირველ ჩვენი მემკვიდრე ყმანი იყავით და მრავალსა გვემსახურებით, და პირველითგან მამა-პაპათაგან აზნაურობის წიგნებიცა გქონდათ, და რომელიც კახის ბატონებისაგან აზნაურობა და წყალობა გქირვებოდათ, იმავე წყალობას დაგვიაჯენით, ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქუენი, და თქუენის ერდგულობისა და სამსახურის სა-ნუქჳოთ, რაც პირველითგან კახთ ბატონებისაგან აზნაურობისა და წყალობის წიგნები და სიგლები გქონდათ, მის მაგიერად ჩუენც ეს სიგელი და აზნაურობის წყალო[ბა] გვიქნია, ფშაველთ ნაცლობა, წმინდის გიორგის წყალობის დეკანოზობა,

მისი შეწირული ყმა და მამული უწინაც თქვენ გჰკონებოდათ, და ახლაც ისევ თქვენთვის გვიბოძებია, რომე არას მოურავსა და ბატონის მოსაქმეს კაცს იმ ხატის ყმასთან კელი არა ჰქონდეს. ამას გარეთ ვითაც რომე თქუენ¹⁾ ნათესავისა და სახლის კაცისა თქუენი უპრიანე იყო, და თქუენი ნათესავი დეკანოზი ესტატე უშვილო იყო, და მისი კერძის ვენაკისა, მიწა-წყლისა, მთისა და ბარისა, საკნავ-სათესისა, რისაც მქონებელი ყოფილიყოს, კელშეუვალად, ისიც თქვენთვის გვიბოძებია ყოვლის კაცის უცილებლად, და დეჟუზანა მისის მითთა და მიწითა, საკნავითა და სათესითა და წყლითა, და გასადიერთთა თქვენთვის წყალობა გვიქნია, და რაც უწინ ფშაგელში ღორის საბალახე ყოფილა, ისიც თქუენს კელთ ყოფილა, და ახლაც ისევ თქვენვე იძლეზდეთ ბრძანებისა ჩუენისათა. ქონდეს და გიბედნიეროს ღმნ ჩვენსა ერდგულობასა და სამსახურსა შიგან. აროდეს არ მოგეშალოს არა ჩუენგან, და არა შემდგომად სხვათა მეპატრონეთაგან. აწე გიბრძანებთ ფშაგელთ მოურავო და სხვანო მოსაქმნო, ვინ გინდა ვინ იყუნეთ, თქვენცა ესე ჩუენი ბრძანება და ნაწყალობევი სიგელი ასრე გაუთავეთ, და ნურავინ ნურას შეუცულოით. დამტკიცებელი (sic) ამისი ღმნ აკურთხნეს, ქჳს ტოთ, აპრილის 8 დაიწერა სიგელი და ნიშანი ესე, კარისა ჩუენისა მდივან-მწიგნობარისა ფეშანგისშვილის დავითის კელითა, უწინდელის ბატონებისაგან საურის სათაო არა სთხოვბოდათ და ვერც ახლა ვინმე გამოჰართვას თქუენს მეტმა....¹⁾ თქუენს ყმასა. ²⁾ ხელწართულად ხელს აწერენ: ერეკლე, დედოფალი ელენე, დედოფალი ანა, იმამყული, ისლამ, კოსტანტილე.

განის აშიაზე რვეალი მხედრულის ხელით შემდეგი წარწერანია:

ქ: ჩვენ მეფეთ მეფემან და თვით კელმწიფემან პატრონმან იმამყულიხან ბრძანება და ნიშანი ჩვენც ამ რიგად დაგვიმტკიცებია. არავინ გვიბძანებია მშ[ლ]ელად ამისად, აპრილის 8, ქჳს ტფგ—1708.

მეფედ ვზი დავით ძირად მიდეს	8)
იმამყულიხან	
ფეშანგის შვილი დედოფალი ელენე	

¹⁾ აქ ერთის სიტყვის ადგილი ამოგლეჯილია.

²⁾ წარწერა არ განირჩევა.

³⁾ ზეპული დედნისა რვეალია.

ქ: ჩვენ ბატონის შვილმან პატრონმა [თ]ეიმურაზ ასე დაგიმტკიცეთ, რა რიგადაც ამა ფარმანსა შიგან გიწერიათ, ფებერვლის იე, ქვს ტჟზ—1709.

მნა ლთისა
ბატონი შვი-
ლი თეიმუ-
რაზ

სიგლის თავში პირველ გვერდზე არის შემდეგი წარწერა:

ქ: ჩვენ მეფეთ მეფემან და თვით კელმწიფემ, პატრონმა კოსტანტინე, რ[ა] რიგადცა იმ კუთხეულის მამის ჩვენის საფიცარში სწერია, და ან ჩვენს ძმის მეფეს შამყულისანს დაუმტკიცებია, ჩვენც ამ რიგათ წყალობა გვიქნია და დაგვიმტკიცებია. არაფინ გვიბძანებია მშლელათ და წინააღმდეგათ ბრძანებისა ამის ჩვენისა, ქვს უაბ—1724, თიბათვის კდ.

მეორე გვერდზე სწერია:

ქ: ჩვენ მეფე ყოვლისა ზემოისა საქართუცლოასა ირაკლი მეორე ვამტკიცებთ სიგელსა ამას, მკათათვის თ, ქვს უაგ—1775.

მკალესია ვადი
ქაიხუჯი
მამადიფი გენი

ქ: ჩვენ საქართველოსა და კახეთისა დედოფალთ დედოფალი, ბატონის დადიანის ასული, პატრონი დარეჯან, ამ სიგელს ვამტკიცებთ აპრილის ი, ქვს უაბ—1784.

დ'ფლი
დარეჯან

ქ: ჩვენ საქართველოს უფლის წული ბატონის შვილი გიორგი ამ სიგელს ვამტკიცებთ, აპრილის ია, ქვს უაბ—1784.

მეფის ძე
გიორგი

მეორე გვერდზე სალტად ორი ბეჭედი აზის.

ს ა ლ თ
ქაიხოსრო
-მ გ ი რ

მ ი წ ა
გუჩუნი
-მ ზ ყ ა ი ა დ

189. აზატობის წიგნი, 62×22 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალღმრთელ ნუსხა მხედრულის ხელით, ნიშნებით იხმარება ყოველი სიტყვის შემდეგ თითო წერტილი. მარცხენა აშია წიგნისა ცოტა დაზიანებულია ეპითა ვითარების გამო. ეს აზატობის წიგნი ჩვენ გადმოვსწერეთ ნამდვილიდან, რომელიც „მოამბის“ რედაქციამ მიიღო ბან ნინოწმინდელისაგან. ნამდვილი სურვილისამებრ პატრონს უკან დაუბრუნდა.

1756, ანგრას 17. წყალობითა ღთისათა ჩვენ იესიან, დავითიან, სოლომონიან, პანკრატიონმა, საქართველოს მეფემ, პატრონმა თეიმურაზ, და ძემან ჩვენმა, კახეთის მეფემ, პატრონმა ჰერაკლიმ, და თანა მეცხედრემან ჩვენმა, დადიანის ასულმან, დედოფალმან, პატრონმა დარეჯან, და დიდათ სასურველმან, ორთავეს საქართველოს უფლის წულმა, პატრონმან ძემან ჩვენმა, ვახტანგ და გიორგიმ, ესე ეპითა და ხანთა გასათავებელი საჯილდაოს აზატობის წიგნი და ნიშნა გიბოძეთ თქვენ ჩვენსა დიდათ ერთგულსა და ნამსახურსა ყმისა ჩვენსა გოგილისშვილს ოქრუასშვილს ლაზარესა, შენს შვილს ოქრუასა და ყოველთავე მომავალთა სახლისა თქვენისათა, ასე რომე ყვარულას ცახეს მუცალი აჯი-ჩალობის შვილი სულხანი და ქარელნი დიდროვანის ჯარებით გარს შემოეხეზიენ. ამ ციხეში იღვა დავით ვაჩნაძე, მელქისაღვე და ბესპაჲ კავკაჲძე, ხასი გაგაზა და ყვარელნი, სადედოფლო ენასელა და ხასი ჭაჟრა. ამით სჯულისა, ქვეყნისა და ჩვენის ერთგულობის გულისათვის თავიანთ ცოლითა და შვილით თავი გადადეს, ოც-და-სამი ღლე და ღამე ღომსავით იბრძოლეს, სიბები რომ ახლოს მიუტანეს და ციხე შეაწუხეს, აქედამ ჩვენი მდიენისშვილი სოლომონ და ბებურისშვილი პაპა, და ქართლიდამ იოთამისშვილი რევაზ, სოლოლასშვილი ტარიელ, მაჩაბელი გიორგი, ნამანგლეღავისშვილი ვახტანგ და თაყასშვილი ფარემუზ, ჩვენი ყულუხჩი რატისშვილი ბეგან, ესენი ორასის კახისა და ქარ[თლი]ს კაცითა და მრავლის ტყვია-წამლით მივაშველეთ. შენც [თავი] სასიკვდილოთ არ დაზოგე და მათთან წახველ, ღთის ძალით გაგი-სტუმრეთ. ციხეს ჯარები გარს ეხეივა, კმაღლ-და-კმაღლ ღთის

ძალით შეხვედით. შიგ მდგომთა და თქვენ მრავალი ლეკი მო-
უკალით. ოცდა-მერვე ღლეს უკან გაქცეულნი და გაწბილე-
ბულნი წავიდნენ. რადგან შენ თავი სასიკედილოთ არ დაზო-
გე, წახველ და ეს სამსახური ათავე, ამისათ საჯილდოთ ასე
გაგვიაზატებიხარ, რომ არაფერი საჩვენო გამოსაღები არა სა-
ურის თეთრი, არა სალიანი, არა ყალბ-პეგარა და [კო]ლის
პური და კულუხი, არა საბალახე და რიგის საკლავი, არა სა-
მსპინძლო პური, ღვინო, საკლავი და რაც რამ ფერი საჩვენო
და [ა]რცა საშოურაო ულუფა არა გეთხოვება-რა, პური თუ
ქერი, ყოვლის ფრიდამ ასე გვითარხნებიხარ, ამას გარდა [გი]-
ბოძეთ ფიდონასშვილის მამის იმედის ბეთალმანი, ერთი საკომ-
ლო მამული ვენაკით, ქვერ-მარნით, სასახლით, საცანავ-სათესით,
წყალ-წისქვილით, ყოვლის თავისის სამართლიანის სამძღვრით
შენთვის გვიბოძებია ყოვლის კაცის უცილებლათ. ამ მამულს
საცნავი მიწა მკლეთა ქონია და შენის ვენაკის გვერდზე რომ
შენის განაყოფის სოზია ყუსიტასშვილის ბეთალმანი ერთის
ღლის მიწა არის და მინდორში რომ ექვსის ღლის საცნავი არის,
ესეც ამ საკომლოზე დაგიდევით, ამიტომ რომ ფიდონასშვი-
ლის მამული საცანავზე ნაკლები ყოფილიყო და ერთ საკომლოთ
შეგისრულეთ. აწე გიბძანებთ, კარისა ჩვენისა ვეჭილ-ვეზირნო
და მარტყოფის მოურაო და ნაცლებო, თქვენცა ასე დაუმტკი-
ცეთ და ნუ მოუშლით. აღიწერა ბრძანება და ნიშანი ესე იან-
ვრის აზ, კელითა კარისა ჩვენისა მდივნის ძის სოლომონისა-
თა, ქვს უმდ.

შე ფვთ გინა
ქიქიქიქი
ინ იაქიმანე ყი

ქ. დავითის ტომაშ შვე
ჰიქიქიქი
იქიქიქი
ფანე ნაქიქიქიქი

განის აშიაზე სწერია სხვა ხელით:

ქ. მე მარტყოფისა და ბოჭორმის მოურავმან ჩერქეზის-
შვილმან ქაიხოსრომ ბძანება ესე ვათავეთ.

190. ქსნის ერისთვიანთ გარიგების წიგნი. ამ წიგნისა ჩვენ მარტო პირი გვაქვს ხელში, გადაწერილი ბ. ქრისტეფორე მამაცაშვილის-მიერ და მის მიერვე შემოწირული სხვა საისტორიო მასალებთან ერთად წერა-კთვების საზოგადოების წიგნთსაცავისათვის (იხ. № 1397). ნიშნებით იშვიათ შემთხვევაში აზრის დამთავრების შემდეგ ნახ-მარია ორ-ორი წერტილი. ეს გარიგების წიგნი გადმოწერილია, როგორც ეტყობა ბოლოს რუსულათ მანაწერისაგან, იმ პირისა-გან, რომელიც მართებლობას მიუცია 10 თებერვალს 1830 წე-ლსა პოლკოვნიკ შანშე ქსნის ერისთვისათვის, ნამდვილი ყოფილ-მართებლობის ხელში.

1768, მაისის 22. ქ. ქსნის ერისთავი დავით და ყულა-რალაში გიორგი სახლის კაცობას მამულსა და გაყრაზედ ერ-თმანეთს ედავებოდნენ, და ყულარალაში გიორგი გაყრას ით-ხოვდა. სამი და ოთხი წელიწადი უშაღეთ და გაუყრელობას ურჩევდით. მათი სახლის კაცების საქმეც გაურჩეველათ იყო, მაგრამ არ იქნა და ყულარალაში გაუყრელობას არ მოეშვა. ჩვენ საქართველოს მპყრობელმან, ქართლისა, კახეთისა, ყაზა-ხისა, ბორჩალოსა და შამშადილისა მკირაემან, მეფემ ერეკლე, საქართველოს მსაჯულნი, ქართლისა და კახეთისა მდივანბეგნი და მდივანნი ეიახელით, და დიდხანი გეჭონდა მათი ლაპარაკი და სარჩელი—ეს საქმე ყოველთავე შეტყობილი აქუსთ და და-მსწრენიც ბევრი არიან, რომ სანატრელმა მამა ჩვენმა, ცხებულმა მეფემ და ჩვენ, და ჩვენის ქვეყნის კაცმან ქსნისა და აზაგვას საერისთოზედ რა სასჯელი უნახეთ, და რა ჭირ-დებულლება გარ-დაგვედა, და რამდენი კაცი მოგვიკუდა, და რამდენი დაგვებარ-ჯა, ყველამ კარგათ იციან და ახსოვსთ. ქსნის ერისთავის ოჯა-ხი ერანის ხელმწიფისაგან ¹⁾ დატყვევებული იყო და მიტაცებუ-ლი. ერანის ხელმწიფის ორგულისა და ოსმალის მიმდევრის კა-ცის მამულის მამული ქსანა ჩვენ ხელში დავიჭირეთ ღთაის მო-წყალებით. მასუკან მამიდა ჩვენი, ბატონისშვილი მარიამ, ბა-ტონის მამა ჩვენს მეფეს და სანატრელს დედა ჩვენს დედუფალს ევედრა ჩვენის მამიდაშვილის ბატონის ქეთეონის დახსანსა, და

¹⁾ დედანში ამ სიტყვაში და სხვა ამაგარ შემთხვევაში უნდა წარებულიყო „ხელმწიფისაგან“.

იმათმა მიზეზმა სულ ყველანი გამოიკნა. როდესაც რომ მო-
ვიდნენ, ჩვენ ის მამული ბატონის ქეთეონის შვილებს მეტისა-
თვს არაფისთვს მიგვიცია. ეს საქმე სხვას, მტრისაგან დატყვე-
ვებულის კაცის საქმეს, არა გავს, არც მოსულსა და არც ნა-
შოვნსა. დატყვევებული ვინც რომ იქნება, თავის მამულზედ,
თავის მებატონეზედ დანაშაული არ ექნება რა და არც არა
იმის ბატონს იმის მამულზედ დიდი რამ ჰქონაზული ექნება,
ამისათვის სამართლით ერგება პატრონს ის მამული, მაგრამ
ჩვენ არც ვიყავთ მაშინ ქსნის საერისთოს ბატონი და არც
ქსნის მებატონის ბატონი; არც ქსნის მებატონენი მაშინ ქსა-
ნზე იყვნენ, ხელმწიფის რისხვით გარდაუდებულნი იყვნენ.
ჩვენ ღთაის მოწყალებით, ჩვენის გარჯით და ხელმწიფის წყა-
ლობით ვიშოვეთ და ჩვენის დისწულის შვილებისათვის გამო-
ვიმეტეთ და, როდესაც მოვიდნენ, მათი სახლის-კაცებიც თა-
ვეთს მამულზედ ვაგვივით. თუ სხვა მეფეები ბძანებულ იყვნენ,
სარწმუნოა, რომ არავინ მისცემდათ ქსნის საერისთოსა. ჩვენ
ნათესაობამამ გამოგვამეტებინა, თუ რომელსამე ასეთი ნამსახუ-
რობა ჰქონდეს დასაწყისით აქამდე, რომ ქსნის საერისთოსთანა
მამული გამოემეტებინოსთ, თუ არ ნათესაობისათვის, ყველას
ეცოდინებათ. და ამ ნათესაობამ თავიდან ბოლომდის დავითი-
სა და დავითის ძმებისათვის მიგვაცემინა ეს მამული, რაგვარა-
დაც კიდევ მამის ჩვენის მეფის ბოძებული წიგნი აცხადებს,
და ის წიგნი რას ღროს და რისათვისაც არის მიცემული, მრავალთ იციან. რადგანაც ჩვენის ნებით შანშე და ყულარალასი
და იმისი ძმა ზურაბ შეიყვანეს ამ ჩვენმა ნათესაებმა და კი-
დევ თავეთს ოჯახში ჰყვანდათ, და ის სახლის კაცებს და შან-
შე და ზურაბ როგორ დარჩნენ ჩვენზედ, მრავალთ იციან. და
დავით ერისთავი და მისი ძმები ბეგლარ და იესე, როგორც
მართებდათ, ჩვენკენ ერთგულად დარჩნენ, ამათი საქმე რო-
გორც იყო, ამასგან უფრო რომ კიდევ ვაგვევრცელებინა, გან-
ჩინებას არ შევწოდა, და როგორც იყო მათი საქმე და არის
ჩვენს გონებაში, ყოველივე განსჯილი არის და არ ეჭირება
ამისგან უფრო აღმოჩენა, და ამ განჩინებას გარეთ აღარცა რა
განწყისდება, ასე დავიმტკიცებია.

ქ. ერისთავს დავითს და მისს ძმას იესეს მიეცეს საუფროსო და საჭირნახულო და თავეთის მამის წილი მამული, რომელიც იქნება ქსნის საერისთოს მესამედი, ერისთავის მამის წილი.

ქ. გასამყრელო აიღება საჩვენოდ, რა რომ საუფროსოს გამოარჩევენ, მერმე გასამყრელო უნდა აიღონ.

საუმცროსო და თავისის მამის წილი მიეცეს ყულარალაზს გიორგის და ამის მამის წილი არის მესამედი. რადგანაც აზდენი ხანი არის ჩვენის ნებით შემოსულა, ჩვენც ამ ოჯახის მემკვიდრის შვილობით გვყურებია, და ქეშმარიტი შვილიც არის, ამისათვის თავის წილს ასე თამამად ვაძლევ.

ქ. შანშე რადგანაც ჩვენს ორგულობაში მოკვდა, მისი წილი მამული, რომელიცა იქნება მესამედი საერისთოსა, ჩვენთვის უნდა დაიდვას, ამისათვის რომ მისი ორგულობა და ორგულობაში სიკვდილი საანკმოდ გამოცხადებულია სამართლის ძალით, მისი წილი მესამედი მამული სამეფოდ არის დასადები. ამგვარი მეფესა და ქვეყანაზე დანაშაული ცოცხალს რომ ველარ მოეკითხოს, წესია, რომ სიკუდილს უკან მამულის მიხუზით მოეკითხება. და რადგანაც ჩვენის მუხანათის წილი ჩვენთვის გვიღია, წყალობით ჩვენ მათთვისვე ამგვარად წყალობა გვიქმენია და გვიბოძებია, ნათესაობისა და ერ[თ]გულად დარჩომისათვის, დავით, ერისთავისა და მისის ძმის იესესათვის გვიბოძებია შანშეს წილის მამულისა ყმა და მამული სამი წილი ყოვლისფერისაგან. აგრევე ყულარალაზის გიორგისათვის წყალობად გვიბოძებია შანშეს წილის მამულ[ი]სა ყმა და მამული მეოთხედი ყოვლისფერისაგან. ასე დავგიმტკიცებია და აღარც ამ განჩინების განდრეკა იქნება, ყოველთავე უწყოდენ, თვესა მაისსა რიცხუსა კბ. ქ. ქრისტეს აქეთ ჩდამ, [ქქსა] უნგ წელსა. (დასმულ არს ბეჭედი მეფის ირაკლისა). ქ. ჩვენ ქართლისა და კახეთისა მსაჯულნი და მდივანნი ამ განჩინებისა თანხმანი ვართ. (აქა დასმულ არს ექვსი მდივნის ბეჭდები).

191. განმარტება მორიგი ჯარის შესახებ მეფის ირაკლი მეორისა, სიგძით ზუთი ადლი და ათი გოჯი, განით სამ-გოჯ-ნაბევაზი, ანუ 399X15 სანტიმეტრი, დაწერილია თბელს, მაგრამ მტკიცე ქალაღზე. ეს გრძელი გრაგნილი შესდგება თერთმეტი ერთი-ერთმანეთზე მიწებებულის ნაჭრებისაგან. იქ სადაც ერთი ნაჭერი მეორესთან არის მიწებებული, ყოველთვის მინაწებებზედ უზის ბეჭედი ირაკლი მეორისა ისეთისავე წარწერით, როგორც № 189-სა. ნიშნებათ ნახარია ორ-ორი წერტილები თითოეულის მუხლის თავში (ასო ქ-ის შემდეგ) და ბოლოში, სხვა შემთხვევებში წერტილნი და მძიმეები. წერა ნუსხური მხედრულია, არა მსხვილი, მელანი შავია. დედანი ამ სიგელისა ჩვენ შვიძინეთ ბუკინისტი-საგან წერა-კითხვის საზოგადოებისათვის. გარდა ამ დედნისა ჩვენ გვაქვს ხელში ორი პირი. ერთი ჭრისტეფორე მამაცაშვილის მიერ გადაწერილი (იხილი № 1397 წერა-კითხვის საზოგადოების წიგნთ-საცავისა) და ერთიც გრიგოლ შანშიევის მიერ გადაწერილი, რომელიც ჩვენ გადავეცით წერა-კითხვის საზოგადოებას. უკანასკნელი პირის ბოლოში შანშიევის ხელით აწერია: გადიწერა ესე ნამ-დვილის პირისაგან, რომელიც იყო ყარანგოზოვის სახლში წელსა 1853, მაისის 15. გრიგოლ შანშიევი. უმთავრესი განსხვავებანი აღნიშნული პირებისა ჩვენ სხოლებში მოგვეყავს.

1774, ანგრას 4. ქ. ღათით ეს მორიგობის¹⁾ ლაშქრობის განაჩენი დაიწერა ჩვენ მეორე ერეკლე მეფისაგან²⁾, თან დას-წრებითა ძისა ჩვენისა უფლის წულის გიორგისათა და ყოველად სამღვდელოთა საქართველოთა ეპისკოპოსთა, და ბრწყინვალე-თა თავადთა, და ეგრეთვე ყოელთა კარისა ჩვენისა მოკელე-თაგან, და შემდგომთა დარბაზის ერთა, და ყოელთა სამღვდელ-ლოთა დასთაგან, და ეგრეთვე ყოელთა ჩინებულთაგან³⁾; რად-განც საქართველოს ქვეყანა ლეკთაგან ამდენს ხანს ამისთანას მოუსვენებელს მტერობით შეიწრდა, და მოუთმენელს ჭირს მი-ეცა, ჩვენც მრავალ გზის ბევრ რიგის გარჯილობით ვეცადე-ნით, მაგრამ არ იქნა, რომ ასეთი წამალი და საქმე გვეპოვნა, რომ ჩვენის ქვეყნისათვის გვერგო რამე და ამხანად ღათით ყვე-

¹⁾ III: მორიგის

²⁾ III: ჩვენ ერეკლე მეორისა საქართველოს მეფისაგან.

³⁾ III: საქართველოსა ჩინებულთაგან

ლასაგან უმჯობესად და უკეთესად ეს გამოვარჩიეთ, და საერთოდ ყველამ ვამჯობინეთ, რომელიც ამათს ქვემოთ დაგვიწერია:

ა) ქ. პირველი ეს არის, რომ თუ დიდი მტერი ორი და სამი ათასი კაცი და კიდევ მეტი არ შეიყაროს და ამისთანას ძალით ჩვენს ქვეყანაში შემოსვლა არ მოინდომოს, ათასის კაცისათვის და მეტ-ნაკლებისათვის და კიდევ ასისა და მეტ-ნაკლებისათვის ეს გაგვირჩევიან, რომ რაც თავადნი და ან მოკელე, ან არ მოკელე, ან აზნაურნი მოკელე, ან არ მოკელე, გლეხნი მოკელენი, თუ მსახურნი, თუ მოყალბენი, თუ ხიზანნი, რამდენნიცა რომ იყვნენ ერთს სახლსა და ოჯახში, თვითონის მორიგობაში ჩაგვივლიან და დაგვიწერია, და სხვას დაეთარში გაგვირჩევიან. სარდლებსა, მინბაშებსა და უზბაშებს გარდა, ყოელი კაცი თორმეტს თვეზედ გაგვიყვია, და როგორადაც გაგვიყვია ერთი დიდი საერთო დაფთარი ჩვენის მოკელეებისათვის მიგვიბარებია, და თვითონ დაფთარი უზბაშებისათვის მიგვიცია, და სხვა სოფელ და სოფელ მებატონეებისათვის და მოკელეებისათვის მიგვიცია, და ასე გაგვირჩევიან ყველასთან, როგორც ამაში დაგვიწერია ¹⁾).

ბ) ქ. რომელიც აქამდის ჩვენგან გლეხს კაცს კოდის პურის მაგიერი სურსათი და ღვინო ჯარისათვის ეთხოვბოდათ, ის აგვილია, აღარ ესთხოვთ, რომ ეს თავიანთის მორიგობის ლაშქრობაში თვითონ მოიკმარონ და მეტი და ნაკლები ამ ლაშქრობებში თვითონ შეასრულონ ²⁾), ჩვენ ამისნი მთხოელნი აღარა ვართ და ჩვენს სახასოს ყმას კოდის პურსა და კულუხს გარდა ჯარისათვის სურსათს რომ ესთხოვდით, იმ სურსათს აღარ გამოვართმევთ.

გ) ქ. როგორც თვე და თვე დაგვიწერია კაცნი, რომ თვეცა და კაციცა სახელდობ ჰსწერია, იმ თავის პირველის დღის წინა დღეს მოვიდეს, სადაც ჩვენგან დაბარებული იქნება, სწო-

¹⁾ ამ პარაგრაფს თავისკენ განის აშინაზე უწერია: „ქ. იოანე ოსეს ძისა მიერ პრობა ქმნილი“. ეს წარწერა სხვა ვარიანტებში არ არის.

²⁾ III უმატებს: ღთით.

რედ თავადია, აზნაურია თუ გლეხი, თვარემ თუ არ მოვიდა, თავისის ერთის თვის სურსათის თადარიკით, რომელიც ამათს ქვემოთ დაგვიწერია გარდაკდევენება, სწორედ ის დაემართება.

დ) ქ. ღთით როდესაც ეს ჯარი იმ ვადაზედ აქ ქალაქში შემოგვეყრება, რასაც სურსათს ჩამოიტანენ, ვინ იცის, რომ ჩვენ ქართლსა და კახეთში, თუ ყაზახ-ბორჩალოში, ან არავცხედ მიშველება და მღევრობა მოგვიკადა, თუ თავისის სურსათისათვის იმ კაცს თეთრი წამოუღია, ხომ ის თავის სურსათს, როგორც უნდა, ისე თადარიგსა იქს, და რომელსაც პური, ღვინო და ქერი ექნება თავადისშვილსა და აზნაურშვილს გარდა, გლეხს კაცს ჩვენ უნდა წაღების გზა მივსცეთ, მარამ იმ ერთისთვის სურსათი საესნილო და სამარხო, პური, ქერი და ღვინო, როგორც შეუძლიან თავადსაც, აზნაურსაცა და გლეხსაცა სრულებით უნდა ჰქონდეს, თვარემ რადგან ჩვენ სურსათს აღარასფრისას აღარას გამოვართმევთ, ჩვენ რომ ჯარს სურსათს დაუწყოთ ძლევა, დიად ბევრი იქნება, და ჩვენს სარქარს სურსათის მიცემის ბინა არ ექნება, ახლავ ყველამ იცოდეს, იმ ერთის თვის სურსათს რომ წამოიღებს, მაშინც თავის სახლშია ცაჰა და სმა მოუნდება და ბარემაც თავისის წმიდის სარწმუნოებისა და სჯულისათვის, და თავისის მტრის შეშინებისათვის, და ქვეყნის დაშვილებისათვის, ღათისა და ჩვენის სასაზურისათვის, ამ ერთს თვის აქავ დახარჯოს თავის თავზედ.

ე) ქ. ღთ აშოროსთ, თუ ვინმე ავად გავდეს, და ან საიკედლოდ ძნელად ავადმყოფი ან მამა ჰყვანდეს, ან დედა, ან ცოლი, ან შვილი, ან ძმა, ან და, რომელსაც თვეში წამოსასვლელი იყოს, ღათ კიდევ აშოროს, ან მოუკედესთ რამე, იმისი ამბავი იმისმა მებატონემ და მოკვლემ, და იმისმა სოფლის ჯარის კაცმა უნდა მოგვიტანოს, და დაგვაჯერებინოს, იმას ვერას უსაყვედურობთ, მაგრამ თუ ტყუილად მოიგონა ავადმყოფობა, რაც გარდახდევინება არის განწესებული, ერთი ორად მიაღება. თუ კიდევ სოფლის ჩვეულებრივ მემკვიდრე, თუ ხიზანი კაცი, აიყაროს და სხვაგან წავიდეს, იმ სოფლიდამ

უნდა შეგვატყობინონ¹⁾ მებატონემ და მოკელემ, და იმ სოფლის ჯარის-კაცმა, რომ ესე და ეს აყრილი კაცი ამა და ამ სოფელში წავიდაო, რომ იქილამ ვითხოვთ ის კაცი, თვარემ რომელსაც სოფელზედ ჰსწერია, იმასვე დაუწყებთ თხოვნას, და იმათ უნდა გვიპოონ.

გ) ქ. სადაც სოფელში მივიდნენ ეს ჯარის-კაცი, თუ იმ სოფელში წაადინეს რამე, პური, ქერი, ღვინო, ქათამი, ბატი, ღორი, ძროხა, ცხვარი, ბალი, თუ ვენაკი, ღობე, ჭიგო, თუ მოსავალი და რაც ჭირნახული, ამისთვის თავისი სარქარდა და მინბაში და უზბაში ავად მოეპყრას და გარდაახდევინოს, თუ ღთით ჩვენ ვიქნებით იქი, ჩვენ გარდავადევინებთ, მაგრამ სოფლის კაცი ბზესა, შეშასა და თივას კი ეერ დაუშლის, და თუ სახლის გამოსაყენებელი და ხის იარაღი იყოს რამე, არც ის უნდა დააწევიდნოს.

დ) ქ. ღთით, როდესაც ეს ჯარი შემოგვეყრება, იმ პირველს დღესაც და გასტუმრების დღესაც ჩვენ უნახავთ სანსა, და ამათ გარდა თავისი სარქარდა და მინბაში უნახევდეს ყოელს კვირას სანსა. იმ მორიგეში მოსულს კაცს იმ ერთისთვისა სამყოფი ტყვია და წამალი სრულად უნდა ჰქონდეს, რომელიც არ მოიტანს, იარაღს გაუზზრეკთ, სანს რომ უნახავთ, და ავად მოვეპყრობით.

ე) ქ. რომელიც ამ ჯარს ეჭირება, ყველა გაგვირიგებია, რომ იქნება აქიმი, ჯარა და ურდო-ბაზარი.

თ) ქ. რომელიც ქართლისა და კახეთის აღებ-მიცემის კაცი არიან, დუქნის პატრონი, ქართველი, სომეხი, ფრანგი, თუ თათარი და ჰურია, თუ რისაც მილათის²⁾ კაცი იყოს, ამათს ბადალს ვიყაბულებთ. მწყემსისა, მებაღისა, ხაბაზისა, მზარაფლისა, გუთნის დედისა და რომელიცა შემძლებელი მეწისქვილე არის, იმათს ბადალსაც ვიყაბულებთ, მაგრამ ამათი ბადალი რომ არ მოვიდეს, არ იქნება, და კიდევ გარდავადებთ. რომელიც ვაჭარი გზას წავა, რომ ქართლისა და კახეთის მამულში

¹⁾ III უმატებს: იზისმა.

²⁾ III: მილეთის.

არ იქნება, ამისთანას კაცს თავისის თავისას ამ მორიგის ლაშქრობაში ვერას უსაყვედურებთ. ჩვენს საბრძანებელში კი არ მიგვიცია მურახასი თავისის მორიგობისთვისა.

ა) ქ. რადგანც მართებული არის, რომ ხუთის თავი, გინა ათის თავი, უნდა მივართვათ ღმერთსა, და ჩვენ ყოელმან კაცმან ჩვენის თავისა და ჩვენის ქვეყნის სასარგებლოდ წელიწადში ერთი თვე მივართვათ ღმერთსა და ვმსახუროთ.

აა) ქ. ამ საქმეში თუ პირველმან თავადმან დააშაოს რამე, ორმოც-და-ათი თუმანი წაერთოს, თუ თეთრი არ ჰქონდეს, ჯინსი გამოერთვას, და¹⁾ ჩვენის ბძანებით სხვას სასარდლოს ჯარს მიეცეს.

აბ) ქ. ამას გარდა, რომელიც და რომელმაც წინააღმდეგი თავადმან, თუ იკადროს რამე, ან ლაშქარს აკლდეს, ან კაცი დააკლოს, და ან სხვა რიგი რამ საქმე დაიჭიროს წინააღმდეგი ამ ლაშქრობისა, ამას ოცი თუმანი წაერთვას, რომელსაც თეთრი არა ჰქონდეს, მამული გაესყიდოს, და ის გამონართმევი ჯარიმა ჩვენის ბძანებით სხვას სასარდლოს ჯარს გაეყოს.

აგ) ქ. აზნაურშიელი თუ თავისს რიგზედ დააკლდეს, ან ლაშქრობაზედ ერთი რამ დააშაოს, ათი თუმანი ჯარიმა წაერთვას. ეგრეთვე მისი გამორთმეული ჯარიმაც ჩვენის ბძანებით სხვას სასარდლოს ჯარებს უნდა გაეყოს.

ადა) ქ. სოფლის მოკელემ, ნაცვალმა, ქემბამა²⁾, თუ მამას-ხლისმა, წინააღმდეგი ამ ლაშქრობისა თუ დააშაოს რამე, ექვსი თუმანი წაერთვას ჯარიმა, და ჩვენის ბძანებით სხვას სასარდლოს ჯარს მიეცეს. თუ თეთრი არა ჰქონდეს, მამული გაესყიდოს.

აე) ქ. თუ თავადი და აზნაური, ახალი თვე რომ დადგებოდეს, იმ თვის პირველის დღის წინა დღეს, რომელიც წინასთვის გასული დღე იქნება, მზას ჩვენთან არ გამოეცხადებდა და მზას არ გვეჩვენება, რაც ჯარიმა და გარდაკლდებოდა და გვიწერია, ის გარდაკლბა. თუ იმ ერთს დღეს დააკლდა, ერთი

¹⁾ III უმატებს: ის გამონართმევი ჯარიმა.

²⁾ M: ქეზამა.

ჯარიმა იქნება, თუ ორს დღეს დააკლდა, ორი ჯარიმა იქნება, და რამდენსაც დღეს დააკლდება, იმდენი ჯარიმა ერთმევა¹⁾, და თუ გაიპარა და ან კაცი გააპარა, ან ამ ლაშქრობის წინააღმდეგი რამ ქმნა, ამას სამად და ოთხად გარდაედეს, თავადის-შვილს, აზნაურ-შვილსა და მოკვლეს.

აგ) ქ. და თუ გლეხი კაცისა, კიდევ ამ რიგად ერთი თვე რომ გავა, იმ გასულის თვის დღეს თუ ჩვენთან მზას არ იქნება, და თავისის მორიგობის თვისა ერთი დღე გაიყვანა, ერთხელ გავატაროთ რუსულად წკებლში, თუ ორი დღე გაიყვანა, ორჯერ გავატაროთ, და რამდენიც დღე დაიგვიანოს, იმდენჯერ გავატაროთ, და თუ გაგვეპაროს, ოთხჯერ გავატაროთ. თუ ურწილობით²⁾ შინადაც იმ თვეში, რომელიც იმისი რიგი იქნება, არ წამოვიდეს და არც მოკვლეს შეეპოოს, არც შებატონეს, და მალე დაიწყოს აქა და იქი ტყეებში და სოფელში, ამისთანა კაცი იმავე სოფელში ან იპოოს, მოგვცეს, და ან ექვსი თუმანი ჯარიმა წაერთვასთ, და ის გაქცეული კაცი, რომლისაც დასტისა არ იყოს, ჩვენის ბძანებით, ის ჯარიმა სხვას დასტებს გაეყოს, და თუ იმ გაქცეულმა კაცმა სხვას სოფელში ბუნაგობა დაიწყოს და დამალვა, და ან კიდევ ერთს კომლის კაცთან ნათესავეთან, თუ მოყვარესთან იმაღებოდეს, და ან თუ სოფელი მალევედეს, იმათ ან ის კაცი გვიპოონ, მოგვცენ, და ან ის ექვსი თუმანი ჯარიმა გასწიონ. და ეგრეთვე თუ ერთი კომლი კაცი მალევედეს, იმანაც ექვსი თუმანი ჯარიმა გასწიოს და ის ჯარიმა, როგორც ზევით დავიწერია, იმ რიგად იმ ჯარებზედ გაიყოფოდეს ჩვენის ბძანებით, და თუ ის გაქცეული კაცი ცოლშვილით იმ სოფელს გაეპარა, ეს ჯარიმა კიდევ იმ სოფელს გამოერთვას. თუ რომელმაც კაცმა იმისი გაპარვა იცოდეს და არ გაამზილა, ეს ექვსი თუმანი იმას გამოერთვას, თუ არ შეეძლოს სახლი, კარი, მამული, დედული გაესყიდოს და ჯარიმაში მიეცეს, ესეც განწესებისაებრ ჩვენის ბძანებით სხვას სახარდლოს ჯარს გაეყოს. და თუ ის გაქცეული კაცი სოფელში, თუ ერთმა თავისმა მე-

¹⁾ M: გამოერთმევა.

²⁾ M და III: უარშობით.

ზობელმა, ან ნათესავმა და მოყვარემ მოგვეგვაროს, მაშინ ამ წინას სამართლებების მიხედულობით გავსინჯათ და იმისი შესაფერი სასჯელი მივაგოთ.

აზ) ქ. ეს ყველაყამ დიდმან და მცირემ შეიტყვევით, როგორადაც სჯულის კანონის შეცვლა არ იქნება, ისე ამისი შეცვლა არ შეგვიძლიან, და არც ამ ლაშქრობისა და განწყობისა ცოტას რისამე დაესნა და დაკლება არ შეგვიძლიან; ვერც ჩვენ მოვინდომოთ, ვერც ჩვენმა შეილებმა, არც დიდის ვისგანმე შუამავლობით ამისი მცირის რისამე შეცვალება იქნება, რომელიც ამაში დაგვიწერია, და თუ ან სამღვდლო კაცი გაერიოს, ან დიდებული თავადი, ან აზნაური, ან გლეხი კაცი, თუ დედაკაცი, ვინც უნდა პატიოსანი ბძანდებოდეს და იმყოფებოდეს, კანონსა და ბრალსა ქვეშე იქნების და სიტყვის მიცემა ჰპირთებს ღმერთთან სულითაც და კორცითაც.

აშ) ქ. რომელსაც თავადის შვილს მამულისა და საქონლის ილაჯი არ ჰქონდეს, ის სატუსალოში ერთი თვე დაებას ბორკილით და ცარიელის პურისა, წყლისა და ღვინის მეტს ნურას მიაღებინებენ ქამითა და სმით ზედა მდგომელნი. და თუ იმ ზედა მდგომელთ შეუტყვევით, რომ ამის მეტი, რაც არ დაგვიწერია, სასმლისა და საჭმლისაგან მიუტანინებიათ რამე, იმისს გარდასახდევინებელს ზედამდგომელს გარდავაკდევინებთ.

ათ) ქ. ეგრეთვე აზნაურშვილი, რომელიც ჯარიმის უილაჯო იყოს, ასი ფარეშის გამოარჩეული ჯოხი დაჰკრან, და ერთი თვე იმავ დასტურით, რომელიც თავადის შვილებისა დაგვიწერია, იმისთანა ტუსალობა გასწიოს საპყრობილეში, მაგრამ მნახავი ნურც ერთთან ნუ მივა თავიანთის მოსამსახურისა, პური-სა და წყლის და ღვინის მიმტანის მეტი. იმ ერთს თვეს პურიც თავისი ქამოს და ღვინოც თავისი დალიოს, და თუ ის ტუსალი ავად გაკდეს, ჩვენის ბძანებით აქიმმა ნახოს და ფიცით დაგვემტკიცოს იმისი ავადყოფა, და გაუშვათ. თუ ტყუილად მოიგონოს ავადყოფა, ათი დღე კიდევ მოემატოს ტუსალობა, მაგრამ ეს დამნაშავენი ქაღალქს უნდა დატუსაღდნ და აქ აღასრულონ თავეთი გარდასახადი სასჯელი.

გ) ქ. ამისს პირზედ გარდანაწერი დაეთრები სოფელში, რომელიც პირველი მღუდელი არის, იმას უნდა ებაროს და კარგად შეინახოს. თუ წაადინა და კარგად არ შეინახა, ორს კარს წავართმევთ. თუ იმ სოფელში წიგნი კარგად არავენ იცოდეს, არც მღუდელმა და არც სხვამ კაცმა, რომელსაც ახლის¹⁾ სოფელში კარგი მწიგნობარი იყოს, იქ მიიტანონ, წაიკითხონ და შეიტყონ.

გბ) ქ. თუ ერთს სოფელში ორისა და სამის კაცის ყმა იყოს, თვითო მებატონემ კაცმა ამ დავთრის პირი ამოსწეროს, და თავ-თავის ყმისა შეინახონ, და მუდამ იკითხვედნ და აესოვდესთ, რომ ამ განაჩენებს არავენ გარდაცდეს, თვარემ, რაც დაწერილია, ჩვენ ამას ვერას მოვაკლებთ დამნაშავე კაცზედ, ყველამ დაჯერებით იცოდენ. ეგრეთვე სახასოს მოკვლეობა და ეკლესიის მოკვლეობა გარდასწერონ და შეინახონ.

გგ) ქ. რომელიც კაცი, რომელსაც მინაშს და რომელსაც უზბაშს აბარია, იმის წინააღმდეგი რომ ქმნას, უნდა გარდაცდეს დანაშაულობის მსგავსად. გალახონ, დააბან ბორკილით და ეგრეთვე კუნდით, თუ ასეთი დანაშაული ჰქონდეს, ჩვენი გასასინჯავი იყოს, ჩვენთან მოიყვანონ.

გდ) ქ. ამ სარიშტისა და საქმისათვის წელს ქართლი და კახეთი რომ აესწერეთ და იმ აწერაში, რომელსაც ჩვენის მწერლებისათვის კაცი დაუმალოვს და არ დაუწერინებია, თავისმა ბატონმა და მოკვლემ ამ აღდგომამდის თუ არ გამოაჩინა, და მასუკან სხვისაგან ვიპოეთ, ის კაცი იმას წაერთმევა, ან სახასოდ დაიდება, და ან სხვას კაცს მიეცემა.

გე) ქ. რომელიც გლეხი კაცი სახასოში, თუ ეკლესიის ყმაში, თუ სათავადოსა და სააზნაურშილოში მემკვიდრე, თუ ხიზანი იყოს ასეთი, რომ ერთს თვეში უქონლობით და სიღარიბით ლაშქრობა არ შეეძლოს, იმ კაცს იმისმა მებატონემ,²⁾ რომლისაც იყოს, თვეში ხუთი თუნგი ღვინო და ერთი კოდი პური მისცეს და საყოფი მარილი ერთის თვისა, და ისე გამო-

¹⁾ M: ახლოს.

²⁾ III უმატებს: და მოხელემ.

გზავნოს შეუძლებელი, თავისი მემკვიდრეცა და ხიზანიცა, ჩვენ ბრალი აგვიდია და შეგვიტყობინებია იმის მებატონისათვის, და საძართლიანის საქმით გაარიგონ ხოლმე თავის ყმიდამ და სახელოდამ.

გე) ქ. საცა რომ ღვინო და ვენაკი არ იყოს, იმისთანას სოფლის მებატონემ და მოკელემ და გლეხმა კაცმა, სადაურიც ის კაცი იყოს, იმ სოფლიდამ ღვინის ფასით ჯინსით შეიჯერიონ იმ კაცის გული თავთავისმა მებატონემ და მოკელემ.

გვ) ქ. აქამდის რომ სოფლებს სამასპინძლოს შევაწერდით ხოლმე საჩვენოდ, და ან ვინც ჩვენ გვიახლებოდენ ხოლმე, უცხო სტუმრის სამასპინძლოს გარდა, ის სამასპინძლოც ამოგვიკვეთია ამ მიზეზით. როდესაც ქართლსა და კახეთს წავიდოდით ხოლმე, სხვა მრავალი მეუღლუფე კაცი გამოგვყვებოდა და ამ გზით სოფლის კაცნი შეწუხდებოდენ ხოლმე, და რადგანაც ეს ლაშქრობა ასე განწყდა, ეს ხარჯიც მორიგეთ კაცთათვის თვითანვე მოიკმარონ.

გზ) ქ. ვინ იცის, ასეთი საქმე გამოჩნდეს, რომ ერთს მკარეს ჩვენს ქვეყანაში ჩვენ წასვლა დაგვჭირდეს მტრის საქმეს გარდა, მაშინ ამ განწყებულის ჯარის კაცისაგან, რა ერთიც გვინდოდეს, და ჩვენის ამაღლისაგან, ვინც ჩვენ გვინდოდეს, და რამდენიც გვეწადოს, თან ვიახლოთ, და ეგრეთვე ჩვენის კარის მოკელენი, მდივანბენი, სახლთ-ხუცენი, ქეშიკიბაში, ბაზიერთ-ხუცესი, ნაზირები, მდივნები, ეგრეთვე ეშიკალასბაშები, ყორა-იასაულობაში, მოლარეთ-ხუცები და მუშრიბები, ეგრეთვე კელ-ჯოხიანები და იასაულები, რამდენიც და რომელნიც ვამჯობინოთ, ისინი წავიყვანოთ მცირე-მცირის კაცით, ამისთვის რომ კულანდელსავით ჩვენ რომ მრავალნი ვიახლოთ, არც ჩვენს სარქარს და არც სოფლებს შეეძლებათ იმათი ხარჯი ლაშქრობის მიზეზით. ვისაც უწინ ოცი და კიდევ მეტი კაცი ჰყოლოდეს, დასჯერდეს ექვსსა, და ვისაც ათი ჰყოლოდეს, დასჯერდეს სამსა, ორსა, გინა ერთსა, ამათის საქმისა და გაძლებისა, სანამდის ღთით ჩვენ მოვბრუნდეთ და შინ მოვიდეთ, რითაც იქნება, ღთით ჩვენ რიგი უნდა მივსცეთ, მაგრამ რო-

მელსაც სოფელში მივიდეთ, იმ სოფელმა ძღვენი ღვინითა და კსნილში შეძლებით საკსნილოთ და მარხვაში შეძლებით სამარხოთ. და ცხენის ქერისა ასე განგვიწესებია: აპრილიდამ ნახევარს ენკენისთვემდინ ქერს ძღვენად ვერ გამოვართმევთ, სტუშარს გარდა, და ნახევარ ენკენისთვიდამ მოკიდებული გასულს მარტამდის ორის-სამის ლიტრით და ერთის ლიტრით ქერით ძღვენი მოგვართვან შეძლებით, თუ ორი ღამე დაერჩეთ, კიდევ ამავე რიგით ძღვენი მოირიგონ და მორიგის ჯარი, რომელიც გვახლდება, იმან თავისის განწესებისაებრ გასძლოს. მაშინც ხომ იმას ერთის თვისა თან ახლდება, არც იჭნება, ხომ არა ჰქონდეს.

კ) ქ. რომელსამე კუთხეს, ან ჩვენ და ან რომლისამე ჩვენის შეილებისაგან მტრის მიზეზით მიშველება მოგვიცდეს, რაერთითაც კაცით მივეშველნეთ, მაშინ იმ ახლო მახლო სოფლებმა, როგორც მართებულია, და შეძლება იყოს, რომელიც მაშინ მორიგე კაცი იჭნებიან, იმათს გარდა, ჩვენთვის და სხვას ჩვენის ჯარისათვის სურსათი უნდა მოგვცენ, კომლის კაცით მივალთ, თუ ნაკლების კომლის კაცით.

გ) ქ. როდესაც მორიგე კაცი მოშველელი იყოს, ვინ იცის ასეთი ავი დარი იყოს, ქარი და თოვლი დაუდგეს, და ან წყლების სიდიდის დრო იყოს, რომ წყალმა დაიჭიროს, იმას ვერას უსაყვედურებთ, რომ ედაზედ ვერ მოვიდეს, მაგრამ სადაც გაუადარდეს, იქავ ახლოს სოფელში უნდა მოიკადოს, და იმ სოფლის კაციც მოწამედ უნდა იყოლიოს, რასაც დღეს მოსული იყოს იმ სოფელში. იქიდან შინ ნულარ გაბრუნდება, როდესაც რომ გზა ვერ დაუჭიროს, ვერც ჰაერმა და ვერც წყალმა, მაშინვე ჩენთან წამოვიდეს. თუ იმ სოფელს ლეკი მოუყდეს და მღევრობაში დაესწრას, თავის სოფლის მოწმობით იმასაც ჩაუგდებთ.

დ) ქ. რადგანც ეს განჩენი ასე მტკიცედ დაგვიწერია და საქართველოში ჩვენ ყოელთა დიდთა და მცირეთა დაგვიმტკიცებია, რომ ამ საქმეზედ დამნაშავეთ უნდა გარდაცდეს, ესეც დიდის გაფრთხილებისათვის გაგვიჩენია, რომ დაუნაშავებელი

კაცი არ წაუდეს, თუ ზემო ქართლში ვიყოფოდეთ და ან არა-გვზედ, ან ფამბაკში, ან ყაზახში, და კახეთის მორიგე თავისი ვადაზედ ქალაქს ჩამოვიდეს თავისი რიგის აღსრულებისათვის, და რადგან ჩვენ ქალაქს არ დაეხდებით, რომელსაც მკარეს ვიქნებით, იმ ქალაქიდან მაშინვე წამოვიდეს ის მორიგე კაცი და ჩამდენისაც დღის სავალია ჩვენამდე, იმას ჩვენ ჩაუგდებთ და არას უსაყვედურებთ.

ღა) ქ. ეგრეთვე ქართველთაც ასე უნდა იშვებთ, კახეთსა ვართ, ყაზახსა-ბორჩალოში, თუ ფამბაკში. ეგების¹⁾ ჩვენ უფრო მარჯვეს გზაზედ დავიბაროთ, ქალაქს ნულარ მოვა, რასაც გზაზედ დავიბაროთ მორიგე, იმ გზაზედ წამოვიდეს ყველგნიდან.

ღბ) ქ. თუ ერთს სოფელში ერთის მღუდლის მეტი არ იყოს, იმისი წამოსვლა არ იქნება. ბადალი დაიჭიროს, ის გამოგზავნოს. თუ ორი იყოს, თავ-თავეთს რიგზედ წამოვიდნენ.

ღგ) ქ. გუთნის დედისა რომ რომ დაგვიწერია, რომ ბადალი უნდა წამოვიდეს, როდესაც კვნის დრო არ არის, მაშინ თვითან უნდა წამოვიდეს, ბადალს არ ვჯერდართ.

ღდ) ქ. არიან ყოვლად სამღუდელონი ეპისკოპოსნი, არქიმანდრიტნი, წინამძღვარნი და მათის ყმის მოკელენი და თავადნი, და ეგრეთვე სახასოს სოფლების მოკელენი და მოურავნი, რომელნიც ამათგანნი შემძლებელნი არიან თავეთის ყმისას და სახელოსას გამოყვანას ზოგისას და ზოგისას კი ვერა, მაგრამ ამ ლაშქრობაზედ ის დამნაშავე კაცნი კელში რომ ვერ ჩაიგდონ, იმისის სახლის კაცისას და მამულისას, და დედულისას, და საქონლისას შემძლებელნი არიან, რომ კელში მოგვეცენ. და არც იქნება რომ ორში ერთი არ მოგვეცენ, რომლისაც რომ შემძლებელნი არიან მოცემისა, და არც რომელიც იმის სოფელზედ და ან ერთს იმ დამნაშაოს კაცის დამალეელს კაცზედ დავაკლებთ რამე გარდაყდენებას²⁾, თუ ის კაცი კელში ვერ ჩაიგდევით.

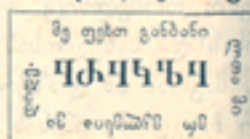
¹⁾ III: ეგრეთვე

²⁾ M და III: რამე გარდაყდენებას

დჟ) ქ. და რომელთაც ყოვლად სამღუდელთა ეპისკოპოსთა, ან არქიმანდრიტთა, წინამძღვართა და მათთ მოკელეთ, და კიდევ თავადთ და აზნაურთ, და ეგრეთვე ამათ მოკელეთ, და კიდევ ჩვენის სახასოს ყმათ, მოკელეთ, ყველას ეიცნობთ შემძლებელთა ამ საქმეში, და ეგრეთვე შეუძლებელთაცა, რომელსაც იმ უარშიოს და დამალულის კაცის მოყვანა ძალით არ შეუძლიანთ, იმას არას უსაყვედურებთ და ამ დამნაშაოს კაცის სოფელს, როგორც ზევით დაგვიწერია, ისე გარდავაკდევინებთ, და ეგრეთვე კიდევ იმის დამძალკელს კაცს, თუ ის კაცი არ მოგვეცნა ვადამდის.

დგ) ქ. და რომელსაც მემატონეს, სამღუდელთს, თუ საეროს და მოკელეთ და ეგრეთვე სოფელს, თუ ერის კაცს, შეუძლიან იმ დამნაშაოს კაცის მოყვანა და არ მოიყვანა, იმ ზემოწერილის განჩინებისაებრ გარდაკდება, იცოდენ.

დზ) ქ. ვინ იცის სამისა და ოთხის დღის ავადყოფა გამოიაროს ერთმა კაცმა და მალე მორჩეს, და წამოსვლაც შეეძლოს, მორჩომის შემდგომად კარგი მგზავრი იშრომოს, და წამოვიდეს თავის-თავის რიგში, თვარემ რაც გარდასახდევინებელი დაგვიწერია, ნახევარი უსათუოდ გარდაკდება და გარდაკდება, იცოდეს. აღიწერა განჩინება ესე თვესა იანვარსა ა, სიტყვისა ღთისა განკორციელებითგან წელსა ჩდოდ, ქართულს ქქს უახ.

ქრისტეფორე მამაცაშვილის მიერ გადმოწერილს პირს თავში ახლავს შემდეგი ნუსხა:

აზრადშა უნდა აფოს მორაგეთ ზევის გაბორტენადამ:

ქ. გაბორტენიდამ ოთარიშვილი ჩრდილელის ყმა ხუთწლიძე პაპაშვილი იესე.

ქ. გაბორტენიდამ ოთარისშვილი ჩრდილელის ყმა ჩაბაკაური ბერიშვილი ხუტა.

მაისში უნდა აეყოს შორაგუდ ხევის გაბოტყნადამ:

ქ. გაბოტყნიდამ ოთარისშვილი ჩრდილელის ყმა ელალდისშვილი ხუცელიძე ივანე.

მთიბათვეში უნდა აეყოს შორაგუდ ხევის გაბოტყნადამ:

ქ. გაბოტყნიდამ ჩრდილელის ყმა ჩაბაკაური პაპისშვილი ხუტა.

მკათათვეში უნდა აეყოს შორაგუდ ხევის გაბოტყნადამ:

ქ. გაბოტყნიდამ ჩრდილელის ყმა ხუცელიძე პაპიაშვილი ზაზა.

ქ. გაბოტყნიდამ ჩრდილელის ყმა ჩაბაკაური პაპიშვილი გიორგი.

მარაამთბასთვეში უნდა აეყოს შორაგუდ ხევის გაბოტყნადამ:

ქ. გაბოტყნიდამ ჩრდილელის ყმა ხუცელიძე პაპიშვილი თაგო.

ქ. გაბოტყნიდამ ჩრდილელის ყმა ჩაბაკაური პაპიშვილი თათარი.

ენკენისთვეში უნდა აეყოს შორაგუდ ხევის გაბოტყნადამ:

ქ. გაბოტყნიდამ ჩრდილელის ყმა ხუცელიძე პაპიშვილი ივანე.

ქ. გაბოტყნიდამ ჩრდილელის ყმა ჩაბაკაური ბერიშვილი გიორგი.

ღვინთბასთვეში უნდა აეყოს შორაგუდ ხევის გაბოტყნადამ:

ქ. გაბოტყნიდამ ჩრდილელის ყმა ხუცელიძე ელალდისშვილი ბერი.

ქ. გაბოტყნიდამ ჩრდილელის ყმა ხუცელიძე გოჭიაშვილი ბერი.

გაოტგობასთვეში უნდა აეყოს შორაგუდ გაბოტყნადამ:

ქ. გაბოტყნიდამ ჩრდილელის ყმა ხუცელიძე პაპიაშვილი პაპუა.

ქ. გაიბოტენიდამ ჩრდილელის ყმა ჩაბაკაური ბერიშვილი თადილე.

ქრასტაშობისთვეში უნდა იყოს მორაგედ ჩრდილელის
ყმა გაიბოტენიდაძე:

ქ. გაიბოტენიდამ ჩრდილელის ყმა პაპიაშვილი ლურუმი.
იანვარში უნდა იყოს მორაგედ ხევის გაიბოტენიდაძე:

ქ. გაიბოტენიდამ ჩრდილელის ყმა ხულოლიძე გოქიაშვი-
ლი ლომი.

თებერვალში უნდა იყოს მორაგედ ხევის გაიბოტენიდაძე:

ქ. გაიბოტენიდამ ჩრდილელის ყმა მოჯამაგირე საფარა-
შვილი ნონია.

მარტში უნდა იყოს მორაგედ ხევის გაიბოტენიდაძე:

ქ. გაიბოტენიდამ ჩრდილელის ყმა პაპიაშვილი პაპუა.

192. წყალობის წიგნი, 40×16 სანტიმეტრი, დაწერილია ქაღალდზე ნუსხა მხედრულის ხელით. ნიშნებით იხმარება ყოველი სიტყვის შემდეგ თითო წერტილი. დედანი ამ სიგელისა დროებით გად-
მოგვცა პეტრე ციხისთვიშვილმა.

1782, აბრადას 10. ქ. ჩვენ სრულიად საქართველოს მე-
ფემან ირაკლიმ ესე წყალობის წიგნი გიბოძეთ აზნაურს ცი-
ხისთვიშვილის ომანის შვილს იოსებს, ასე რომე ფშაგელში ამო-
წყვეტილის ამირაშვილის მამულიდამ ესე სიგრძის მიწა, დღეს
რომ შენ შიგა დგებარ და შემოფარგვლით გაქვს, შენის აშე-
ნებულის ბაჩჩით შენთვისვე გვიბოძებია ყოვლის კაცის უცი-
ლებლად და დავე.... სიგრძის მიწის გარდა. სხვა ამასაშვილის
მამული რაც არის, ან სასხლავი არის და ან სახნავი არის, სრუ-
ლად ციხისთვიშვილების შარმაზანისათვის და ოტასათვის გვი-
ბოძებია, ორთავე შუა უნდა გაიყონ. დღეის იქით შენთან ამით
ამ მამულში სადაო და სალაპარაკო არა ექნებათ-რა, ასე თავ-

თავისთვის გვიბოძებია. წისქვილზედ რომ სდობთ, იმისი ცალკე ოქმი გვიბოძებია კახეთის მოსამართლეებზედა და თქვენს მოურავზე, და რომ ისინი გაგისამართლებენ და განაჩენს მოგცემენ, და ჩვენ კი დავამტკიცებთ, აპრილის 6, ქვს უო. ირაკლი.

193. სიგელი, 77X35 სანტიმეტრი, დაწერილია სქელ ქაღალდზე. წერა პირველი გვერდისა რგვალი მხედრულია, ძლიერ მსხვილი ხელით ნაწერი, ხოლო მეორე გვერდისა ნუსხა მხედრულია. ნიშნებათ იშვიათად იხმარება თითო წერტილი. დედანი ჩვენ შევიძინეთ ბუკინისტისაგან წერა-კითხვის საზოგადოებისათვის.

1782, აბრადას 30. ქ.¹⁾ წყალობითა ღმრისათა ჩვენ იესიან, დავითიან, სოლომანიან, ბაგრატიოვანმან, ყოვლისა ზემოისა საქართველოსა მეფის ირაკლის მეორის ძემან, აბაგვას საგვრასთაჲს მპყრობელმან, პატრონმან ვახტანგ, და ძმათა ჩვენთა, მეფისა ძეთა, პატრონმან მირიან, პატრონმან ფარნაოზ, ესე ქამთა და ხანთა გასათავებელი მტკიცე და უცვალებელი წიგნი და სიგელი შეგიწყალეთ და გიბოძეთ შენ ჩვენს ერთგულს ყმას, არაგველს აზნაურშვილს ჭილაშვილს ბაბანას, შვილსა შენსა გაბრიელს და ყოველთა სახლისა თქუნიისა მომავალთა, ასე და [ა]მა პირსა ზედა: როდესაც სანატრელიმა ბატონმა პაპა ჩვენმა მეფემ თეიმურაზმა და მათმა სიმძლევმ ბატონმა მამა ჩვენმა მეფემ პირაკლიმ ის ქვეყანა რომ დაიჭირეს, შენ დიდათ ერთგულად მსახურე, და კუალად (ქდ) შემდგომთა ამა ქამებთა შინა მისს სიმძლევს ბატონს მამა ჩვენს იპრაკლის ჴმეტვისს გულ-მოდგინებით მსახურე, და აგრევე რომლისამე მიზეზისათჳსის (sic) ბატონი დედოფალი, დედა ჩვენი, დუშეთს რომ ბძანდებოდა, კარგათ და ერთგულად მსახურე, და მისისა შემდგომად სანატრელს ჩვენს ძმას ბატონისშვილს ვახტანგს და სანატრელს ჩვენს ²⁾ ძმას ბატონიშვილს ლეონს რომ არაგვის საერისთო ეკირათ, იმათთვისაც მრავალ გზის გემსახურა,

¹⁾ ეს ასო დიდთ არის დახატული მელნით და შემკულია გველის თავებით.

²⁾ აქედან იწყება მეორე გვერდის ნუსხა-მხედრულის წერა.

და აგრევე მისმა სიმაღლემ ახლა რომ ჩვენ გვიბოძა, ჩვენც შენის შეძლებით ბატონ-ყმურის წესით ერთგულად გემსახურე, და ერთგულად შენი თავი განაცხადე, და ამთენის სამსახურის სანუფქოდ ჩვენც ეს წყალობა გიყავით: რადგანაც ძველადგანაც იმ ქვეყნის მებატონეების მილახვრობა გქონოდა და რუსეთადამ მომავალის ვაჭრისა, და თუ აქედამ წამსვლელობის ვაჭრისა, და აგრევე ჩერქეზიადამ მოსულის ცხენების ბაეის აღება ყოველთვის შენს ოჯახში სახელოდ ყოფილიყო, მაგრამ ეამთა ვითარებისაგან წიგნები კი აღარა გქონდა. სანატრელს ჩვენს ძმას ბატონისშვილს ვახტანგსაც, და სანატრელს ჩვენს ძმას ბატონისშვილს ლეონსაც, მდომებოდათ წიგნისა ოდეს ბოძება, მაგრამ აღარ დასცალეზოდათ, მოხველ კარსა დარბაზისა ჩვენისასა და წიგნის ბოძებას გვეაჯენით, რადგანაც შენც ჩვენზედ დიდათ ერთგულად გასჯილი იყავ და ნამსახური, ჩვენც ეისმინეთ თქვენი ვედრება და მოხსენება, და გიბოძეთ მილახვრობა, რუსეთს მიმავალის და იქედამ მომავალის ვაჭრის ბაეის აღება და აგრევე¹⁾ ჩერქეზიადამ მოსულის ცხენების მებაეობა. ესეები (sic) ყველა შენთვის და შვილთა თქვენთათვის გვიბოძებია. რომელიც განწესებული ბაეები არის, ამების ყველას სრულებით შენ უნდა იღებდე (აღებდე?), რაც შენი რიგი იყოს, მილახვრობიდამაც ის სარგო უნდა აიღო, და ამ²⁾ ზემოხსენიბულის ბაეებიდამაც, და სხვა რაც ბაეი, ჩვენი წილი დარჩებოდეს. ყოველს წელიწადს ჩვენს მოხელეებს უნდა მოაბარებდე, ანგარიშს გასწმენდდე, და მიბარების ბარათს გამოართმევდე, ამას გარდა სამღებროების ბაეთან შენ საქმე არა გექნება-რა, ამიტომ რომ რომელიც ჩვენის ბძანებით მღებარი დაჯდება, ბაეს ის აიღებს, და ესეც იქნება, რომ ვინოცობა არის, სამღებროებიც და რუსეთის გზის ბაეებიც ერთმა კაცმა იჯარით აიღოს, და ჩვენ იმაში სარფა გვქონდეს, ბაეები იმას დარჩებოდეს იმ წელიწადებში, მაგრამ იმ განწესებულს ბაეს ისევ შენ უნდა აიღებდე, რაც შენი სარგო იქნებოდეს, შენ

¹⁾ აქ და სხვა ამაგარ შემოხვევებში ღედანში სწერია: დაგრევე.

²⁾ ღედანში სწერია: დამ.

აილებდე და ჩვენს წილს, რომელიც იჯარადარი იქნებოდეს, ანგარიშით იმას მიიბარებდე. ასე ამ წესით გვიმოძებნია, გკონდეს და გიბედნიეროს მამის ჩვენისა და ჩვენს სამსახურსა შინა. არ მოგეშალოს ჩვენგან და არცა შემდგომთა ჩვენთაგან. აწე გიბძანებთ კარისა ჩვენისა მოხელენო, თქვენც ასე დაუბტკიცეთ და ნუ მოუშლით, როგორათაც წიგნითა ამით სახელოები გვებოძოს. წარიწერა კარისა ჩვენისა მდივან-შწიგნობრის ქვაბულოვის მდივნის იოანესითა, თეესა აპრილსა ღ, ქკს უა:.

დევიტის ტომ-
თა სკესისა ძე
ვარ ირაკლი
მეფისა შირიან

ვახტანგ¹⁾

194. განჩინება ბარისა და მთიურთა ადგილთა ბატონიშვილის ვახტანგისა, 125×23 სანტიმეტრი, დაწერილია სკელს მტკიცე ქალღელზე მშვენიერის რგვალი მხედრულის ხელით. სათაურები, პირველი სტრიქონი განჩინებისა და პირველი სიტყვა თითოეულის მუხლისა დაწერილია წითელის მელნით, დანარჩენი შავის მელნით. ნიშნებით იხმარებიან წერტილი, ორი წერტილი და იშვიათათ შიშვე.

1782, აგტომბერას 14. განჩინება ბარისა და მთიურთა ადგილთა.

ქ. 2) ჩვენ საქართველოს მეფის ირაკლი მეორის ძემან, სრულიად ზრგგას საკრასთაჲს მპყრობელმან, ვახტანგ სანატრელის ჩვენის ძმის ბატონისშვილის ლეონისაგან მთებში დადებული განჩინება ხელმეორედ განვაახლეოთ და რადენნიმე ჩვენ მიერ განწესებულებიკ თან ჩაურთევით. ყოველთა არა-

¹⁾ ბეჰედს ვრცელი წარწერა აქა, მაგრამ სიტყვა ვახტანგის მეტი არ გაიჩინევა გადასულობის გამო.

²⁾ ეს „ქ“ დაბატულია დიდი მელნით. შეატანე შემოხვეული ჰყავს გველი, რომელსაც თავი ზემოთ აქვს და პირდადებულია. ასოს თავზე ზის ფრინველი, ფრინველს კლანჭში უჭერია ისარი. ფრინველი ესეც არის უშვებს კლანჭებს ისარს, რომელიც გველს ზაბაში უნდა ჩაერჭოს. ბოლოც ქანისა გველის თავის სახით არის შემკული.

გვის საერისთოს ბარში მყოფთა კაცთა ასე გიბძანებთ: რომელიც ამას ქვეით დაიწერება, დღეის იქით ასე უნდა აღსრულდეს: ¹⁾

ა) ქ. ლონ ნუ ქნას, თუ ვისმე კაცი შემოაკუდეს, იმ მკუდრის პატრონი თავის თავად ლაშქარს ნუ შეიყრის და მკულელოს ნუ დალაშქრავს, და ნურც თვითან ეცდება იმისს სიკუდილსა, ჩვენს სამართალში მოვიდეს და სამართალი მიეცემა. თუ ჯარით დალაშქრავს და ან სხვა რიგად მოინდომებს რასმე იმის გარდაუდევინებას, იმ მკუდრის სისხლსაც ჩაუტარებთ, და რომელიც კაცი იმას ლაშქრად მიჰყვება, იმასაც ჯარიმას წაფართმევთ, და უზვენოდ იმასთან საქმის გასარიგებლად ბჭეებიც ნუ დაუსხდებიან, თორემ ბჭეებსაც დიდად ავად მოვეპყრობით.

ბ) ქ. თუ ვისმე უჭორწილოდ ქალი ჰყვანდეს მიყვანილი ცოლად, ან ახლავ ჯვარი უნდა დაიწეროს იმ ქალზედ და ან ახლავ კელი უნდა აილოს. თუ შეუტყვევით, რომ რომელსაც ქალი შინ მიყუანილი ცოლად ჰყოლია და იმაზედ ჯვარ-დაუწერელი ყოფილა, იმას ჩვენზედ შეცოდებასავით მოვიკითხავთ, და ქალის პატრონი, რომელიც თავისს ქალს ჯვარ-დაუწერელს მისცემს, იმასაც ავად მოვეპყრობით. ჯვარ-დაუწერელად ქალის შინ მიყვანა არ იქნება.

გ) ქ. თუ რომელიმე ქრისტ[ე]ანე კაცი ოსს ქალს მისცემს და დამოყურდება, იმას ჩვენს მუხანათობასავით მოვიკითხავთ და დიდადაც გარდავახდევინებთ, და თუ ოსმა ქალი მოგცესთ, ის კი ითხოვეთ, მაგრამ უნდა კი მონათლოთ. მოუწათლაობა არ იქნება.

დ) ქ. თუ რომელიც ქვრივს დაიძახებს კაცი ვინმე, იმასაც ჩვენს მუხანათობასავით მოვიკითხავთ. დღეის იქით დაძახებით ქვრივის შერთვა აღარ იქნება არას კაცისაგან. რომლისაც კაცის შერთვა ქვრივის ნება იყოს, ის უნდა შეირთოს.

ე) ქ. თუ ჩვენის ბძანების წინააღმდეგი შეიქნას კაცი ვინმე, ის კაცი რომლისაც სოფლისა იყოს, იმ თავისმა სოფლის

¹⁾ ეს შესავალი სხვა ტექსტზე ბევრით უფრო სხელი ზელით არის ნაწერი.

კაცმა და თავისმა მოკელემ უნდა დაიჭიროს და დაჭერილი ზეენთან უნდა მოიყუანონ, თუ არ დაიჭერენ და დაჭერილს არ მოგვეგვიან, რისაც გარდახდევინების ღირსი ის კაცი იქნება, იმის მაგიერად იმ სოფელსა და იმისს მოკელეს გარდავახდევინებთ.

ვ) ქ. თუ რომელიმე კაცი ზეენის ბძანების წინააღმდეგი იმ თავისს სოფელში აღარ იყოს და სხვას სოფელში მივიდეს, ის თუ იმ სოფლის კაცთ და მოკელემ არ დაგვიჭირო, იმ კაცის მაგიერ იმათ გარდავახდევინებთ.

ზეენ მაჲრ განსჯილა განჩანება: ¹⁾

ზ) ქ. რომელიც რომ ამ ქვეყნისათვის ეპისკოპოსად დადგინებული წილქელი ბძანდებო[დ]ეს და იმ ეპისკოპოსმა სულიერი კანონი გიბძანოსთ, და მართლის ქრისტიანობის წესი და რიგი გამცნოსთ, და დაგარიგოსთ, და თქვენ იმაზედ არ დაემოწაილენით, და ეს ზეენ შეგიტყვევით, ამას დიდად მოგიკითხავთ და ზეენად შეტკობდბად და მუხანათად გარდავახდევინებთ.

შ) ქ. [დ]ღეის იქით ტყუილად საჩივარი და ტყუილად წადავება ვისიმე აღარ იქნება სამართალში გამტყუნებულისაგან, და თუ რომელსამე სამართალში გაუვლიათ და იქ ერთი რამ ნაკლები სამართალი მისცემიათ, და საბუთები ექნება იმ თავისის საჩივარისა, მაშინ ზეენ აღარ დაუშლით სამართალში მოსვლას, მაგრამ თუ ის საბუთები ქეშმარიტი არ არის და ტყუილად წადავება და სამართალში გაივლის, დიდად გარდავახდევინებთ.

თ) ქ. ლთნ ნუ ქნას, თუ რომელსამე სოფელში კაცი ამოსწყდეს, ან შეილი, ან ძმა არ დარჩეს, იმისს მამულს ნურვინ დაიჭერს, თუ უნდა გაყრილი ძმაც ჰყუანდეს, მარამდის ზეენ არ მოგვახსენოს, მანამდის ის მამული ისევ ბეთალმნად უნდა იდვას, მოკოლე მოვიდეს მოგვახსენოს, და როგორც ზეენ უბძანოთ, იმ მამულის საქმე ისე უნდა აღსრულოდეს.

¹⁾ ეს სათაური წითლურით არის დაწერილი.

ა) ქ. ნურცავინ ჩვენი ყმა საყდრის მამულის იყიდის და ნურც საყდრის ყმა ჩვენის ყმის მამულის. დღეის იქით თუ იყიდის ვინმე, იმ მამულზედაც კელს ავალეზინებთ და თავისსა მამულსაც წაუვართმევთ.

ბა) ქ. ვინიცობა არის, თავისის სოფლიდამ მამულის მქონე კაცი აიყაროს და სხვას სოფელში დასახლდეს და იქილამ მამულის გასყიდვა მოინდომოს, თუ ჩვენს უზბანებლივ იყიდის ვინმე, დიდად ავად მოვეყარობით, და რასაც იმ მამულში ფასს გაიღებს, ერთს კილევ იმდენს ჩვენ წაუვართმევთ, და არც იმ მამულის გასყიდვინებ.

ბბ) ქ. მსახური თავისს მამულს ვერ გაჰყიდის, ამიტომ რომ ის მამული, ჩვენი მსახური ვინც იქნება, იმას უნდა ჰქონდეს, და თუ ან გაჰყიდის და ან იყიდის ვინმე, გამსყიდველსაც და მყიდველსაც დიდად ავად მოვეყარობით: იმ მამულსაც წაუვართმევთ და თავისს სამკვიდროს მამულზედ კელს ავალეზინებთ, რადგან მსახურთ მამული, ვინც ჩვენი მსახურნი იქნებიან, იმათთვის არის განწესებული, სხვათ არ მიეცემა.

ბგ) ქ. თუ სახასოს კაცის მამულს აზნაურშიელი, თუ სხვა მოკელე ვინმე იყიდის ჩვენს შეუტყობლად, იმ აზნაურშიელს დიდად უწყენთ. თუ სყიდვის მოწადინე იქნება, მოვიდეს იმ აზნაურშიელმა, ჩვენ მოგვახსენოს, თუ მუნასიბი იქნება, ჩვენ გავსინჯავთ, და ჩვენის დასტურით იყიდოს ის მამული.

ბდ) ქ. თუ სამართალში კაცი დაეიბარათ და ის კაცი ჩვენს იასაულს, რომლისაც სოფლისა იყოსა, არ გამოჰყვეს, იმ სოფლის კაცთ დაგვიჭირონ და მოგუგვარონ, და თუ იმ სოფლიდამ გაეპაროსთ სადმე, სადაც წაფიდეს ჩვენს საბრძანებელში, ყველგან უნდა სდიონ და ეტადნენ იმისს კელში ჩაგდებას. თუ ამაზედ ბეჯითად არ გაისარჯნენ, დიდად გარდავაზღვევინებთ, და თუ სხვას სოფელში მივიდა სადმე და სწორედ იმ სოფლის კაცთ არ დაგვიჭირეს, ჩვენს მუხანათობასავით მოვიკითხავთ.

ქ. მართლაც ბევრი მთას განწინებაც ურევია, მაგრამ აქ ესეც სახმარაა რომ უნდა იყოს:¹⁾ განწინება ბარასა.

აე) ქ. რომელიც რომ ფასის ყარაული არის განწესებული, ის ყარაული დრომდის სულ მოუკლებლად უნდა იყოს, და იმ ყარაულებს თავ-თავისი ფასის მძლეველი სოფლები განწესებულს ფასს დაუკლებლად უნდა მისცემდნენ ხოლმე, და თუ იმ ყარაულებმა ყარაულობის რიგს დააკლეს რამე, და ან ბეჯითად არ მოიქცენ, დიდად გარდავახდევინებთ, და თუ იმ ფასის მძლეველმა სოფელმა თავისის განწესებულის ფასის მიცემა დააკლეს, იმათაც დიდად გარდავახდევინებთ.

აგ) ქ. ღონე ნუ ქნას, თუ ან ტყვე დაიკარგოს და ან საქონელი, და ან ყაზახი გაჩნდეს საღმე, იმაზედ დიდად ბეჯითად უნდა გაისარჯნენ მდევრობით, თუ გზის შეკუპრით, და იმის მდევრობაზედ კაცი არ უნდა დააკლდეს, თუ არ შეუძლებელი და თუ იმის მდევრობაზედ დააკლდება ვინმე და დიდად ბეჯითად არ მოიქცევიან, და არ გაირჯებიან, და საღამდისაც მდევრობის ყველი არის და დასრულებს, რომ იმას იქით აღარას გზით აღარ შეიძლებოდეს²⁾, იქამდის არა სდევნენ, და დევნას დააკლებენ, სწორედ ჩვენის მუხანათობის მსგავსად გარდავახდევინებთ.

აზ) ქ. რომელსაც სოფელში ტყვე დაიკარგოს, იმ სოფელმა ყოველს თავისს მახლობელს სოფლებს უნდა შეატყობინოს, და მაშინვე მდევარი უნდა გამოუდგეს, რომელიც სოფელი იმის მდევრობაში დააკლდება, დიდად გარდავახდევინებთ, და იმ ტყუპებსაც იმ სოფელს გარდავახდევინებთ, და თუ რომლისამე სოფლიდამ იმ მდევრობაში კაცი დააკლდება, იმ კაცს ორი ზროხა გამოართონ და იმ მდევრის კაცთ გაიყონ.

ქ. 3) ასრე ამ წესით უნდა მოიქცეთ. თვითო ამისთანა წიგნი ყოველგან ჩვენს საბძანებელში ძვეს და თქვენშიაც ამიტომ გამოვგზავნეთ ეს წიგნი, რომ მანდ უნდა იღვას, რომელიც კა-

¹⁾ ეს წითლურით სწერია დედანში.

²⁾ დედანში სწერია: შეიძლებოდეს.

³⁾ აქედან ხელახლა მსხვილი ხელი იწერება.

ცის დღეის იქით ამ ზემო ბრძანების გარდახდება, იმ კაცმა ისე იცოდეს, როგორც კაცის მკუთელს სიკუდილით, მამულიდამ და თავის ალაგიდამ აყრიტ, აკლებით და დაკარგვით გარდა-ვახდევინებთ, ისე ამ ბრძანების წინააღმდეგოშ. აღიწერა ოკ-დონბერს იდ, წელსა ჩდშ, ქქსა უო.

195. არაა გორელებისა და არაზე მიწერილი განჩინება ირაკლი მეორისა, 33,5X12 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღზედ ნუს-ხა-შედრულის ხელით. ნიშნებათ იხმარება ახალი სტრიქონების წინ ორ-ორი წერტილი და აქ-იქ მძიმე. ეს და ამას ქვემოლ მო-ყვანილი ბრძანება ირაკლი მეორისა ჩვენ გადმოვსწერეთ ნამდვი-ლებიდან, რომლებიც „შოაშის“ რედაქციას მოუვიდა ბ. ილია კუონიასაგან, ნამდვილები პატრონის სურვილისამებრ გადაეცა „წერა-კითხვის საზოგადოების წიგნთ-საცავს“.

1781, მაისის 13 და მკათათვის 4. ქ. ღონ ბედნიერის ეელმწიფის ჰირი მისცეს ერთობ გორელებს!

ამას წინათ ამ საქმეზედ კიდევ არაა მოგართუი, რომ ჩვენის საქონლის საძოვარი კაბაღეთის ბოლოდამ დაქერილი რომ ჩვენ და ერისთვიანთ საქვეყნო სამანიც გეიზის. იქიდან გორის წისჭვილებამდინ აღა პაპაშვილს პაპას უჭირავს, ზოგს თითონა ხნავს და ზოგს სხუათ ახუნევენებს, და ლალას თითონ იღებს.

ღონ განაძლიეროს თქვენი მეფობა. ემინობა შეიქნა, თქვე-ნის დოვლათით ოთბ-კუთხი სოფელი აშენდა, და ზოგიც შენ-დება, და რაც ოთხფეხი საქონელი გეყავს, აღარა კაცმა თავი-ანთ მამულში აღარ გვაძოვებინა, და ჩვენის საქონლის საძოვა-რი ეს არის, მოგახსენებთ, ყოველი კაცი ოთბ-ფეხის საქონ-ლითა ვცხოვრებთ. ამდონი თქვენი წყალობა იყოს, მთელი გორა დიდი, თუ მცირე, ერთობლივ გვედრებით, რომ ჩვენი საძოვარი ჩვენვე დაგვენებდეს, ამისი შოენა არას გორელის კა-ცისაგან არ იქნება, თორემ იმდენი ღონ გამარჯვება მოგცესთ, რამდონს გორელს კაცს თვალი ეჭიროს, თუ გაიცემოდეს, და წლევანდელის ღალისაც ნება თქვენი აღსრულდეს. მაისს იგ,

ქვს უათ. მე ხითარა-
შვილი ზურაბა, მე ანდრიაშვილი თომა +, მე გობროანთ იო-
სება.

მე იოანე პენტელაშვილმა ამ არზის პირი ვნახე და გარ[დ]-
მოსწერე, მაისის კმ, ქვს უათ. ¹⁾

თავში და განის აშიაზე არზას აქვს წარწერა ირაკლი მეორის ზელობით:

ქ. ჩვენი ბძანება არის, პაპა მწერალო! მერმე ამ არზით
გორელები რომ ასე ჩივიან, ეგ მამული თუ ძველთაგან საკნაფი
ყოფილა და ან ბეთალმანი ყოფილა ვისიმე, ამას წინად რომ
შენ მოგეცით, შენივე იქნება და, თუ ძველთაგან საკნაფი არა
ყოფილა და საქვეყნოთ საძოვრათა ჰქონოდესთ და შენ ყალბათ
გაგიშინჯებია და ისე გამოგირთმევია, ჩვენ იმ მამულს ვერ გავ-
ცემთ და გორელებს ვერ გამოუერთმევთ. ის მამული ისევ უნდა
დასდვა და ღალაქ ჩვენთინ უნდა აიღონ. დიასამიძე მინბაშო
იოანე, ეს ასე გაარიგე. კათათვის დ, ქვს უათ.

ერაკლა ²⁾

196. ბძანების ოქმი მეფე ირაკლი მეორისა, 43, X 16, 5 სანტიმე-
ტრი, დაწერილია ლურჯ ქაღალდზედ ნუსხა-მხედრულის ზელობით.
ნიშნებით იხმარება თითო წერტილი.

1895, აგლასას 18. ქ. ჩვენი ბძანება არის, დიასამიძე
მინბაშო ტეტიავ, აღაოონიკე აშილახვარაშვილო, დიმიტრი მგა-
ლობელო, მიქელავ მამასახლისო, სულთნისშვილო მანუჩარ,
ბაბალაშვილო ავთანდილ, თუთუნაშვილო დავითავ, ოპანჯა-
ნაშვილო ისაიავ, საკაშვილო ფარსადან, ზუბალაშვილო იოანე
და ერთობით გორელებო, მემკვიდრ[ე]ვ და ხიზანო! მერე ომა-
ნისშვილი გოგია და ალექსისშვილი იაკობ რომ ისაულად ბა-
ტონს ჩემს შვილს ფარნავაზს გამოუჯავნია, ერთი ექვსს თუ-
მანსა გთხოვსთ და მეორე სამს თუმანსა გთხოვსთ. ეგენი ორ-
ნივ დაიჭირეთ, ან რაც კაცი ახლდესთ, თავიანთი თუ ვისიც

¹⁾ ეს პირი მოუერთმევიათ ეტყობა ირაკლიზა და ირაკლის ქვემო-მოყვანილი
განხილება ამ პირზე წაუწერია.

²⁾ სრული წარწერა ბეჭდვისა იხეითა, როგორც № 169-მა.

უნდა იყოს, ყველანი უნდა დაიჭიროთ და ცხენი და იარაღი თქვენთვის სულ სახალხოთ მომიცია, და მაგათ ყველას თავი გაუტეხეთ, ოთხას ოთხასი ჯოხი დაჰკარით, ძალიანი ჯოხები, და ასე ჰქმენით, თუ ქრისტეს მგმობელი არა ხართ და თქვენის სარწმუნოებისა, ამ ჩემს ბრძანებას ასე აღასრულებთ, თუ ასე არ აღასრულებთ წმინდა სარწმუნოებაცა და ღმირი გაგიწყრესთ და დაწყუელიც იყვნეთ, და თუ ასე აღასრულებთ, როგორც მომიწერია, ღმამ თქვენ ყოველი სულიერი და კორციელი აგი გაშოროსთ, და ყოველი სულიერი და კორციელი საქმენი კეთილად წარგიმართოსთ, და ეგ მაგათი ნაცარცი ჰალალი ქნას თქვენთვის; და მას იქითაც, თუ ჩემმა შვილებმა და ან შვილის-შვილებმა შემოგაწერონ რამე ერთის შაჟრიდამ ეს თუმანდინა, ნურაფერს ნურას მისცემთ. თუ ძალა მოინდომონ, კაცები კარგად დაუტყვიან, ისე გაუყარეთ, თუ თქვენზე იარაღი მოინდომონ და იხმარონ იმათმა კაცებმა, თქვენ ერთისათვის ორი და სამი იარაღი იხმარეთ იმათზედა. გორგლებო, დიდნო და მცირენო, სახასონო, ეკკლესისა და ან სხვისა ვისიმე ყმანო და ხიზანო და დედაკაცებო, თქვენც ასე ჰქმენით, ჯოხი და ქვაც იმისთანას იმათს გამოსეულს იასაულებს ასე უყავით. გორგლებო და ან სხვა ვინცა სწერია ამ ჩემსა განაჩენსა და ოქმზე, ყველამ ასე უნდა ჰქმნათ და კიდევ ამაზედ ერთმანერთს შეჰფიცოთ, და რომელმაც არ დაიფიცონ ჯვარზედა და სახარებაზე, პირველს კაცს სამი თუმანი წაერთვას და მეორეს ორი თუმანი და მესამეს ერთი თუმანი, და სათემოთ თქვენთინ გამოიყენეთ და თქვენთვის დახარჯეთ. ქართველის და სომხის ორთავე სამღვდელონო და ეკკლესიანების შინა მოსამსახურენო, მთავარ-ეპისკოპოსის საყდრის გარეთ ეზოში შეიყარენით, მართებულის პატივით სამღთო სახარება და ცხოველ-წყოფელი ჯვარი პატიოსნებით დაასვენეთ, ამ საქმეზე ასე დაიფიცეთ და ჩემი ერთგულებაც შიგ ჩაატანეთ, ასე უფრო გიჯობსთ, ივლისის იმე, ქვს უზგ. გრგელე¹⁾

¹⁾ სრული წარწერა ბეჭდვისა ისეთია, როგორც № 169-სა.

197. განჩინების წიგნი, 25,5X11 სანტიმეტრი, დაწერილია ქალაღ-ზე ნუსხა მხედრულის ხელით. ნიშნებად იხმარება ყოველი სიტყვის შემდეგ თითო წერტილი. დედანი განჩინებისა დროებით ვადმო-გვცა პეტრე ციხისთვიშვილმა.

1801, აპრილის 29. ქ. ციხისთვისშვილის იოსების ეზო-ში ღორი გ[ა]ერეკა ამისი სახლის კაცის შერმაზანის მელორეს, ამ იოსების შვილს გამოერეკა, ამ შერმაზანს გაელახა ის ყმა-წვილი. ეს იოსებ შინ არ ყოფილიყო. როდესაც მოსულიყო და შეეტყო, თავის სახლის კარზედ გამოსულიყო და ლანძღვა დაეწყო, რათ მომიკლეს შვილიო. მასუკან ის შერმაზან თავის ვენახში ყოფილიყო, გადმომხტარიყო და მისულიყო იოსებთან თავის სახლის კარზედ. ქვემოდამ შვილი გაქცეულიყო და მიხ-დომოდნენ და ორთავ მამა-შვილთ გაელახათ თავის კარზედ. მოვიდა, იჩივლა იოსებმა, ისიც მოვაყვანიენტ და ვალაპარაკეთ და ასე ყოფილიყო ამათი შფოთი. შეც ეს სამართალი მივეც საქართველოს სამართლის ძალით: შინ მიხდომისათვის მთელი სისხლი გაუზნდა, მაგრამ ზოგი ლანძღვაში ჩაუტარეთ, ზოგი სამართალმა იპატა (sic) და თექვსმეტი თუმანი კი დაედო, რა-დგან აზნაურშვილები არიან, ეს თექვსმეტი თუმანი ორი წი-ლი ვეჯი¹⁾ უნდა მისცეს და მესამედი თეთრი შერმაზანმა ამ იოსებს, აბრილის კო, ქვს უბო.

მდივანბეგი
სვიმონ.

198. განწყესებანა საქართველოს მეფის ანაკლასხა ძეთა თჳს-თადმი სამეფოამსათჳს საქართველოსა. დედანი ამ განწყე-სებანისა ეყუთვნის წერა-კითხვის საზოგადოების ბიბლიოთეკას და შემოწირულია იასონ ციციშვილის მიერ № 1487. ზელ-ნაწერი, 34X22 სანტიმეტრი, შეიცავს 27 ფურცელს მოღერჯო ქალა-ღისას. ნიშნებათ იხმარება წერტილები, ორ-ორი წერტილები და მძიმე. ქართული ტექსტის პირდაპირ, რომელიც გაკრული ნუსხა მხედრულის ხელით არის ნაწერი, მოყვანილია რუსული თარგმანი მეფის ძის მიჩიანის მიერ ნამუშავეი.

ძრიელ საეკეოა, რომ ეს განწყესება მართლა ირაკლის მიერ იყოს დატოვებული. ამას ეწინააღმდეგება ფორმა წერილისა, რომელშიაც აქ იქ განვცხადებ არის აღნიშნული ზოგიერთი ფრაზები და

¹⁾ „ვეჯი“ არის მური, ჭერი, საზოგადოდ მარცვლეულობა.

შენიშვნები, ვითომც და ირაკლის მიერ ჩამატებული. ნანდვილი დედანი ალა-მამად-ხანის დროს რომც დაკარგულ-იყოს, როგორც აქ სწერია, რა უშლიდა ირაკლის შემდეგ ხელ-მეორედ დაეწერა განწესება? ან თუ ეს განწესება 1791 წელს საქვეყნოდ გამოცხადდა, რატომ მას არ იხსენიებენ სხვა სარწმუნო წყაროები? ან სად არის ნანდვილი მის მიერ შესწორებული, ხელ-მოწერილი და ბეჭედ დასმული დედანი? რატომ არ არის ნაჩვენები სად იპოვეს ან სად ინახებოდა ის შავი, რომლიდანაც ეს პირი გადმოუწერიათ?

თვით შინაგანი განხილვა წერილის აზრისა არ ეთანხმება იმ აზრს, რომ ეს წერილი ირაკლის გუთუნოდეს. ირაკლი აქ წინასწარ-მეტყველათ არის გამოყვანილი. ირაკლი ისე ცხადათ იმას ვერ დაინახავდა წინ-და-წინ, რაც მის სიკვდილის შემდეგ მოხდა. რა სურვილები და მოთხოვნილებანი დაებადებოდენ მის შვილებს, სანამდის მიიყვანდა მათ განხეთქილება, ამაების წინ-და-წინვე თქმა შეუძლებელი იყო. ამიტომაც ეს წერილი, ჩვენის აზრით, მე-XIX საუკუნის დასაწყისში უნდა იყოს შედგენილი რამოდენიმე ბატონიშვილების შეთანხმებით და წარმოადგენს ცხად სურათს იმისას, თუ რათ ებრძოდნენ ერთი-ერთმანეთს ირაკლის შვილები, რას ითხოვდნენ თავიანი დასაკმაყოფილებლათ მართებულობისაგან, როგორი ტაბტის მემკვიდრეობა სურდათ დაეარსებინათ და საზოგადოთ როგორი წესი და რიგი დააკმაყოფილებდა მათ. ამ შტრით ეს განწესება დროს დამასურათებელი წერილია და ჩვენის ისტორიისათვის მნიშვნელობას მოკლებული არ არის.

მე-XIX საუკუნის დასაწყისი. — „განწესებანი საქართველს მეფის ირაკლისნი მკთა თჳსთაჲსა საქმეფოასათჳს საქართველსა“.

შირა განწესებათა.

განწესებანი საქართველოს მეფისა ოჯახისათვის და ქვეყნისა ამის დადებული საუკუნოდ ნეტარ სახსოვარისა საქართველოს მეფის ირაკლი მეორისაგან, რომელნიცა ბრძანებითაჲე მისითა გამოცხადდა სახალხოთ ქართულისა ქვს უფოთ, რომ იქნება საეკლესიოთა აღრიცხვითა ჩღჳ წელი, და დაიბეჭდა იგი საქართველოსა შინა მყოფთა ჩინებულთა სამღუდლოთა და საეროთაგან და შენახულ იყო სამეფოსა პალატსა

შინა ქალაქსა ტფილისს, ხოლო დროსა აღა-მამად-ხანისაგან ქალაქისა ამის დაქცევისასა სარწმუნო არს, რომელ განწყებაცა იგი მუნ დაკარგულ იყოს, რამეთუ მიერ ქამიდგან აღარ-სად იხილვება, გარნა აწ ვპოეთ სარწმუნო პირი მისი, რომელ-საცა შინა მრავალსა ალაგსა თვით ზემო ხსენებულის სანატრელის მეფის კელითაც არს ჩაწერილნი, რომელნიცა თითო თითოდ მუნ დაინიშვნაინ ესრედ: საცა ჯგარი ისხდეს, იქ დაიწყება სანატრელის მეფის კელი და, საცა ნოლი ისხდეს, იქ კი დასრულდება. ხოლო პირი ესე თვით იმ სარწმუნოს პირისაგან გარდამოიწერა და რუსულად ითარგმნა, რომელნიცა ნიშნენ ამის ქვემო.

ა) სახელითა ერთ-არსისა და სამგვამოვანისა ღთისა მამისა და ძისა და სულისა წმიდისათა ვსწერ მე მეორე ირაკლი პანკრატოვანი, ძე ცხებულისა მეფისა თეიმურაზ მეორისა და დედოფლის თამარისა, და ვხმარობ სიმკაცრესა ყოვლის მარტოობით და უმანკოებით, რათა არა საჭირო საქმე რამე, ანუ სიბრყვილე იპოვებოდეს ამაში, არამედ მინდობითა ყოვლად წმიდისა სულისათა ეფიქიბ, რათა სიმართლით გამოვაცხადო, ქეშმარიტის ძალის მქონებლობით აღესწერო ჩემთვის და შეილთა ჩემთათვის და შეილიშვილთათვის, და კვალადცა შეილთა მათთათვის და კიდევ შთასრულთა მათთათვისცა, და ეგრეთვე შემდგომთა მათთათვის და რტოთა მათთა, და ქვეყანისა ჩვენისა და მას შინა მყოფთა სამღვდელოთა და თავადთა, და აზნაურთა, და ყოველთა, რომელნიცა დღეს კელთა ჩვენთა შინა არიან და ანუ წალმართ ღთით იქნებიან + რაც საქმეში წილი ამაში ჩემის ჩამომავლობის არის, ისიც გარჩევით დამიწერია და ან, რაც ქვეყნისა იყო, ისიც გარჩევით დამიწერია.

ბ) აწ საჯულად უდებ სახლსა ჩემსა და შთასრულთა ჩემთა ნათესაობითთა გვარეულობასა და საქართველოსა ქართველთა და კახთა, და სამღვდელოთა, და საეროთა, ბრწვინვალეთა თავადთა, აზნაურთა და ეგრეთვე მოხელეთა, კეთილშობილთა და სხვათა მოხელეთა სოფლისათა, და სხვათა ერთა მოქალაქეთა, და სხვათა ბარისა და მთისა ალაგებთა შინა მყო-